

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Η δια του τύπου πληροφόρηση και η προστασία των
προσωπικών δεδομένων
(σύγκρουση – σύμπλευση των δύο δικαιωμάτων)**

Βασιλική (Βανέσσα) Νικ. ΣΙΩΜΟΥ

(Α. Μ.: 0711Δ002)

- Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή
Επιβλέπων: Αν. Καθηγητής κ. Μελ. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ
Μέλη: Καθηγητής κ. Ηλ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Λέκτορας: κ^α Αιμ. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ.....	I
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	II
ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	III
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. Η κατοχύρωση της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης μέσω της προστασίας στο στάδιο της δημοσιοποίησης των προσωπικών δεδομένων.....	1
1.1. Η διάχυση των προσωπικών δεδομένων και ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας.....	2
2. Το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο.....	5
2.1. Οι όροι δημοσιοποίησης των «ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων.....	8
2.2. Η επιτρεπόμενη χρήση «απλών» (μη «ευαίσθητων») προσωπικών δεδομένων.....	9
2.2.1. Η στενή έννοια της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων.....	10
3. Υποχρεώσεις και κίνδυνοι.....	13
4. Συνοπτικά συμπεράσματα.....	14
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	17
1. Εισαγωγή.....	17
2. Η έννοια των προσωπικών δεδομένων.....	19

3. Η συνταγματική θεμελίωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.....	21
3.1. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος.....	22
3.2. Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος.....	24
3.3. Το άρθρο 13 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος.....	26
3.4. Το άρθρο 19 του Συντάγματος.....	27
3.5. Το άρθρο 25 του Συντάγματος.....	30
3.6. Το άρθρο 101 ^Α του Συντάγματος.....	33
4. Η νομική κατοχύρωση των προσωπικών δεδομένων μέσω των διατάξεων του νόμου 2472/1997.....	34
4.1. Εισαγωγικά.....	34
4.2. Η προστασία της προσωπικότητας και η διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε «απλά» και «ευαίσθητα».....	36
5. Η προστασία της προσωπικότητας ως θεμέλιος λίθος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα (άρθρα 57 επ. Α.Κ.).....	46
5.1. Εισαγωγικά.....	46
5.2. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα.....	48
5.3. Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων.....	48
5.4. Η προστασία στην προσωπικότητα.....	50
5.4.1. Άλλες δυνατότητες προστασίας της προσωπικότητας.....	54
5.4.2. Το παράνομο της προσβολής.....	55
6. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ως εγγυητής των προσωπικών δεδομένων.....	60
7. Τα χαρακτηριστικά της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.....	64

8. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στο δικαϊκό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	71
8.1. Εισαγωγικά.....	72
8.2. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ως απόρροια των θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	83
8.3. Το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο και η προστασία των προσωπικών δεδομένων.....	88
8.3.1. Η Οδηγία 94/46/ΕΚ.....	92
8.3.2. Οι διατάξεις της Οδηγίας 2005/58 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.....	94
9. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών.....	98

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΤΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ.....101

1. Εισαγωγή.....	101
2. Το δικαίωμα της πληροφορίας.....	101
3. Η αποστολή του δημοσιογράφου.....	103
3.1. Εισαγωγικά.....	103
3.2. Η ελευθερία συγκέντρωσης της δημοσιογραφικής ύλης και η έννοια της διατήρησης δημοσιογραφικού αρχείου.....	108
3.3. Η ελευθερία του τύπου και η απαγόρευση της λογοκρισίας.....	110
3.4. Το δημοσιογραφικό απόρρητο.....	116
3.5. Οι περιορισμοί της ελευθερίας την πληροφόρησης.....	121
3.6. Η έννοια του «προσώπου» του υποκειμένου των δεδομένων.....	122

3.7. Οι εξαιρέσεις του δικαιώματος του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων.....	134
4. Η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και η δημοσιοποίηση πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	136
4.1. Εισαγωγικά.....	136
4.2. Το νομοθετικό πλαίσιο της ελεύθερης έκφρασης.....	138
4.3. Το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.....	141
4.4. Το δικαίωμα σεβασμού της κατοικίας.....	144
4.5. Το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας.....	147
4.6. Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης.....	148
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.....	150
1. Εισαγωγή.....	150
1.1. Η έννοια σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	152
1.2. Τα επίπεδα σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	153
2. Τα κριτήρια αξιολόγησης της στάθμισης της πληροφόρησης σε σχέση με τα ατομικά δικαιώματα.....	158
2.1. Η σύγκρουση των ατομικών δικαιωμάτων στην περίπτωση παράνομης συλλογής των πληροφοριών.....	160
2.2. Η επεξεργασία δεδομένων ως δημοσιογραφικό υλικό που αποκτήθηκαν παράνομα από τον ίδιο τον δημοσιογράφο ή με την συμμετοχή του ιδίου.....	166
3. Τα χαρακτηριστικά των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως περιορισμοί της ελευθερίας επιλογής της δημοσιογραφικής ύλης.....	170
3.1. Οι προϋποθέσεις της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	170

3.2. Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.....	171
---	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ.....	175
---	-----

1. Εισαγωγή.....	175
1.1. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων.....	177
1.2. Το δικαίωμα της ενημέρωσης.....	177
1.2.1. Το περιεχόμενο της ενημέρωσης.....	178
1.2.2. Ο χρόνος ενημέρωσης.....	181
1.2.3. Ο τρόπος ενημέρωσης.....	184
2. Οι περιορισμοί.....	185
2.1. Άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων.....	186
2.2. Μη υπαγωγή στην υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων.....	186
2.3. Ενημέρωση μέσω του Τύπου.....	187
3. Το δικαίωμα της πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων.....	187
3.1. Το περιεχόμενο του δικαιώματος της πρόσβασης.....	188
3.2. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.....	189
3.3. Οι περιορισμοί του δικαιώματος.....	191
4. Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων.....	191
4.1. Το δικαίωμα της απόλυτης αντίρρησης.....	192
4.2. Το περιεχόμενο του δικαιώματος.....	193

4.3. Ο χρόνος άσκησης του δικαιώματος.....	193
4.4. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.....	193
5. Το δικαίωμα της σχετικής αντίρρησης.....	194
5.1. Το περιεχόμενο του δικαιώματος.....	194
5.2. Ο χρόνος άσκησης του δικαιώματος.....	195
5.3. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.....	195
5.4. Οι περιορισμοί του δικαιώματος.....	195
5.5. Το βάρος της απόδειξης.....	196

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....197

1. Εισαγωγή.....	197
2. Το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας.....	197
2.1. Περιεχόμενο του δικαιώματος.....	198
2.2. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.....	198
2.3. Οι προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος.....	198
2.4. Το αρμόδιο δικαστήριο.....	199
2.5. Η άσκηση του δικαιώματος χωρίς την συνδρομή των λοιπών ουσιαστικών προϋποθέσεων.....	199
3. Οι κυρώσεις.....	200
3.1 Οι διοικητικές κυρώσεις.....	200
3.2 Οι ποινικές κυρώσεις.....	201
3.2.1. Ποινικές κυρώσεις για πράξεις και παραλείψεις επί των οποίων η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα δεν έχει ακόμα αποφανθεί.....	201

3.2.2. Ποινικές κυρώσεις για μη συμμόρφωση σε πράξεις της Αρχής.....	202
4. Αστικές κυρώσεις.....	202
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	203
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	221
ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	236

Διάγραμμα

Η παρούσα ερευνητική πρόταση ξεκινάει με την εισαγωγή, την ανάλυση της έννοιας των προσωπικών δεδομένων και τους κινδύνους που επιφυλάσσει η επεξεργασία και η μετάδοση των προσωπικών δεδομένων.

Στην συνέχεια γίνεται μια αναφορά σχετικά με το κανονιστικό πλαίσιο, ευρωπαϊκό και εθνικό, που διέπει την χρήση των προσωπικών δεδομένων.

Τέλος, κατατίθεται πρόταση σχετικά με την εξέλιξη του επιπέδου της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ν	Νόμος
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Αρμ.	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
Αρχ. Νομ.	Αρχείο Νομολογίας (περιοδικό)
Γνμδ.	Γνωμοδότηση
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Σ	Σύνταγμα
ΑΠΠΔ	Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το προσωπικό μου ταξίδι στον ερευνητικό κόσμο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε συνδυασμό με την χρήση αυτών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αποδείχθηκε άκρως ενδιαφέρον και εποικοδομητικό. Τα προσωπικά δεδομένα ως έννοια ούτως ή άλλως αποτελούν μία πρόκληση από μόνα τους και η τεχνολογία στον χώρο των media (στην όποια μορφή τους, έντυπη/ ηλεκτρονική) συντελεί στην διάδοση της προστασίας τους.

Σίγουρα οι επόμενοι ερευνητές θα έχουν να προσθέσουν/ αναιρέσουν/ αμφισβητήσουν πολλά από όσα αποτυπώνονται στις επόμενες σελίδες, αυτήν άλλωστε είναι η γοητεία της έρευνας και η πρόκληση για όσους θέλουμε να ασχοληθούμε με αυτήν.

Με την ευκαιρία θα ήθελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστήσω τους γονείς μου, (Νίκο και Κατερίνα – Ειρήνη Σιώμου – Καραπισινή) για την συμπαράστασή τους όλα αυτά τα χρόνια, από τα πρώτα νηπιακά. Αν δεν ήταν εκείνοι σίγουρα το καλάθι της γνώσης μου θα ήταν φτωχότερο. Εραστές και οι ίδιοι της των γραμμάτων (ο καθένας από το δικό του μετερίζι) κατανόησαν από την αρχή και αδιάλειπτα μέχρι σήμερα κατανοούν την επιθυμία μου για μάθηση και στέκονται ακούραστοι αρωγοί μου.

Δίπλα όμως στους βιολογικούς μου γονείς, για την παρούσα συγγραφική προσπάθεια, στάθηκαν οι πνευματικοί μου γονείς και πραγματικοί Ακαδημαϊκοί Δάσκαλοι, τα μέλη της τριμελούς επιτροπής κ.κ. Ηλίας Νικολόπουλος (Καθηγητής), Μελέτιος Μουστάκας (Αν. Καθηγητής) και Αιμιλία Παπάζογλου – Μητροπούλου (Λέκτορας). Όλοι τους από τα προπτυχιακά μου έτη στην συνέχεια μεταπτυχιακά και μέχρι σήμερα μου παραστάθηκαν σαν παιδί τους. Ως γυναίκα, από την κυρία Παπάζογλου – Μητροπούλου εισέπραξα όλα αυτά τα χρόνια σχέση μητέρας προς κόρη. Χωρίς την συνδρομή και συμπαράσταση των τριών αυτών Πανεπιστημιακών Δασκάλων ήταν αδύνατον να διεκπεραιωθεί η παρούσα έρευνα. Η βοήθειά τους υπήρξε καταλύτης στο εγχείρημά μου. Τους ευχαριστώ από βάθους ψυχής.

Τέλος και για το υπό κρίση θέμα, θα ήθελα να πω πως, το Δίκαιο των Προσωπικών Δεδομένων σε συνδυασμό με αυτό των μέσων ενημέρωσης/ πληριοφόρησης – και όσο προχωράει η τεχνολογία -, θα είναι πάντοτε επίκαιρο και πάντοτε χρήσιμο

εργαλείο στα χέρια αρχικά της Δημοκρατίας και μετέπειτα των επόμενων
ερευνητών.-

Αθήνα, Οκτώβριος 2016

Βασιλική (Βανέσσα) Νικ. Σιώμου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η κατοχύρωση της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης μέσω της προστασίας στο στάδιο της δημοσιοποίησης των προσωπικών δεδομένων.

Τα δεδομένα (**data**) αναδείχθηκαν, σηματοδοτήθηκαν και καθιερώθηκαν ως «ξεχωριστός» όρος σε συνάρτηση με την επεξεργασία δεδομένων και κυρίως με την ανάπτυξη και διάδοση της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων. Η συσχέτιση αυτή αναπόφευκτα χαρακτηρίζει το «δεδομένο» ως τεχνικό όρο και μέρος ενός συστήματος επεξεργασίας που οδηγεί στον προσδιορισμό αυτών (των «δεδομένων») ως στοιχείων μιας «επεξεργασμένης» πληροφορίας, πληροφορία η οποία έγινε αντικείμενο αυτοματοποιημένης επεξεργασίας.

Σύμφωνα με μία άποψη το δεδομένο (**datum**) διακρίνεται από την πληροφορία (**information**) καταρχήν και κυρίως από ποσοτική άποψη: το δεδομένο συνιστά τη «μικρότερη μονάδα πληροφορίας» ενώ σύμφωνα με άλλη διατύπωση το δεδομένο συνιστά «πληροφοριακό άτομο». Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο αυτονόητα ότι η «πληροφορία» συνιστά μία «πολλαπλότητα δεδομένων». Συναφής είναι η θεώρηση των «δεδομένων» ως ένα είδος «πρώτης ύλης» από την οποία προκύπτει η πληροφορία ως «ολοκληρωμένο προϊόν»¹.

Στην χώρα μας και σύμφωνα με το Σύνταγμά μας τα δικαιώματα του *πληροφορείν* (άρθρο 14 Σ) και του *πληροφορείσθαι* (άρθρο 5^Α Σ) καθίστανται ως θεμελιώδη σε μία δημοκρατική κοινωνία. Η δημοσιογραφία και η ενημέρωση του κοινού, δραστηριότητες αναπόσπαστες με τα δικαιώματα αυτά, ασκούνται ελεύθερα, εφόσον όμως τηρούνται οι περιορισμοί, που τίθενται από τον νόμο, και δεν θίγεται με παράνομο τρόπο η προσωπικότητα τρίτων (άρθρο. 5 Σ). Ειδικότερα εκδήλωση του δικαιώματος στην προσωπικότητα είναι, μεταξύ άλλων, και το δικαίωμα στην *πληροφοριακή αυτοδιάθεση* (άρθρο 9^Α Σ). Στα πλαίσια αυτά η υποχρέωση σεβασμού της προσωπικότητας κατά την άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος του *πληροφορείν* επιτάσσει στους δημοσιογράφους και γενικώς, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) την επεξεργασία των προσωπικών

¹Ορισμός των προσωπικών δεδομένων από τις βασικές Αρχές Δικαίου και της νομοθετικής/νομολογιακής προστασίας προσωπικών δεδομένων.

δεδομένων τρίτων προσώπων σύμφωνα με τους όρους που θέτει το σχετικό νομικό πλαίσιο (κατά βάση ο Ν. 2472/ 1997).

Στις περιπτώσεις που τίθεται ζήτημα σύγκρουσης μεταξύ των παραπάνω θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή μεταξύ αφενός της ελευθερίας του τύπου και αφετέρου του δικαιώματος της προστασίας της προσωπικότητας, όπως αυτή εξειδικεύεται στο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων, επιβάλλεται η κατάλληλη στάθμισή τους με βάση τις αρχές της αναλογικότητας και της προστασίας του πυρήνα του εκάστοτε δικαιώματος.

Ενδεικτικά παραδείγματα συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από δημοσιογράφους και ΜΜΕ και αντίστοιχης στάθμισης των εν λόγω δικαιωμάτων, που απασχόλησαν και τα δικαστήρια και την αρμόδια ανεξάρτητη διοικητική αρχή (Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εφεξής ΑΠΔΠΧ):

- Μαγνητοσκόπηση ιδιωτικού χώρου με χρήση κρυφής κάμερας (υπ' αρ. 39/ 2007 απόφαση ΑΠΔΠΧ – υπόθεση Δ. Βανδής).
- Τηλεοπτική προβολή ηχητικών ντοκουμέντων από τέλεση ποινικών αδικημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος (υπ' αρ. 26/ 2005 απόφαση ΑΠΔΠΧ, υπόθεση παραδικαστικού).
- Φωτογράφιση και περαιτέρω δημοσίευση στα ΜΜΕ εικόνας δημοσίου προσώπου ή προσώπου της επικαιρότητας (ΕφΑθ 3346/ 1996).
- Δημοσίευση στην έντυπη και διαδικτυακή έκδοση εφημερίδας σειράς φωτογραφιών από την ερωτική ζωή δημοσίου προσώπου (υπ' αρ. 17/ 2008 απόφαση ΑΠΔΠΧ, υπόθεση Ζαχόπουλου).
- Δημοσίευση στην έντυπη έκδοση εφημερίδας προσωπικών δεδομένων προσώπων τα οποία δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως δημόσια ή της επικαιρότητας (υπ' αρ. 63/ 2010 απόφαση ΑΠΔΠΧ).

1.1. Η διάχυση των προσωπικών δεδομένων και ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας.

Τα τελευταία χρόνια η πρόοδος των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών έχει δώσει ώθηση στην παροχή προηγμένων υπηρεσιών στους χρήστες, ωστόσο, η παροχή των υπηρεσιών αυτών απαιτεί τη μετάδοση και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και ως εκ τούτου, εγκυμονεί κινδύνους ακόμα, και σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, και για την προσωπική τους ζωή. Κατά την πάροδο των χρόνων υπήρξε

τεράστια ανάπτυξη του διαδικτύου που οδηγεί καθημερινά στην μετατροπή των δεδομένων του φυσικού κόσμου σε ψηφιακή - ηλεκτρονική μορφή.

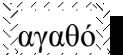
Καθώς σχεδόν οποιαδήποτε υπηρεσία ή οργανισμός, ιδρύματα, εταιρείες και ιδιώτες χρησιμοποιούν υπολογιστές με πρόσβαση στο διαδίκτυο τις περισσότερες φορές για την διαχείριση των δεδομένων τους, η αξία της πληροφορίας που συγκεντρώνεται στο διαδίκτυο αποκτά τεράστιες διαστάσεις και γίνεται ένα θέμα που ολοένα και περισσότερο συζητιέται. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, ολόκληρη η πληροφορία είναι αποθηκευμένη σε ψηφιακά μέσα, χωρίς να υπάρχει σε έντυπη ή αναλογική μορφή.

Ως επιτακτική διαφαίνεται πλέον η ανάγκη να αυξηθεί η ασφάλεια στο διαδίκτυο και μεταξύ των χρηστών του. Αυτό περιλαμβάνει σε πρώτο βαθμό τη βελτίωση της ασφάλειας των συστημάτων που συνδέονται με το διαδίκτυο και την ενημέρωση και εκπαίδευση των χρηστών για τις απειλές. Αν και υπάρχει μεγάλη πληροφορία στο διαδίκτυο για την ασφάλεια δικτύων και συστημάτων, πολλές φορές δεν μπορεί να κατανοηθεί από χρήστες με λίγες γνώσεις. Άλλες φορές η πληροφορία δεν είναι συγκεκριμένη, δεν προχωράει σε μεγάλα επίπεδα λεπτομέρειας και καταλήγει ελλιπής.

Η ραγδαία εξέλιξη της επιστήμης, και η ευρεία διάδοση και εξέλιξη της τεχνολογίας οδήγησαν στην μετάβαση² από τη βιομηχανική κοινωνία, στην *Κοινωνία της Πληροφορίας*, όπου και καθένας μπορεί να μετέχει. Η σύγχρονη Κοινωνία της Πληροφορίας, χαρακτηρίζεται από την συνεχή τεχνολογική εξέλιξη, τη διεύρυνση και επέκταση των νέων τεχνολογιών – όπως η πληροφορική – τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Ομοίως ευρεία, σχεδόν αποκλειστική, είναι η εφαρμογή της στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, καθώς η βαθμιαία σύγκλιση των παραπάνω τεχνολογιών που επιτείνει τη μαζική συλλογή και επεξεργασία κάθε είδους πληροφοριών που αφορούν το άτομο, πολλαπλασιάζουν

² Βλ. Γέροντας Α., Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Αθήνα – Κομοτηνή 2002, σελ. 22 επ.

ταυτόχρονα και τον κίνδυνο προσβολής της προσωπικότητας και ιδιωτικής ζωής αυτού.

Βασική έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας αλλά και της πληροφορικής εν γένει, είναι η πληροφορία καθαυτή, ανεξάρτητα από τον τομέα στον οποίο αναφέρεται³ ή αλλιώς, η πληροφορία ως ⁴ με ποικιλία χρήσεων,

διαφορετικό από την κλασική έννοια της πληροφόρησης που αποτελεί μέσο της ελευθερίας έκφρασης. Η παραπάνω διαφοροποίηση αποτελεί και το χαρακτηριστικό της πληροφορίας ως «νέο αγαθό». Βασικό μέσο για την θεωρητικά και πρακτικά απεριόριστη δυνατότητα συσσώρευσης και συσχετισμού πληροφοριών που αφορούν όλες τις εκφάνσεις της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής του ανθρώπου είναι ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Η παραπάνω δυνατότητα⁵, που προσφέρει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής συνιστά και την ποιοτική αλλαγή σε σχέση με την περιορισμένη δυνατότητα που παρέχουν οι παραδοσιακές μέθοδοι συλλογής και χρήσης της πληροφορίας.

Έτσι σήμερα η ηλεκτρονική συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών ή δεδομένων, αποτελεί βασική προϋπόθεση τόσο για την οικονομική όσο και για την κοινωνική εξέλιξη, καθώς η κάθε πληροφορία ενσωματώνει γνώση, και επομένως κομίζει αξία, αποτελώντας ταυτόχρονα αγαθό που μπορεί περαιτέρω να αξιοποιηθεί με την βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας. Περαιτέρω, η σύγχρονη ποιοτική αναβάθμιση της τεχνολογίας η οποία συντείνει στην αναβάθμιση των μεθόδων επεξεργασίας των πληροφοριών και των δεδομένων, παράγει με την σειρά της και νέα

³ Βλ. ενδεικτικά Βασιλάκης Ε., Το πρόβλημα της προστασίας του πολίτη απέναντι στην καταχρηστική εφαρμογή της πληροφορικής, Αρμ. 38 (1984), 865 επ.

⁴ Βλ. Βιδάλης Τ., Νέα Δικαιώματα στο Σύνταγμα: Ένας απολογισμός σε: Δ.Θ. Τσάτσο/ Ευ. Β. Βενιζέλο/ Ξ.Ι. Κοντιάδης (επιμέλεια), Το Νέο Σύνταγμα, Πρακτικά Συνεδρίου για το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/ 1986/ 2001, Αθήνα 2001, σελ. 79. Επίσης για την προστασία της επικοινωνίας και της πληροφορίας ως προστατευόμενο έννομο αγαθό βλ. Γέροντα Α., Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ό.π. σελ. 83 επ.

⁵ Βλ. Εισαγωγική Έκθεση του ν. 2472/ 1997, ΚΝοΒ 45 (1997) 501 και παρακάτω υπό 43.

δεδομένα, δημιουργώντας στενότερη σχέση και εξάρτηση προσώπων και φορέων – δημόσιων και ιδιωτικών – από τις νέες τεχνολογίες⁶.

Πλέον σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο καταβάλλονται ρυθμιστικές και αυτορρυθμιστικές προσπάθειες με γνώμονα τη μελέτη των μεθόδων και πρακτικών επίλυσης ζητημάτων προστασίας προσωπικών δεδομένων στο περιβάλλον του διαδικτύου και της Κοινωνίας της Πληροφορίας και ταυτόχρονα αναζητείται ο καταλληλότερος τρόπος ρύθμισης των αντικρουόμενων έννομων αγαθών και συμφερόντων.

Η σύνταξη και η δημιουργία ένα αρχικού κειμένου ως κώδικα δεοντολογίας προστασίας προσωπικών δεδομένων στα ρυθμιστικά πλαίσια υπό την ισχύουσα ελληνική νομοθεσία για τις ενδεδειγμένες τεχνολογίες και την προστασία της ιδιωτικότητας, αποτελεί σχεδόν μονόδρομο για την εγγύηση των μέσων ενημέρωσης διά της επιφύλαξης προφύλαξης των προσωπικών δεδομένων.

2. Το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων καταρχάς δεν επιτρέπεται χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 5 παρ. 1 του νόμου). Κατ' εξαίρεση, η επεξεργασία αυτή νομιμοποιείται, εφόσον είναι απολύτως αναγκαία για την πληροφόρηση του κοινού και υπό τον όρο ότι ο σκοπός αυτός υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτού (άρθρο 5 παρ. 2 ε' του νόμου). Επίσης, σε αυτή την περίπτωση ο δημοσιογράφος δεν φέρει κατά το στάδιο της συλλογής την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων, εφόσον η συλλογή αυτή γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς που αφορά δημόσια πρόσωπα (άρθρο 11 Ν. 2572/ 1997).

⁶ Βλ. Γέροντας Α., Πληροφορική και Δίκαιο, ό.π. σελ. 39. Ομοίως βλ. Ιγγλεζάκη Ι., Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 3 επ.

Η δημοσιογραφική έρευνα, συλλογή και δημοσίευση στον τύπο ή η τηλεοπτική προβολή πληροφοριών που αφορούν κάποιο πρόσωπο, συνιστά καταρχάς επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (άρθρο 2 α' και δ' του Ν. 2472/ 1997). Εντούτοις και για να αποτελέσει πεδίο εφαρμογής του Ν. 2471/ 1997 η επεξεργασία αυτή πρέπει να είναι εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη ή, αν είναι μη αυτοματοποιημένη, τα δεδομένα να περιλαμβάνονται ή να πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο (άρθρο 3 παρ. 1 Ν. 2472/ 1997, και άρθρο 3 παρ. 1 Οδηγίας 95/ 46).

➤ **Αρχείο** θεωρείται κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προσιτά με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια. Η παραπάνω έννοια του αρχείου συνδέεται με τα χαρακτηριστικά της διατήρησης ή αποθήκευσης των συλλεγόμενων δεδομένων καθώς και με την ευχερή πρόσβαση σε αυτά (άρθρο 2 ε' Ν. 2472/ 1997, και άρθρο 3 γ' Οδηγίας 95/ 46). Έτσι, η μη αυτοματοποιημένη συλλογή προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο δημοσιογραφικής έρευνας με σκοπό την άμεση δημοσιοποίηση των συλλεχθέντων πληροφοριών είναι απολύτως ελεύθερη καθώς δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων εφόσον εκλείπει το στοιχείο του «αρχείου». Όλες όμως οι υπόλοιπες περιπτώσεις, όπως η δημοσίευση σε εφημερίδα ή τηλεοπτική εκπομπή, η αρχειοθέτηση σε φυσικό αρχείο, η διαδικτυακή δημοσίευση κτλ. εμπίπτουν στη ρύθμιση του νόμου.

Αναφορικά με την ανάρτηση προσωπικών δεδομένων στο Διαδίκτυο, έχει κριθεί παγίως από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ότι κάθε ανάρτηση προσωπικών δεδομένων σε δημόσια προσβάσιμη ιστοσελίδα του Διαδικτύου αποτελεί «αυτοματοποιημένη εν όλω ή εν μέρει επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» (υπόθεση C - 101/ 01 Bodil Lindqvist). Επομένως, για τις διαδικτυακές αναρτήσεις προσωπικών δεδομένων, παρέλκει η έρευνα του κατά πόσο υφίσταται «αρχείο» ως διαρθρωμένο σύνολο: **αρκεί το γεγονός ότι τα δεδομένα υφίστανται αυτοματοποιημένη εν όλω ή εν μέρει επεξεργασία.**

Η αναγραφή προσωπικών δεδομένων σε εφημερίδες εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο εφαρμογής.

Εξάλλου, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα έχει κρίνει ότι τα αρχεία των εφημερίδων αποτελούν διαρθρωμένα σύνολα προσωπικών

δεδομένων, αφού τα δεδομένα που περιλαμβάνονται σε αυτά είναι προσβάσιμα με γνώμονα τα κριτήρια: τίτλος εφημερίδας, αριθμός και ημερομηνία φύλλου (αποφάσεις 4, 17 και 18/2008: τα αρχεία των εφημερίδων «ΕΘΝΟΣ», «ΑΥΡΙΑΝΗ», «ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ» αποτελούν «αρχεία προσωπικών δεδομένων»).

Επίσης, η διαδικτυακή ανάρτηση των εφημερίδων στις ιστοσελίδες τους καθιστούν τα προσωπικά δεδομένα που περιλαμβάνονται σε αυτά **προσιτά** μέσω των ψηφιακών «μηχανών αναζήτησης» (απόφαση 17/ 2008: το αρχείο της εφημερίδας «ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ» τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική του έκδοση αποτελεί «αρχείο προσωπικών δεδομένων». Η απόφαση της Αρχής επικυρώθηκε από τη Δικαιοσύνη με την καταδικαστική πρωτόδικη απόφαση του Τριμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών στις 28.1.2009). Επομένως, ο Ν. 2472/ 1997 και η ευρωπαϊκή νομοθεσία εφαρμόζονται και ως προς τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στην αρθρογραφία των εφημερίδων, τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική τους έκδοση.

Μόνο τα αναγκαία προσωπικά δεδομένα επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 β' του Ν. 2472/ 1997, το άρθρο 6 παρ. 1 γ' της Οδηγίας 95/ 46 και το άρθρο 5 γ' της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Προσωπικών Δεδομένων, τα προσωπικά δεδομένα για να τύχουν νόμιμης χρήσης πρέπει να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα («*not excessive*») από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της χρήσης τους. Επιτρέπεται δηλαδή να χρησιμοποιούνται μόνον όσα προσωπικά δεδομένα είναι αναγκαία ενόψει κάθε φορά του σκοπού της χρήσης τους.

Για να εμπίπτει μια τέτοια κατηγορία πληροφοριών («*δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα*») στο πεδίο εφαρμογής της παραπάνω εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας, θα πρέπει να αφορά «*επεξεργασία*» (δηλ. χρήση) είτε αυτοματοποιημένη εν όλω ή εν μέρει, είτε μη αυτοματοποιημένη. Στην δεύτερη περίπτωση, όμως (μη

αυτοματοποιημένη επεξεργασία), τα δεδομένα θα πρέπει να έχουν περιληφθεί ή να πρόκειται να περιληφθούν σε «αρχείο» (άρθρο 3 παρ. 1 Ν. 2472/ 1997, άρθρο 3 παρ. 1 Οδηγίας 95/ 46). Το «αρχείο» αποτελεί ένα διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο είναι προσιτό με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια (άρθρο 2 ε' Ν. 2472/ 1997, άρθρο 3 γ' Οδηγίας 95/ 46) . Εάν δηλαδή πρόκειται για μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, αλλά ελλείπει το στοιχείο του «αρχείου», τότε δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων.

2.1. Οι όροι δημοσιοποίησης των «ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων.

Όταν πρόκειται για ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα {φυλετική ή εθνική προέλευση, πολιτικά φρονήματα, θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, υγεία, κοινωνική πρόνοια και ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στην συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων}, οι όροι του νόμου είναι πιο αυστηροί (άρθρο 2 β' Ν. 2472/ 1997), καθώς σύμφωνα με τους οποίους προβλέπεται το επιτρεπτό της επεξεργασίας για δημοσιογραφικούς σκοπούς (άρθρο 7 παρ. 2 περ. ζ' του ιδίου νόμου) με τις εξής προϋποθέσεις: α) η επεξεργασία να αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή την διαχείριση συμφερόντων τρίτων, β) η επεξεργασία να πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, γ) άδεια της **Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα**, η οποία χορηγείται μόνον εφόσον: αα) η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος και ββ) δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

Η Αρχή, ωστόσο, δεν εφαρμόζει την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 περ. ζ' του Ν. 2472/ 1997, στο μέτρο που αυτή απαιτεί προηγούμενη άδεια από την ως άνω Αρχή για την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Και τούτο, διότι η από την διάταξη αυτή απαιτούμενη άδεια της Αρχής συνιστά μέτρο προληπτικού ελέγχου του Τύπου και ως τέτοιο απαγορεύεται, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 14 παρ. 2 Σ (☞

ρητή αναφορά στις αποφάσεις της Αρχής με αριθ. 26/ 2007 σκ. 11 και 17/ 2008 σκ. 18). Κατά τα λοιπά όμως, η διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 περ. ζ' του Ν. 2472/ 1997 είναι εφαρμοστέα, δεδομένου ότι θέτει ουσιαστικά κριτήρια για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος και τη νομιμότητα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων για δημοσιογραφικούς σκοπούς (ΑΠΔΠΧ απόφαση αριθ. 63/ 2010).

Η απαγόρευση των ευαίσθητων δεδομένων προβλέπεται και από το άρθρο 8 της Οδηγίας 95/ 46 ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Προσωπικών Δεδομένων, η χρήση τέτοιων πληροφοριών δεν επιτρέπεται αν δεν παρέχονται ειδικές νομικές εγγυήσεις (... *may not be processed automatically unless domestic law provides appropriate safeguards*).

Θα πρέπει να ληφθεί ιδιαιτέρως υπόψη ότι οι απόλυτες απαγορεύσεις θα προσέβαλαν θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα του κοινού να πληροφορείται σε θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος. Έτσι, το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/ 46 αναφέρει ότι οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της Ε.Ε. θα πρέπει να περιέχουν εξαιρέσεις που να επιτρέπουν στα ΜΜΕ την χρήση προσωπικών δεδομένων.

2.2. Η επιτρεπόμενη χρήση «απλών» (μη «ευαίσθητων») προσωπικών δεδομένων.

Οι πληροφορίες που δεν αφορούν την φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την ερωτική ζωή, τις ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και τη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων, δεν αποτελούν «ευαίσθητα δεδομένα», αλλά «απλά».

Τα «απλά» δεδομένα μπορούν να τύχουν επεξεργασίας από τις εφημερίδες μόνον εφόσον:

α) υπάρχει συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 5 παρ. 1 Ν. 2472/ 1997, άρθρο 7 παρ. 1 α' Οδηγίας 95/ 46),

ή

β) δεν υπάρχει μεν συγκατάθεση, αλλά η δημοσιοποίηση είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει το μέσο ενημέρωσης (δηλ. η πληροφόρηση του κοινού) και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών (άρθρο 5 παρ. 2 ε' Ν. 2472/ 1997, και άρθρο 7 στ' Οδηγίας 95/ 46).

2.2.1. Η στενή έννοια της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων.

Η έννοια της συγκατάθεσης του προσώπου προσδιορίζεται αυστηρά με ειδικό ορισμό από το άρθρο 2 ια' του Ν. 2472/ 1997: «*Συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων αποτελεί κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επίγνωση, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα*». Επομένως, δεν νοείται συγκατάθεση χωρίς την πλήρη προηγούμενη ενημέρωση για το είδος της δημοσιογραφικής αξιοποίησης των προσωπικών δεδομένων.

Εάν η συγκατάθεση αφορά «*ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα*», πρέπει πάντως να είναι γραπτή, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του Ν. 2472/1997. Επομένως συναγόμενη, σιωπηρή και αόριστη συγκατάθεση, δεν νοείται όσον αφορά τα προσωπικά δεδομένα.

Ακόμη όμως κι αν υπάρχει συγκατάθεσή, η αρχή του άρθρου 4 του Ν. 2472/ 1997 και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών διατάξεων παραμένει ως αναγκαστικό δίκαιο από το οποίο η ιδιωτική βούληση δεν δύναται να παρεκκλίνει: ούτε και κατόπιν

συγκατάθεσης επιτρέπεται η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων που υπερβαίνουν το σκοπό της πληροφόρησης του κοινού.

Ομοίως, αν το υποκείμενο των δεδομένων είναι ανήλικο, τότε δεν νοείται συγκατάθεση που παρέχεται από το ίδιο το πρόσωπο. Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού, ο θεμελιώδης κανόνας σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η προστασία των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού, πράγμα που μπορεί να διαφοροποιείται σε σχέση με τις επιθυμίες του ίδιου, αλλά και των φορέων της γονικής μέριμνας καθώς και άλλων εκπροσώπων. Κατά το άρθρο 16 της Σύμβασης, τα παιδιά έχουν ένα अपαράγραπτο δικαίωμα σεβασμού της προσωπικής τους ζωής. Το Σύνταγμα επιβάλλει εξάλλου στο άρθρο 21 την προστασία της παιδικής ηλικίας. Σύμφωνα με το Έγγραφο Εργασίας της ευρωπαϊκής Ομάδας Εργασίας Προστασίας Δεδομένων *«Working Document 1/2008 on the protection of children's personal data»*⁷:

[...]Εκπροσώπηση

Η ενάσκηση των περισσότερων δικαιωμάτων των παιδιών γίνεται μέσω των νομίμων εκπροσώπων τους. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η θέση των εκπροσώπων ενέχει το στοιχείο απόλυτης και απροϋπόθετης υπεροχής έναντι της θέσης του παιδιού - διότι τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού μερικές φορές περιλαμβάνουν δικαιώματα προστασίας προσωπικών δεδομένων τα οποία μπορεί να υπερέχουν των επιθυμιών των γονέων ή των εκπροσώπων. Η ανάγκη εκπροσώπησης δεν αποκλείει ότι, από κάποια ηλικία και μετά, η γνώμη των παιδιών για τα θέματα που τα αφορούν θα πρέπει να ακούγεται.

Εάν η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων ενός παιδιού επιτραπεί με τη συγκατάθεση, το παιδί μπορεί, κατά τη γνώμη της παρούσας πλειοψηφίας, να ανακαλέσει την συγκατάθεση. Εάν όμως ο εκπρόσωπος επιμένει στην συνέχιση της επεξεργασίας, μάλλον θα πρέπει το υποκείμενο των δεδομένων να παράσχει την ρητή του συγκατάθεση, εφόσον αυτό απαιτείται.

⁷ http://elawyer.blogspot.gr/2009/02/blog-post_15.html, επίσκεψη: 7 Ιουνίου 2015.

Για παράδειγμα, αν ο εκπρόσωπος έχει δώσει την ρητή συγκατάθεσή του για την χρήση των προσωπικών δεδομένων του παιδιού του (το υποκείμενο των δεδομένων) σε ένα ιατρικό πείραμα, κατά την άποψη της πλειοψηφίας των παρόντων, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να διαβεβαιώσει ότι είναι έγκυρη η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Θα πρέπει ιδίως να ζητήσει την ρητή συγκατάθεση του ίδιου του υποκειμένου των δεδομένων προκειμένου να συνεχιστεί το πείραμα, καθώς αφορά ευαίσθητα δεδομένα.

Επ' αυτού του θέματος θα πρέπει να θυμόμαστε ότι τα δικαιώματα προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι του παιδιού και όχι των εκπροσώπων τους, οι οποίοι απλώς τα ασκούν».

Σε επόμενη σελίδα, το Έγγραφο γίνεται ακόμη πιο κατηγορηματικό:

*«Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι εκπρόσωποι παραβιάζουν την ιδιωτικότητα των παιδιών τους **πουλώντας ή δημοσιοποιώντας** τα προσωπικά τους δεδομένα, το ζήτημα που προκύπτει είναι πως θα προστατευθεί η ιδιωτικότητα αν τα ίδια τα παιδιά δεν είναι εν γνώσει των παραβιάσεων. Τα παιδιά χρειάζονται έναν νομικό θεματοφύλακα, αλλά σε περιπτώσεις όπως αυτή, αυτός δεν μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματά τους. Αν τα παιδιά είναι αρκετά ώριμα για να διαγνώσουν την παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους, θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα ακρόασης ενώπιον των αρμόδιων αρχών, συμπεριλαμβανομένης της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων».*

Ως προς την αναγκαιότητα της δημοσιοποίησης χωρίς την απαραίτητη συγκατάθεση επαναλαμβάνεται ο κανόνας της ποσοτικής ισορροπίας: προσωπικά δεδομένα που δεν είναι απολύτως αναγκαία για τους σκοπούς πληροφόρησης του κοινού και η ανάγκη αυτή δεν «υπερέχει προφανώς» των δικαιωμάτων των υποκειμένων για προστασία των πληροφοριών τους, αλλά αντίθετα θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες τους, όπως η προσωπική τους ζωή, σαφέστατα και δεν επιτρέπεται να δημοσιεύονται στον Τύπο. Κριτήριο για το πότε η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων είναι αναγκαία για τους σκοπούς πληροφόρησης του κοινού αποτελεί το κατά πόσον **η δημοσιοποίηση των συγκεκριμένων δεδομένων**

συμβάλλει στον δημόσιο διάλογο για ένα γενικότερο θέμα (Απόφαση Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Von Hannover κατά Γερμανίας, 24.6.2004).

3. Υποχρεώσεις και κίνδυνοι.

Για την διασφάλιση της νόμιμης σε κάθε περίπτωση συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων κατά την άσκηση του δικαιώματος του πληροφορέιν κάθε ελεύθερος επαγγελματίας ή μέσο ενημέρωσης οφείλουν να γνωστοποιούν στην ΑΠΔΠΧ τη σύσταση αρχείου προσωπικών δεδομένων (άρθρο 6 του Ν. 2472/ 1997).

Στις περιπτώσεις που η δημοσιογραφική έρευνα, η έντυπη ή διαδικτυακή δημοσίευση ή η τηλεοπτική προβολή εμπλέκουν την συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εφόσον αυτά αφορούν πρόσωπο μη δημοσίου χαρακτήρα και εκτός επικαιρότητας, αυτή θα πρέπει να γίνεται με την συγκατάθεσή του. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, ο δημοσιογράφος θα πρέπει τουλάχιστον να προβαίνει σε προηγούμενη ενημέρωση του προσώπου. Σύμφωνα δε με το άρθρο 24 παρ 3 του Ν. 2472/ 1997 η ενημέρωση εφόσον αφορά μεγάλο αριθμό υποκειμένων, μπορεί να γίνει και δια του Τύπου με τις λεπτομέρειες που καθορίζει η Αρχή. Συναφώς το άρθρο 3 παρ. 3 της Κανονιστικής Πράξης 1/ 1999 της Αρχής ορίζει ότι *«κατ' εξαίρεση και ύστερα από άδεια της Αρχής, η οποία παρέχεται είτε για επιμέρους κλάδους ή τομείς δραστηριότητας ύστερα από αίτηση των ενδιαφερομένων, είτε για συγκεκριμένο κάθε φορά αρχείο ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας, όταν η ενημέρωση αφορά μεγάλο αριθμό υποκειμένων, επιτρέπεται η ενημέρωσή τους δια του τύπου είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο πρόσφορο και σαφή»*.

Περαιτέρω, με την Κανονιστική Απόφαση 408/ 1998 της Αρχής, ο αριθμός των υποκειμένων επεξεργασίας προσδιορίστηκε σε 1000 τουλάχιστον άτομα. Από τον συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων προκύπτει ότι η ενημέρωση των υποκειμένων δια του τύπου είναι εξαιρετικό μέτρο που επιτρέπεται ύστερα από άδεια της Αρχής, η οποία συνεκτιμά την αδυναμία ενημέρωσης με άλλο πρόσφορο τρόπο, τον μεγάλο

αριθμό των υποκειμένων, τον σκοπό της επεξεργασίας και τις ειδικές συνθήκες συλλογής των δεδομένων για τη δημιουργία του αρχείου.

Η παράβαση των παραπάνω εκθέτει στον κίνδυνο σοβαρών διοικητικών και ποινικών κυρώσεων καθώς και σε αστική ευθύνη προς αποζημίωση του εκάστοτε υποκειμένου των δεδομένων.

Πιθανόν το υπάρχον νομικό πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων, όπως και οι διατάξεις περί παράβασης απορρήτων των άρθρων 370 επ. ΠΚ, να θέτουν αυστηρότατους περιορισμούς του δικαιώματος του πληροφορείν στην πράξη, ακυρώνοντας σε μεγάλο βαθμό την ερευνητική δημοσιογραφία.

4. Συνοπτικά συμπεράσματα⁸.

Από μία σύντομη κριτική θεώρηση προκύπτει ότι οι εφημερίδες, τόσο στην έντυπη όσο και στη διαδικτυακή τους μορφή πρέπει να αναγράφουν μόνο όσα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι αναγκαία. Στην περίπτωση των ποινικών διώξεων ή καταδικών, της εθνικής καταγωγής και της κοινωνικής πρόνοιας, τέτοια δημοσιοποίηση επιτρέπεται μόνον εφόσον αφορά δημόσια πρόσωπα, δηλαδή άτομα που συνδέονται με την ενάσκηση δημόσιας εξουσίας ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων (→ ιδιωτική εξουσία). Στην περίπτωση των απλών δεδομένων, τέτοια δημοσιοποίηση επιτρέπεται μόνον εφόσον αφορά δεδομένα τα οποία είναι απολύτως αναγκαία για την ενημέρωση του κοινού για ένα θέμα δημόσιου ενδιαφέροντος και μόνον εφόσον αυτές οι συγκεκριμένες προσωπικές πληροφορίες μπορούν να συμβάλλουν στο δημόσιο διάλογο για ένα γενικότερο θέμα.

Ακόμη κι όταν στοιχεία ταυτοποίησης του προσώπου παρατίθενται με συγκαλυμμένο τρόπο, όπως λ.χ. με την παράθεση μόνο του μικρού ονόματος, θα πρόκειται για προσωπικά δεδομένα, εφόσον είναι ευχερής ο προσδιορισμός του προσώπου, όπως έκανε δεκτό η ευρωπαϊκή Ομάδα Εργασίας Προσωπικών Δεδομένων στο Έγγραφο 4/ 2007 για την έννοια των δεδομένων προσωπικού

⁸ Ραΐκος Αθ., Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2^{ος} Τόμος, Δεύτερη Έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, σελ. 566 επ.

χαρακτήρα (σελ. 17: «Αποσπασματικές πληροφορίες στον τύπο»: «Δημοσιεύονται στον τύπο πληροφορίες για μία παλιά ποινική υπόθεση, που στο παρελθόν είχε τραβήξει ιδιαίτερα την προσοχή του κοινού. Τα παρόντα δημοσιεύματα δεν περιλαμβάνουν κανένα από τα παραδοσιακά στοιχεία αναγνώρισης, ιδίως δεν υπάρχουν ονόματα ούτε ημερομηνίες γέννησης κανενός από τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Λογικά, δεν φαίνεται δύσκολο να μπορέσουν να βρεθούν κάποιες πρόσθετες πληροφορίες ώστε να μπορέσει κανείς να μάθει ποια είναι τα κυρίως εμπλεκόμενα πρόσωπα, π.χ. ανατρέχοντας σε εφημερίδες της τότε εποχής. Πράγματι, δεν είναι απίθανο κάποιος να προβεί σε ορισμένες ενέργειες (π.χ. αναδρομή σε παλιές εφημερίδες) που θα του δώσουν τη δυνατότητα να μάθει ονόματα και άλλα στοιχεία αναγνώρισης των προσώπων που αναφέρονται στο παράδειγμα. Φαίνεται συνεπώς δικαιολογημένο οι πληροφορίες του εν λόγω παραδείγματος να θεωρηθούν ως «πληροφορίες για πρόσωπα των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα» και επομένως ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».)

Συνεπώς, στοιχεία όπως η εθνική καταγωγή, οι ποινικές διώξεις ή καταδίκες, πληροφορίες σχετικές με την κοινωνική πρόνοια, εφόσον αναφέρονται ατομικά σε μη δημόσια πρόσωπα, τα οποία μπορούν να προσδιοριστούν αμέσως ή εμμέσως (όπως γίνεται με την χρήση των μικρών ονομάτων τους, όταν πρόκειται για κατοίκους τοπικών κοινωνιών και μικρών πόλεων), δεν πρέπει να δημοσιεύονται σε εφημερίδες.

Ο υπεύθυνος, συνταγματικά θεσμοθετημένος φορέας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, παρόλο που η στελέχωσή του αποτελείται από δικαστικούς, έμπειρους καθηγητές και νομικούς, από μόνος του, δεν διασφαλίζει την συνεκτική παρουσία μιας ανεξάρτητης αρχής στην σύγχρονη Κοινωνία της Πληροφορίας.

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα πρέπει να συνδιαλέγεται, πριν αποφασίσει, με όσο το δυνατόν περισσότερους εκπροσώπους εκείνων στους οποίους θα έχουν επιπτώσεις οι αποφάσεις της (π.χ. μη κυβερνητικές οργανώσεις για τα ατομικά δικαιώματα, συνδικαλιστικές ενώσεις, ομάδες συμφερόντων και άλλες συλλογικότητες οι οποίες θα πρέπει με την σειρά τους να εκθέσουν τα ζητήματα, αλλά και τη δική τους οπτική και εμπειρία). Θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία με όλους τους θεσμικούς συνομιλητές της Αρχής, όπως η Βουλή αλλά και η Κυβέρνηση καθώς κατά καιρούς έχουν ακουστεί φωνές αμφισβήτησης του ανεξάρτητου χαρακτήρα των διαφόρων ΑΔΑ.

Τα fora συνδιάσκεψης και συγκέντρωσης αντιπροσωπευτικών απόψεων, μπορούν να «δεσμεύσουν» πιο εύκολα την εκτελεστική εξουσία προ της έκδοσης της όποιας εκτελεστής απόφασης, καθώς ο ρόλος τους είναι αυτός ακριβώς, η συγκέντρωση αντιπροσωπευτικών απόψεων, προκειμένου την επίτευξη με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της θεσμική τους αποστολή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.

Οι εξελίξεις στο πεδίο της πληροφορικής και της επικοινωνιακής τεχνολογίας έχουν επιφέρει έντονο προβληματισμό σχετικά με τον έλεγχο των προσωπικών δεδομένων. Το Διαδίκτυο και οι πρωτόγνωρες παροχές του, όπως η ταχεία μεταφορά πληροφοριών, δεδομένων, εικόνων και κειμένων, θέτουν σε άμεσο κίνδυνο την ατομική και κοινωνική υπόσταση του πολίτη.

Οι διατάξεις περί της προστασίας της προσωπικότητας αποφαίνονται ανεπαρκείς βάσει των νέων δεδομένων των τεχνολογικών και πληροφορικών εξελίξεων. Ιδιαίτερα ο κυβερνοχώρος ελλοχεύει σοβαρούς κινδύνους, καθώς η απρόσκοπτη ροή των πληροφοριών δύναται να θίξει τόσο το δημόσιο συμφέρον όσο και τα δικαιώματα των τρίτων. Η επιτακτική ανάγκη προς διασφάλιση του δικαιοκρατικού χαρακτήρα της τεχνολογίας οδήγησε στη θέσπιση του Νόμου 2472/1997 («προστασία από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα») καθώς και του Νόμου 2774/1999 («προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του τηλεπικοινωνιακού τομέα»⁹). Στη συζήτηση της Ολομέλειας του Κοινοβουλίου του 2001¹⁰ για την αναθεώρηση του Συντάγματος φάνηκε ότι το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων θα μπορούσε να βρει έρεισμα κυρίως στην αρχή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ.1) και στο δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ.2) και λιγότερο στην προστασία του ιδιωτικότητας (άρθρο 9).

Η αναθεώρηση του Συντάγματος, η οποία ολοκληρώθηκε στις 17-04-2001 επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις στον τομέα των συνταγματικών δικαιωμάτων. Τα

⁹ Βλ. *Αυγουστιανάκης Μ.*, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 11 2001, σελ. 683.

¹⁰ Πρακτικά Βουλής (ολομ.) Συνδρ. ΣΤ', 24-1-2001.

δύο νέα δικαιώματα αναφέρονται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων του κάθε πολίτη, το άρθρο 5^Α που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην πληροφόρηση και το άρθρο 9^Α (όπως το άρθρο προστέθηκε με την τροποποίηση της 6-04-2001) που διασφαλίζει την προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων (ή το δικαίωμα στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση). Τα δικαιώματα αυτά διαφυλάσσουν την προσωπική αυτονομία από την απειλή της κρατικής εξουσίας αλλά και από την άμεση απειλή ποικίλων μορφών ιδιωτικών εξουσιών.

Το δίκαιο προστατεύει την ανθρώπινη προσωπικότητα με τη γενική διάταξη του άρθρου 57 ΑΚ και σε λοιπές διατάξεις του, όπως στο άρθρο 36, 58, 60, 57 παρ. 1 εδ. β'. Ταυτόχρονα, το Σύνταγμα προστατεύει την προσωπικότητα του κάθε πολίτη με το άρθρο 5^Α, νομιμοποιώντας το δικαίωμα της συμμετοχής του στην Κοινωνία της Πληροφορίας, με το άρθρο 2 παρ. 1, το οποίο κατοχυρώνει την προστασία της ανθρώπινης αξίας ως πρωταρχικό Πολιτειακό μέλημα και με το άρθρο 5 παρ. 1, που διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε ατόμου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του. Άλλες ειδικές συνταγματικές διατάξεις που προστατεύουν την προσωπικότητα είναι το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. β', το οποίο προφυλάσσει την ιδιωτική και την οικογενειακή ζωή, το άρθρο 13 παρ. 1 εδ. α' που διασφαλίζει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, το άρθρο 19 το οποίο κατοχυρώνει το απόρρητο των επικοινωνιών, το άρθρο 25 που θέτει όρια στην προστασία των κοινωνικών και ατομικών δικαιωμάτων και το άρθρο 101^Α το οποίο αναφέρεται στις Ανεξάρτητες Αρχές και στη λειτουργία τους.

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ανήκει στην κατηγορία των νέων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το αναθεωρημένο Σύνταγμα, κοινό στοιχείο των οποίων είναι η εξασφάλιση έναντι της κρατικής εξουσίας και έναντι των ιδιωτών. Η συνταγματική διάταξη, εξ ορισμού λιτή, δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένα στοιχεία του δικαιώματος, όπως δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένες αρμοδιότητές της ανεξάρτητης αρχής. Γνώμονας και όριο της διακριτικής ευχέρειας του κοινού νομοθέτη αποτελεί η «διασφάλιση της προστασίας προσωπικών δεδομένων». Εκτός από την θετική επιταγή προς τον νομοθέτη για ίδρυση ή/και διατήρηση (και υποστήριξη;) μιας τέτοιας αρχής, η διάταξη αυτή δηλώνει ότι τυχόν περιορισμός των αρμοδιοτήτων, εξουσιών και ευχερειών της ελεγκτικής αρχής σε βαθμό που δεν

μπορεί πλέον να διασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος, προφανώς θέτει ζητήματα συνταγματικότητας.

2. Η έννοια των προσωπικών δεδομένων.

Ο κύριος όρος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτός χρησιμοποιείται τόσο στην θεωρία όσο και στην επίσημη ερμηνεία που δίνεται από την αρμόδια Αρχή¹¹ («Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα», εφεξής «Αρχή») μέσω των αποφάσεών της, συμπίπτει από κοινού με τους όρους *προσωπικά*¹² (ή *ατομικά*¹³ *δεδομένα και προσωπικά στοιχεία*).

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Νόμο, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι οι πτυχές της προσωπικότητας φυσικού προσώπου, τα οποία μπορούν να προσδιοριστούν ατομικά και τα οποία υφίστανται ή πρόκειται να υποστούν επεξεργασία¹⁴. Κατά συνέπεια, ο όρος «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» προσδιορίζεται τόσο από την έννοια του «υποκειμένου των δεδομένων» όσο και από εκείνη την έννοια της «επεξεργασίας των δεδομένων».

¹¹ Η Αρχή στις αποφάσεις της χρησιμοποιεί αντί για τον όρο «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» και τον όρο «πληροφορία», π.χ. απόφαση ΑΠΔΠΧ 11/2002: «Η ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.» πρέπει να συμπληρώσει εγγραφή που αφορά κατάσχεση ακινήτου, με την ένδειξη «εκκρεμεί ασκηθείσα ανακοπή», καθώς και η τυχόν ευδοκίμησή της θα οδηγήσει σε ακύρωση της επιβληθείσας κατάσχεσης και άρα της διαγραφής».

¹² Όρος ο οποίος υιοθετείται και από το Σύνταγμα, στο άρθρο 9^Α.

¹³ Άρθρο 8 Ν. 3144/2003 («Κοινωνικός διάλογος για την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 111/8.5.2003).

¹⁴ «Στον όρο προσωπικά δεδομένα περιλαμβάνονται και αυτά τα οποία χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό της ταυτότητας του προσώπου. Με το σύνηθες προσδιοριστικό της ταυτότητας ενός προσώπου, το όνομα, μπορούν να εξομοιωθούν ο αριθμός της κοινωνικής ασφάλισης, ο αριθμός δελτίου ταυτότητας, ο αριθμός πελάτη και άλλα στοιχεία. Ως στοιχεία που δηλώνουν την ταυτότητα ενός προσώπου έχουν γίνει αποδεκτά και νομιμοποιητικά στοιχεία που αποδίδονται σε πρόσωπα ή επιλέγονται από αυτά (κωδικός αναγνώρισης ή πρόσβασης, PIN, κ.ά.)», βλ. σχετικά, Λ. Μήτρου, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, σε: Σ. Κάτσικα/ Δ. Γκρίτζαλη/ Σ. Γρίτζαλη (Επιστ. Επιμ.), Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων, Εκδόσεις Νέες Τεχνολογίες, Αθήνα, 2004, σελ. 452.

Ζήτημα τίθεται, σχετικά με το αν οι πληροφορίες που αναφέρονται σε ένα πρόσωπο, μπορούν να μην θεωρούνται «προσωπικές»¹⁵.

Ως «απλά» προσωπικά δεδομένα καθορίζονται τα εξής¹⁶:

A. Στοιχεία Αναγνώρισης:

Προσωπικά στοιχεία, επίσημα στοιχεία ληξιαρχείου, καταγωγή¹⁷, στοιχεία ταυτότητας (π.χ. υπηκοότητα), λοιπά στοιχεία αναγνώρισης.

B. Προσωπικά Χαρακτηριστικά:

Φυσικά χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα, συνήθειες, μετακινήσεις – ταξίδια, στοιχεία προσωπικότητας, λοιπά στοιχεία προσωπικών χαρακτηριστικών.

Γ. Οικογενειακές Συνήθειες:

Έγγαμος βίος, οικογενειακή κατάσταση, κοινωνικές επαφές, λοιπά στοιχεία οικογενειακών συνθηκών.

Δ. Εκπαίδευση:

Δεδομένα ακαδημαϊκής δραστηριότητας, τομείς ειδίκευσης και πιστοποιητικά, σπουδαστικό/ μαθητικό αρχείο, εγγραφή σε επιτροπές¹⁸, επαγγελματική ειδίκευση.

Ε. Οικονομική Κατάσταση:

Έσοδα, περιουσιακά στοιχεία, επενδύσεις, απολογισμός εξόδων, δάνεια, υποθήκες, πιστώσεις, επιδόματα, εργασιακά προνόμια, επιχορηγήσεις, δεδομένα ασφάλισης, σύνταξη γήρατος¹⁹, αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρονται στο άτομο ή

¹⁵ Τα πρακτικά και οι αποφάσεις των Συμβουλίων Κρίσεων της ΕΛΑΣ αποτελούν προσωπικά δεδομένα του κρινόμενου προσώπου, σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. α' του Ν. 2472/ 1997, βλ. σχετικά απόφαση ΑΠΔΠΧ 3/ 2002, και απόφαση ΑΠΔΠΧ 1319/ 2000.

¹⁶ Τα παραδείγματα κατηγοριών «απλών» (μη «ευαίσθητων») δεδομένων που παρατίθενται είναι από την σελίδα 4 του Εντύπου 2.0. της ΑΡΧΗΣ (ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΡΗΣΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ, Πηγή: www.dpa.gr), επίσκεψη: 23 Αυγούστου 2016.

¹⁷ Όχι όμως και η εθνική/ φυλετική προέλευση, η οποία εντάσσεται στα «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα.

¹⁸ Όχι όμως και η συμμετοχή σε ένωση – σωματείο, καθώς αυτήν η πληροφορία υπάγεται στα «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα.

¹⁹ Όχι όμως όσα σχετίζονται με την κοινωνική πρόνοια, καθώς αυτά υπάγονται στα «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα.

που προσφέρει το άτομο, τραπεζικοί λογαριασμοί, πιστωτικές κάρτες, κληρονομιά, αποζημίωση.

Z. Εργασία:

Παρούσα εργασία, δεδομένα πρόσληψης, δεδομένα λύσης εργασιακής σχέσης, ιστορικό εργασίας, εργασιακή συμπεριφορά, περιγραφή εργασίας, αξιολόγηση εργασίας, εκπαιδευτικό υλικό, δεδομένα ασφάλειας, αμοιβές και κρατήσεις, εργασιακές παροχές.

3. Η συνταγματική θεμελίωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Μέσω της μη προστασίας των προσωπικών δεδομένων η προσωπικότητα καθίσταται προβλέψιμη, τα προσωπικά στοιχεία των ατόμων βρίσκονται στη διάθεση οποιουδήποτε για να τα συλλέξει και να τα επεξεργαστεί, ενώ του δίνεται και η δυνατότητα να επέμβει δραστικά στη ζωή των άλλων. Η ατομικότητα και η προσωπική ελευθερία διακυβεύονται και το άτομο υποπίπτει στο να γίνει αντικείμενο της ικανοποίησης των συμφερόντων τρίτων. Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος υπαγορεύει πως η προσωπικότητα αναπτύσσεται ελεύθερα και ως εκ τούτου το άτομο έχει το δικαίωμα να ελέγχει και να καθορίσει με αυτονομία την ιδιωτική και δημόσια παρουσίαση του και να προσδιορίσει με ελευθερία τις πληροφορίες που κοινοποιούνται στο περιβάλλον του.

Οι ελευθερίες και οι κατοχυρώσεις που δόθηκαν με τη συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων απορρέουν από θεμελιώδεις προϋπάρχουσες συνταγματικές διατάξεις, όπως από την υποχρέωση της Πολιτείας να σέβεται και να προστατεύει τον πολίτη, το δικαίωμα της αξιοπρέπειας και της αξίας του ατόμου, ενώ καθίσταται κατανοητό πως το άτομο ολοκληρώνεται όταν βιώνει την ελευθερία της επικοινωνίας. Η ελευθερία της επικοινωνίας ενσωματώνει την ελευθερία στην πρόσληψη και στην παροχή πληροφοριών και εναντιώνεται στην καταγραφή των προσωπικών πληροφοριών που προσβάλει με άμεσο τρόπο την ελευθερία του ατόμου στο να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στον προσδιορισμό του από τους άλλους.

Η αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 ανέδειξε πως η Πολιτεία συμπλέει με τη νέα εποχή της τεχνολογικής εξέλιξης και των απαιτήσεων που απορρέουν από αυτή και μερίμνησε για τη διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας και του χώρου αυτοκαθορισμού υπό τις συνθήκες της οικονομικής ανάπτυξης και της αξιοποίησης

της τεχνολογίας. Ο νομοθέτης αναθεώρησε το Ελληνικό Σύνταγμα στηριζόμενος στη διαπίστωση πως οι υπάρχουσες συνθήκες των ραγδαίων τεχνολογικών επιτευγμάτων δυσχεραίνουν την αποτελεσματική εξασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε ατομικό επίπεδο και στο επίπεδο των κλασικών ελεγκτικών μηχανισμών. Συνεπώς, η αναθεωρημένη ειδική συνταγματική διάταξη διαδηλώνει τη σημαντική αξία του δικαιώματος της χρήσης των προσωπικών δεδομένων για την ανάπτυξη και την αυτόνομη δράση των κοινωνιών στο πλαίσιο της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης.

3.1. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος.

Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος προστατεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ορίζει πως: «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Η αρχή της προστασίας και του σεβασμού απέναντι στην ανθρώπινη αξία αποτελεί ένα από τα ύψιστα αγαθά της Δημοκρατίας και της κοινωνικής συμβίωσης.²⁰ Ως ανθρώπινη αξία μπορεί να ορισθεί η ολότητα των γενικών, κοινωνικών και υλικών γνωρισμάτων του ανθρωπίνου γένους και κάθε άνθρωπος ανεξαρτήτου φυλής, φύλου, εθνοτικής καταγωγής και θρησκευτικής συνείδησης, είναι φορέας της ανθρώπινης αξίας σε νομικό επίπεδο.²¹ Η έννοια της ανθρώπινης αξίας αναφέρεται σε συστατικό στοιχείο του καθορισμού της έννοιας της προσωπικότητας, οδηγώντας στο συμπέρασμα πως το Σύνταγμα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 θεμελιώνει την προσωπικότητα και θέτει το προστατευτικό της έρεισμα έναντι των ιδιωτών και του Κράτους²².

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την προστασία της ανθρώπινης αξίας και αξιοπρέπειας θέτοντας ως φορείς της προστασίας όλα τα φυσικά πρόσωπα. Η

²⁰ Βλ. *Δαγτόγλου Π.*, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα Β', Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ. 1136.

²¹ Βλ. *Δημητρόπουλος Α.*, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμος ΙΙΙ ΗΜ. Β', Αθήνα 2005, σελ. 4.

²² Βλ. *Μπέσιλα-Βήκα Ε.*, Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων σύναψης γάμου και ίδρυσης οικογένειας, εκδ. Αντ.Σάκκουλα, 1989, σελ. 51 επ.

συνταγματικά παρεχόμενη προστασία της ανθρώπινης αξίας έχει ως αφετηρία τη γέννηση του ατόμου και είναι ενεργή σε όλη τη διάρκεια της ζωής του μέχρι το θάνατό του. Οι δικαιούχοι της αποδοχής της προστασίας είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διάκριση.²³

Ο χαρακτήρας του άρθρου 2 παρ. 1 είναι διττός: το Κράτος και τα όργανά του είναι αφενός υποχρεωμένα να τηρούν τη γενική αρχή του σεβασμού της αξίας των ανθρώπων και αφετέρου οφείλουν να μεριμνούν για τη διασφάλιση της μη προσβολής της.²⁴ Το άρθρο 2 παρ. 1 του 1975 αποτέλεσε προϊόν μίας δύσκολης περιόδου για την Ελλάδα, η οποία χαρακτηριζόταν από την κατά συρροή προβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το αποτέλεσμα ήταν η θεσμοθέτηση του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας ως πρωταρχική Πολιτειακή υποχρέωση που αποτελεί τον αντικειμενικό κανόνα του Συνταγματικού δικαίου.²⁵

Το άρθρο 2 παρ. 1 αποτελεί μία «ομπρέλα», σε επικουρικό επίπεδο, για τις υπόλοιπες θεμελιώδεις συνταγματικές διατάξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως των άρθρων 1 και 26 του Συντάγματος. Συνεπώς το άρθρο δεν αναφέρεται μόνο στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, αλλά αποτελεί μία θεμελιώδη αρχή με εύρος εφαρμογής. Το υπό μελέτη άρθρο εμφανίζει συνάφεια με το άρθρο 7 παρ. 2 και το 106 παρ. 2 του Συντάγματος, τα οποία θέτουν τους όρους για την προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την προφυλάσσουν από το βάρος της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας.²⁶

²³ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 109.

²⁴ Βλ. *Μάνεσης Α.*, Συνταγματικά Δικαιώματα – α' Ατομικές Ελευθερίες (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις), 4^η έκδοση, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 110.

²⁵ Βλ. *Καράκωστας Ι.*, Το Σύνταγμα, Ερμηνευτικά Σχόλια και Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006, σελ. 2-3.

²⁶ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, ό.π., σελ. 109-110.

Σύμφωνα με τον Σωτηρόπουλο²⁷, παρόλο που το άρθρο 2 παρ. 1 δεν κάνει αναφορά στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, αποτελεί ένα άρθρο-ορόσημο, καθώς λειτουργεί επιβοηθητικά για τις υπόλοιπες αναφερόμενες στα ανθρώπινα δικαιώματα διατάξεις. Η καταγραφή των προσωπικών πληροφοριών με δόλο και σκοπό τον έλεγχο του ατόμου που επικοινωνεί, εναντιώνεται στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, προσβάλλοντας την προσωπικότητά του, την ανθρώπινη αξία του και την ελευθερία του να μην προσδιορίζεται από τρίτους. Συνεπώς, τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 δύνανται συνδυαστικά να θεμελιώσουν το δικαίωμα στην πληροφορική αυτοδιάθεση αναφορικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

3.2. Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος.

Όπως ορίζει το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

Στο παρόν άρθρο παρατίθεται η θετική υπόσταση της προσωπικότητας ως το σύνολο των ικανοτήτων και των χαρακτηριστικών του ατόμου. Αρχικά δίδεται η θετική διάσταση στην προστασία της προσωπικότητας, η οποία μπορεί να αναπτύσσεται ελεύθερα, και στη συνέχεια αναφέρεται το γεγονός πως η πραγμάτωση της ανάπτυξης της προσωπικότητας επέρχεται μέσω της συμμετοχής στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή της Ελλάδας²⁸. Στο σημείο αυτό το άρθρο επιβεβαιώνει το άρθρο 25 του Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει τη θετική υποχρέωση της Πολιτείας να προστατεύει την ουσιαστική και ανεμπόδιστη εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ασκούνται υπό την εισαγωγή κανόνων προς την

²⁷ Βλ. Σωτηρόπουλος Β., Η Συνταγματική Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 43.

²⁸ Βλ. Μπέσιλα-Βήκα Ε., Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του-η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της Χώρας (κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), εκδ. Σάκκουλα Θεσ/νίκη, 1998, σελ. 30.

αποτροπή του κινδύνου προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων.²⁹ Εν συνεχεία, το παρόν άρθρο εξειδικεύει το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, θεσπίζοντας την Πολιτειακή υποχρέωση της αποχής από δράσεις που θα έχουν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του δικαιώματος αυτού. Το τρίτο εδάφιο του άρθρου κάνει αναφορά στην προϋπόθεση της μη προσβολής των δικαιωμάτων των άλλων και της μη παραβίασης των χρηστών ηθών και του Συντάγματος αναφορικά με την επίκληση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας³⁰.

Συνεπώς το δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο αυτό είναι συμπληρωματικό στις παρεχόμενες εγγυήσεις από άλλα ατομικά δικαιώματα, ενώ ταυτόχρονα κατοχυρώνει την ελευθερία στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα της ελεύθερης συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας. Βάσει των παραδοχών αυτών, το άρθρο 5 παρ. 1 περιλαμβάνει και το δικαίωμα της πληροφορικής αυτοδιάθεσης, το οποίο αποτελεί εξειδίκευση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, και ορίζει πως το άτομο έχει πλήρη έλεγχο στο να επιλέγει και να αποφασίζει για το ποιος, από πού και με ποιο σκοπό θα γνωρίζει προσωπικές πληροφορίες γι' αυτό.³¹

Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, ουσιαστικά ξεκινά την αναφορά του από το αμυντικό ατομικό δικαίωμα της προστασίας κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης της προσωπικότητάς από τις κρατικές προσβολές, για να καταλήξει στο ενεργητικό δικαίωμα του κάθε πολίτη στη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας. Το παρόν άρθρο, όπως αναφέρει ο Μάνεσης,³² «*συνάγεται ως αυτόνομο το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να αναπτύσσει την προσωπικότητά του σε*

²⁹ Βλ. *Κατρούγκαλος Γ.*, Νομική και πολιτική σημασία της αναθεώρησης του άρθρου 25 του Συντάγματος, ΔτΑ 2001 σελ. 466.

³⁰ Βλ. *Μπέσιλα-Βήκα Ε.*, Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του-η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της Χώρας (κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), εκδ. Σάκκουλα Θεσ/νίκη, 1998, σελ. 44 επ.

³¹ Βλ. *Αλεξανδροπούλου-Αιγυπιάδου Ε.*, Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ 59 2005, σελ. 28.

³² ό.π., σελ. 118.

όλους τους τομείς της κρατικά οργανωμένης συμβίωσης: κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό», αποτελώντας μία εκδήλωση της δημοκρατίας.

3.3. Το άρθρο 13 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος.

Το άρθρο 13 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος συνδέεται με την προστασία της προσωπικής ελευθερίας και ορίζει πως:

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.
2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.
3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.
4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.
5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

Το άρθρο προστατεύει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, η οποία συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου, ούσα αναπόσπαστο κομμάτι της. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος προσδιορίζει τη θρησκευτική συνείδηση ως κομμάτι της αξίας του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Δαγτόγλου³³ η θρησκευτική συνείδηση αποτελεί το «ενδιάθετο φρόνημα του ατόμου σχετικά με τη φυσική ή τη μεταφυσική θεώρηση του κόσμου, σε αναφορά κυρίως με το

³³ Βλ. Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα Α', Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ. 369.

‘θείο’». Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του ατόμου το προσδιορίζουν και το καθορίζουν όντας σε συνδυασμό με το φύλο, την εθνοτική καταγωγή, την παιδεία, το οικογενειακό περιβάλλον και τις εμπειρίες, αναπόσπαστο μέρος της ατομικής προσωπικότητας του. Ο καθορισμός αυτός συνεπάγεται την αναγκαιότητα της προστασίας της θρησκευτικής συνείδησης ως ευαίσθητο προσωπικό δεδομένο του κάθε πολίτη.³⁴

Το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας εκφράζεται, σύμφωνα με το άρθρο, μέσω της ελευθερίας της λατρείας και της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης. Η θρησκευτική συνείδηση αναφέρεται στο κατοχυρωμένο ατομικό δικαίωμα της ανεμπόδιστης και ελεύθερης επιλογής μίας θρησκείας και ενός δόγματος, ακόμη και της αποχής από οποιαδήποτε θρησκεία, δόγμα ή αίρεση.³⁵

3.4. Το άρθρο 19 του Συντάγματος.

Το άρθρο 19 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ελευθερία της επικοινωνίας ή της ανταπόκρισης και το απόρρητο αυτών και ορίζει:

- 1. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.*

Με την αναθεώρηση της 6^{ης} Απριλίου του 2001 προστέθηκαν δύο ακόμα παράγραφοι στο άρθρο 19 του Συντάγματος, οι οποίες κατοχύρωσαν την απαγόρευση της χρήσης παράνομα κτηθέντων αποδεικτικών μέσων:

- 2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου.*

³⁴ Βλ. *Μαντζούφας Π.*, Η εθνική και θρησκευτική ταυτότητα ως στοιχεία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Η περίπτωση των μειονοτήτων, Αρμ 54 2000, σελ 1056.

³⁵ Βλ. *Μάνεσης Α.*, ό.π., σελ 251.

3. *Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.*

Η επικοινωνία διαχωρίζεται στις μορφές της έμμεσης (ανταπόκριση) και της άμεσης, όπου στην έμμεση επικοινωνία δεν πραγματοποιείται η δια ζώσης επαφή, σε αντίθεση με την άμεση μορφή, η οποία διέπεται από την προσωπική επαφή. Βάσει του περιεχομένου της επικοινωνίας και της γνωστοποίησης της ως προς τους τρίτους, αυτή μπορεί να διακριθεί σε φανερή ή κρυφή.³⁶ Σύμφωνα με τον Μάνεση³⁷ το παρόν άρθρο του Συντάγματος προσφέρει προστασία στην έμμεση επικοινωνία, ταυτόχρονα όμως περιλαμβάνει και μορφές της άμεσης επικοινωνίας, επιτρέποντας το εύρος στη διατύπωση του άρθρου.³⁸

Το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας ή της ελεύθερης ανταπόκρισης, από τη στιγμή που οι ενδιαφερόμενοι έλαβαν τα σχετικά μέτρα για διατηρήσουν απόρρητη την επικοινωνία τους, είναι *απόλυτα απαραβίαστο*. Ο χαρακτηρισμός *απόλυτα απαραβίαστο* αναφέρεται τόσο στους ιδιώτες όσο και στο Κράτος.³⁹ Συγκεκριμένα, ο όρος αφορά το σύνολο των φυσικών προσώπων ανεξαρτήτου της εθνικότητας τους και του αν επικοινωνούν εγχώρια ή εκτός του εθνικού τους πλαισίου. Το *απόλυτα απαραβίαστο* απαγορεύει οποιαδήποτε ενέργεια προς λήψη γνώσεως ή κοινοποίησης του περιεχομένου της επικοινωνίας σε τρίτους ή και του ίδιου του γεγονότος της επικοινωνίας.⁴⁰

Το άρθρο 19 του Συντάγματος στοχεύει στη διασφάλιση της προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας καθ' αυτής, είτε είναι έμμεση, είτε άμεση, και όχι του περιεχομένου της επικοινωνίας. Η μορφή της έμμεσης επικοινωνίας δύνανται να

³⁶ Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου), τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2008, σελ. 83.

³⁷ Βλ. Μάνεσης Α., Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικές Ελευθερίες, 3^η έκδοση 1981, σελ. 232.

³⁸ *Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο.*

³⁹ Βλ. Μάνεσης Α., ό.π. σελ 239.

⁴⁰ Βλ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 353.

πραγματοποιείται μέσω αλληλογραφίας, ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, μέσω σταθερών και κινητών τηλεφώνων, φαξ κ.ο.κ. Στην περίπτωση της αλληλογραφίας, η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας ξεκινά από την επίσημη ταχυδρόμηση του φακέλου και περιλαμβάνει τα στάδια της φύλαξης και της μεταφοράς, έως ότου παραληφθεί από τον ενδιαφερόμενο.

Το απόρρητο της επικοινωνίας τίθεται στο διαχωριστικό σημείο διαφορετικών συνταγματικών δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα να λαμβάνει αυξημένη συνταγματική προστασία. Πέρα από την κατοχύρωση του απορρήτου της επικοινωνίας από το άρθρο 19 του Ελληνικού Συντάγματος, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει μεριμνήσει για την κατοχύρωση του απορρήτου με το άρθρο 8, όπως προστατεύεται και με το άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και με το άρθρο 17 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα άρθρα αυτά προϋποθέτουν πως τουλάχιστον το ένα από τα ενδιαφερόμενα μέλη τα οποία επικοινωνούν θα πρέπει να επιθυμεί τη διατήρηση της μυστικότητας και του απορρήτου της μεταξύ τους επικοινωνίας.

Το απόρρητο της επικοινωνίας χαρακτηρίζεται από τη μυστικότητα (τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνει χώρα), το περιεχόμενο και τη νομική προστασία. Η μυστικότητα συνάδει με το απόρρητο από τη στιγμή που το περιεχόμενο της επικοινωνίας περιορίζεται μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και μόνο. Το άρθρο 19 παρέχει συνταγματική προστασία του απορρήτου της προστασίας ανεξαρτήτου του μέσου με το οποίο αυτή πραγματοποιείται. Το περιεχόμενο της επικοινωνίας είναι αδιάφορο για το νομοθέτη, καθώς η νομολογία θεσπίστηκε για να προστατεύει αποκλειστικά το απόρρητο της επικοινωνιακής διαδικασίας ανεξαρτήτως του περιεχομένου της. Τέλος, η νομική προστασία καθιστά απόρρητη μία επικοινωνία, πλην της μυστικότητάς της, η οποία προσδίδεται από τα επικοινωνούντα μέρη. Το απόρρητο ως νομική ιδιότητα δεν αίρεται, μπορεί να αρθεί μόνο σε περιπτώσεις εθνικής ασφάλειας.⁴¹

⁴¹ Βλ. Δημητρόπουλος Α., ό.π., σελ.187-190.

Το δικαίωμα στην απόρρητη προσωπική επικοινωνία αποτελεί πτυχή της προσωπικότητας του ατόμου, η οποία θίγεται στην περίπτωση της παραβίασης του απορρήτου της έμμεσης ή άμεσης επικοινωνίας του. Συνεπώς, η παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας συνάδει με την παρακώλυση της ελεύθερης επικοινωνίας και θίγει την προσωπικότητα του ατόμου.⁴² Το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας έχει ιδιότυπο χαρακτήρα καθώς η παραβίασή του γίνεται κυρίως εν αγνοία του θιγόμενου, ο οποίος ενδέχεται να μη λάβει ουδέποτε γνώση για την παραβίαση.⁴³ Συνεπώς ο χαρακτήρας της άρσης του απορρήτου διακυβεύει το συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας των θιγόντων κατά το άρθρο 20 του Συντάγματος.⁴⁴ Στο ζητούμενο του απορρήτου της επικοινωνίας δίδεται επιπλέον προσοχή και προστασία καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής, η οποία αποτελεί προέκταση της προσωπικής ελευθερίας και του ασύλου της οικογενείας, και με το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας.⁴⁵

3.5. Το άρθρο 25 του Συντάγματος.

Έπειτα από την αναθεώρηση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 25 του Συντάγματος ορίζεται:

1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την

⁴² Βλ. Χρυσόγονος Κ., Οι Ανεξάρτητες Αρχές στο Σχέδιο της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος, ΤοΣ 2000, σελ 238.

⁴³ Βλ. Καμίνης Γ., Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας, η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια, Νομικό Βήμα 1995, σελ.505.

⁴⁴ Το άρθρο 20 του Συντάγματος ορίζει πως: 1. *καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.* 2. *Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.*

⁴⁵ Βλ. Μάνεσης Α., ό.π., 1981, σελ. 232.

ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

- 2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.*
- 3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.*
- 4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.*

Το άρθρο 25 του Συντάγματος κατοχυρώνει θεσμικά τη θεμελιώδη αρχή του κοινωνικού Κράτους, ενώ ταυτόχρονα τονίζει την υποχρέωσή του για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης των δικαιωμάτων των πολιτών. Το Κράτος είναι υποχρεωμένο προς την αποφυγή των καταστάσεων που προσβάλλουν τα ατομικά δικαιώματα, αναδεικνύοντας κατά τον τρόπο αυτό την *αντικειμενική διάστασή τους*.⁴⁶

Ταυτόχρονα, το άρθρο κατοχυρώνει την αρχή της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων με δεδομένο πως αυτά ενδέχεται να προσβληθούν από την ιδιωτική εξουσία, θέτοντας έτσι έναντι των ιδιωτών αξίωση για παράλειψη και για ενδεχόμενη αποζημίωση στην περίπτωση προσβολής τους.⁴⁷ Επιπροσθέτως, το άρθρο 25 κατοχυρώνει την αρχή της αναλογικότητας ως κριτήριο προσδιορισμού αλλά και περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων. Η αρχή της αναλογικότητας έχει αποκτήσει κεντρική σημασία στο σύστημα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και

⁴⁶ Βλ. *Βιδάλης Τ.*, Νέα δικαιώματα στην πρόταση για την αναθεώρηση του Συντάγματος, στο: Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Παπαδημητρίου Γ. (επιμ), Αθήνα-Κομοτηνή 2000, σελ. 96.

⁴⁷ Βλ. *Μάνεσης Α.*, ό.π., σελ. 50.

στοχεύει στην αποτροπή τυχούσας δυσαναλογίας των ατομικών δικαιωμάτων σε περιπτώσεις που μία τέτοια δράση είναι αναγκαία και κατάλληλη.

Ουσιαστικά, το άρθρο στοχεύει στη διασφάλιση πως οι πολίτες του Κράτους χαίρουν και απολαμβάνουν τα ατομικά δικαιώματά τους, μέσω της λήψης θετικών μέτρων που οριοθετούν τα δικαιώματα και περιορίζουν τους ενδεχόμενους κινδύνους της προσβολής τους. Η τροποποίηση του άρθρου 25 και η εισαγωγή των δύο παραγράφων, και πιο συγκεκριμένα της παρ. 1 εδ. β', συνάδει με το άρθρο 9Α περί του δικαιώματος της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό με την παρ. 1 εδ. γ', η οποία αναφέρεται στην αρχή της τριτενέργειας, θέτοντας υπόλογους έναντι της δικαιοσύνης, τους ιδιώτες και το Κράτος στις περιπτώσεις που προσβάλλει τα δικαιώματα αυτά.

Η διατύπωση της παρ. 1 εδ. δ' *«οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο»* βρίσκεται σε συμφωνία με το άρθρο 9Α, το οποίο ορίζει πως η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων είναι συνταγματική *«μόνο εφόσον θεμελιώνεται σε διάταξη νόμου, που ορίζει τις προϋποθέσεις νόμιμης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται»*.⁴⁸

Οι περιορισμοί, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, κατά την άσκηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων οφείλουν να είναι ανάλογοι αναφορικά με τους λόγους που ωθούν στην εφαρμογή τους. Οι κυριότεροι λόγοι, οι οποίοι είναι θεμελιώδεις στο δημοκρατικό πολίτευμα, είναι η προστασία των δικαιωμάτων των τρίτων και η προστασία του δημοσίου συμφέροντος.⁴⁹

⁴⁸ Βλ. *Μήτρου Α.*, Προστασία προσωπικών δεδομένων: Ένα νέο δικαίωμα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, σελ. 99.

⁴⁹ Βλ. *Δαγτόγλου Π.*, ό.π., σελ. 181.

3.6. Το άρθρο 101^A του Συντάγματος.

Η νέα διάταξη του άρθρου 101^{A50} αναφέρεται στην οργάνωση και τις λειτουργίες της Πολιτείας και συγκεκριμένα στις Ανεξάρτητες Αρχές τις οποίες κατοχυρώνει και περιλαμβάνει γενικές ρυθμίσεις σχετικά με αυτές. Σκοπός του άρθρου είναι η θέσπιση γενικών κανόνων αναφορικά με το θεσμό των Ανεξάρτητων Αρχών. Αρχικά τίθενται ειδικές διατάξεις⁵¹ οι οποίες ρυθμίζουν την πρόβλεψη της ορισμένης θητείας των μελών της Ανεξάρτητης Αρχής. Πιο συγκεκριμένα, στην παράγραφο 1 καθορίζεται η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών κατά τη θητεία τους. Στην παράγραφο 2 υφίσταται παραπομπή στον κοινό νόμο σχετικά με την επιλογή, την υπηρεσιακή κατάσταση και τα προσόντα του προσωπικού, ενώ πραγματοποιείται καθορισμός της επιλογής των μελών από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής ομοφώνως ή με την πλειοψηφία των 4/5 αυτών. Η απόφαση αυτή ενισχύει την ύπαρξη συναινετικών διαδικασιών κατά την επιλογή του προσωπικού των Ανεξαρτήτων Αρχών, συμπεριλαμβανομένου του επιστημονικού προσωπικού. Η τρίτη παράγραφος κάνει αναφορά στον Κανονισμό της Βουλής σχετικά με τη ρύθμιση των σχέσεων των Αρχών με τη Βουλή και τους τρόπους άσκησης του Κοινοβουλευτικού ελέγχου.

⁵⁰ Το άρθρο 101^A του Συντάγματος αναφέρει: 1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει. 2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής. 3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

⁵¹ Οι συνταγματικές ειδικές διατάξεις που ορίζουν τις Ανεξάρτητες Αρχές και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 είναι: το άρθρο 9Α εδ. β' το οποίο αναφέρεται στην Αρχή της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, το άρθρο 19 παρ. 2 το οποίο αναφέρεται στην Αρχή της Προστασίας του Απορρήτου της επικοινωνίας, το άρθρο 15 παρ. 2 εδ. β' το οποίο αναφέρεται στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης και το άρθρο 103 το οποίο θέτει στην παρ. 7 ως Ανεξάρτητη Αρχή το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού και η παρ. 9 θέτει το Συνήγορο του Πολίτη ως Ανεξάρτητη Αρχή.

Το άρθρο 101^Α δημιούργησε αρκετές ενστάσεις, εφόσον θεωρείται πως χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, καθώς η λειτουργία των Ανεξάρτητων Αρχών δημιουργεί κενό στη λειτουργία του Κοινοβουλευτικού ελέγχου και της νομιμοποίησης των κρατικών οργάνων, κάμπτοντας την κοινοβουλευτική και δημοκρατική αρχή. Επιπροσθέτως, οι διατάξεις του άρθρου δεν αναγνωρίζουν, ούτε αναθέτουν στις Ανεξάρτητες Αρχές αυτόνομη ρυθμιστική αρμοδιότητα.

Το Σύνταγμα, αναφορικά με την Ανεξάρτητη Αρχή, δεν επιτάσσει παρά τον ανεξάρτητο χαρακτήρα της, στοιχείο που προσδιορίζεται εγγύτερα στο άρθρο 101^Α δια της αναφοράς στην προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η ανεξαρτησία αποτελεί μέρος της εννοιολογικής του ελέγχου και περιλαμβάνει τις λειτουργικές και θεσμικές προϋποθέσεις που στοχεύουν στην επίτευξη των ειδικών σκοπών αυτού.

Το άρθρο 9Α εδ. β' λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Αρχή με σκοπό την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, και πλέον με τη συμβολή του άρθρου 101^Α, ενισχύεται με νέες εγγυήσεις για το ανεξάρτητο του χαρακτήρα τους και την ανεξαρτησία των μελών της. Αντίστοιχα, το άρθρο 101Α ενισχύει το άρθρο 9^Α, μέσω της διασφάλισης του σκοπού του, δηλαδή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και δηλώνει πως ο οποιοσδήποτε περιορισμός των αρμοδιοτήτων της Ανεξάρτητης Αρχής θέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος των προσωπικών δεδομένων.⁵²

4. Η νομική κατοχύρωση των προσωπικών δεδομένων μέσω των διατάξεων του νόμου 2472/ 1997.

4.1. Εισαγωγικά.

Ο νομοθέτης ορίζει στο άρθρο 1 του Ν. 2472/1997 πως «αντικείμενο του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής». Στο άρθρο 2 ο

⁵² Βλ. Μήτρου Α., ό.π., σελ. 101.

νομοθέτης ορίζει και διευκρινίζει διεξοδικά τους όρους και τις έννοιες που εμπλέκονται στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.⁵³

Ο σκοπός του Ν. 2472/1997 είναι η θέσπιση της ισορροπίας ενάντια στην αθέμιτη επεξεργασία των πληροφοριών της προσωπικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, είτε αφορούν τον ιδιωτικό, είτε τον δημόσιο φορέα. Εξίσου, αποτελεί τον συγκερασμό του συνταγματικού δικαιώματος στην ενεργητική ή παθητική έκφραση της ελεύθερης πληροφόρησης και του δικαιώματος στον πληροφορικό αυτοκαθορισμό.

Ο Ν. 2472/1997 έθεσε διαδικαστικούς, οργανωτικούς και κυρωτικούς κανόνες προκειμένου να είναι συνταγματικά ανεκτή η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, ρυθμίζοντας με τον τρόπο αυτό τις πληροφοριακές σχέσεις των πολιτών εντός του κρατικού πλαισίου, του πλαισίου της κοινωνίας και της οικονομίας. Ο Ν. 2472/1997 προσαρμόστηκε στην Οδηγία 95/46 και οδήγησε στην ίδρυση της Αρχής της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, η οποία χαρακτηρίζεται ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή. Η Αρχή της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων δεν υπόκειται σε έλεγχο για τις ενέργειές της και αναγνωρίζει στα μέλη της λειτουργική ανεξαρτησία η οποία αντιστοιχεί σε εκείνη των δικαστών.⁵⁴

Πιο συγκεκριμένα, ο Ν. 2472/1997 θέσπισε:

- τον ορισμό των προσωπικών δεδομένων, της επεξεργασίας τους και του αρχείου των προσωπικών δεδομένων προκειμένου να ενταχθούν οι έννοιες αυτές σε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που να εμπεριέχει όλα τα είδη της επεξεργασίας (ιδιωτική και δημόσια, αυτοματοποιημένη και μη),

⁵³ Πιο συγκεκριμένα, οριοθετού

νται οι έννοιες «Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», «Ευαίσθητα δεδομένα», «Υποκείμενο των δεδομένων», «Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», «Αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», «Διασύνδεση», «Υπεύθυνος επεξεργασίας», «Εκτελών την επεξεργασία», «Τρίτος Αποδέκτης», «Συγκατάθεση» και «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα».

⁵⁴ Βλ. Σκουρής Β., Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο Ι, Σάκκουλας, 1996, σελ. 41.

- το σύστημα γνωστοποίησης κάθε επεξεργασίας, τηρούμενου αρχείου και συστήματος άδειας για επεξεργασίες ή αρχεία με ευαίσθητα δεδομένα,
- το σύστημα εγγυήσεων για την προστασία του ατόμου των προσωπικών δεδομένων και παράλληλη πρόβλεψη αυστηρών κυρώσεων, διοικητικής, ποινικής και αστικής φύσης για τα πρόσωπα που ενδεχομένως οδηγηθούν σε παράβαση,
- την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, η οποία αποτελεί μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή, με κεντρική όσο και αποφασιστική θέση στο σύστημα προστασίας και επεξεργασίας που εισάγεται με το νόμο.

Ο Ν. 2774/22-12-1999 (ΦΕΚ 287 Α') για την «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα» εμπεριέχει ειδικότερες ρυθμίσεις σχετικά με την προστασία προσωπικών δεδομένων σε συγκεκριμένο τομέα και ακολούθησε την Οδηγία 97/66/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις τηλεπικοινωνίες.

4.2. Η προστασία της προσωπικότητας και η διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε «απλά» και «ευαίσθητα».

Η αρχική πρόβλεψη για τη διάκριση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε απλά και ευαίσθητα (ανάλογα με το βαθμό της ευαισθησίας τους) αναφέρεται στη Σύμβαση 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης και στην οδηγία 95/46/Ε.Κ. Αναφορικά με την ηλεκτρονική συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η αξιοποίησή τους καθίσταται αυξημένη και επικίνδυνη. Αυτό συμβαίνει γιατί η επεξεργασία ή η συλλογή τους μπορεί να συνδυαστεί και με άλλα δεδομένα και να παραχθεί μία νέα πληροφορία που ενδεχομένως να οδηγήσει σε προσβολή της προσωπικότητας. Η ελληνική ρύθμιση σχετικά με τη διάκριση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ευαίσθητα και σε απλά στηρίζεται στο άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας 95/46/Ε.Κ. για την προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και στο άρθρο 6 της Σύμβασης

108/1981⁵⁵ του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του ατόμου έναντι της αυτοματοποιημένης προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Το προσωπικό δεδομένο δεν αναφέρεται στην έννοια του ιδιωτικού ευθέως αλλά η ποιότητα της πληροφορίας βρίσκεται σε συνάρτηση με το υποκείμενο και το ρόλο του. Στην έννοια της προσωπικής πληροφορίας σκιαγραφούνται οι εις βάθος αλλαγές που έχουν επέλθει στις έννοιες και τις ρυθμίσεις εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης. Η ταξινόμηση και η διάκριση των πληροφοριών και των δεδομένων σε απλά και ευαίσθητα ανταποκρίνεται στη θεώρηση της προσωπικότητας και συνάδει με τις κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με το ιδιωτικό και το απόρρητο, χωρίς όμως να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας. Τα προσωπικά δεδομένα δεν είναι εκ των προτέρων απλά ή ασήμαντα ή ευαίσθητα, αλλά αποκτούν τους προσδιορισμούς αυτούς αναλόγως με το σκοπό για τον οποίο επεξεργάζονται και χρησιμοποιούνται.

Στο άρθρο 2 του Ν. 2472/1997 παρ. α εδ. α' αναφέρεται πως ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ορίζεται: *«κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων. Δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων»*. Από την άλλη, στην παρ. α εδ. β' ως *«ευαίσθητα δεδομένα»* ορίζονται *«τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων»*. Το άρθρο χαρακτηρίζει ως ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα δεδομένα που αφορούν την κοινωνική πρόνοια, κατ'

⁵⁵ Στο άρθρο 6 της Σύμβασης 108/1981 αναφέρεται πως: *«Οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, όπως και οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που σχετίζονται με την υγεία ή τη σεξουαλική ζωή, δεν δύνανται να αποτελέσουν αντικείμενο αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, εάν το εσωτερικό δίκαιο δεν προβλέπει κατάλληλες εγγυήσεις. Το αυτό ισχύει για τις πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν ποινικές καταδίκες»*.

απόκλιση του άρθρου 8 παρ. 1 της Οδηγίας⁵⁶ και τα «σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες».⁵⁷

Αρχικά, βάσει του άρθρου αυτού διαφαίνεται πως ο νομοθέτης θεωρεί πως δεν υπάρχουν πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που να στερούνται ενδιαφέροντος, συνεπώς θεωρείται δεδομένο πως δεν υφίσταται έννομη ελεύθερη επεξεργασία των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση που η επεξεργασία ασκείται αποκλειστικά «προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων». Στα έννομα προστατευμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εμπεριέχονται τα στοιχειώδη εξατομικευμένα χαρακτηριστικά, όπως το όνομα, η ημερομηνία και ο τόπος γέννησης και η διεύθυνση, των οποίων η επεξεργασία υπάγεται υπό τους όρους του Ν. 2472/1997.

Από το Έντυπο 2.0 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εκπορεύονται κάποια παραδείγματα των απλών και μη ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων:

- Στοιχεία Αναγνώρισης (περιλαμβάνονται τα προσωπικά στοιχεία, επίσημα στοιχεία ληξιαρχείου, καταγωγή, στοιχεία ταυτότητας).
- Προσωπικά Χαρακτηριστικά (περιλαμβάνονται τα φυσικά χαρακτηριστικά, τα στοιχεία προσωπικότητας, τα ενδιαφέροντα, οι μετακινήσεις και τα λοιπά στοιχεία προσωπικών χαρακτηριστικών).
- Στοιχεία εκπαίδευσης (περιλαμβάνονται τα στοιχεία της ακαδημαϊκής δραστηριότητας και πορείας, τα πιστοποιητικά, το μαθητικό αρχείο, η επαγγελματική ειδίκευση).

⁵⁶ Τα δεδομένα που σχετίζονται με την κοινωνική πρόνοια αναφέρονται σε αυτά που διαχειρίζονται οι κοινωνικές υπηρεσίες προκειμένου να εφαρμοστεί η παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Ενσωματώνονται και οι φορείς με συναφές αντικείμενο, όπως οι συνταξιοδοτικοί φορείς και οι ασφαλιστικοί φορείς.

⁵⁷ Στην περίπτωση αυτή ευαίσθητα θεωρούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρονται σε διώξεις, ποινικές καταγγελίες, διοικητικές ποινές, διοικητικά μέτρα, παραβιάσεις του Κ.Ο.Κ., καταδικαστικές αποφάσεις δικαστηρίων και τα δεδομένα του Ποινικού Μητρώου.

- Στοιχεία εργασίας (περιλαμβάνονται τα στοιχεία της τρέχουσας εργασιακής κατάστασης, το ιστορικό της εργασίας, τα δεδομένα πρόσληψης, η περιγραφή των εργασιακών καθηκόντων και η συμπεριφορά του εργαζομένου όπως απορρέει από την αξιολόγηση της εργασίας, οι αμοιβές και οι κρατήσεις, οι εργασιακές παροχές και τα λοιπά στοιχεία εργασίας).
- Οικογενειακές Συνθήκες (περιλαμβάνονται τα στοιχεία γενικά με τον έγγαμο βίο και την οικογενειακή κατάσταση, τις κοινωνικές επαφές και τα λοιπά στοιχεία των οικογενειακών συνθηκών).
- Οικονομική κατάσταση (περιλαμβάνονται τα στοιχεία των εσόδων, των επενδύσεων, των περιουσιακών δεδομένων, της κληρονομιάς, των δανείων, των εξόδων, των πιστώσεων και των υποθηκών, των επιχορηγήσεων, τα δεδομένα του ασφαλιστικού ταμείου, η σύνταξη, οι τραπεζικοί λογαριασμοί και οι πιστωτικές κάρτες και τα λοιπά στοιχεία οικονομικής κατάστασης).

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είτε χαρακτηρίζονται ως απλά είτε ως ευαίσθητα, αποτελούν το περιεχόμενο της προσωπικότητας εντός του εκάστοτε κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου. Πιο συγκεκριμένα, τα ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν έκφραση του δικαιώματος της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και της ίδιας της προσωπικότητας, καθορίζοντας την αξία του ατόμου.⁵⁸ Η διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε «ευαίσθητα» και «απλά» έχει υποστεί κριτική στην θεωρία, τουλάχιστον όταν η λύση ρύθμισης με αντιτιθέμενα έννομα αγαθά προσανατολίζεται αποκλειστικά και μόνο στο κριτήριο αυτό⁵⁹. Σημασία δεν έχει τόσο η ένταξη ενός προσωπικού δεδομένου στην κατηγορία των «ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων, αλλά η συγκεκριμένη επεξεργασία του δεδομένου αυτού (ποιος κάνει την επεξεργασία, για ποιον σκοπό, που απευθύνεται,

⁵⁸ Βλ. *Ανθιμος Κ.*, Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ως έκφραση του δικαιώματος επί της προσωπικότητας, ΚριτΕ 1998, σελ. 169.

⁵⁹ Βλ. *Βλαχόπουλος Σ.*, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων. Τα όρια της μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2007, σελ. 227.

ποια τα συγκρουόμενα έννομα αγαθά από την επεξεργασία του εν λόγω δεδομένου, κ.ά.)⁶⁰

Βάσει του άρθρου 2 περί Ορισμών διαφαίνεται πως οι ρυθμίσεις των ευαίσθητων δεδομένων διέπονται από γενικότητα καθώς λαμβάνεται υπόψη αποκλειστικά η φύση τους και όχι οι ειδικότερες συνθήκες της επεξεργασίας τους. Επιπροσθέτως δεν λαμβάνεται υπόψη από το νομοθέτη το κατά πόσο το περιεχόμενο της πληροφορίας ενέχει αυξημένους κινδύνους ή όχι. Τα ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις εξής ενότητες⁶¹:

- όσα αναφέρονται στη φυλετική καταγωγή, στις πολιτικές απόψεις και τις διάφορες πεποιθήσεις αφορούν την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων,
- όσα αναφέρονται στην ερωτική ζωή και στην υγεία αφορούν την ιδιωτική ζωή και το απόρρητο της ιδιωτικής σφαίρας και,
- όσα αναφέρονται στις καταδίκες και στις ποινικές δίωξεις αφορούν την άσκηση της ποινικής δίωξης.

Όμως η κατηγοριοποίηση αυτή έχει επικριθεί έντονα και ορθώς έχει γίνει έτσι, καθώς όλες οι κατηγορίες που εμπεριέχει το άρθρο 2 του Ν. 2472/1997 αναφέρονται στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των υποκειμένων και ενδεχομένως μπορεί να αποτελέσουν την αιτία για δυσμενείς διακρίσεις της ιδιωτικής ζωής.

Η ρύθμιση του νόμου σχετικά με την ένταξη των προσωπικών δεδομένων στα ευαίσθητα δεδομένα που αναφέρονται στην εθνική και φυλετική προέλευση βρίσκει πρακτική εφαρμογή μόνο στις περιπτώσεις όπου η υπηκοότητα είναι διαφορετική από την εθνική προέλευση, προκειμένου να δοθεί αυξημένη και αυστηρότερη προστασία στα υποκείμενα. Τα προσωπικά δεδομένα που εισάγονται με τη διάκριση της εθνικής

⁶⁰ Βλ. Βλαχόπουλος Σ., Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων. Τα όρια της μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2007, σελ. 228.

⁶¹ Βλ. *Maisl H.*, Les garanties particulieres relatives au traitement automatise de certaines donnees personnelles, σε *Informatique et droit en Europe*, 1985, σελ. 318.

προέλευσης λαμβάνουν το χαρακτηρισμό των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και λαμβάνουν επαυξημένη προστασία.

Εξίσου, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σχετίζονται με τα πολιτικά φρονήματα, λαμβάνουν τον χαρακτήρα των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και χαίρουν επιπρόσθετης προστασίας. Το πολιτικό φρόνημα ως έννοια ενέχει την πολιτική τοποθέτηση των υποκειμένων, την πολιτική ένταξη και την επιλογή πολιτικού ψήφου. Οι συνθήκες αυτές εμπεριέχονται στην πνευματική υπόσταση της προσωπικότητας και χαίρουν συνταγματικής προστασίας. Στην περίπτωση των πολιτικών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η επικινδυνότητα έγκειται στην αξιολόγηση που θα υποστούν και όχι τόσο στη συλλογή τους και για τον λόγο αυτόν επιδέχονται επαυξημένης προστασίας.⁶²

Επιπροσθέτως, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρονται στη συμμετοχή του υποκειμένου σε σωματεία, ενώσεις και συνδικαλιστικές οργανώσεις υπάγονται υπό την προστασία των ευαίσθητων δεδομένων. Ιδιαίτερα αναφορικά με τη συμμετοχή του υποκειμένου σε συνδικαλιστική οργάνωση υφίσταται το έρεισμα της Οδηγίας 46/1995/EK που το θέτει σε ειδική κατηγορία δεδομένων, ενώ ο Έλληνας νομοθέτης διεύρυνε τη ρύθμιση της Οδηγίας και την επέκτεινε και στη συμμετοχή σε σωματεία ή ενώσεις οποιoδήποτε σκοπού.

Ως ευαίσθητα δεδομένα θεωρούνται και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρονται στην υγεία των υποκειμένων, όπως στη βιολογική τους υπόσταση, στο ιατρικό τους ιστορικό και στην ψυχική τους υγεία. Έτσι, η φυσική και η ψυχική/ψυχολογική υπόσταση των πολιτών υπόκειται σε επαυξημένη προστασία, ενώ πιο αναλυτικά ως δεδομένα που αφορούν την υγεία νοούνται οι διατροφικές ανάγκες, οι ιατρικές εξετάσεις στις οποίες έχουν υποβληθεί τα άτομα, η λήψη ιατροφαρμακευτικής αγωγής, η αναπηρία και η χρήση ναρκωτικών.⁶³

⁶² Βλ. Αρμαμέντος Π., Σωτηρόπουλος Β., Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Νόμου 2472/, Σάκκουλας, 1997, σελ. 32.

⁶³ Βλ. την υπ' αριθ. 51/2002 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων, την υπ' αριθ. 2/2004 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων και την υπ' αριθ. 13/2003 Απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων.

Εντός του πλαισίου των ευαίσθητων δεδομένων έχουν υπαχθεί τα δεδομένα των ληπτών αλλά και των δωρητών ανθρωπίνων οργάνων και ιστών, όπως και τα στοιχεία της αίτησης των αιτούντων άσυλο.⁶⁴ Εξίσου, θεωρούνται ευαίσθητα τα δεδομένα που απορρέουν από τη διαδικασία της Γνωμοδότησης της Αρχής με θέμα «ανάλυση γενετικού υλικού για σκοπούς εξιχνίασης εγκλημάτων και ποινικής δίωξης». Η διαδικασία αυτή αναφέρεται στη λήψη γενετικού υλικού για σκοπούς εξιχνίασης εγκλημάτων και η συλλογή των γενετικών δεδομένων, όπως και η επεξεργασία τους υπόκεινται στις προϋποθέσεις του νόμου. Η ίδια η πράξη της λήψης γενετικού υλικού από τα υποκείμενα αποτελεί μία διαδικασία προσβολής της προσωπικότητας ως παρέμβαση σε αυτή. Η Γνωμοδότηση της Αρχής καθορίζει ως γενετικά δεδομένα *«όλα τα δεδομένα οποιουδήποτε τύπου, τα οποία αφορούν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά ή τα πρότυπα κληρονομικότητας αυτών των χαρακτηριστικών σε μία ομάδα ατόμων. Επίσης όλα τα δεδομένα για τους φορείς γενετικής πληροφορίας σε μία ατομική ή γενετική γραμμή που σχετίζονται με οποιαδήποτε άποψη της υγείας ή της ασθένειας, είτε πρόκειται για προσδιορίσιμα /αναγνωρίσιμα είτε όχι»*.

Η συλλογή των γενετικών δεδομένων μπορεί να καταστεί επικίνδυνη και να οδηγήσει ακόμη και στον στιγματισμό και τον αποκλεισμό των υποκειμένων και για τον λόγο αυτόν κατηγοριοποιούνται στα ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Τα γενετικά δεδομένα αποτελούν μέρος της ταυτότητας του ατόμου και προστατεύονται από το άρθρο 5 παρ 1 του Συντάγματος. Η Αρχή αναφέρει πως *«η δημιουργία προφίλ προσωπικότητας μέσω της γενετικής ανάλυσης προσκρούει ευθέως στην συνταγματικά κατοχυρωμένη αξία του ανθρώπου και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, ειδικότερη εκδήλωση της οποίας είναι και το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοπροσδιορισμού»*.

Πλην της επαυξημένης προστασίας των γενετικών δεδομένων, η νομολογία έχει απασχοληθεί και από το ζήτημα των βιομετρικών δεδομένων και το κατά πόσο αυτά θα πρέπει να εντάσσονται στα ευαίσθητα δεδομένα. Τα βιομετρικά δεδομένα είναι μοναδικά για κάθε υποκείμενο και περιλαμβάνουν:

⁶⁴ Με τα άρθρα 9 Ν. 2737/1999 και 2 παρ. 12 π.δ.61/1999.

- τα σωματικά χαρακτηριστικά κάθε υποκειμένου (το μέγεθος χεριών, οι γραμμές της παλάμης και των δακτύλων, τα δακτυλικά αποτυπώματα, ο κυκλικός έγχρωμος χιτώνας του βολβού του ματιού, ο αμφιβληστροειδής χιτώνας του ματιού),
- τα ψυχικά χαρακτηριστικά κάθε υποκειμένου που είναι άμεσα συσχετισμένα με τη συμπεριφορά του (η υπογραφή, η φωνή, η κίνηση των χειλιών, η δυναμικότητα της κίνησης).⁶⁵

Και πάλι αυτά τα χαρακτηριστικά, τα φυσικά και τα ψυχικά, οδηγούν στις έννοιες της φυλετικής προέλευσης και της υγείας των υποκειμένων (για παράδειγμα το δακτυλικό αποτύπωμα αποτελεί το μέσο διερεύνησης παθολογικών ασθενειών στον οργανισμό). Άλλη βιομετρική ανάλυση των φυσικών χαρακτηριστικών του ατόμου είναι αυτή της ανάλυσης του προσώπου (των αποστάσεων των ματιών, του περιγράμματος του προσώπου κ.λ.π). Η ανάλυση του δέρματος και των βασικών σκελετικών χαρακτηριστικών του υποκειμένου, όπως του προσώπου του, παραπέμπει στην εξεύρεση ευαίσθητων πληροφοριών που σχετίζονται με τα φυλετικά χαρακτηριστικά του.

Ο κύριος σκοπός της χρήσης των βιομετρικών δεδομένων είναι η εξακρίβωση της ταυτότητας των ατόμων, όμως αναλόγως με τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται θα μπορέσουν να ενταχθούν είτε στα απλά προσωπικά δεδομένα είτε στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Οποιοσδήποτε άλλος σκοπός πλην της διακρίβωσης της ταυτότητας των υποκειμένων και της πιστοποίησης της αυθεντικότητας της δηλούμενης ταυτότητας θεωρείται αθέμιτος βάσει του Ν. 2472/1997.

Εντός του πλαισίου των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων υπάγονται και οι πληροφορίες που αφορούν τη σεξουαλική ζωή των υποκειμένων, βρίσκοντας σύμφωνο τον Έλληνα νομοθέτη με τον κοινοτικό νομοθέτη ο οποίος ενέταξε τις

⁶⁵ Βλ. *Λαζαράκος Γ.*, Προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσω της επεξεργασίας ευαίσθητων (σωματικών) πληροφοριών, ΠοινΔικ 11/2001, σελ. 1165.

πληροφορίες σχετικά με την σεξουαλική ζωή σε ειδικές κατηγορίες δεδομένων (όπως αναφέρεται στο άρθρο 8 της Οδηγίας 46/1995/Ε.Κ.). Η έννοια της ερωτικής ζωής είναι πιο ευρεία συγκριτικά με την έννοια της σεξουαλικής ζωής, όπου υποδηλώνεται μόνον η γενετήσια ελευθερία και όχι το ευρύτερο πεδίο της ερωτικής δραστηριότητας. Για παράδειγμα, δεδομένα όπως οι επισκέψεις σε ιστοσελίδες πορνογραφικού περιεχομένου, προμήθειας ερωτικών βοηθημάτων, συνδρομής σε γραφείο συνοδών, καταγραφής σεξουαλικών πράξεων σε βιντεοταινίες κ.λ.π., θεωρούνται ως ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και διέπονται από επαυξημένη νομική προστασία.

Όπως αναφέρθηκε, στην παρ. α εδ. α' του νόμου ορίζεται πως *«δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων»*. Η χρήση των όρων πλέον προκύπτει πως νομολογικά παρουσιάζουν ενδιαφέρον μόνο τα στατιστικά στοιχεία των προσωπικών δεδομένων, καθώς οποιαδήποτε στατιστικά στοιχεία έχουν αποβάλλει τον ονομαστικό τους χαρακτήρα. Η χρήση του όρου *συγκεντρωτικά* υποδηλώνει πως τα στοιχεία που μαζικό χαρακτήρα ενσωματώνονται στην γενική κατηγορία των στατικών δεδομένων, υποδηλώνοντας πως η ανωνυμοποίηση των προσωπικών δεδομένων εγγυάται την προστασία των υποκειμένων απέναντι στην επεξεργασία τους και στη συλλογή τους.⁶⁶

Ο νόμος για πρώτη φορά εισήγαγε διάταξη για τα στατιστικά στοιχεία, ενώ η στατιστική δραστηριότητα διέπεται από τις γενικές αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της σκοπιμότητας, της ίσης μεταχείρισης και της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος. Η διεύρυνση της αρχής της νομιμότητας επήλθε με την αρχή της διαφάνειας και την αρχή του προβλέψιμου: η στατιστική δραστηριότητα οφείλει να είναι αναγνωρίσιμη από το υποκείμενο των δεδομένων που δικαιούται να γνωρίζει το κατά πόσο θα περιορισθούν τα δικαιώματά του και το κατά πόσο οφείλει να ανταποκριθεί και να απαντήσει στις υποβαλλόμενες ερωτήσεις από την κρατική αρχή ή να επέμβει προς απαλοιφή των δεδομένων που το αφορούν στην περίπτωση που η

⁶⁶ Βλ. *Μαυριάς Κ.Γ.*, Προστασία στατιστικών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, Δικαιώματα του Ανθρώπου, 6, 2000, σελ. 277.

επεξεργασία και η συλλογή των στατιστικών στοιχείων βασίζεται στην ανωνυμοποίηση των προσωπικών δεδομένων.

Η συλλογή των δεδομένων για στατιστικούς σκοπούς οφείλει να προωθεί τα συμφέροντα της ολότητας, ενώ η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος θα πρέπει να πραγματοποιείται με μέσα που δεν θίγουν την προσωπικότητα των υποκειμένων ούτε τα δικαιώματά τους. Η αρχή της σκοπιμότητας εφαρμόζεται χαλαρότητα στην περίπτωση της διεκπεραίωσης στατιστικών σκοπών. Ο καθορισμός του σκοπού για τον οποίο συλλέγονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα καταλείπεται στην διακριτική ευχέρεια του υπεύθυνου επεξεργασίας, ο οποίος θα πρέπει να κινείται εντός ορισμένου πλαισίου δράσης. Παρατηρείται πως ο νομοθέτης είναι αυστηρότερος σχετικά με τη συλλογή και την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που θα πρέπει να πραγματοποιείται για νόμιμο, σαφή και καθορισμένο σκοπό.⁶⁷

Το άρθρο 7 του Ν.2472/1997 αναφέρει σχετικά με τα ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πως: *«Απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων»*. Το άρθρο στην συνέχεια ορίζει τις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει την δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας σχετικού αρχείου για τις περιπτώσεις αυτές, με την προϋπόθεση πως υφίσταται άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Το εδάφιο 4 του άρθρου 7 ορίζει πως: *«Η άδεια εκδίδεται για ορισμένο χρόνο, ανάλογα με τον σκοπό της επεξεργασίας. Μπορεί να ανανεωθεί ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας»*.

Ο νόμος επιτρέπει κατ' εξαίρεση τις ακόλουθες περιπτώσεις όπου είναι θεμιτή η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων:

- Σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 2 α, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η γραπτή συγκατάθεση του υποκειμένου που δεν έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη.

⁶⁷ Βλ. Μαυριάς, ό.π. σελ. 277.

- Οι περιπτώσεις της παρ. 2 β και 2 γ του αρ. 7 εξυπηρετούν τα έννομα συμφέροντα του ίδιου του υποκειμένου που αφορούν την προστασία ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου ή την υπεράσπιση δικαιώματος του ενώπιον του δικαστηρίου.
- Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων έχει ως σκοπό τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος:
 - ως προς την υγεία που υπαγορεύεται από τις ανάγκες της πρόληψης, της διάγνωσης, της περίθαλψης ή της διαχείρισης υπηρεσιών υγείας (αρ. 7 παρ. 2 δ),
 - ως προς την διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες και μέτρα ασφαλείας, εφόσον απαιτείται από τις ανάγκες της εθνικής ασφάλειας, της εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής, διενεργείται δε από δημόσια αρχή (αρ. 7 παρ. 2 ε),
- Επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στις περιπτώσεις που αποσκοπούν στην εξισορρόπηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων με άλλα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που βασίζονται μεταξύ άλλων στη συλλογή, επεξεργασία και διάδοση της πληροφορίας. Τέτοια δικαιώματα είναι το δικαίωμα της ιστορικής και επιστημονικής έρευνας ή το δικαίωμα της πληροφόρησης (άρθρο 7 παρ. 2 στ και 2 ζ του).

5. Η προστασία της προσωπικότητας ως θεμέλιος λίθος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα (άρθρα 57 επ. Α.Κ.).

5.1. Εισαγωγικά.

Ο τίτλος του άρθρου 57 του Αστικού Κώδικα είναι *Δικαίωμα στην προσωπικότητα* και ορίζει πως: «*όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει,*

το δικαίωμα αυτό έχουν ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται».

Η βάση της προστασίας της προσωπικότητας στο ιδιωτικό δίκαιο απορρέει από την βασική συνταγματική αρχή που επιβάλλει τον σεβασμό στην αξία του ατόμου και στην προστασία της. Η Πολιτεία είναι υποχρεωμένη να διαφυλάσσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αξία απέναντι στους ιδιωτικούς και κρατικούς φορείς και ουσιαστικά είναι υποχρεωμένη να προστατεύει και την προσωπικότητα. Στο ιδιωτικό δίκαιο το δικαίωμα στην προσωπικότητα κατοχυρώνεται με την διάταξη του άρθρου 57 ΑΚ, η οποία ήταν πρωτοποριακή για την εποχή κατά την οποία θεσπίστηκε.⁶⁸

Όποιος προσβάλλει την προσωπικότητα οποιοδήποτε ατόμου, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί, απαιτείται άρση της προσβολής, και εφόσον ληφθεί υπόψη το είδος της προσβολής ο προσβεβλημένος μπορεί να καταδικάσει τον υπαίτιο σε ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Ο προσβεβλημένος ικανοποιείται μέσω της λήψης χρηματικού ποσού. Στην προκειμένη περίπτωση η ύπαρξη δόλου ή αμέλειας από την πλευρά του προσβάλλοντος δεν είναι απαραίτητη και αρκεί μόνο το γεγονός της προσβολής, ενώ η υπαιτιότητα στο πρόσωπο του τρίτου είναι απαραίτητη όταν πρόκειται να επιδικαστεί αποζημίωση ηθικής βλάβης.

Οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου είναι αρχικά η προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας, έπειτα η εξακρίβωση του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής, και τέλος θα πρέπει η προσβολή να προέρχεται από κάποιον τρίτο, ενώ δεν απαιτείται η ύπαρξη υπαιτιότητας. Βέβαια ο χαρακτηρισμός της παράνομης ποιότητας μίας πράξης έχει δημιουργήσει προβληματισμούς, με κάποιους να ισχυρίζονται πως η παρανομία προσδιορίζεται από την προσβολή που συγκρούεται με τις απαγορεύσεις της έννομης τάξης, και κάποιους άλλους να θεωρούν παράνομη οποιαδήποτε επέμβαση στην προσωπικότητα πλην ειδικών λόγων.⁶⁹

⁶⁸ Βλ. Σταθόπουλος Μ., Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους, ΝοΒ 48, 2005, σελ. 5.

⁶⁹ Βλ. Παπαντωνίου Κ., Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, τ. Α, Σάκκουλας 1983, σελ. 134.

5.2. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα.

Για το άρθρο 57 ΑΚ κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο αποτελεί φορέα του δικαιώματος της προσωπικότητας, χωρίς όμως να ορίζεται η έννοια της προσωπικότητας. Συνεπώς η προσωπικότητα παραμένει μία γενική και ευρεία έννοια, η οποία περιλαμβάνει σφαιρικά τα στοιχεία της οντότητας ενός ατόμου: τα βιολογικά, τα ψυχικά, τα πολιτισμικά, τα κοινωνικά, τα πολιτικά και τα πνευματικά. Σύμφωνα με τον Καρακατσάνη⁷⁰ η έλλειψη συγκεκριμένου προσδιορισμού από την πλευρά του νομοθέτη είναι θετική, καθώς μπορεί να συμπεριλάβει νέα αγαθά και εκδηλώσεις που συνάδουν με την κοινωνική και τεχνολογική εξέλιξη και μπορούν να ενταχθούν στην εννοιολογική της προσωπικότητας. Το άρθρο συνεπώς προστατεύει όλα τα επιμέρους αγαθά που απορρέουν από την προσωπικότητα και διασφαλίζει την καθολική της προστασία.

Κάθε άτομο, σύμφωνα με το άρθρο, έχει δικαίωμα στις εκδηλώσεις και στα αγαθά της προσωπικότητάς του, συνθέτοντας έτσι ένα δικαίωμα το οποίο εμπεριέχει το άρθρο 5 παρ. 1 (την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας) και το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος (τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου) και καλύπτεται απέναντι στις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις.

5.3. Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων.

Τα άρθρα 2 παρ 1 και 5 παρ. 1-2 του Συντάγματος κατοχυρώνουν κάθε ελευθερία, από την οποία απορρέει κάθε δικαίωμα, αναφορικά με την ελευθερία του ατόμου. Ταυτόχρονα το Σύνταγμα του παραχωρεί και του εγγυάται τη δυνατότητα του αυτοκαθορισμού και της αυτοδιάθεσης, διαδικασίες τις οποίες δύναται να χρησιμοποιήσει για να αναπτύξει αυτόνομα και ελεύθερα την προσωπικότητά του. Σύμφωνα με τον Μάνεση⁷¹, η ελευθερία του ατόμου περιλαμβάνει μικρότερα δικαιώματα που σχετίζονται με αυτή, όπως ο σεβασμός της οικογενειακής και

⁷⁰ Βλ. Καρακατσάνης Ι., στον Γεωργιάδη-Σταθόπουλο άρθρο 57 ΑΚ Π 2, σελ. 99.

⁷¹ Βλ. Μάνεσης Α., ό.π., σελ. 109.

ιδιωτικής ζωής, το άσυλο της κατοικίας του σύμφωνα με το άρθρο 6, την ελευθερία της σκέψης σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 και το απόρρητο των επιστολών και της ανταπόκρισης και επικοινωνίας κατά το άρθρο 19.

Η ανθρώπινη αξία εμπεριέχει τα στοιχεία εκείνα που συγκροτούν την έννοια της αξίας του ατόμου συμπεριλαμβανομένης της προσωπικότητας του σε ατομικό, ηθικό και κοινωνικό επίπεδο, εμπεριέχοντας έτσι την έννοια της προσωπικότητας κατά τα άρθρα 57 ΑΚ.⁷² Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης θεμελιώνει πρωτίστως την αξίωση αποχής από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων για αθέμιτους σκοπούς. Η δυνατότητα και το κατοχυρωμένο δικαίωμα κάθε ανθρώπου να καθορίζει ο ίδιος, κατά τρόπο ενεργό, την ροή των πληροφοριών που τον αφορούν και να νομιμοποιεί την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, αναφέρεται στην ατομική διάσταση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του κάθε πολίτη. Επιπροσθέτως, πέρα από ατομικό αμυντικό δικαίωμα αποτελεί και την απαραίτητη προϋπόθεση για την δημοκρατική πληροφοριακή συγκρότηση μιας σύγχρονης Πολιτείας.

Ο πυρήνας της προσωπικής ελευθερίας εμπερικλείει το δικαίωμα του αυτοκαθορισμού και της αυτοδιάθεσης και ταυτόχρονα ταυτίζεται με την έννοια της αξίας του ατόμου. Η εξειδίκευση αυτών λαμβάνει χώρα στην γενική διάταξη του άρθρου 57ΑΚ, με την έννοια της πληροφορικής αυτοδιάθεσης ως ειδικής έκφανσης του αυτοκαθορισμού και της αυτοδιάθεσης και ως αγαθό που ανήκει στην προσωπικότητα.

Χρειάζεται να επισημανθεί ότι ο Ν. 2472/ 1997 σε μεγάλο βαθμό αναγνωρίζει την σημαντικότητα της προληπτικής προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων, για αυτό άλλωστε και συνιστά αναγκαία την συγκατάθεση του ίδιου του υποκειμένου ή την άδεια της Αρχής. Και αυτό αποδεικνύεται σαφώς αναγκαίο καθώς οποιοσδήποτε κινείται στα όρια δράσης των ΜΜΕ θα μπορούσε κάλλιστα να επικαλεστεί τους σκοπούς της ελευθεροτυπία και να χρησιμοποιήσει δεδομένα με τρόπο καταχρηστικό και για την εξυπηρέτηση σκοπιμοτήτων τελείως διαφορετικών

⁷² Βλ. Μάνεσης Α., ό.π., σελ. 109.

από αυτών της απλής ενημέρωσης του κοινού⁷³. Για αυτούς τους λόγους και προς αποφυγή τέτοιων φαινομένων, η επεξεργασία για να είναι νόμιμη, θα πρέπει να διέπεται από όλους τους κανόνες της ακρίβειας, της συνάφειας και της περιορισμένης διάρκειας όπως όπως ορίζει και το άρθρ. 4 του οικείου νόμου.

5.4. Η προστασία στην προσωπικότητα.

Όταν προκύπτει η προσβολή της προσωπικότητας ενός ατόμου, όπως ορίζει το άρθρο 57 ΑΚ τότε το άτομο έχει τις παρακάτω αξιώσεις.

- *Αξίωση για άρση της προσβολής (άρθρο 57 παρ. 1 εδ. α' Α.Κ).*

Ο προσβαλλόμενος, του οποίου η προσωπικότητα προσεβλήθη παρανόμως, έχει το δικαίωμα να ζητήσει άρση της προσβολής, σύμφωνα με το άρθρο 57 ΑΚ παρ. 1 εδ. α'. Η άρση της προσβολής από πλευράς του προσβεβλημένου είναι δυνατή όταν η προσβολή έχει ισχύ μέχρι τη στιγμή που θα ζητηθεί. Ο τρόπος της άρσης είναι εξαρτώμενος από το είδος της προσβολής και εκτιμάται από το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη και αξιολογεί το αγαθό που έχει προσβληθεί, την προσωπικότητα, την βαρύτητα της προσβολής και τα αποτελέσματα που αυτή επέφερε. Όταν εγκριθεί και προχωρήσει η άρση, τότε υφίσταται η επαναφορά στην κατάσταση προ της προσβολής.⁷⁴ Η αξίωση για την άρση της προσβολής αφορά και τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα.

- *Αξίωση για παράλειψη της προσβολής στο μέλλον (άρθρο 57 παρ. 1 εδ. α' Α.Κ).*

Το άρθρο 57 παρ. 1 εδ. α' του ΑΚ ορίζει πως το άτομο που παράνομα προσβλήθηκε η προσωπικότητά του έχει το δικαίωμα να απαιτήσει μη επανάληψη της προσβολής στο μέλλον. Είναι δυνατό να μην έχει προηγηθεί παράνομη προσβολή

⁷³ Βλ. Γκάνα Μαρία, Κατέρη Κ. Σταυρούλα, Σχόλιο στην απόφαση 100/2000 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, σε: Εφαρμογές 1/2000, σελ.

⁷⁴ Βλ. Φουντεδάκη Κ., Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον αστικό κώδικα, Σάκκουλας 2012, σελ. 362.

εναντίον του ατόμου στο παρελθόν αλλά να υπάρχει βάσιμη υποψία για μελλοντική παράνομη προσβολή. Στην διάταξη αυτή περιλαμβάνεται βέβαια και η περίπτωση της ήδη πραγματοποίησης της παράνομης προσβολής και η διαπίστωση του υψηλού κινδύνου επανάληψής της στο μέλλον. Στην περίπτωση που δεν έχει πραγματοποιηθεί προηγούμενη προσβολή η αξίωση της είναι προληπτική.⁷⁵

Ο προσβεβλημένος ασκεί αγωγή (είτε προληπτική αγωγή όταν δεν έχει πραγματοποιηθεί προσβολή στο παρελθόν) και στην περίπτωση που γίνει δεκτή, το άτομο που έχει πραγματοποιήσει την προσβολή υποχρεούται σε παράλειψη υπό την απειλή της επέλευσης των έννομων συνεπειών της. Η αξίωση για παράλειψη της προσβολής στο μέλλον αφορά και τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα.

Αναφορικά με την πληροφοριακή αυτοδιάθεση ως αγαθό της προσωπικότητας, όταν προσβληθεί παρανόμως από αμέλεια υπευθύνου με εσφαλμένη καταχώρηση ανεπιθύμητης ή δυσμενούς πληροφορίας οικονομικού δεδομένου, ο προσβεβλημένος έχει το δικαίωμα να ζητήσει την άρση και την παράλειψη της στο μέλλον χωρίς την απαίτηση της συνδρομής της υπαιτιότητας του ατόμου που προσβάλλει.⁷⁶ Προσβολή της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης αποτελεί και η παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που είναι ήδη καταχωρημένα σε ένα αρχείο.

- *Αξίωση για αποζημίωση (άρθρο 57 παρ. 2 Α.Κ).*

Το άρθρο 57 παρ. 2 Α.Κ ορίζει πως η παράνομη προσβολή της προσωπικότητας επιφέρει δικαιωματικά την αξίωση αποζημίωσης. Λογικά, η παράγραφος προστέθηκε ώστε να γίνει ξεκάθαρο από τον νομοθέτη πως παρά την αξίωση άρσης και μελλοντικής επανάληψης της προσβολής υφίσταται και το δικαίωμα για την απαίτηση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες.

⁷⁵ Βλ. *Φουντεδάκη Κ.*, ό.π., σελ. 363.

⁷⁶ Βλ. *Αλεξανδροπούλου-Αιγυπιάδου Ε.*, Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πεδίο της τραπεζικής δραστηριότητας: νομικό πλαίσιο, *Αρμενόπουλος 10*, 2004, σελ. 1386

Η αξίωση για αποζημίωση υφίσταται όταν η προσβολή έβλαψε τον προσβεβλημένο σε επίπεδο κέρδους, στην περίπτωση δηλαδή επαγγελματικής δυσφήμισης ή μείωση της επαγγελματικής πίστης ή μείωση της περιουσίας του προσβεβλημένου ή δημοσίευμα που θίγει την υπόληψη και την τιμή του αναφερομένου. Το ποσό της αποζημίωσης αντιστοιχεί σε αυτό που θα υπήρχε αν δεν προκαλούσε βλάβη η προσβολή, για παράδειγμα, στην περίπτωση δημοσίευσης διαφημιστικής φωτογραφίας χωρίς την συναίνεση του εικονιζόμενου, η αποζημίωση θα αντιστοιχεί στο ποσό της αμοιβής που θα καταβαλλόταν για την δημοσίευση μετά την παροχή της συναίνεσης.

Σύμφωνα με τον Σημαντήρα⁷⁷ το άρθρο 57 παρ. 2 ΑΚ λειτουργεί σωρευτικά με την γενική προστασία για αποζημίωση της διάταξης του άρθρου 914 ΑΚ.⁷⁸ Για να μπορέσει όμως να υπάρξει αποζημίωση σύμφωνα με το άρθρο 914ΑΚ προϋποτίθεται σαφώς το παράνομο της προσβολής, αλλά και η ύπαρξη περιουσιακής ζημίας, η υπαιτιότητα του προσβάλλοντος και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ αυτών.⁷⁹ Τέλος, η αξίωση για αποζημίωση αφορά και τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα.

- *Αξίωση για ικανοποίηση ηθικής βλάβης (άρθρο 59 Α.Κ).*

Έπειτα από την αίτηση του προσβαλλόμενου, το Δικαστήριο αξιολογεί το είδος της προσβολής και όπως ορίζει το άρθρο 59 ΑΚ, μπορεί να καταδικάσει τον υπαίτιο προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Η διάταξη του άρθρου 59 ΑΚ αναφέρεται στην ικανοποίηση της ψυχικής οδύνης που προκλήθηκε από την προσβολή της προσωπικότητας, και συγκεκριμένα έχει στόχο «να *αμβλύνει και να απαλύνει τη ψυχική δοκιμασία του προσώπου*».⁸⁰

Η αναφορά του άρθρου σχετίζεται με την μη περιουσιακή ζημία, η οποία περιλαμβάνει τα στοιχεία της προσωπικότητας, δηλαδή τα κοινωνικά, πνευματικά,

⁷⁷ Βλ. Σημαντήρας Κ., Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 1990, Σάκκουλας, σελ. 386.

⁷⁸ «Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια, έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει».

⁷⁹ Βλ. Σημαντήρας Κ., ό.π. σελ. 386.

⁸⁰ Βλ. άρθρο 59 εδ. β' ΑΚ.

ηθικά, ψυχικά και σωματικά αγαθά ενός ατόμου. Ο υπαίτιος μπορεί να θίξει την σωματική, πνευματική και ψυχική ακεραιότητα του προσβαλλόμενου, όπως και την τιμή και την ελευθερία του. Όταν υπάρξει προσβολή των μη περιουσιακών στοιχείων ενός ατόμου, τότε αυτόματα θίγεται η προσωπικότητά του και διαταράσσεται η εσωτερική του ηρεμία.⁸¹

Η προσβολή της προσωπικότητας υπάγεται στην μη περιουσιακή ζημία και το άρθρο 299 ΑΚ προβλέπει την χρηματική ικανοποίηση για περιπτώσεις που αναφέρονται στα άρθρα 59 ΑΚ και 932 ΑΚ.⁸²

Στην περίπτωση της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, θίγεται η προσωπικότητα του ατόμου μέσω της καταπάτησης του δικαιώματος του στην αυτοδιάθεση και στον αυτοκαθορισμό. Η αξίωση για ικανοποίηση ηθικής βλάβης έχει σκοπό να ανακουφίσει τον προσβαλλόμενο από την ψυχική οδύνη και την θλίψη που αισθάνεται εξαιτίας της παράνομης προβολής της προσωπικότητάς του. Η αμέλεια του υπευθύνου για τον έλεγχο της ακρίβειας των προσωπικών δεδομένων που καταγράφονται σε κάποιο αρχείο οδηγεί στην πραγματοποίηση μίας παράνομης προβολής της προσωπικότητας.

Στην περίπτωση αυτή, ο προσβεβλημένος διατηρεί την αξίωση διεκδίκησης χρηματικής αποζημίωσης και ταυτόχρονα *«δικαιούται να ζητήσει αφενός την άρση της προσβολής κα την παράλειψη της στο μέλλον, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή υπαιτιότητας του προσβάλλοντος και αφετέρου, με συνδρομή του στοιχείου της υπαιτιότητας, την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης, η οποία συνίσταται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, δημοσίευμα ή σε οτιδήποτε άλλο επιβάλλεται από τις περιστάσεις»*.⁸³

⁸¹ Βλ. Δεληγιάννης Ι., Η προστασία της προσωπικότητας κατά τον Αστικό Κώδικα από την άποψη των σχετικών Συνταγματικών ρυθμίσεων, ΕλλΔνη 38, 1997, σελ. 496.

⁸² Βλ. Λαδάς Π., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου Ι, 2007, παράγραφος 21 αριθμ. 74.

⁸³ Βλ. ΕφΑθ 4786/2002 ΔΕΕ 8(2002)1003.

5.4.1. Άλλες δυνατότητες προστασίας της προσωπικότητας.

- Άσκηση αναγνωριστικής αγωγής.

Ο προσβεβλημένος, πλην των απαιτήσεων που ενδέχεται να έχει όπως αναλύθηκαν παραπάνω, δύναται να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή⁸⁴ και να αιτηθεί ασφαλιστικών μέτρων.⁸⁵ Η αναγνωριστική αγωγή παρέχει αυτοτελή δικαστική προστασία όπου ζητείται η αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας μίας έννομης σχέσης από εκείνον που έχει έννομο συμφέρον. Στην περίπτωση της παράνομης προσβολής της προσωπικότητας υφίσταται μία έννομη σχέση. Η αναγνωριστική αγωγή εμπεριέχει την χρηματική αποζημίωση λόγω της ηθικής βλάβης για την παράνομη προσβολή της προσωπικότητας του εναγόμενου.

- Λήψη ασφαλιστικών μέτρων.

Σύμφωνα με τον Γαζή⁸⁶, η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων αποφαινεται αποτελεσματικότερη από την άσκηση της αναγνωριστικής αγωγής. Ο προσβαλλόμενος έχει το δικαίωμα ζήτησης λήψης ασφαλιστικών μέτρων εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 682 επ. ΚΠολΔ⁸⁷ και της προσωρινής ρύθμισης της κατάστασης κατά τα άρθρα 731⁸⁸ και 732 ΚΠολΔ.

Η λήψη των ασφαλιστικών μέτρων στις περιπτώσεις της προσβολής του απορρήτου μέσω της τηλεόρασης, του τύπου και του διαδικτύου έχουν σημαντική

⁸⁴ Κατά άρθρο 70 ΚΠολΔ.

⁸⁵ Κατά άρθρο 682 επ. ΚΠολΔ.

⁸⁶ Βλ. Γαζής Α., Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, Τεύχος Β1, Το φυσικόν πρόσωπον, 1973.

⁸⁷ Για την λήψη ασφαλιστικών μέτρων απαιτείται να υπάρχει επικείμενος κίνδυνος που να απειλεί το επίδικο δικαίωμα ή απαίτηση, ή συνδρομή επείγουσας περίπτωσης που να επιβάλει την ταχεία και άμεση λήψη των μέτρων αυτών. Τόσο ο επικείμενος κίνδυνος, όσο και η συνδρομή επείγουσας περίπτωσης πρέπει να δικαιολογούνται από τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ο αιτών τα ασφαλιστικά μέτρα, διαφορετικά η σχετική αίτηση απορρίπτεται ως αβάσιμη.

⁸⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 731 του ΚΠολΔ, αντίστοιχο του οποίου είναι το άρθρο 834 του Σχεδίου Πολιτικής Δικονομίας του 1955 «το Δικαστήριο δικαιούται να διατάξη ως ασφαλιστικόν μέτρον την υπό του καθ' ου (στρέφεται) η αίτησις, ενέργειαν ή παράλειψιν ή ανοχήν ωρισμένης πράξεως».

πρακτική αξία. Στην περίπτωση που υφίσταται σύμβαση μεταξύ του φορέα παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και ενός προσώπου και ο πρώτος παραβλέψει τον έλεγχο της ακρίβειας των προσωπικών δεδομένων του δεύτερου και δώσει δημόσια το όνομα ενός άλλου προσώπου το οποίο δεν έχει δώσει τη συγκατάθεση του για κάτι τέτοιο, τότε υφίσταται παράνομη επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιλαμβάνονται στο αρχείο. Ο προσβεβλημένος δικαιούται την απαίτηση της διακοπής της παράνομης επεξεργασίας και την καταστροφή του αρχείου, όπως και δικαιούται να λάβει ασφαλιστικά μέτρα όπως ορίζει ο 682 ΚΠολΔ.⁸⁹

Στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνεται και η δημιουργία μίας ιστοσελίδας στο διαδίκτυο που αναφέρεται στην ζωή και στο έργο ενός συγγραφέως χωρίς να έχει δοθεί άδεια από το πρόσωπο αυτό. Η δημοσίευση του ονόματος, των φωτογραφιών και του βιογραφικού του/της συγγραφέως αποτελεί προσβολή της προσωπικότητας του/της και δικαιούται να εκδώσει ασφαλιστικά μέτρα για την απαγόρευση της αναπαραγωγής, της εγγραφής, της παρουσίασης και της κυκλοφορίας των έργων του/της με οποιοδήποτε μέσο και τρόπο, την κατάσχεση των επιμέρους στοιχείων του ηλεκτρονικού υπολογιστή του προσβάλλοντος και την απαγόρευση της χρήσης, εκμετάλλευσης και παρουσίασης των προσωπικών στοιχείων (όπως το όνομα, το βιογραφικό, οι φωτογραφίες και τα εν γένει στοιχεία της προσωπικότητας) υπό την απειλή χρηματικής ποινής και προσωρινής κράτησης.⁹⁰

5.4.2. Το παράνομο της προσβολής.

Το άρθρο 57ΑΚ ορίζει πως οι προϋποθέσεις για την προσβολή της προσωπικότητας απαιτούν αρχικά την πράξη της προσβολής και έπειτα την ύπαρξη του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής ανεξαρτήτου από την υπαιτιότητα του προσβάλλοντος.⁹¹ Σύμφωνα με τον Γιαννόπουλο⁹² η πράξη της προσβολής θα πρέπει

⁸⁹ Εφόσον δηλαδή συντρέχει επικείμενος κίνδυνος ή συνδρομή επείγουσας περίπτωσης.

⁹⁰ Βλ. ΜΠρΑθ 1639/2001 [Πνευματική ιδιοκτησία] ΔΕΕ 7(2001)858.

⁹¹ Βλ. *Τούσης Α.*, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, Ημίτομος Α', 1978, σελ. 233.

την στιγμή που πραγματοποιείται να διαταράσσει την κοινωνική, σωματική, πνευματική και ψυχική ατομικότητα του προσβαλλόμενου, δηλαδή να προσβάλλονται τα αγαθά της προσωπικότητας του ατόμου. Συνεπώς, η προσβολή που θίγει τις εκδηλώσεις ή τα αγαθά της προσωπικότητας του προσβαλλόμενου μπορεί να λάβει την μορφή μίας πράξης ή μίας παράλειψης. Η προσβολή των αγαθών της προσωπικότητας θίγει αυτόματα το δικαίωμα στην προσωπικότητα και αποτελεί μία πράξη παράνομη, έτσι και η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, αφού αποτελούν μία εκδήλωση της προσωπικότητας του ατόμου, προσβάλλει την προσωπικότητα του μέσω της προσβολής της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, χαρακτηρίζοντας την πράξη εξίσου παράνομη.

Η διάταξη του άρθρου 57ΑΚ περιορίζεται στην προσβολή κατά της προσωπικότητας που προκαλείται από ένα τρίτο πρόσωπο, εμπεριέχοντας τις έννοιες του προσβάλλοντος και του προσβαλλόμενου.⁹³

- Άρση του παρανόμου.

Οι περιπτώσεις κατά τις οποίες μπορεί να επέλθει άρση του παρανόμου της προσβολής της προσωπικότητας κατά το άρθρο 57ΑΚ, αναφέρονται στην σύγκρουση της προσωπικότητας του προσβαλλόμενου με κάποιο δικαίωμα του προσβάλλοντος,⁹⁴ στην από το νόμο επιτροπή της προσβολής ή μη απαγόρευσης της και στην συναίνεση του προσβαλλόμενου. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα του προσβάλλοντος ως εκδηλωμένη συμπεριφορά περιορίζει το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του πρώτου ατόμου μέσω της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων. Όταν υφίσταται αυτού του τύπου σύγκρουση δικαιωμάτων το παράνομο της προσβολής αίρεται, εφόσον αρχικά αξιολογηθεί η στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών και επικρατήσει το σημαντικότερο.⁹⁵

⁹² Βλ. Γιαννόπουλος Δ., Γεν. Αρχαί, 1948, σελ. 125.

⁹³ Βλ. Αλαφραγκής Ε., Σύγκρουση του δικαιώματος στην προσωπικότητα με το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού έργου πνευματικής ιδιοκτησίας, Σάκκουλας 2011, σελ. 130.

⁹⁴ Βλ. Παπαστερίου Δ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η έκδοση, 2009, σελ. 220.

⁹⁵ Βλ. Παπαστερίου Δ., Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, Ι/α, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 179.

Η στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών πραγματοποιείται από το Δικαστήριο, το οποίο εντέλει θα αποδώσει μεγαλύτερη σπουδαιότητα σε ένα από τα συγκρουόμενα αγαθά. Τα κριτήρια τα οποία συμμετέχουν στην αξιολόγηση της στάθμισης των συγκρουόμενων αγαθών είναι η προστασία της προσωπικότητας, η αξία του ανθρώπου και η αξιοπρέπεια και οι διατάξεις του Συντάγματος που αναφέρονται στην προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και σχετίζονται άμεσα με τις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών και αρχή της αναλογικότητας για τον περιορισμό του δικαιώματος (που σκοπεύει στην προστασία του άλλου δικαιώματος).⁹⁶

Συνεπώς, με σκοπό τη διάσωση ενός άλλου αγαθού, το οποίο κρίνεται πως έχει μεγαλύτερη αξία, αίρεται το παράνομο της προσβολής. Οι λόγοι άρσης της προσβολής της προσωπικότητας περιλαμβάνουν, πέρα από την σύγκρουση των δικαιωμάτων και την στάθμιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων, την έγκυρη συναίνεση του προσβαλλόμενου και τις περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος επιτρέπει την προσβολή. Για να προκύψει η συναίνεση του προσβαλλόμενου για την άρση του παρανόμου της προσβολής της προσωπικότητας, η συναίνεση δεν θα πρέπει να αντίκειται στα χρηστά ήθη (κατά 178 – 179 ΑΚ) και στην κατά 174 ΑΚ μη αντίθεση στο νόμο.⁹⁷ Η συναίνεση απαιτεί για την εγκυρότητα της τη δικαιοπρακτική ικανότητα του συναινούντος (είναι οιονεί δικαιοπραξία).

Οι περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος επιτρέπει την προσβολή αντιστοιχούν στις διατάξεις περί άμυνας (284 ΑΚ και 22 ΠΚ), άμυνας σε κατάσταση ανάγκης (285 - 286 ΑΚ και 25 ΠΚ), περί αυτοδικίας (282 και 283 ΑΚ), γονικής μέριμνας/επιμέλειας του προσώπου του τέκνου (1518 ΑΚ), επιτροπείας (1628 ΑΚ) και αυτοδύναμης προστασίας της νομής (985 επ. ΑΚ).

Συμπερασματικά, εάν δεν υφίσταται κάποια από τις παραπάνω περιπτώσεις, η άρση της προσβολής της προσωπικότητας είναι αδύνατη.

⁹⁶ Βλ. Παπαστερίου Δ., ό.π., σελ. 172.

⁹⁷ Βλ. Πατεράκης Σ., Η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, Σάκκουλας 2001, σελ. 215.

- *Διακρίσεις της προσβολής του δικαιώματος στην προσωπικότητα.*

Η προσβολή του δικαιώματος στην προσωπικότητα διακρίνεται στην εσωτερική (αυτοπροσβολή) και στην εξωτερική προσβολή. Στην πρώτη περίπτωση η προσβολή προέρχεται από το ίδιο το πρόσωπο, ενώ στην δεύτερη περίπτωση από τρίτους.

- *Η εξωτερική προσβολή της προσωπικότητας.*

Όταν μία πράξη ή μία παράλειψη τρίτου ατόμου διαταράσσει την κοινωνική, ψυχική, πνευματική και σωματική ατομικότητα ενός ατόμου, τότε υφίσταται εξωτερική προσβολή της προσωπικότητας. Κύριο παράδειγμα είναι η εξωτερική προσβολή της προσωπικότητας μέσω της συλλογής και της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, θίγοντας με τον τρόπο αυτό την προσωπικότητα, το δικαίωμα της προσωπικής αυτοδιάθεσης (όπως αυτό προστατεύεται από το Σύνταγμα και το άρθρο 57 του ΑΚ) και την προστασία των προσωπικών δεδομένων όπως υπαγορεύεται από το Ν. 2472/1997.

Στις εξωτερικές προσβολές της προσωπικότητας, με βάση το περιεχόμενο της προσωπικότητας, υπάρχουν κάποιες κύριες περιπτώσεις όπως:

Οι προσβολές της ελευθερίας: εμπίπτουν οι περιπτώσεις παρεμπόδισης της χρήσης κάποιου κοινόχρηστου αντικειμένου και οι περιπτώσεις παρακωλύσεως της οικονομικής και επαγγελματικής δράσης του ατόμου.

Οι προσβολές του ασύλου της κατοικίας: η κύρια περίπτωση είναι η διατάραξη της οικιακής ειρήνης.

Οι προσβολές των σωματικών αγαθών: τα φυσικά αγαθά προσβάλλονται μέσω της πρόκλησης κάθε είδους σωματικής βλάβης, πρόκλησης ασθενειών και μέσω της αφαίρεσης της ζωής.

Οι προσβολές των ψυχικών αγαθών: περιλαμβάνονται οι μεταδόσεις ασθενειών που οδηγούν σε ψυχικές νόσους, ο εξαναγκασμός της λήψης ναρκωτικών ουσιών και οι προσβολές κατά του συναισθηματικού κόσμου που εκδηλώνονται μέσω της πρόκλησης δυσάρεστων συναισθημάτων όπως η αγωνία και ο πόνος.

Οι προσβολές της τιμής: όταν υφίσταται προσβολή της αξίας, της υπόληψης και της τιμής ενός ατόμου μέσω του γραπτού ή προφορικού λόγου.

Οι προσβολές του ονόματος ενός ατόμου, της εικόνας και της φωνής εμφανίσεως του: με τις προσβολές αυτές θίγεται το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού του ατόμου, ενώ το άρθρο 57 του ΑΚ εμπεριέχει ειδική διάταξη για την προστασία του ονόματος.

Υφίστανται και περιπτώσεις που δεν χαρακτηρίζονται από την άμεση προσβολή, όπως η εσφαλμένη καταχώρηση κάποιας ανεπιθύμητης πληροφορίας ενός προσώπου από αμέλεια τρίτου, ο οποίος όφειλε να ελέγχει την ακρίβεια της πληροφορίας αυτής. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσο υπήρξε κάποια άλλη παράβαση κάποιου κανόνα της έννομης τάξης από την πλευρά του προσβάλλοντος, ενώ ο κανόνας αυτός στόχευε στο να αποφευχθεί η προσβολή.⁹⁸

- *Η εσωτερική προσβολή της προσωπικότητας.*

Ο Αστικός Κώδικας δεν εμπεριέχει κάποια διάταξη για την εσωτερική προσβολή της προσωπικότητας, αλλά το περιεχόμενο της προσβολής ή της μη προσβολής κρίνεται σε κάθε περίπτωση. Αυτό συμβαίνει καθώς παρά την μη ρύθμιση της εσωτερικής προσβολής, η προσωπικότητα έχει αναπαλλοτρίωτο χαρακτήρα και πρέπει να προστατεύεται, ενώ η εσωτερική προσβολή της προσωπικότητας είναι παράνομη όταν αντιτίθεται στο δημόσιο συμφέρον. Ένα σημαντικό παράδειγμα της εσωτερικής προσβολής αποτελεί η παραίτηση του ίδιου του ατόμου από το δικαίωμα της προσωπικότητας ή των επιμέρους στοιχείων της προσωπικότητας, όπως το δικαίωμα στα προϊόντα της διάνοιας καθώς αντιτίθεται στα άρθρα 178 και 179 του Αστικού Κώδικα.

Φαινομενικά, ένα άτομο μπορεί να παραιτηθεί από το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης όταν κρίνει και αξιολογήσει πως η μη άσκηση των δικαιωμάτων του το προφυλάσσει από τη σύγχρονη τεχνολογία: αυτή η πράξη όμως είναι παράνομη καθώς θεωρείται εσωτερική προσβολή της προσωπικότητας, της

⁹⁸ Βλ. *Τσεβάς Α.*, Η εφαρμογή του νόμου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τύπο και την ραδιοτηλεόραση, ΚριτΕπ 1998, σελ. 192.

ελευθέρης ανάπτυξής της και της ανθρώπινης αξίας.⁹⁹ Επίσης, όταν ένα άτομο επιτρέψει συναινετικά σε κάποιο άλλο άτομο να συλλέξει και να επεξεργαστεί τα προσωπικά του δεδομένα και να δημιουργήσει ένα αρχείο με αυτά, αλλά η συναίνεση του αντιτίθεται στα χρηστά ήθη, στα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα της αξίας και του σεβασμού του ατόμου ή δεσμεύει υπέρμετρα την ελευθερία του ατόμου, τότε πρόκειται για εσωτερική προσβολή της προσωπικότητας.

6. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ως εγγυητής των προσωπικών δεδομένων.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ, εφεξής Αρχή): Ανεξάρτητη Αρχή η οποία ιδρύθηκε με τον νόμο 2472/1997¹⁰⁰, ο οποίος ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/ΕΚ. Η οδηγία αυτή θέτει κανόνες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, υπάρχει ο νόμος 2774/1999. Η λειτουργία της ξεκίνησε στις 10 Νοεμβρίου 1997. Σήμερα κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 9Α Σ.

Οι αρμοδιότητές της¹⁰¹ αφορούν θέματα που σχετίζονται με την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία

⁹⁹ Βλ. Παπαδόπουλος Α., Όροι προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Το παράδειγμα του συστήματος πληροφοριών Schengen, Αθήνα 1999, σελ. 68.

¹⁰⁰ Βλ. Ράϊκος Α., Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Ι, Εισαγωγή – Οργανωτικό Μέρος, Δεύτερη Έκδοση, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 865 επ.

¹⁰¹ Η επιλογή των συγκεκριμένων ΑΔΑ έγινε με βάση την πλέον πρόσφατη έκδοση σχετικά με το θέμα: «Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές», σειρά «Ελληνική Νομοθεσία», Επιμ. Χ. Χρυσανθάκη εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004. Σημειώνεται ωστόσο ότι ο Ν. Κουλούρης σε δημοσίευσή του το 2001 («Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές» σε: «Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα» Ελλ. Ινστιτούτου Διοικητικών Επιστημών, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001) βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας και κριτηρίων που ο ίδιος αναλύει στο κείμενό του παραθέτει ως ΑΔΑ στην Ελλάδα τις: ΕΠΑ, ΕΣΡ, ΕΕΤΤ, ΑΣΕΠ, ΑΠΔΠΧ, ΣΥΠ, ΡΑΕ (7). Επιπλέον, στα πρακτικά της Βουλής κατά τις συζητήσεις της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001, σε ερώτηση του βουλευτή Φ. Κουβέλη σχετικά με τις ΑΔΑ

περιλαμβάνονται σε αρχείο, πχ. η Αρχή αποφαινεται αν πρέπει να χορηγήσει ένας σύλλογος (ιατρικός, δικηγορικός) στοιχεία από τον προσωπικό φάκελο ενός μέλους του σε έναν πολίτη, προκειμένου αυτός να τα χρησιμοποιήσει σε δικαστήριο. Αποτελείται από έναν Πρόεδρο, ο οποίος είναι ανώτερο Δικαστικός και έχει συνολικά έξι (6) μέλη.

Η Αρχή είναι αρμόδια για την επεξεργασία και συλλογή όλων των αρχείων προσωπικών δεδομένων, καθώς και για την γνωστοποίηση αρχείου. Ασκεί προληπτικό έλεγχο για την δημιουργία, τήρηση ή την διασύνδεση αρχείων (άρθ. 7 και 8 του Ν. 2472/ 1997) που συμπεριλαμβάνουν «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα¹⁰².

- Αρμοδιότητες και έκδοση προσωρινής διαταγής:

Η Αρχή έχει ιδίως τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- I. Εκδίδει οδηγίες με σκοπό την ενιαία εφαρμογή των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- II. Καλεί και επικουρεί τα επαγγελματικά σωματεία και τις λοιπές ενώσεις φυσικών ή νομικών προσώπων στην κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας που διατηρούν για την αποτελεσματικότερη προστασία της ιδιωτικής ζωής και των εν γένει δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων στον τομέα της δραστηριότητάς τους.
- III. Απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας η τους τυχόν εκπροσώπους τους.
- IV. Χορηγεί άδειες που προβλέπουν οι διατάξεις του σχετικού νόμου (βλ. Ν. 2472/ 1997).

και τις αμοιβές των μελών τους η απάντηση περιλάμβανε πίνακες που εμφανίζουν ως ΑΔΑ τα ίδια 7 όργανα που προαναφέρθηκαν.

¹⁰² Βλ. *Ανδρομάχη Μαρκαντωνάτου – Σκαλτσά, Οι Ελληνικές Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*, Αθήνα, 2000, σελ. 101.

- V. Καταγγέλλει τις παραβάσεις των διατάξεων του ως άνω προαναφερθέντος νόμου στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές.
- VI. Επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (σύμφωνα με το άρθρο 21 του ως άνω νόμου).
- VII. Αναθέτει σε μέλος της ή μέλη της την διενέργεια διοικητικών εξετάσεων.
- VIII. Ενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους σε κάθε αρχείο, με τους σχετικούς περιορισμούς σχετικά με θέματα εθνικής ασφαλείας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.
- IX. Γνωμοδοτεί για κάθε ρύθμιση που αφορά την επεξεργασία και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- X. Εκδίδει κανονιστικές πράξεις για την ρύθμιση ειδικών, τεχνικών και λεπτομερειακών θεμάτων, στα οποία αναφέρεται ο Ν. 2472/ 1997.
- XI. Ανακοινώνει στην Βουλή παραβάσεις των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- XII. Συντάσσει κάθε χρόνο έκθεση για την εκτέλεση της αποστολής της κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος, στην οποία επισημαίνονται οι τυχόν ενδεικνυόμενες παρατηρήσεις επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η έκθεση υποβάλλεται από τον Πρόεδρο της Αρχής στον Πρόεδρο της Βουλής και τον Πρωθυπουργό και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με ευθύνη της Αρχής, η οποία μπορεί να δώσει και άλλου είδους δημοσιότητα στην έκθεση¹⁰³.
- XIII. Εξετάζει παράπονα σχετικά με την εφαρμογή του νόμου από την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων, όταν αυτά θίγονται από την επεξεργασία δεδομένων

¹⁰³ βλ. Παπάζογλου – Μητροπούλου Αιμ., Ο έλεγχος στην δημόσια διοίκηση και ο Συνήγορος του Πολίτη, Κέντρο Έρευνας & Διαχείρισης Θεμάτων Τοπικής Αυτοδιοίκησης & Αποκέντρωσης (Κ.Ε.ΔΙ.Τ.Α.Α.) Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα, 2001, σελ. 46 επ.

που τους αφορούν και αιτήσεις με τις οποίες ζητείται ο έλεγχος και η εξακρίβωση της νομιμότητας των επεξεργασιών αυτών και ενημερώνει τους αιτούντες για τις σχετικές της ενέργειες.

- XIV. Συνεργάζεται με αντίστοιχες Αρχές άλλων Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης σε ζητήματα σχετικά με την άσκηση των αρμοδιοτήτων της (άρθρ. 19 § 1).

Όταν η προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιβάλλει την άμεση λήψη απόφασης, ο Πρόεδρος της Αρχής μπορεί, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερόμενου, να εκδώσει προσωρινή διαταγή για άμεση, ολική ή μερική, αναστολή της επεξεργασίας ή της λειτουργίας του αρχείου. Η διαταγή ισχύει μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης από την Αρχή. Την παραπάνω αρμοδιότητα έχει και η Αρχή, όταν επιλαμβάνεται του θέματος (άρθρο 19 § 7, όπως προστέθηκε με το άρθρο 34 § 6 του Ν. 2915/ 2001).

Όπως διαφαίνεται η Αρχή λειτουργεί ως όργανο προστασίας των πολιτών αλλά και ως μηχανισμός διαμεσολάβησης και εξισορρόπησης συμφερόντων, τα οποία είναι υποχρεωμένη να σταθμίσει. Και στις περιπτώσεις αυτές η Αρχή λαμβάνει υπόψη της εκτός από την προστασία των προσωπικών δεδομένων και το ευρύτερο δημόσιο συμφέρον. Αν οι κάτοχοι πληροφοριών έχουν εξουσία σε πληροφορίες αποκτούν τεράστια και προνομιακή ισχύ πάνω στα άτομα στα οποία ανταποκρίνονται αυτές οι πληροφορίες ανεξάρτητα από οποιονδήποτε έλεγχο. Πάντως το μεγάλο πρόβλημα της προστασίας του ατόμου από την συλλογή, χρήση και επεξεργασία προσωπικών και της διασφάλισης της κυκλοφορίας αυτών των δεδομένων εστιάζεται κυρίως στην σύγκρουση συμφερόντων¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Βλ. *Ανδρομάχη Μαρκαντωνάτου – Σκαλτσά, Οι Ελληνικές Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, Αθήνα, 2000, σελ. 106.*

7. Τα χαρακτηριστικά της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.

Οι ουσιαστικές ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία των προσωπικών δεδομένων ουσιαστικά αποτελούνται από τους εξής πυλώνες: α) τον νομοθετικό, αποκλειστικό και δεσμευτικό προσδιορισμό στους οποίους και στηρίζεται η νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, β) την εισαγωγή ποιοτικών κριτηρίων τα οποία και πρέπει να διέπουν αυτή την επεξεργασία (αρχή του σκοπού, της αναλογικότητας, της ακρίβειας και της πεπερασμένης χρονικής διάρκειας), και γ) την αυστηρότερη αντιμετώπιση της επεξεργασίας και αντίστοιχα την μείζονα προστασία όσων προσωπικών δεδομένων ο νομοθέτης προσδιορίζει ως «ευαίσθητα»¹⁰⁵.

Κρίνοντας κανείς και από το άρθρο 9^A Σ., εισάγεται η αμυντική διάσταση έναντι των κινδύνων που εγκυμονεί η τεχνολογία της πληροφορικής και ταυτόχρονα κατοχυρώνεται το δικαίωμα προστασίας του πολίτη από την συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων και καθίσταται συνταγματική η αρμόδια ανεξάρτητη διοικητική αρχή (ΑΠΔΠΧ – Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα)

Ήδη η προστασία των προσωπικών δεδομένων είχε διασφαλιστεί από την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ατόμων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹⁰⁶, καθώς επίσης και σε επίπεδο ευρωπαϊκού δικαίου¹⁰⁷ και σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας¹⁰⁸. Με την κατοχύρωση πλέον του συνταγματικού δικαιώματος του αυτοκαθορισμού του άρθρου

¹⁰⁵ Βλ. *Μήτρου Λίλιαν*, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε Τιμητικό Τόμο για τα 75 χρόνια του Συμβουλίου της Επικρατείας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 321 - 352.

¹⁰⁶ Κυρώθηκε με τον νόμο 2068/ 1992.

¹⁰⁷ Βλ. τις κοινοτικές Οδηγίες 95/ 46 και 97/ 66, καθώς και το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁰⁸ Βλ. τον νόμο 2472/ 1997, με τον οποίο ιδρύθηκε η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, καθώς και τον νόμο 2774/ 1999 για την προστασία προσωπικών δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

9^Α Σ., η σχέση δικαιώματος προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων από την επεξεργασία αυτών και του δικαιώματος συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας του άρθρ. 5^Α Σ., δεν είναι μόνο σχέση «ανταγωνιστική» ή «συγκρουσιακή» υπό την έννοια ότι το πρώτο δικαίωμα αποτελεί αυτονόητο περιορισμό του δεύτερου δικαιώματος αλλά και μία σχέση συμπληρωματική τους ενός δικαιώματος με το άλλο¹⁰⁹.

Σε ότι αφορά τον σχετικό νόμο (2472/1997) στα άρθρα 4 έως 8 προβλέπονται οι προϋποθέσεις, υπό τις οποίες είναι θεμιτή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Με την διάταξη του άρθρου 4 καθίσταται σαφές ότι οι επιδιωκόμενοι με την επεξεργασία στόχοι πρέπει να καθορίζονται ήδη κατά τη συλλογή δεδομένων προκειμένου και στην συνέχεια να παρασχεθεί η δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να παρέχει τη συγκατάθεση του. Επίσης, σύμφωνα με την διάταξη αυτή τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία εν όψει των σκοπών αυτών. Ακόμη η διάταξη του άρθρου 4 ορίζει ότι τα δεδομένα πρέπει να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα απαιτούνται σε σχέση με τον σκοπό της επεξεργασίας. Καθιερώνεται έτσι η αρχή της απαγόρευσης της συσσώρευσης πληροφοριών για μελλοντικές ανάγκες. Η πολύ σημαντική αυτή αρχή ισχύει ακόμη και για την περίπτωση που οι σκοποί της επεξεργασίας είναι καθορισμένοι εκ των προτέρων.

Περαιτέρω τα δεδομένα πρέπει να είναι ακριβή και εν ανάγκη επικαιροποιημένα, ενώ πρέπει να διατηρούνται σε μορφή τέτοια που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας τους μόνον όσων απαιτείται για την πραγματοποίηση των σκοπών συλλογής και επεξεργασίας τους. Όταν εκλείψει ο σκοπός αυτός, τότε τα δεδομένα πρέπει είτε να διαγράφονται είτε να γίνονται ανώνυμα. Ο νόμος καθιερώνει κατά βάση ένα σύστημα κατασταλτικού ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.

¹⁰⁹ Βλ. Δ. Τσάτσο/ Ευ. Βενιζέλο/ Ξ. Κοντιάδη (επιμ.), Το Νέο Σύνταγμα, Πρακτικά Συνεδρίου για το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/ 1986/ 2001, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2001, σελ. 83 επ. και 102 επ.

Προληπτικός έλεγχος καθιερώνεται κατ' εξαίρεση στις περιπτώσεις όπου απαιτείται η άδεια της Αρχής για την νομιμότητα της επεξεργασίας ήτοι κατά την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, την διασύνδεση αρχείων και την διασυννοριακή ροή δεδομένων. Η προστασία του νόμου προσανατολίζεται κατ' αρχήν στην προληπτική λειτουργία, δηλαδή στην εκ των προτέρων νομιμοποίηση της συλλογής επεξεργασίας και χρήσης δεδομένων και όχι στον κατασταλτικό έλεγχο της εν λόγω νομιμότητας.

Ως κανόνας ορίζεται ότι η επεξεργασία επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεση του (άρθρο 5), ενώ οι λοιπές προϋποθέσεις νομιμότητας τίθενται ως εξαιρέσεις.

Περίπτωση κατά την οποία θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι επιτρέπεται χωρίς συγκατάθεση η διαχείριση προσωπικών δεδομένων είναι και όταν με αυτή την επεξεργασία ικανοποιείται δημόσιο συμφέρον που είναι υπέρτερο από την προστασία της προσωπικότητας¹¹⁰.

Σύμφωνα με την Οδηγία 1122/2000 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα: *"1. Η λήψη και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης που λειτουργεί μονίμως, συνεχώς ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα δεν επιτρέπεται, διότι προσβάλλει την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή του ατόμου. 2. Κατ' εξαίρεση, τέτοιου είδους λήψη (μόνιμη, συνεχής ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα) και επεξεργασία είναι νόμιμη, χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου, υπό τις προϋποθέσεις του ν.2472/1997, εφ' όσον ο σκοπός της επεξεργασίας είναι η προστασία προσώπων ή αγαθών ή η ρύθμιση της κυκλοφορίας."* Σύμφωνα με μια άλλη Οδηγία της Αρχής (115/2001), η χρήση βιντεοεπιτήρησης στον χώρο της εργασίας πρέπει να είναι απολύτως περιορισμένη στο μέτρο του αναγκαίου. Κατά την ίδια Οδηγία, ακόμη και όταν υπάρχει συγκατάθεση του εργαζομένου, αυτή δεν νομιμοποιεί την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, γιατί θεωρείται ότι εξ' ορισμού η συγκατάθεση που παρέχει ένας

¹¹⁰ Βλ. Κ. Δαφέρμος, Τα όρια της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, αρθρογραφία στο «Βήμα Γνώμες», 14/ 01/ 2007.

εργαζόμενος στον εργοδότη του δεν είναι "ελεύθερη", αφού αν την αρνηθεί ενδεχομένως να έχει αρνητικές επιπτώσεις κατά την εκτέλεση της εργασίας και εν γένει της εργασιακής σχέσης¹¹¹

Κατ' εξαίρεση, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται και για άλλους πέντε λόγους: α) Όταν είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης στην οποία συμβαλλόμενο είναι το υποκείμενο. β) Όταν είναι αναγκαία για την εκπλήρωση νομικής υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας. γ) Όταν είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων, όταν δεν τελεί σε νομική ή φυσική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του. δ) Όταν είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημόσιου συμφέροντος. ε) Όταν είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων του υποκειμένου και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες του¹¹². Αυτοί οι πέντε νόμιμοι λόγοι που επιτρέπουν επίσης την συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι οι μόνες περιπτώσεις σύννομης συμπεριφοράς, σύμφωνα με το ελληνικό και το ευρωπαϊκό δίκαιο. Ισχύουν και στα λοιπά κράτη - μέλη της ΕΕ, έχουν αναγνωριστεί ως οι μόνοι έγκυροι από το Συμβούλιο της Ευρώπης (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία προσωπικών δεδομένων), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τις λοιπές ανεξάρτητες Αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων των κρατών - μελών.

Επειδή ορισμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ειδικά σε χώρες που δεν είχαν παράδοση στην προστασία προσωπικών δεδομένων πριν το 1995 που εκδόθηκε η σχετική Οδηγία, διαμαρτυρήθηκαν για περιορισμό της ελευθερίας της πληροφόρησης, λόγω του ειδικού καθεστώτος των προσωπικών πληροφοριών, η Οδηγία και οι Νόμοι Προστασίας Δεδομένων, περιλαμβάνουν ορισμένες προνομιακές ρυθμίσεις για το δημοσιογραφικό επάγγελμα. α) Δεν είναι υποχρεωτική η προηγούμενη ενημέρωση των υποκειμένων όταν η συλλογή και η επεξεργασία αφορά

¹¹¹ Βλ. <http://elawyer.blogspot.com>, επίσκεψη 05/ 05/ 2015.

¹¹² Βλ. άρθρο 5 παράγραφος 1.

δημόσια πρόσωπα και γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς. β) Επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, η επεξεργασία ακόμη και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (υγεία, ερωτική ζωή, φυλετική καταγωγή, ποινικές καταδίκες, θρησκευτικές πεποιθήσεις), αλλά μόνο για δημόσια πρόσωπα, μόνο για λόγους ενημέρωσης του κοινού, εφόσον δεν θίγεται ο πυρήνας των ατομικών τους δικαιωμάτων.

Η αφαίρεση της υποχρέωσης ενημέρωσης δημόσιων προσώπων συνεπάγεται και αφαίρεση της υποχρέωσης λήψης συγκατάθεσης για την μετάδοση των δεδομένων τους (αφού η κατά νόμο συγκατάθεση προϋποθέτει ενημέρωση). Έτσι, όμως, πάμε στην εξαίρεση κατά την οποία η επεξεργασία των δεδομένων δεν είναι απλώς αναγκαία αλλά «απολύτως αναγκαία» και το έννομο συμφέρον που επιδιώκουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης «υπερέχει προφανώς» των δικαιωμάτων των δημόσιων προσώπων. Κατ' αντιδιαστολή, οτιδήποτε άλλο (π.χ. αν δεν είναι και τόσο "προφανές" ότι υπερέχει το έννομο συμφέρον πληροφόρησης του κοινού): **απαγορεύεται**¹¹³.

Πέρα από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για την νομιμότητα της επεξεργασίας ο 2472/1997 προβλέπει ορισμένη διαδικασία εποπτείας και ελέγχου της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, όπως και οι περισσότερες αλλοδαπές νομοθεσίες. Η διαδικασία αυτή βασίζεται στη γνωστοποίηση της διαδικασίας ως διαδικαστικής προϋπόθεσης της επεξεργασίας. Ο έλεγχος αυτός δεν είναι προληπτικός. Δεν απαιτείται η χορήγηση αδείας για τη δημιουργία ενός αρχείου άλλα επιβάλλεται η υποχρέωση του υπευθύνου της επεξεργασίας να γνωστοποιήσει εγγράφως στην Αρχή την σύσταση και την λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας. Άδεια απαιτείται μόνο για τις ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας και στόχος της γνωστοποίησης είναι η δημιουργία ενός μητρώου Αρχείων και Επεξεργασίας από την Αρχή, το οποίο θα είναι προσιτό σε κάθε ενδιαφερόμενο.

¹¹³ Βλ. . <http://elawyer.blogspot.com>, επίσκεψη 05/ 05/ 2015.

- Ειδικές μορφές επεξεργασίας:

Ο νόμος 2472/1997 προβλέπει ειδική ρύθμιση για δυο ειδικές μορφές επεξεργασίας την διασύνδεση αρχείων και την διασυνοριακή ροή δεδομένων. Η διασύνδεση αρχείων η οποία αποτελεί μια εξειδικευμένη μορφή επεξεργασίας δεδομένων υπάγεται σε ειδικές ρυθμίσεις. Εδώ ο Έλληνας νομοθέτης πρωτοτυπεί, καθώς στην κοινοτική οδηγία η διασύνδεση δεν ρυθμίζεται ειδικά, μάλιστα δεν αναφέρεται καν ρητά στο κείμενο της άλλα εμπίπτει στην ευρύτερη έννοια της επεξεργασίας.

Τα κύρια σημεία της ρύθμισης του νόμου 2472/1997 είναι κατά πρώτον ότι καθίσταται απαραίτητη η γνωστοποίηση της διασύνδεσης στην Αρχή και κατά δεύτερον ότι στην περίπτωση που τα αρχεία, τα οποία πρόκειται να διασυνδεθούν, περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα ή εάν η διασύνδεση έχει ως συνέπεια την αποκάλυψη ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων ή πρόκειται να γίνει χρήση ενιαίου κωδικού αριθμού, επιτρέπεται μόνο έπειτα από άδεια της Αρχής.

Όσον αφορά την διασυνοριακή ροή δεδομένων, ο νόμος 2472/1997 υλοποιεί την επιταγή της οδηγίας, η οποία ορίζει ότι τα κράτη - μέλη δεν μπορούν να περιορίζουν ή να απαγορεύουν την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Έτσι στο άρθρο 9 ορίζεται ότι η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ελεύθερη.

Η δεύτερη περίπτωση που ρυθμίζεται στο άρθρο 9 αφορά τη διαβίβαση προς χώρα εκτός Ε.Ε. Τότε όπως και στην περίπτωση της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων η διαβίβαση είναι δυνατή μόνο έπειτα από άδεια της Αρχής.

Η τελευταία χορηγεί άδεια μόνο αν κρίνει ότι το επίπεδο προστασίας που εξασφαλίζει η χώρα είναι ικανοποιητικό, τα κριτήρια δε που λαμβάνει υπόψη της η Αρχή είναι η φύση των δεδομένων, οι σκοποί της επεξεργασίας, οι σχετικοί γενικοί και ειδικοί κανόνες δικαίου ενδεχομένως οι υφιστάμενοι κώδικες δεοντολογίας, τα μετρά ασφάλειας για την προστασία των δεδομένων, καθώς και το επίπεδο προστασίας των χωρών προέλευσης διέλευσης και τελικού προορισμού των δεδομένων.

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η διαβίβαση δεδομένων σε χώρα που δεν εξασφαλίζει ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας: α) Όταν το υποκείμενο έδωσε τη συγκατάθεση του, β) Όταν η διασφάλιση είναι απαραίτητη: ι) για την διασφάλιση ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου εφόσον αυτό τελεί σε αδυναμία να δώσει την συγκατάθεση του, ιι) για την συνομολόγηση και εκτέλεση σύμβασης, ιιι) για την εκτέλεση προσυμβατικών μέτρων, γ) η διαβίβαση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση εξαιρετικής ανάγκης και την διαφύλαξη υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, εφόσον ο υπεύθυνος της επεξεργασίας παρέχει επαρκείς εγγυηθείς για την προστασία της ιδιωτικής ζώνης, δ) η διαβίβαση είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος στο δικαστήριο ή ε) η μετάδοση πραγματοποιείται από δημόσιο μητρώο προσιτό στο κοινό ή σε κάθε πρόσωπο που αποδεικνύει έννομο συμφέρον.

- Απόρρητο και ασφάλεια της επεξεργασίας:

Ανάμεσα στις προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων περιλαμβάνονται και οι υποχρεώσεις τήρησης του απορρήτου της επεξεργασίας και λήψης μέτρων προστασίας των πληροφοριών. Είναι μια ουσιαστική προϋπόθεση για τη νομιμότητα της επεξεργασίας. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 10 η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι απόρρητη και διεξάγεται αποκλειστικά και μόνο από πρόσωπα που τελούν υπό τον έλεγχο του υπευθύνου της επεξεργασίας, ενώ αυτός πρέπει να διαλέγει πρόσωπα με αντίστοιχα επαγγελματικά προσόντα που να παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις από πλευράς τεχνικής γνώσεως και προσωπικής ακεραιότητας για την τήρηση του απορρήτου. Περαιτέρω ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μετρά για την ασφάλεια των δεδομένων και για την προστασία τους από τυχόν θεμιτή ή αθέμιτη καταστροφή, τυχαία απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση και κάθε μορφή αθέμιτης επεξεργασίας.

8. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στο δικαϊκό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελείται από πολλά μέσα που απευθύνονται σε διαφορετικούς τομείς της πολιτικής της Ένωσης. Η Οδηγία του 1995 βασίζεται εννοιολογικά σε δύο διεθνή μέσα τυποποίησης: αφενός στις μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ του 1980 για την Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής και τις Διασυννοριακές Ροές των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και αφετέρου στην Σύμβαση για την Προστασία του Ατόμου από την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων του Συμβούλιο της Ευρώπης του 1981. Τα δύο όργανα ενέκριναν ένα σύνολο αρχών που προορίζονται στον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της θεμιτής επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την εισαγωγή της διαδικαστικής νομιμότητας και λογοδοσίας.¹¹⁴

Το βασικό μέσο της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι η γενική Οδηγία 95/46/EK του Συμβουλίου, της 24^{ης} Οκτωβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων. Ωστόσο, και άλλες τομεακές Οδηγίες εναρμόνισης συμπληρώνουν τη γενική Οδηγία για την προστασία των δεδομένων, με σημαντικότερη την Οδηγία 2002/58/EK του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τέλος, υπάρχει μια πληθώρα νομοθεσίας τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και σε επίπεδο των κρατών - μελών, αναφορικά με τις εντολές επεξεργασίας των δεδομένων για τους δημόσιους και τους ιδιωτικούς οργανισμούς. Στο πλαίσιο της προστασίας των δεδομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση η νομοθεσία προβλέπει μια νόμιμη βάση, εφόσον πληροί τις συνταγματικές απαιτήσεις.¹¹⁵

¹¹⁴ Βλ. Centre for European Policy Studies, ό.π.

¹¹⁵ Βλ. Centre for European Policy Studies, ό.π.

8.1. Εισαγωγικά.

Η έννοια της ιδιωτικής ζωής ή ιδιωτικότητας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο διεθνές δίκαιο με το πέρας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, με το άρθρο 12¹¹⁶ της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Μετά από λίγα χρόνια δημιουργήθηκε η ΕΣΔΑ, όπου με το άρθρο 8 προστατεύει την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των ευρωπαίων πολιτών, όπως και την κατοικία και την αλληλογραφία τους.

Στην Ευρώπη, η προστασία των προσωπικών δεδομένων έχει θεωρηθεί ως ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα από την απόφαση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου το 1983, η οποία αναγνώρισε ότι υπάρχει το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης. Παρόλο που κάποια μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εφάρμοσαν τους δικούς τους νόμους περί της προστασίας της ιδιωτικής ζωής από το 1970, η συντριπτική πλειοψηφία τους θέσπισε εθνικές νομοθεσίες τη δεκαετία του '90.

Παρά τη συνδρομή της ΕΣΔΑ και του άρθρου 8, το Συμβούλιο της Ευρώπης απεφάνθη πως εμπεριέχει πολλές ελλείψεις με αποτέλεσμα να χρήζει επιμηκύνσεων. Η κυριότερη αιτία για το αίτημα της αναπροσαρμογής ήταν οι τρέχουσες εξελίξεις ενόψει της αυξανόμενης χρήσης της τεχνολογίας των πληροφοριών, η οποία επέφερε αβεβαιότητα και ενδεχόμενους κινδύνους για την κατάχρηση των προσωπικών δεδομένων.¹¹⁷

Η Γερμανία και η Σουηδία υπήρξαν πρωτοπόροι λαμβάνοντας πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο, στην προσπάθειά τους να επεκτείνουν την νομοθεσία προστασίας των προσωπικών δεδομένων, παρά την ύπαρξη της ΕΣΔΑ. Η Επιτροπή Υπουργών σύστησε προς τα κράτη - μέλη να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή ορισμένων αρχών για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Τέσσερα χρόνια μετά από

¹¹⁶ *Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από τις επεμβάσεις και τις προσβολές μέσω των νόμων.*

¹¹⁷ Βλ. Explanatory Report to Convention 108.

τις προετοιμασίες και την εφαρμογή των πρωτοβουλιών υιοθετήθηκε η Σύμβαση 1089, η οποία μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί από 46 χώρες, συμπεριλαμβανομένων όλων των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έτσι, το 1995 η Ευρωπαϊκή Ένωση με έδρα τις Βρυξέλλες θεσμοθέτησε μία ολοκληρωμένη νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων με την ονομασία *«Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προστασία των Ατόμων όσον Αφορά την Επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων και την Ελεύθερη Κυκλοφορία των Δεδομένων αυτών»*.¹¹⁸ Αυτό το νομοθετικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαίτησε το 1998 από κάθε κράτος - μέλος να θεσπίσει εθνικούς νόμους που θα ενσωματώσουν την Οδηγία και το πνεύμα της. Έτσι, η Οδηγία αποτελεί το πλαίσιο των εσωτερικών νομοθεσιών των κρατών - μελών της Ένωσης.

Ο σκοπός της θέσπισης μίας γενικής κατευθυντήριας γραμμής μέσω της Οδηγίας αναφορικά με τα προσωπικά δεδομένα και την προστασία τους είναι η *«προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής τους ζωής σε σχέση με την επεξεργασία των δεδομένων»*.¹¹⁹ Επιπρόσθετα, σκοπός της Οδηγίας είναι και η προστασία των πολιτών των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το *«επιθετικό κύμα της συλλογής δεδομένων»* και η *εναρμόνιση των νόμων «της ιδιωτικής ζωής εντός των συνόρων όλων των κρατών-μελών, εξασφαλίζοντας την ελεύθερη ροή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*.

Η Οδηγία εμπεριέχει τους βασικούς νομικούς ορισμούς, όπως αυτόν των προσωπικών δεδομένων, τα οποία ορίζονται ως οι πληροφορίες σχετικά με οποιαδήποτε *«ταυτότητα που είναι γνωστή ή αφορά ένα αναγνωρίσιμο φυσικό πρόσωπο»* το οποίο αναφέρεται ως *υποκείμενο των δεδομένων*. Αναλυτικότερα, ως *αναγνωρίσιμο φυσικό πρόσωπο* νοείται κάθε πρόσωπο που *«μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως σε σχέση με έναν αριθμό παραγόντων αναγνώρισης ή από έναν*

¹¹⁸ Πρωτότυπος τίτλος: European Union Directive on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data.

¹¹⁹ Βλ. Οδηγία, υποσημείωση 1.

ή περισσότερους ειδικούς παράγοντες αναφορικά με την φυσική, φυσιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα».¹²⁰

Έπειτα, προσδιορίζεται η έννοια της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων ή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία αναφέρεται ως «κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, αυτόματα ή διαφορετικά».¹²¹ Ο ορισμός αυτός είναι ευρύς και περιλαμβάνει την «συλλογή, καταγραφή, οργάνωση, αποθήκευση, ανάκτηση, χρήση, ανακοίνωση με διαβίβαση και διάδοση». Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην αποθήκευση, καθώς η Οδηγία θεωρεί πως αυτόματα η επεξεργασία και η κράτηση/αποθήκευση των προσωπικών δεδομένων είναι μία οργανωμένη και ρυθμιζόμενη δραστηριότητα.

Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτεί από κάθε κράτος-μέλος να δημιουργήσει τη δική της *Εποπτική Αρχή* ή *Αρχή Προστασίας Δεδομένων (DPA)*, η οποία αποτελεί μία γραφειοκρατική ή κυβερνητική υπηρεσία αφιερωμένη στη διαχείριση της νομοθεσίας της ιδιωτικής ζωής σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Η σύντομη μελέτη του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι εύλογη στο σημείο αυτό, καθώς βοηθά στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των Οδηγιών και της επίδρασής τους στις εθνικές νομοθεσίες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ως εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προτείνει τη νομοθεσία και παρακολουθεί το πώς η νομοθεσία αυτή εφαρμόζεται από τα κράτη-μέλη. Όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έγκειται στην συμβολή της μέσω μίας επαρκούς νομοθεσίας, η οποία στοχεύει στην διατήρηση ενός επαρκούς επίπεδου προστασίας των δεδομένων, επιτρέποντας ταυτόχρονα την μεταφορά των δεδομένων μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών.¹²²

¹²⁰ Βλ. Οδηγία, κεφ. I, άρθρο 2 παρ. α.

¹²¹ Βλ. Οδηγία, κεφ. I, άρθρο 2 παρ. β.

¹²² Βλ. Kuner C., *European data privacy law and online business 16*, Oxford University Press 2003, σελ. 20.

Προκειμένου να λειτουργήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως αρωγός στην νομοθεσία περί της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, θα πρέπει να τηρηθούν κάποιες διαδικασίες. Η κυριότερη διαδικασία αναφέρεται στην διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου συμμόρφωσης με τους κανόνες που τίθενται από την Ένωση. Η συμμόρφωση στα άτομα να ασκούν τα δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής τους και τους προσφέρει την δυνατότητα προσφυγής όταν αυτά παραβιάζονται. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να επιτρέψει την πρόσβαση σε ηλεκτρονικά δεδομένα εφόσον το αιτούν κράτος έχει εφαρμόσει τη νομοθεσία που εμπίπτει στις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει η ίδια.¹²³

Τα δύο κύρια μέρη της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των προσωπικών δεδομένων περιλαμβάνει την γενική Οδηγία (Οδηγία 95/46), η οποία παρέχει ένα πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων και την Οδηγία για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, η οποία επιτρέπει την ελεύθερη ροή των δεδομένων μέσα στην Ευρώπη και επιδιώκει την επίτευξη ενός εναρμονισμένου ελάχιστου επιπέδου των δεδομένων προστασίας σε όλη την Ευρώπη.

Η Οδηγία 95/46 αποτελεί το βασικό σώμα στο οποίο στηρίζεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντός του πλαισίου της Οδηγίας υπάρχει και:

- ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 45/2001, οποίος ορίζει τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις στο επίπεδο των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Επιπρόσθετα, καθιερώνει την EDPS, την ανεξάρτητη εποπτική αρχή με την αποστολή να εξασφαλίζει ότι ο κανονισμός τηρείται,
- η Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (συνήθως αναφέρεται ως η «Οδηγία προστασίας της ιδιωτικής ζωής»). Η Οδηγία αφενός καλύπτει την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της

¹²³ Βλ. Kuner C., ό.π., σελ. 132.

ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και αφετέρου ρυθμίζει τους τομείς όπως η εμπιστευτικότητα, η τιμολόγηση και η κυκλοφορία δεδομένων, κανόνες σχετικά με το spam κ.α.

- η Απόφαση-Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ¹²⁴ του Συμβουλίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Αυτό είναι το πρώτο γενικό νομικό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων στον τρίτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενό της βασίζεται στη Σύμβαση 108, αλλά διαφέρει από την οδηγία 95/46/ΕΚ με πολλούς τρόπους που σχετίζονται με την ειδική φύση του θέματος.

Όπως μελετήθηκε, τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέσπισαν τις εθνικές νομοθεσίες τους σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων από τη δεκαετία του 1990 κι έπειτα. Αυτές οι εθνικές νομοθεσίες συνήθως εφαρμόζονται τόσο στο δημόσιες όσο και στον ιδιωτικό τομέα, σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής δεδομένων, της αποθήκευσης, της χρήσης και της διάδοσης, ενώ επιβάλλουν υποχρεώσεις και περιορισμούς. Οι νομοθετικές πράξεις που αφορούν την ηλεκτρονική ιδιωτική ζωή στερεοποιήθηκαν για πρώτη φορά στην Οδηγία το 1997 και τέλος, στην τροποποιημένη μορφή της το 2002.

Λίγα χρόνια μετά την έγκριση της Σύμβασης 108 της Ευρωπαϊκής Ένωσης: το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση στην οποία διατύπωσε το δικαίωμα της «πληροφοριακής αυτοδιάθεσης», ως έκφραση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 παρ. 1¹²⁵ του γερμανικού Συντάγματος. Η απόφαση υπαγόρευε πως κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εκλαμβάνεται ως επέμβαση στο δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, εκτός εάν το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει σε αυτή.

¹²⁴ Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων.

¹²⁵ «Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, στον βαθμό που δεν παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων ή δεν προσβάλλει την συνταγματική τάξη ή τον ηθικό νόμο».

Η ευρωπαϊκή Οδηγία απαγορεύει την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων μυστικά, δεδομένου πως κάθε πολίτης της Ένωσης (κάθε υποκείμενο των δεδομένων) χαιρεί του νόμιμου δικαιώματος του να δει ποιες πληροφορίες έχουν άλλοι στο αρχείο τους για αυτόν και να μάθει πως να τις διαχειρίζονται αυτές. Το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να λάβει πληροφορίες για τον λόγο της κράτησης των προσωπικών του δεδομένων από τρίτους και ποιοι έχουν πρόσβαση σε αυτές.¹²⁶ Επιπλέον, η Οδηγία ορίζει πως το υποκείμενο έχει πρόσβαση στις πληροφορίες των προσωπικών του δεδομένων *«χωρίς περιορισμό, σε εύλογα χρονικά διαστήματα και χωρίς υπερβολική καθυστέρηση ή δαπάνη»*.

Στην περίπτωση που το υποκείμενο των δεδομένων διαπιστώσει κάποιο λάθος, έχει το δικαίωμα να ζητήσει διόρθωση και να την λάβει. Το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να αντιταχθεί *«κατόπιν δωρεάν αιτήσεως, στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σχετικά με τον ίδιο που ο κάτοχος προτίθεται να επεξεργαστεί για σκοπούς άμεσης εμπορίας ή να ενημερωθεί προτού τα προσωπικά στοιχεία αποκαλυφθούν για πρώτη φορά σε τρίτους»*. Ουσιαστικά, η ευρωπαϊκή νομοθεσία δίνει το δικαίωμα στο υποκείμενο των δεδομένων να αντιταχθεί στην αποκάλυψη των δεδομένων του.

Οι σκοποί της Οδηγίας εστιάζουν στην ικανοποίηση κάποιων στοιχείων τα οποία εμπεριέχονται στους σκοπούς της θέσπισής της, προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των προσωπικών δεδομένων. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής:

- η νομιμότητα: τα προσωπικά δεδομένα μπορούν να υποβληθούν σε επεξεργασία μόνο για περιορισμένους σκοπούς,
- ο οριστικό και αμετάκλητο: τα προσωπικά δεδομένα μπορούν να συλλέγονται μόνο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και δεν πρέπει να υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς αυτούς,

¹²⁶ Βλ. Οδηγία, κεφ. II, άρθρα 10 και 11.

- η διαφάνεια: για να μπορέσει να υπάρξει κάποια επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, θα πρέπει δοθούν στο υποκείμενο δεδομένων πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία,
- η αναλογικότητα: τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να είναι επαρκή, συναφή και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέγονται και για τους οποίους υφίστανται περαιτέρω επεξεργασία,
- η εμπιστευτικότητα και ασφάλεια: αναφέρονται στα μέτρα για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ασφάλειας, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν σε σχέση με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων,
- ο έλεγχος: αναφέρεται στην εποπτεία της επεξεργασίας των δεδομένων από τις Αρχές Προστασίας Δεδομένων.¹²⁷

Συνεπώς, βάσει των κατευθυντήριων οδηγιών που εκπορεύονται από την Οδηγία, για να επιτύχει ένας οργανισμός ή ένας φορέας ή ένα νομικό πρόσωπο την συλλογή προσωπικών δεδομένων μέσω του διαδικτύου θα πρέπει να τηρηθούν οι προαναφερθείσες έξι αρχές.

Πέρα από το διαδίκτυο, η Οδηγία απαγορεύει την «ακρόαση, ηχογράφηση, αποθήκευση ή άλλου είδους παρακολούθησης» ενώ οι πάροχοι των τηλεπικοινωνιών είναι υποχρεωμένοι να διαγράφουν τα δεδομένα κίνησης των πελατών τους όταν αυτά δεν συνδέονται πλέον με την παροχή μιας υπηρεσίας επικοινωνιών. Η εξαίρεση σε αυτή την ρήτρα αναφέρεται σε περιπτώσεις που διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια και άμυνα, όπως και στις περιπτώσεις ποινικού δικαίου. Θα πρέπει να σημειωθεί πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νομοθεσία και δεν την επιβάλλει, αλλά παρέχοντας τις κατευθυντήριες νομοθετικές γραμμές, δίνει την ελευθερία στα κράτη-μέλη να τις ενσωματώσουν όπως επιθυμούν. Έπειτα, η Επιτροπή είναι υπεύθυνη αποκλειστικά για την παρακολούθηση του τρόπου με τον οποίο τα κράτη-μέλη εφαρμόζουν τις κατευθυντήριες γραμμές, καθώς η 'τελευταία' κουβέντα ανήκει σε κάθε κράτος-μέλος. Τα κράτη-μέλη είναι υπεύθυνα για την ανάπτυξη της εθνικής νομοθεσίας και

¹²⁷ Βλ. Kuner C., ό.π., σελ. 24.

για τη δημιουργία μίας εθνικής Αρχής Προστασίας Δεδομένων ως μέρος της εθνικής τους νομοθεσία.¹²⁸

Παρόλο που οι εθνικές νομοθεσίες δεν είναι ομοιόμορφες, υπάρχει η ανάγκη να ακολουθούν κάποια θεσπισμένα πρότυπα. Η Επιτροπή αναφέρει πως κάθε εθνική νομοθεσία οφείλει να τηρεί τις ελάχιστες προδιαγραφές της Οδηγίας, εφόσον μία χώρα αποτελεί κράτος-μέλος της Ένωσης, όμως οι προδιαγραφές δεν αποτελούν τροχοπέδη ώστε να *«εμποδίζουν την ροή των δεδομένων με άλλα κράτη-μέλη»*. Έτσι, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στη νομοθεσία περί ιδιωτικής ζωής και προστασίας των προσωπικών δεδομένων στα κράτη-μέλη, όπως και στις Εθνικές Αρχές Προστασίας Δεδομένων.

Οι δύο νομοθεσίες περί ιδιωτικής ζωής και προστασίας των προσωπικών δεδομένων έχουν θέσει το ερώτημα: *«ποια νομοθεσία θα πρέπει να εφαρμόζεται προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι συμμορφώνεται με τις έξι αρχές της Οδηγίας»*; Όπως αναφέρθηκε ήδη, ο ρόλος της Επιτροπής είναι αυτός του παρατηρητή, όπου παρακολουθεί το κατά πόσο εφαρμόζονται οι αρχές της Οδηγίας στα νομοθετικά πλαίσια κάθε κράτους-μέλους. Όταν η Επιτροπή εντοπίσει την παράβαση κάποιας από τις αξίες της Οδηγίας, τότε μπορεί να προχωρήσει σε μία σειρά από επιλογές. Η αρχική της επιλογή είναι η αποστολή μίας επιστολής στο κράτος-μέλος που διέπραξε την παράβαση προκειμένου να της υπενθυμίσει την πράξη αυτή. Έπειτα, δύναται να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο αποτελεί το μόνο όργανο που μπορεί να ερμηνεύσει εννόμως τη νομοθεσία και να επιβάλλει πρόστιμο.¹²⁹

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξετάζει ορισμένες διατάξεις της Οδηγίας σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και η απόφαση Lindqvist που έλαβε είναι μία από τις σημαντικότερες, καθώς είναι η πρώτη που ερμηνεύει την Οδηγία. Η κυρία Lindqvist¹³⁰ ήταν μία Σουηδή κατηγήτρια στην

¹²⁸ Βλ. άρθρο 28 της Οδηγίας, το οποίο ορίζει ότι κάθε κράτος-μέλος δημιουργεί μία εθνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων.

¹²⁹ Βλ. Kuner C., ό.π., σελ. 31.

¹³⁰ Υπόθεση C-101/01, Lindqvist, 2004 All E.R. 561.

ενορία της και είχε δημιουργήσει μια ιστοσελίδα από το σπίτι της, η οποία ήταν προσβάσιμη μέσω της επίσημης ιστοσελίδας της ενορίας. Η ιστοσελίδα της κυρίας Lindqvist περιείχε προσωπικές πληροφορίες για την ίδια, το σύζυγό της και για άλλους ενοριίτες. Οι πληροφορίες ήταν ευαίσθητες, καθώς αναφέρονταν στα ονόματα των ενοριίτων, στις θέσεις εργασίας τους, στην κατάσταση της υγείας τους και στους αριθμούς των τηλεφώνων τους. Σημαντική πληροφορία στην υπόθεση αυτή είναι πως η κυρία Lindqvist προχώρησε στην δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων τρίτων χωρίς τη συγκατάθεσή τους.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη σουηδική νομοθεσία, η οποία είναι εναρμονισμένη με τη γενική Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κυρία Lindqvist προέβη σε μη νόμιμες πράξεις μέσω της αυθαίρετης δημοσίευσης προσωπικών δεδομένων τρίτων χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Παρά την έγγραφη προειδοποίηση των σουηδικών αρχών, η κυρία Lindqvist δεν συμμορφώθηκε και έτσι διώχθηκε σύμφωνα με τον σουηδικό νόμο για την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών (συμπεριλαμβανομένων και των ιατρικών πληροφοριών) και την μεταφορά αυτών των δεδομένων σε τρίτες χώρες χωρίς επαρκείς νόμους για την προστασία των δεδομένων.

Η κυρία Lindqvist καταδικάστηκε και της επιβλήθηκε πρόστιμο, αν και άσκησε έφεση με το επιχείρημα ότι οι ενέργειές της δεν παραβίασαν την Οδηγία. Η υπόθεση επανήλθε υπό εξέταση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όταν τα σουηδικά δικαστήρια υπέβαλαν τα ακόλουθα ερωτήματα στο Δικαστήριο: το πρώτο ερώτημα ανέφερε το κατά πόσο η δημιουργία μίας λίστας προσωπικών δεδομένων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης της Οδηγίας που απαγορεύει *«την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εν όλω ή εν μέρει με αυτόματα μέσα»*. Αν δεν ισχύει αυτό, τότε η επόμενη ερώτηση ήταν το κατά πόσο η ιστοσελίδα παραβίασε *«την επεξεργασία διαφορετικά από την αυτόματη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αποτελούν μέρος ενός συστήματος αρχειοθέτησης ή προορίζονται να αποτελέσουν μέρος ενός συστήματος κατάθεσης κατά την έννοια του Άρθρου 3 παρ. 1, καθιστώντας δυνατή την αναζήτηση των ατόμων από το πρώτο όνομα»*.¹³¹

¹³¹ Βλ. ό.π., Υπόθεση C-101/01.

Η απάντηση του Δικαστηρίου συσχετιζόταν με την κρίση του πως οι πληροφορίες που δημοσίευσε η κυρία Lindqvist εμπίπτουν στον ορισμό των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» και πως η δημοσίευση των πληροφοριών αυτών από τον οικιακό της υπολογιστή αποτελεί ουσιαστικά μία επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Το άρθρο 3 παρ. 2¹³² αναφέρει πως όταν η επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών δεν «εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου» ή απορρέει από ένα «φυσικό πρόσωπο υπό αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων», τότε δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Το επόμενο ερώτημα που τέθηκε λοιπόν στο Δικαστήριο ήταν το κατά πόσο οι ενέργειες της κυρίας Lindqvist καλύπτονται ως μία από τις εξαιρέσεις του άρθρου 3.¹³³

Το επιχείρημα της κυρίας Lindqvist ήταν πως οι δράσεις της έλαβαν χώρα υπό την εξαίρεση του άρθρου 3 παρ. 2, υποστηρίζοντας ότι η επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών τρίτων έγινε δωρεάν και χωρίς καμία οικονομική δραστηριότητα. Το Δικαστήριο απεφάνθη πως όντως οι δράσεις της κυρίας Lindqvist δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όμως δεν ήταν αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα. Αντιθέτως, η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στην οποία υπέπεσε, επεκτάθηκε πέρα από μια στενή ομάδα και ήταν προσιτή σε οποιονδήποτε μέλος της ενορίας της μέσω του διαδικτύου.¹³⁴

Επιπλέον, το Δικαστήριο ερωτήθη το αν η ανάρτηση προσωπικών πληροφοριών, όπως το όνομα ενός ατόμου και της πληροφορίας πως έχει για παράδειγμα σπασμένο πόδι, εμπίπτει στις διατάξεις για την Υγεία του άρθρου 8 παρ.

¹³² Πιο συγκεκριμένα αναφέρει: «*Η παρούσα οδηγία δεν υπόκειται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: α) κατά την διάρκεια μιας δραστηριότητας που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτές που προβλέπονται στις διατάξεις των τίτλων V και VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, εν πάση περιπτώσει στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά την δημόσια ασφάλεια, την άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ευημερίας του κράτους εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου β) από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων*».

¹³³ Βλ. ό.π., ΥπόθεσηC-101/01 στο 569.

¹³⁴ Βλ. ό.π., ΥπόθεσηC-101/01 στο 571.

1¹³⁵. Το Δικαστήριο απεφάνθη καταφατικά. Στην συνέχεια, το σουηδικό δικαστήριο έθεσε νέες ερωτήσεις στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με σκοπό την αποσαφήνιση της Οδηγίας. Η ερώτηση αφορούσε το κατά πόσο το γεγονός ότι οι πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν σε μια ιστοσελίδα στη Σουηδία θα μπορούσε να προσεγγιστούν από πρόσωπα μίας τρίτης χώρας σημαίνει ότι αποτελούν την μεταβίβαση των δεδομένων σε μια τρίτη χώρα κατά την έννοια της Οδηγίας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι μόνο η πράξη της ανάρτησης δεδομένων σε μία ιστοσελίδα που μπορεί να προσπελαστεί από άλλα άτομα, δεν μπορεί να αποτελέσει μία μεταφορά δεδομένων. Στην αντίθετη περίπτωση, τα κράτη-μέλη θα είχαν την υποχρέωση να αποτρέψουν την ανάρτηση των προσωπικών πληροφοριών, καθώς θα μπορούσε ενδεχομένως να ειπωθούν από ένα άτομο σε τρίτες χώρες, οι οποίες δεν διαθέτουν τις κατάλληλες διαδικασίες προστασίας των δεδομένων.

Οι επόμενες ερωτήσεις του σουηδικού δικαστηρίου αφορούσε το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Μία καίρια ερώτηση που τέθηκε ήταν το κατά πόσο οι περιορισμοί που απορρέουν από την Οδηγία τίθενται ενάντια στην ελευθερία της έκφρασης, όπως ορίζεται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η ίδια η Οδηγία δεν ήταν αντίθετη με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και ότι η υποχρέωση των κρατών-μελών για την εφαρμογή της νομοθεσίας υποστηρίζει και τους δύο στόχους της προστασίας των δεδομένων και της ελευθερίας της έκφρασης.¹³⁶

Η τελευταία ερώτηση του σουηδικού δικαστηρίου προς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ήταν το κατά πόσο τα κράτη-μέλη δύνανται να εφαρμόσουν υψηλότερες προδιαγραφές προστασίας της ιδιωτικής ζωής από εκείνες που προβλέπονται από την Οδηγία. Το Δικαστήριο απάντησε ότι, εφόσον οι διατάξεις του κράτους-μέλους είναι

¹³⁵ «Τα κράτη μέλη θα πρέπει απαγορεύουν την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν την φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, την συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, καθώς και την επεξεργασία των δεδομένων που αφορούν την υγεία ή την σεξουαλική ζωή».

¹³⁶ Βλ. ό.π., Υπόθεση C-101/01 στο 588.

σύμφωνες με την Οδηγία, δεν υπάρχει τίποτα που να εμποδίζει το εν λόγω κράτος από την επέκταση της νομοθεσίας τους σε περιοχές έξω από την Οδηγία.¹³⁷

Η νομολογιακή αυτή ανάλυση της υπόθεσης της κυρίας Lindqvist, η οποία έγειρε μία σειρά ερωτήσεων προς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, συνδράμει στην κατανόηση των στοιχείων της Οδηγίας και των περιορισμών της. Έτσι κατέστη σαφές πως η Οδηγία εφαρμόζεται σε ιδιώτες και καλύπτει παραβάσεις που επηρεάζουν ακόμη και ένα μικρό αριθμό ανθρώπων. Ο σύγχρονος πολίτης λοιπόν, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει πλέον αίτιο για να δράσει, στην περίπτωση που δημοσιευτούν τα προσωπικά του δεδομένα στο διαδίκτυο χωρίς τη συγκατάθεσή του.

8.2. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ως απόρροια των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστατεύει το υποκείμενο των δεδομένων μέσω των θεμελιωδών του δικαιωμάτων. Αρχικά, υφίσταται το θεμελιώδες δικαίωμα της πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων σύμφωνα με την *Οδηγία για την προστασία των δεδομένων* (άρθρο 12).¹³⁸ Το Συμβούλιο της

¹³⁷ Βλ. ό.π., Υπόθεση C-101/01 στο 705.

¹³⁸ Το άρθρο 12 αναφέρει σχετικά με το δικαίωμα της πρόσβασης: «Τα κράτη - μέλη εξασφαλίζουν σε κάθε υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα να λαμβάνει από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας: (α) χωρίς περιορισμό σε εύλογα διαστήματα και χωρίς υπερβολική καθυστέρηση ή δαπάνη: επιβεβαίωση για το εάν ή όχι τα δεδομένα που τον αφορούν αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, και πληροφορίες σχετικές με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τις κατηγορίες των δεδομένων που το αφορούν και τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες των αποδεκτών στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, κοινοποίηση προς αυτό σε κατανοητή μορφή της επεξεργασίας των δεδομένων που υποβάλλεται και κάθε διαθέσιμη πληροφορία σχετικά με την προέλευσή τους, γνώση της λογικής της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων που το αφορούν, τουλάχιστον στην περίπτωση των αυτοματοποιημένων αποφάσεων που αναφέρονται στο άρθρο 15(1), (β) κατά περίπτωση, την διόρθωση, την διαγραφή ή το κλείδωμα των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, ιδίως λόγω ελλιπούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων, (γ) την κοινοποίηση σε τρίτους, στους οποίους τα δεδομένα έχουν αποκαλυφθεί από κάθε διόρθωση, διαγραφή ή κλείδωμα που διενεργείται σύμφωνα με το (β), εκτός εάν αυτό αποδεικνύεται αδύνατο ή προϋποθέτει δυσανάλογη προσπάθεια».

Ευρώπης έχει κατοχυρώσει το δικαίωμα της πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων σύμφωνα με την Σύμβαση 108 (άρθρο 8 παρ. 2)¹³⁹, ενώ με το άρθρο 8 παρ. 3¹⁴⁰ το δικαίωμα της διόρθωσης, της διαγραφής ή του κλειδώματος.

Το δικαίωμα της ένστασης απορρέει από την Οδηγία (άρθρο 14 παρ. 1)¹⁴¹ που αναφέρεται στην ένσταση λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης που υπόκειται το υποκείμενο των δεδομένων, από το άρθρο 14 παρ. 2¹⁴² που αναφέρεται στο δικαίωμα ένστασης για την περαιτέρω χρήση των δεδομένων για σκοπούς μάρκετινγκ και στο άρθρο 15, το οποίο εστιάζει στην ένσταση στις αυτοματοποιημένες αποφάσεις.

Κάποια από τα θεμελιώδη δικαιώματα που μπορεί να επηρεαστούν δυσμενώς και τεθούν σε κίνδυνο ενόψει της κατάχρησης και της αθέμιτης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων είναι το δικαίωμα της ισότητας και της μη διάκρισης, το δικαίωμα σε μία δίκαιη δίκη και σαφώς η προστασία της ιδιωτικής ζωής. Ωστόσο, τα περισσότερα Συντάγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζουν το δικαίωμα στην

¹³⁹ «Κάθε άτομο πρέπει να λαμβάνει, σε εύλογα διαστήματα και χωρίς υπερβολική καθυστέρηση ή έξοδα, την επιβεβαίωση του κατά πόσον τα προσωπικά δεδομένα που το αφορούν αποθηκεύονται στο αυτοματοποιημένο αρχείο δεδομένων, καθώς και την κοινοποίηση των δεδομένων αυτών σε κατανοητή μορφή».

¹⁴⁰ «Κάθε άτομο πρέπει να λαμβάνει, διόρθωση ή διαγραφή των δεδομένων αυτών εάν αυτά έχουν υποστεί επεξεργασία αντίθετη προς τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου για την εφαρμογή των βασικών αρχών που ορίζονται στα άρθρα 5 και 6 της παρούσας σύμβασης».

¹⁴¹ «Τα κράτη - μέλη χορηγούν στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα, τουλάχιστον στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 7 (ε) και (στ), να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση, στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από την εθνική νομοθεσία. Όταν υπάρχει αιτιολογημένη ένσταση, η επεξεργασία που υποκινήθηκε από τον ελεγκτή δεν μπορεί πλέον να αφορά τα δεδομένα».

¹⁴² «Τα κράτη - μέλη χορηγούν στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα να αντιτάσσεται, κατόπιν αιτήσεως και δωρεάν, στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που το αφορούν όπου ο ελεγκτής προτίθεται να επεξεργαστεί για τους σκοπούς της άμεσης εμπορίας, ή να ενημερώνεται πριν προσωπικά για στοιχεία που αποκαλύπτονται για πρώτη φορά σε τρίτους και του παρέχεται ρητά το δικαίωμα να αντισταχθεί δωρεάν πριν την ανακοίνωση ή χρήση».

ιδιωτική ζωή. Σε κάποια Συντάγματα δεν αναφέρεται ρητά, όπως στις Γαλλίας, της Γερμανίας και της Σουηδίας, αλλά ο νομοθέτης έχει φροντίσει να καλύπτεται από άλλες συνταγματικές εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στην ελευθερία. Παρά το γεγονός ότι η διατύπωση των νομοθεσιών και η τοποθέτησή τους παρουσιάζουν διαφορές στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών, το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής αποτελεί μέρος της κοινής συνταγματικής κληρονομιάς όλων των κρατών-μελών της Ένωσης, είτε ρητά είτε σιωπηρά.¹⁴³

Συνήθως, εκτός λίγων εξαιρέσεων όπως η Ελλάδα, η Σουηδία και η Ολλανδία, το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν αναγνωρίζεται στα Συντάγματα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, το δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να προέρχεται από την εθνική Συνταγματική κληρονομιά των περισσότερων χωρών της Ένωσης ως επέκταση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.¹⁴⁴

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε το 2000 τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Το άρθρο 7¹⁴⁵ προσφέρει την προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Το δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αναφέρεται ως αυτοτελές θεμελιώδες δικαίωμα με την ψήφιση του Χάρτη μέσω του άρθρου 8,¹⁴⁶ στον κατάλογο των

¹⁴³ Βλ. Koops B.J., Leenes R., de Hert P., *Constitutional Rights and New Technologies. A Comparative Study Covering Belgium, Canada, France, Germany, Sweden, and the United States*, Report commissioned by the Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations 2007, σελ. 152.

¹⁴⁴ Βλ. Koops B.J., *ό.π.*, σελ. 153.

¹⁴⁵ «Όλοι έχουν το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών».

¹⁴⁶ Το άρθρο 8 ονομάζεται *Προστασία των προσωπικών δεδομένων* και αναφέρει:

«1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.

2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση την συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το

ελευθεριών του ατόμου μετά του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή. Το άρθρο 6 παρ. 1¹⁴⁷ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ενσωματώνει τον Χάρτη στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης και το Δικαστήριο της Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναφέρεται πλέον στην προστασία των προσωπικών δεδομένων ως θεμελιώδες δικαίωμα.

Το άρθρο 8 παρ. 2 ανυψώνει έναν δίκαιο αριθμό των βασικών εννοιών της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στα ήδη κεκτημένα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης.¹⁴⁸ Ο ρόλος του είναι η μεταφορά κάποιων ρυθμιστικών στοιχείων που καθορίζουν τις απαιτήσεις για τη νόμιμη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (εννοώντας την συναίνεση, την δικαιοσύνη και τον προσδιορισμό του σκοπού), αλλά και τα δικαιώματα που έχει το υποκείμενο των δεδομένων και η εποπτική αρχή. Έτσι, όπως αναφέρει το άρθρο 8 παρ. 2, το άτομο προστατεύεται από οποιαδήποτε επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, η οποία για να πραγματοποιηθεί θα πρέπει είτε να είναι νόμιμη, είτε να έχει δοθεί η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Συνεπώς, το νέο θεμελιώδες δικαίωμα του Χάρτη προστατεύει έναντι της

νόμο. Ο καθένας έχει το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και τον αφορούν και το δικαίωμα να τα διορθώσει.

3. Η συμμόρφωση με τους κανόνες αυτούς θα πρέπει να υπόκειται σε έλεγχο από μία ανεξάρτητη αρχή».

¹⁴⁷ «Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7^{ης} Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στο Στρασβούργο, στις 12 Δεκεμβρίου 2007, η οποία έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες.

Οι διατάξεις του Χάρτη δεν συνεπάγονται καμία επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως αυτές ορίζονται στις Συνθήκες.

Τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και οι αρχές του Χάρτη ερμηνεύονται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του Τίτλου VII του Χάρτη που διέπουν την ερμηνεία και την εφαρμογή και λαμβανομένων δεόντως υπόψη των επεξηγήσεων οι οποίες αναφέρονται στο Χάρτη και στις οποίες μνημονεύονται οι πηγές των εν λόγω διατάξεων».

¹⁴⁸ Βλ. Centre for European Policy Studies, *Towards a New EU Legal Framework for Data Protection and Privacy. Challenges, Principles and the Role of the European Parliament*, Study for the European Parliament 2011, σελ. 20.

επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπου δεν υπάρχει καμία νόμιμη βάση.

Το Δικαστήριο της Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρει πως το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων δεν είναι απόλυτο και πως πρέπει να εξετάζεται πάντα σε σχέση με την λειτουργία του στην κοινωνία. Επιπλέον, κάθε φορά που η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων έχει την βάση της σε ένα νόμο, θα πρέπει να τηρείται το άρθρο 52 παρ. 1¹⁴⁹ του Χάρτη. Το άρθρο 52 παρ. 1 αναφέρει την αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιφυλάσσει τους περιορισμούς στην άσκηση του δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μόνον όταν αυτοί ανταποκρίνονται στους στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων των ελευθεριών των άλλων. Το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης πραγματοποιεί μία αναφορά στο δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην τέχνη, σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 1¹⁵⁰ της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συνεπώς, το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης εμφανίζει ένα διττό νομικό έρεισμα μετά από τη θέσπιση των συνθηκών της Λισσαβόνας, αναφορικά με το δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.¹⁵¹ Το έρεισμα αυτό βρίσκεται σε αρμονία με τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, καθώς απορρέει από αυτά. Θα πρέπει να αναφερθεί πως όπως όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα έχουν περιορισμούς, έτσι και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων

¹⁴⁹ «Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Με την επιφύλαξη της αρχής της αναλογικότητας, επιτρέπεται να επιβάλλονται περιορισμοί μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων».

¹⁵⁰ «Ο καθένας έχει το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων που τους αφορούν».

¹⁵¹ Δηλαδή το άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνδυασμό με το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 16 παρ. 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

προσωπικού χαρακτήρα υπόκειται σε περιορισμούς. Ο περιορισμός αυτός, όπως ισχύει και με τις αντίστοιχες εθνικές διατάξεις (όπως της χώρας μας) θα πρέπει να απορρέει από ένα αναγκαίο, κατάλληλο και ανάλογο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία που στοχεύει στη διαφύλαξη σημαντικών στόχων γενικού συμφέροντος.¹⁵²

Η δυναμική του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπάρχει μόνον όταν αυτό είναι εναρμονισμένο με τα λοιπά θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής και οικογένειας. Ταυτόχρονα, το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να είναι συμφιλιωμένο με τα εν δυνάμει ανταγωνιστικά θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης.¹⁵³

8.3. Το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο και η προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Ενώ το πρωτογενές ευρωπαϊκό δίκαιο αναφέρεται στις ιδρυτικές Συνθήκες, την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας, και τις γενικές αρχές που πηγάζουν από αυτές, το παράγωγο δίκαιο (ή δευτερεύουσα νομοθεσία) πηγάζει από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και περιέχονται κατά βάση σε Κανονισμούς, Οδηγίες, Αποφάσεις και στις μονομερείς πράξεις και συμφωνίες. Οι μονομερείς πράξεις μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες, σε εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 288 της Συνθήκης για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: κανονισμοί, οδηγίες, αποφάσεις, γνωμοδοτήσεις και συστάσεις και σε εκείνες που δεν απαριθμούνται σε αυτό, δηλαδή «άτυπα» ενέργειες, όπως ανακοινώσεις και συστάσεις.

Όπως μελετήθηκε, τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχει μια προσπάθεια για τη δημιουργία ενός κοινού νομικού πλαισίου και την εναρμόνιση της νομοθεσίας της

¹⁵² Βλ. EU Agency for Fundamental Rights, *Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the proposed data protection reform package*, 2012.

¹⁵³ Βλ. EU Agency for Fundamental Rights, *ό.π.*

προστασίας των προσωπικών δεδομένων, μέσω των διατάξεων του Κοινοτικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πρωτογενές δίκαιο, όπως και αναλύθηκε ήδη, το νομικό πλαίσιο και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης σχετικά με τον σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα και την προστασία τους, απορρέει από:

- Το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Το άρθρο 16 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο παράγωγο δίκαιο της Ένωσης (που εκδόθηκε πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας – 30 Νοεμβρίου, 2009), καθορίζεται:

- Στην Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 95/46/ΕΚ του Συμβουλίου, της 24^{ης} Οκτωβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών¹⁵⁴, όπως τροποποιήθηκε.
- Στην Απόφαση της Επιτροπής, της 26^{ης} Ιουλίου 2000 σύμφωνα με την Οδηγία 95/46 / ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που παρέχεται στην Ελβετία (2000/518/ΕΚ).¹⁵⁵
- Στην Απόφαση της Επιτροπής, της 26^{ης} Ιουλίου 2000 σύμφωνα με την Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται από τις αρχές του ασφαλούς λιμένα

¹⁵⁴ Βλ. ΟJ L. 281, 23.11.1995, σελ. 31.

¹⁵⁵ Βλ. ΟJ L. 215, 25.8.2000, σελ 2.

για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και τις συναφείς συχνές ερωτήσεις που εκδίδονται από το Υπουργείο Εμπορίου των ΗΠΑ (2000/520/EK).¹⁵⁶

- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 15^{ης} Ιουνίου 2001, σχετικά με τις τυποποιημένες συμβατικές ρήτρες για την διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτες χώρες, βάσει της οδηγίας 95/46/EK (2001/497/EK),¹⁵⁷ όπως τροποποιήθηκε.
- Στην Απόφαση της Επιτροπής, της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2001 σύμφωνα με την Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των προσωπικών δεδομένων που προβλέπονται από την καναδική Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Πράξη ηλεκτρονικών εγγράφων (2002/2/EK).¹⁵⁸
- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 30^{ης} Ιουνίου 2003, δυνάμει της Οδηγίας 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Αργεντινή (2003/490/EK).¹⁵⁹
- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 21^{ης} Νοεμβρίου 2003, σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο Γκουέρεσεϊ (2003/821/ EK).¹⁶⁰
- Στην Απόφαση της 28^{ης} Απριλίου 2004, σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στη Νήσο του Μαν (2004/411/EK).¹⁶¹

¹⁵⁶ Βλ. OJ L. 215, 25.8.2000, σελ. 7-47.

¹⁵⁷ Βλ. OJ L. 253, 21.9.2001, σελ. 34-34.

¹⁵⁸ Βλ. OJ L. 2, 4.1.2002, σελ. 13-16.

¹⁵⁹ Βλ. OJ L. 168, 5.7.2003, σελ. 19 -22.

¹⁶⁰ Βλ. OJ L. 308, 25.11.2003, σελ. 27-28.

¹⁶¹ Βλ. OJ L. 151, 30.4.2004, σελ. 48-51.

- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 8^{ης} Μαΐου 2008 σύμφωνα με την Οδηγία 95/46/ ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο Τζέρσεϋ (2008/393/ΕΚ).¹⁶²

Το ζήτημα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως εγκρίθηκε μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - μετά τις 30 Νοεμβρίου 2009) καθορίζεται σε:

- Νομοθετικές πράξεις και
- Μη νομοθετικές πράξεις

Πιο συγκεκριμένα, καθορίζεται:

- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 5^{ης} Φεβρουαρίου 2010 σχετικά με τις τυποποιημένες συμβατικές ρήτρες για τη διαβίβαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στους εκτελούντες την επεξεργασία που είναι εγκατεστημένοι σε τρίτες χώρες βάσει της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Οδηγίας του Συμβουλίου 95/46/ΕΚ (2010/87/ΕΕ).¹⁶³
- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 5^{ης} Μαρτίου 2010 σύμφωνα με τις αποφάσεις της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και 95/46/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των προσωπικών δεδομένων που προβλέπονται από τον νόμο των Νήσων Φερόε για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (2010/146/ΕΕ).¹⁶⁴
- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 19^{ης} Οκτωβρίου 2010, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και 95/46/ΕΚ του

¹⁶² Βλ. ΟJ L. 138, 28.5.2008, σελ. 21-23.

¹⁶³ Βλ. ΟJ L. 39, 12.2.2010.

¹⁶⁴ Βλ. ΟJ L. 58, 9.3.2010.

Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ανδόρα (2010/625/ΕΕ).¹⁶⁵

- Στην Απόφαση της Επιτροπής της 31^{ης} Ιανουαρίου 2011 με την Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και 95/46/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επάρκεια της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από το κράτος του Ισραήλ, όσον αφορά την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (2011/61 / ΕΕ).¹⁶⁶

8.3.1. Η Οδηγία 94/ 46/ΕΚ.

Η γενική Οδηγία 94/46/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης θεσπίστηκε στις 13 Οκτωβρίου του 1994 με σκοπό την τροποποίηση της Οδηγίας 88/301/ΕΟΚ και της Οδηγίας 90/388/ΕΟΚ, ιδίως όσον αφορά τις δορυφορικές επικοινωνίες. Η Οδηγία κατοχυρώνει επτά βασικές αρχές, στις οποίες στηρίζονται οι συστάσεις της:

- Ανακοίνωση: θα πρέπει να δίνεται ειδοποίηση στα άτομα των οποίων τα προσωπικά δεδομένα συλλέγονται.
- Σκοπός: τα δεδομένα που συλλέγονται θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για τους προβλεπόμενους στόχους και όχι για άλλους σκοπούς.
- Συναίνεση: τα προσωπικά δεδομένα δεν θα πρέπει να γνωστοποιούνται από κοινού με τρίτους, χωρίς την συγκατάθεση από το υποκείμενο των δεδομένων.
- Ασφάλεια: μετά την συλλογή τους, τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να διατηρούνται ασφαλή από πιθανή κατάχρηση, κλοπή ή απώλεια.

¹⁶⁵ Βλ. ΟJ L. 277, 21.10.2010.

¹⁶⁶ Βλ. ΟJ L. 27, 1.2.2011.

- Αποκάλυψη: τα άτομα των οποίων τα προσωπικά δεδομένα συλλέγονται θα πρέπει να ενημερώνονται όταν ένα ενδιαφερόμενο μέρος ή μέρη συλλέγουν τα δεδομένα αυτά.
- Πρόσβαση: τα υποκείμενα των δεδομένων θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στα προσωπικά τους δεδομένα, αλλά και την δυνατότητα να διορθώσουν τυχόν ανακρίβειες.
- Λογοδοσία: τα υποκείμενα των δεδομένων θα πρέπει να είναι σε θέση να συμμορφώνουν με αυτές τις αρχές, τους συλλέκτες των προσωπικών τους δεδομένων.

Η Οδηγία αναφέρει πρωτίστως πως προκύπτει η τροποποίηση του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης Οδηγίας (88/301/ΕΟΚ) αλλά και της 90/388/ ΕΟΚ, και πως πλέον στον όρο τερματικός εξοπλισμός θα συμπεριλαμβάνεται και ο επίγειος δορυφορικός εξοπλισμός του σταθμού. Η Οδηγία ορίζει ως εξοπλισμό δορυφορικών επίγειων σταθμών τον εξοπλισμό *«που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί για την μετάδοση μόνο, ή για την μετάδοση και λήψη (εκπομπή / λήψη), είτε μόνο για την λήψη σημάτων ραδιοεπικοινωνίας μέσω δορυφόρων ή άλλων διαστημικών συστημάτων»*. Έπειτα προστίθενται εδάφια 'κάτω' από το δεύτερο εδάφιο, τα οποία αφορούν αρχικά την εννοιολόγηση του όρου 'ειδικά δικαιώματα'. Πιο συγκεκριμένα, ορίζονται ως ειδικά δικαιώματα *«τα δικαιώματα που χορηγούνται από ένα κράτος-μέλος σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων μέσω όλων των νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών πράξεων, σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή»*.¹⁶⁷

Ο *«περιορισμένος αριθμός επιχειρήσεων»* αναφέρεται στο ίδιο άρθρο όπου τα *ειδικά δικαιώματα* τον περιορίζουν σε *«δύο ή περισσότερους, σύμφωνα με αντικειμενικά, αναλογικά και χωρίς διακρίσεις κριτήρια»*. Επιπρόσθετα, η νέα Οδηγία 94/46 παρέχει στις επιχειρήσεις *«νομικά ή κανονιστικά πλεονεκτήματα που επηρεάζουν ουσιωδώς την ικανότητα οποιασδήποτε άλλης επιχείρησης να εισάγει, εμπορεύεται, να συνδέει, να θέτει σε λειτουργία ή / και να συντηρεί τηλεπικοινωνιακό εξοπλισμό στον ίδιο γεωγραφικό περιοχή με ουσιαστικά ίσους όρους»*.

¹⁶⁷ Βλ. Οδηγία 94/46/ΕΚ, στο 268/19.

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 2 της Οδηγίας 88/301/ΕΟΚ¹⁶⁸ τροποποιείται και στην θέση της ενσωματώνεται η Οδηγία 94/46, η οποία αναφέρει πως τα κράτη-μέλη που «έχουν χορηγήσει ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα σε επιχειρήσεις εξασφαλίζουν ότι όλα τα αποκλειστικά δικαιώματα, καθώς και τα ειδικά δικαιώματα που

(α) περιορίζουν σε δύο ή περισσότερες τον αριθμό των επιχειρήσεων, κατά την έννοια του άρθρου 1, παρά μόνο σύμφωνα με αντικειμενικά, αναλογικά και χωρίς διακρίσεις κριτήρια,

ή

(β) ορίζουν, διαφορετικά από ό, τι με βάση τα παραπάνω κριτήρια, περισσότερες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 1.

8.3.2. Οι διατάξεις της Οδηγίας 2002/58 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Η ειδική Οδηγία 2002/58/ΕΚ, γνωστή και ως e-privacy Directive, η οποία τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2009/136/ΕΚ, αποτελεί μέρος του κανονιστικού πλαισίου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Η Οδηγία διευκρινίζει τα δικαιώματα των χρηστών και των συνδρομητών, περιλαμβανομένων των νομικών προσώπων, των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και προστατεύει το απόρρητο των επικοινωνιών, εξασφαλίζοντας παράλληλα την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Οδηγία 2002/58/ΕΚ κάνει αναφορά σε κεντρικές έννοιες της Οδηγίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (π.χ. δίνει τον ορισμό της συγκατάθεσης).¹⁶⁹

¹⁶⁸ Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 2 της Οδηγίας 88/301/ΕΟΚ ανέφερε: «Χωρίς την επιφύλαξη του άρθρου 1(2), τα κράτη - μέλη οφείλουν να καταργήσουν όλα τα ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα για την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, πλην της φωνητικής τηλεφωνίας και να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίζουν ότι κάθε φορέας έχει δικαίωμα να παρέχει τέτοιες υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών».

¹⁶⁹ Βλ. Directive 2002/58/EC, Official Journal of the European Communities.

Η παρούσα οδηγία προβλέπει στην εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων των κρατών-μελών προκειμένου να διασφαλιστεί το ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, και ιδίως του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και του απόρρητου. Προσδοκά την ανάπτυξη του σεβασμού στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και την διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων αυτών και των εξοπλισμών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Κοινότητα.

Η οικονομική σημασία της Οδηγίας 2002/58/EK αυξάνεται συνεχώς λόγω της ραγδαίας μετατόπισης προς τις ψηφιακές υπηρεσίες, γεγονός που παρατηρείται σε τρεις τομείς:

- στην επεξεργασία των δεδομένων κίνησης και θέσης,
- στα ανεπιθύμητα μηνύματα των εμπορικών ηλεκτρονικών επικοινωνιών,
- στην αποθήκευση των πληροφοριών και της πρόσβασης σε ήδη αποθηκευμένες πληροφορίες στον τερματικό εξοπλισμό των συνδρομητών ή των χρηστών (τα γνωστά cookies).

Η ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και η καλπάζουσα ανάπτυξη των χρηστών του διαδικτύου και της Τεχνολογίας Πληροφοριών Επικοινωνίας (ΤΠΕ) έθεσαν την θέσπιση της Οδηγίας για την εξασφάλιση του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής των χρηστών ως αναγκαία. Η Οδηγία 2002/58/EK περιέχει διατάξεις που εξασφαλίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών και αυξάνουν την εμπιστοσύνη στις επικοινωνιακές υπηρεσίες και τεχνολογίες των ηλεκτρονικών μέσων. Οι κυριότερες διατάξεις που ισχύουν για το spam, εξασφαλίζουν την προηγούμενη συγκατάθεση του χρήστη (opt-in) και την εγκατάσταση των cookies.¹⁷⁰

Η Οδηγία υπενθυμίζει ότι τα κράτη-μέλη οφείλουν μέσω της εθνικής νομοθεσίας τους να διασφαλίζουν το απόρρητο των επικοινωνιών που πραγματοποιούνται μέσω του δημόσιου δικτύου ηλεκτρονικών των επικοινωνιών. Οι εθνικές νομοθεσίες θα πρέπει να απαγορεύουν την ακρόαση και την αποθήκευση, από

¹⁷⁰ Βλ. Directive 2002/58/EC, ό.π.

πρόσωπα πλην των χρηστών, των επικοινωνιών, χωρίς τη συγκατάθεση αυτών. Ο συνδρομητής ή ο χρήστης που αποθηκεύει τις πληροφορίες του θα πρέπει πρώτα να ενημερωθεί για τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων του, ενώ θα πρέπει να τους δίδεται η δυνατότητα να αποσύρουν την συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων τους.¹⁷¹

Η Οδηγία, με τα άρθρα 6¹⁷² και 9¹⁷³, αναφέρεται στα δεδομένα κίνησης και στα δεδομένα θέσης, των οποίων η ζήτηση αυξάνεται συνεχώς και υποβάλλονται σε επεξεργασία από τους παρόχους των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τρίτους. Εν παραδείγματι, στα σύγχρονα smartphones ή i-phones, υπάρχουν εγκατεστημένες εφαρμογές (apps) που περιλαμβάνουν συχνά τα δεδομένα θέσης των χρηστών, προσφέροντας ακριβή γεωγραφική θέση μέσω των δορυφόρων. Η Οδηγία 2002/58/EK αναφέρει πως η παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας απαιτεί την επεξεργασία των πρόσθετων δεδομένων κίνησης ή θέσης δεδομένων (σύμφωνα με το

¹⁷¹ Βλ. Directive 2002/58/EC, ό.π.

¹⁷² Το άρθρο 6 ονομάζεται «Δεδομένα Κίνησης». Στην παράγραφο 1^η αναφέρεται ρητά: «*Τα δεδομένα κίνησης που αφορούν συνδρομητές και χρήστες, τα μεταποιημένα και αποθηκευόμενα από τον πάροχο των δημόσιων επικοινωνιών, του δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή της διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας πρέπει να απαλείφονται ή να καθίστανται ανώνυμα όταν δεν είναι πλέον απαραίτητα για τον σκοπό της μετάδοσης μιας επικοινωνίας με την επιφύλαξη των παραγράφων 2, 3 και 5 του παρόντος Άρθρου και του άρθρου 15 (1)*».

¹⁷³ Το άρθρο 9 ονομάζεται «Τοποθεσία δεδομένων και άλλα Δεδομένα Κίνησης. Στην παράγραφο 1^η αναφέρεται ρητά: «*Στις περιπτώσεις όπου τα δεδομένα θέσης εκτός των δεδομένων κίνησης, που αφορούν χρήστες ή συνδρομητές των δημοσίων δικτύων επικοινωνιών ή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μπορούν να τεθούν σε επεξεργασία μόνο όταν καθίστανται ανώνυμα ή με την ρητή συγκατάθεση των χρηστών ή συνδρομητών για την απαιτούμενη διάρκεια για την παροχή της υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών πρέπει να ενημερώνει τους χρήστες ή τους συνδρομητές, προτού δώσουν τη συγκατάθεσή τους, από το τύπο των δεδομένων θέσης εκτός των δεδομένων κίνησης που θα τεθεί σε επεξεργασία, τους σκοπούς και την διάρκεια της επεξεργασίας και το κατά πόσο τα δεδομένα θα διαβιβαστούν σε τρίτους για τον σκοπό παροχής της υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας. Οι χρήστες ή συνδρομητές πρέπει να έχουν την δυνατότητα να ανακαλούν οποτεδήποτε την συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων θέσης πλην των δεδομένων κίνησης σε κάθε ώρα*».

άρθρο. 2 παρ. γ)¹⁷⁴, η οποία είναι νόμιμη μόνο όταν ο εν λόγω χρήστης ή ο συνδρομητής έχει δώσει τη συγκατάθεση του.

Το άρθρο 13¹⁷⁵ της Οδηγίας επιβάλλει περιορισμούς σχετικά με τα ανεπιθύμητα μηνύματα εμπορικού χαρακτήρα μέσω των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δηλαδή το άμεσο μάρκετινγκ μέσω αυτόματων συστημάτων κλήσης, φαξ και e-mail. Μια εξαίρεση του άρθρου επιτρέπει την χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για την άμεση εμπορική προώθηση, στο πλαίσιο μιας ήδη υπάρχουσας πελατειακής σχέσης. Ωστόσο, προκειμένου να υπάρξει αυτή η εξαίρεση, η διεύθυνση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του πελάτη πρέπει να έχει ληφθεί σύμφωνα με την Οδηγία περί Γενικής Προστασίας των Δεδομένων.

Το 2009 εισήχθη με το άρθρο 5 παρ. 3 το *cookie rule*, αποτελώντας μια προσπάθεια διαχείρισης της αυξανόμενης αποθήκευσης ή πρόσβασης σε ήδη αποθηκευμένες πληροφορίες του χρήστη και της συσκευής επικοινωνίας του συνδρομητή για μία ποικιλία σκοπών. Τα εργαλεία αυτά αποκαλούνται Cookies HTTP και επιτρέπονται «μόνο υπό την προϋπόθεση ότι ο συγκεκριμένος συνδρομητής ή χρήστης έχει δώσει την συγκατάθεσή του, αφού πρώτα του δοθεί μία σαφής και περιεκτική πληροφόρηση, σύμφωνα με την οδηγία 95/46/EK μεταξύ άλλων, για τους σκοπούς της επεξεργασίας».¹⁷⁶

¹⁷⁴ «Ως προστιθέμενης αξίας υπηρεσία νοείται κάθε υπηρεσία η οποία επιβάλλει την επεξεργασία των δεδομένων ή την τοποθεσία των δεδομένων κίνησης, εκτός από την κυκλοφορία των δεδομένων πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την μετάδοση μίας επικοινωνίας ή της χρέωσης αυτής».

¹⁷⁵ Το άρθρο 13 ονομάζεται «Αυτόκλητη επικοινωνία» και αναφέρει στην πρώτη παράγραφο: «Η χρησιμοποίηση αυτόματων συστημάτων κλήσης χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση (συσκευές αυτόματων κλήσεων), τηλεομοιοτυπικών συσκευών (φαξ) ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης μπορεί να επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση συνδρομητών οι οποίοι έχουν δώσει εκ των προτέρων τη συγκατάθεσή τους».

¹⁷⁶ Άρθρο 5 παρ. 3 της Οδηγίας 2002/58/EK. Η συνέχεια του είναι η εξής: «Τούτο δεν εμποδίζει οποιασδήποτε τεχνικής φύσεως αποθήκευση ή πρόσβαση για τον αποκλειστικό σκοπό την πραγματοποίηση ή διευκόλυνση της διαβίβασης της επικοινωνίας μέσω των ηλεκτρονικών επικοινωνιών του δικτύου, ή που είναι αυστηρώς αναγκαία για την παροχή κοινωνικών πληροφοριών αφού έχει ζητηθεί ρητά η συγκατάθεση του συνδρομητή ή του χρήστη».

9. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών.

Η Διεθνής Σύμβασης για την Προστασία του Ατόμου από την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία Πληροφοριών Προσωπικού Χαρακτήρα (International Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data) ονομάζεται και Σύμβαση 108, οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1981. Η Σύμβαση αποτέλεσε το πρώτο νομικά δεσμευτικό διεθνές μέσο που θεσπίστηκε στον τομέα της προστασίας των δεδομένων, με κύριο σκοπό «να εξασφαλίσει ... για κάθε άτομο ... τον σεβασμό των δικαιωμάτων του και των θεμελιωδών ελευθεριών και ιδίως του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, όσον αφορά την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων».

Ο στόχος της Σύμβασης 108 είναι ο καθορισμός των ελάχιστων προδιαγραφών που εστιάζουν στην προστασία των πολιτών κατά των ενδεχόμενων καταχρήσεων των προσωπικών δεδομένων. Επιδίωξη της αποτελεί και η διασυννοριακή ρύθμιση της ροής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η παράγραφος 25 της αιτιολογικής έκθεσης της Συνέλευσης αναφέρει το έρεισμα, τις επιδιώξεις και τους σκοπούς της Σύμβασης:

«Το προοίμιο επιβεβαιώνει την δέσμευση των κρατών που έχουν υπογράψει σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες ... αναγνωρίζει ότι η απρόσκοπτη άσκηση της ελευθερίας για την επεξεργασία πληροφοριών μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες, να επηρεάσει αρνητικά την απόλαυση των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων (για παράδειγμα: προστασία της ιδιωτικής ζωής, της μη διάκρισης, δίκαιη δίκη) ή άλλα νόμιμα προσωπικά συμφέροντα (για παράδειγμα την απασχόληση, την καταναλωτική πίστη). είναι προκειμένου να διατηρηθεί μια ισορροπία μεταξύ των διαφόρων δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων που η σύμβαση προβλέπει ορισμένους όρους ή περιορισμούς όσον αφορά για την επεξεργασία των πληροφοριών. Δεν υπάρχουν άλλα κίνητρα θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τους κανόνες που αναλαμβάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη να εφαρμόζουν στον τομέα αυτό».

Καταπώς αναφέρεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης, ο σκοπός της είναι «να εξασφαλίσει στο έδαφος κάθε συμβαλλόμενου μέρους για κάθε άτομο, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά του ή την κατοικία, τον σεβασμό των δικαιωμάτων του και των θεμελιωδών ελευθεριών του, ιδίως στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, όσον αφορά την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που το αφορούν (την «προστασία των προσωπικών δεδομένων»).

Όπως συμβαίνει στην Οδηγία και συγκεκριμένα όπως αναφέρεται στο άρθρο 12 περί των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων, τα ίδια δικαιώματα ενυπάρχουν στην Σύμβαση 108, τα οποία θα πρέπει να προβλέπονται από κάθε εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών. Η Σύμβαση 108 ορίζει πως τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα εντός της εθνικής τους νομοθεσίας και να εφαρμόζουν τις αρχές που ορίζει η ίδια προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σεβασμός προς τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όλων των πολιτών αναφορικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Οι αρχές της Σύμβασης 108 είναι οι εξής (αντίστοιχες με αυτές της Οδηγίας):

- Τα δεδομένα πρέπει να λαμβάνονται και αυτόματα να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία,
- τα δεδομένα πρέπει να καταχωρούνται για συγκεκριμένους και νόμιμους σκοπούς,
- τα δεδομένα δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς αυτούς,
- τα δεδομένα πρέπει να αποθηκεύονται μόνο για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται για τους σκοπούς αυτούς,
- τα δεδομένα πρέπει να καταγράφονται σε ένα επαρκές, σχετικό και αναλογικό τρόπο ως προς των αναληφθέντων σκοπών τους,
- τα δεδομένα πρέπει να είναι ακριβή.

Όπως και η Οδηγία, έτσι και η Σύμβαση 108 ορίζει το δικαίωμα του καθενός να έχει πρόσβαση στα δεδομένα που τον αφορούν και να τα διορθώνει ή να τα διαγράφει εάν έχουν υποβληθεί σε επεξεργασία κατά παράβαση της νομοθεσίας περί

της προστασίας τους. Η Σύμβαση απαγορεύει την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εκτός εάν το εθνικό δίκαιο προβλέπει τις κατάλληλες εγγυήσεις, ενώ προβλέπει επίσης την ελεύθερη ροή των προσωπικών δεδομένων μεταξύ των μερών που την έχουν υπογράψει. Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις αυτές σε δύο περιπτώσεις: η πρώτη επιτρέπει την παρέκκλιση σε ένα μέρος, όταν η εθνική νομοθεσία περιλαμβάνει ειδικές ρυθμίσεις για ορισμένες κατηγορίες των δεδομένων ειδικής φύσης (εκτός εάν το άλλο μέρος παρέχει ισοδύναμη προστασία) και η δεύτερη καλύπτει μια κατάσταση όπου τα δεδομένα μεταφέρονται από το ένα συμβαλλόμενο μέρος προς το έδαφος ενός μη συμβαλλόμενου κράτους και η μεταβίβαση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε καταστρατήγηση της νομοθεσίας του συμβαλλόμενου μέρους.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΤΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ.

1. Εισαγωγή.

Κατά τον 19^ο αιώνα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κέρδισαν ένα ευρύ κοινό και έγιναν μαζικά. Η κυριαρχία της αστικής τάξης συνέβαλε στην εξάπλωση και την εγκαθίδρυσή τους ως το κύριο μέσο της εμπορικής και πολιτικής ενημέρωσης. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά εξυπηρετούσαν την πολιτική ενημέρωση και η διαφήμιση την προώθηση των βιομηχανικών προϊόντων. Τον 20^ο αιώνα η τηλεόραση και το ραδιόφωνο έφεραν επανάσταση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ενώ τον 21^ο αιώνα η εξάπλωση του διαδικτύου εισήγαγε την εποχή του παγκόσμιου χωριού. Όμως, όπως αναφέρθηκε ήδη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ενέχουν παράγοντες κινδύνου για την επεξεργασία και την χρήση των προσωπικών δεδομένων των πολιτών. Κάθε πληροφορία σε κάθε μέσο μαζικής ενημέρωσης που αφορά ένα φυσικό πρόσωπο που μπορεί να ταυτοποιηθεί εμμέσως ή αμέσως εναπόκειται στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με το άρθρο 2 (α) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το άρθρο 2 (β) της Οδηγίας (ΕΚ) 95/46 και το Νόμο 2472/1997.

2. Το δικαίωμα της πληροφορίας.

Το άρθρο 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ συνιστά το θεμέλιο της προστασίας της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης καθώς ορίζει πως: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης και μετάδοσης πληροφοριών...»¹⁷⁷. Διαφαίνεται

¹⁷⁷ Βλ. Καζαντζή Χ., *Η κατοχύρωση της ελευθερίας του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή συνταγματική τάξη – Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μ.Μ.Ε., 2014, σελ. 7 επ.*

λοιπόν ως σημαντικό συμπέρασμα της συγκεκριμένης διατύπωσης η ελευθερία έκφρασης καθώς και η ελευθερία στην πληροφόρηση ή στην λήψη πληροφοριών.

Σημαντική απόρροια της ελευθερίας του τύπου είναι η ελευθερία της πληροφόρησης. Η ελευθεροτυπία μπορεί να προκύψει μόνο στην περίπτωση που κάθε πολίτης της χώρας χαίρει το έννομο δικαίωμα της ελεύθερης πληροφόρησης του. Οι δημοσιογράφοι και οι υπάλληλοι του τύπου έχουν το δικαίωμα να συλλέγουν ελεύθερα τις πληροφορίες, να τις συνθέσουν και να τις παρουσιάσουν στο ευρύ κοινό. Η ελευθερία της πληροφόρησης κατοχυρώνεται στο άρθρο 5Α του Συντάγματος και το άρθρο 14 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου.

Από τα άρθρα 14 παρ. 1¹⁷⁸ και 15 παρ. 2¹⁷⁹ απορρέουν θετικές ενέργειες σχετικά με την παροχή πληροφοριών προς τους τρίτους και προσδιορίζεται το δικαίωμα κάθε πολίτη να έχει ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση. Ήδη από το άρθρο 5Α παρ. 1 του Συντάγματος έχει οριστεί πως *«Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνον εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων»*. Αυτές οι τρεις διατάξεις αλληλοσυμπληρώνονται και

¹⁷⁸ *«Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρώντας τους νόμους του Κράτους»*.

¹⁷⁹ *«Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα»*.

συνθέτουν την έννοια του δικαιώματος στην πληροφόρηση, που περιλαμβάνει την ελευθερία του πληροφορείν (που αποτελεί την ενεργητική πλευρά του δικαιώματος) και την ελευθερία του πληροφορείσθαι (που αποτελεί την παθητική πλευρά του δικαιώματος). Η ελευθερία του πληροφορείσθαι αναφέρεται στην ελευθερία όλων των πολιτών προς την αναζήτηση, την σύλληψη και την λήψη των πληροφοριών. Η ελευθερία αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως ένα κοινωνικό δικαίωμα προκειμένου το ίδιο το κράτος να λαμβάνει θετικές ενέργειες, όπως την ενημέρωση των πολιτών για τα γεγονότα που ασκούν επιρροή στον δημόσιο βίο της χώρας.¹⁸⁰

Οι κύριες πηγές πληροφόρησης είναι αυτές που είναι ευκολότερα προσβάσιμες στο κοινό και για τον λόγο αυτό ονομάζονται *μαζικές*. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης περιλαμβάνουν την ραδιοφωνία, την τηλεόραση, τον τύπο, τον κινηματογράφο, την διαφήμιση κ.λ.π. Εντός του πλαισίου της ελεύθερης πρόσβασης, όπως αυτή ορίζεται από το Σύνταγμα, περιλαμβάνεται η απαγόρευση της άρνησης της πρόσβασης σε κάποια πληροφορία που απορρέει από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αλλά και η απαγόρευση οποιασδήποτε καθοδήγησης, παρακώλησης, καθυστέρησης ή περιορισμού της πληροφόρησης.

Έτσι η ελευθερία της έκφρασης και του λόγου συνδέεται άμεσα με τις ελευθερίες στην πληροφόρηση και στην ελευθεροτυπία. Η ελευθερία του τύπου εμπεριέχεται, προσδιορίζεται και αναλύεται στο άρθρο 14 του Συντάγματος, εντός του πλαισίου των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

3. Η αποστολή του δημοσιογράφου.

3.1. Εισαγωγικά.

Η δημόσια αποστολή του τύπου συνάδει με τις δημοκρατικές αρετές. Η δημοκρατία θεωρείται ως ένα ιδανικό όπου όλοι οι άνθρωποι έχουν ίση αξία, αξίζουν τον ίδιο σεβασμό και πρέπει να τους παρέχονται ίσες ευκαιρίες για να συμμετέχουν ενεργώς στη ζωή και στην κοινωνία. Ο τύπος, αξιοποιώντας το δημοκρατικό

¹⁸⁰ Βλ. Παραράς Π., Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2001, σελ. 84.

δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης και της ελεύθερης χρήσης του λόγου, πράττει ένα ανώτερο λειτουργήμα: την αξιοκρατική και δίκαιη ενημέρωση όλων των κοινωνιών, χωρίς καμία διάκριση. Ο δημόσιος ρόλος του τύπου είναι διττός, από τη μία λειτουργεί ως όργανο πληροφόρησης και της διάδοσης των νέων σε όλους τους πολίτες και από την άλλη, αποτελεί το όργανο ασκήσεως δημοσίου ελέγχου.

Όπως ανέφερε ο Ρήγας Φεραίος στο άρθρο 7 των *"Δικαίων του Ανθρώπου"* για την ελευθεροτυπία: *«να έχωμεν το δίκαιον του να φανερώνωμεν την γνώμη μας και τους συλλογισμούς, τόσον με την τυπογραφίαν όσον και με άλλον τρόπον»*.¹⁸¹

Πλην της νομολογιακής και ηθικής δημόσιας αποστολής της ελευθεροτυπίας, ο τύπος και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν την υποχρέωση να δημοσιοποιούν καθημερινώς ό,τι νέο προκύπτει στην πολιτικοκοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας. Μία από τις θεμελιώδεις αποστολές του τύπου είναι η δημοσιοποίηση όσων γεγονότων αφορούν άμεσα τους κοινωνούς, προκειμένου να προωθηθεί ο δημόσιος διάλογος και η ελεύθερη δημοκρατική ανταλλαγή απόψεων. Η δημοσιοποίηση των κοινών συμβάλλει αφενός στην ενίσχυση του δημοκρατικού φρονήματος των κοινωνιών και αφετέρου τους δίνει τα εφόδια προκειμένου να ασκήσουν έλεγχο και κριτική στην πολιτική εξουσία. Έτσι, μέσω της ελευθεροτυπίας εφαρμόζονται οι δημοκρατικές αρχές, αξίες και αρετές και παραμένουν ζωντανές οι ηθικές και πολιτισμικές αξίες κάθε κοινωνίας.

Οι ηθικές και πολιτισμικές αξίες κάθε κοινωνίας διαιώνίζονται μέσω της ελευθεροτυπίας, εφόσον αποτελεί υποχρέωση και δημόσιο καθήκον του τύπου να διαπαιδαγωγεί και να επιμορφώνει τους κοινωνούς. Ο τύπος αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της πνευματικής, νοητικής, ηθικής και πολιτισμικής καλλιέργειας των ατόμων, εδώ και αιώνες. Παράδειγμα αυτού είναι τα απολυταρχικά καθεστώτα, τα οποία φροντίζουν να ελέγχουν απόλυτα τον τύπο και τα λοιπά μέσα μαζικής ενημέρωσης προκειμένου να προωθούν την προπαγάνδα τους. Τέλος, μέρος της δημόσιας αποστολής του τύπου αποτελεί και η ψυχαγωγή των κοινωνιών, είτε

¹⁸¹ Βλ. Φίλιας Β., *Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας*, Αθήνα 1966, σελ. 95.

αυτή συνάδει με την κουλτούρα και τα πολιτιστικά δρώμενα, είτε είναι πιο επιπόλαιη και ανάλαφρη.¹⁸²

Το επάγγελμα του δημοσιογράφου, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή της δημοσιογραφικής έρευνας, για τη συλλογή, την επεξεργασία, την ιεράρχηση και τη σύνταξη των πληροφοριών και για τη μετέπειτα δημοσίευση τους, είναι λειτούργημα. Αποτελεί λειτούργημα, καθώς εκπορεύεται από την δημοκρατική αξία της ελευθερίας του λόγου και του τύπου, όπως και από το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης και της ενημέρωσης του κοινού. Συνεπώς, το δημοσιογραφικό λειτούργημα συνιστά έναν δομικό λίθο κάθε δημοκρατικής κοινωνίας και ως εκ τούτου δεν θα πρέπει να παρακωλύεται. Η πληροφόρηση του κοινού εκπορεύεται από την έννοια της ελεύθερης και ανεμπόδιστης δημοσιογραφίας και έτσι ο δημοσιογράφος κατέχει την κοινωνική και ηθική ευθύνη της, η οποία βεβαίως και υπόκειται σε περιορισμούς και στους κώδικες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Οι περιορισμοί αυτοί, όπως θα μελετηθούν παρακάτω, απορρέουν από την επιθυμία του νομοθέτη να διασφαλίσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης υπό το πρίσμα της αυτονομίας και αξιοπρέπειας του δημοσιογράφου.

Ο δημοσιογράφος αποτελεί τον κύριο εκφραστή της ελευθερίας της έκφρασης διαμέσου της μετάδοσης των ειδήσεων, η οποία θα πρέπει να διέπεται από αντικειμενικότητα, ακρίβεια και ρεαλισμό. Προκειμένου να διασφαλιστούν τα στοιχεία αυτά, ο δημοσιογράφος διεξάγει την δημοσιογραφική έρευνα, κατά την οποία συλλέγει και διασταυρώνει τις πηγές του και έπειτα της αξιολογεί. Η ελευθερία σύνταξης ενός εντύπου ταυτίζεται με την ελευθερία της συγκέντρωσης της κατάλληλης ύλης, η οποία θα αποτελέσει το έρεισμα για την διεξαγωγή μίας είδησης.

Η σύνταξη του εντύπου διέπεται από ελευθερία, όπως απορρέει και από το άρθρο 14 του Συντάγματος, ενώ το έντυπο το οποίο δημοσιεύτηκε και κυκλοφόρησε ενδέχεται να υποστεί κατάσχεση μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει το άρθρο 14 παρ. 3 του Συντάγματος, το οποίο ορίζει πως *«κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία: α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας, β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της*

¹⁸² Βλ. Καράκωστας Γ., *Προσωπικότητα και Τύπος*, Αθήνα – Κομοτηνή 2000, σελ. 21.

Δημοκρατίας, γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για την σύνθεση, τον εξοπλισμό και την διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της χώρας ή που έχει σκοπό την βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους, δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος».

Η ελευθερία έκδοσης ενός εντύπου περιλαμβάνει την ελευθερία κάθε πολίτη και κάθε ομάδας πολιτών να προβούν σε έκδοση οποιουδήποτε έντυπου, αποκλείοντας με τον τρόπο αυτό την απαίτηση ύπαρξης προϋποτιθέμενων προσόντων, ηθικών ή υλικών για την έκδοση. Έως και το 1952, το ελληνικό Σύνταγμα εμπεριείχε την προϋπόθεση της ελληνικής ιθαγένειας από τον εκδότη εφημερίδας, μία διάταξη που δεν έχει συμπεριληφθεί στο ισχύον Σύνταγμα. Παρόλο που το άρθρο 14 παρ. 9 ορίζει την νομοθετική πρόβλεψη γνωστοποίησης των μέσων χρηματοδότησης εφημερίδων και περιοδικών, δεν έχει εκδοθεί ακόμη σχετικός νόμος. Επίσης, από την ελευθερία έκδοσης προκύπτει η ελευθερία ίδρυσης και διεύθυνσης επιχείρησης τύπου, ενώ η πολιτική εφημερίδα, η οποία αποτελεί σημαντικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος η οποία μπορεί να διατηρηθεί ελεύθερη μόνο αν παραμείνει σε ιδιωτική ιδιοκτησία, οδηγώντας στο συμπέρασμα πως ελευθερία του τύπου είναι ταυτόχρονα και η ελευθερία του ιδιωτικού τύπου.

Η ελευθερία σύνταξης συνάδει αυτόματα με την ελευθερία του περιεχομένου του εντύπου, συνεπώς και με την ελευθερία της κατεύθυνσης κάθε εντύπου. Η ελευθερία της κατεύθυνσης εναπόκειται στην ευχέρεια της πολιτικής κάθε εντύπου και είναι ανεξάρτητη από την κρατική παρέμβαση και ανοχή ή και έγκριση. Η παρουσίαση της συγκεντρωμένης ύλης του εντύπου είναι απολύτως ελεύθερη και το Σύνταγμα απαγορεύει την λήψη προληπτικών μέτρων ή την αλλαγή κατεύθυνσης του περιεχομένου και της παρουσίασης του εντύπου. Άλλωστε, ορίζεται συνταγματικά το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου, η οποία εμπεριέχει τον καθορισμό, την διατήρηση, την αλλαγή και την υλοποίηση του προσανατολισμού του εντύπου. Ο ιδιοκτήτης του εντύπου αποτελεί ουσιαστικά τον φορέα αυτών των ελευθεριών και δύναται να εξουσιοδοτήσει ορισμένους συντάκτες με την ελευθερία αυτή. Επίσης, ο ιδιοκτήτης έχει το δικαίωμα να προβεί στην έκδοση γενικών και ειδικών οδηγιών προς τους συντάκτες του.

Ιδιαίτερη προβληματική όμως παρουσιάζει το ζήτημα της επιρροής της ελευθερίας του τύπου σε ότι αφορά την στάθμιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Πολλές διατάξεις τόσο της ελληνικής όσο και της κοινοτικής νομοθεσίας¹⁸³, ουσιαστικά δίδουν ένα προνόμιο στον τύπο και στους δημοσιογράφους σε σχέση με το πεδίο προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Κρίνοντας κανείς από την μελέτη του άρθρου 7 παρ. 2 περ. ζ' του Ν. 2472/ 1997 επιτρέπεται – υπό ειδικές προϋποθέσεις πάντα – η επεξεργασία ακόμα και των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων για σκοπούς δημοσιογραφικούς, έτσι ώστε να παρέχεται στον δημοσιογράφο η δυνατότητα να δημοσιοποιεί προσωπικά δεδομένα τα οποία για οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο απαγορεύεται¹⁸⁴.

Εξάλλου και το άρθρο 9^A Σ., τελικά αποδείχθηκε αναγκαίο καθώς στον Ν. 2472/ 1997 η στάθμιση μεταξύ της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ελευθερίας της πληροφόρησης δια μέσω του τύπου, δεν εξασφαλίζεται από έναν ισορροπημένο συγκερασμό ανάμεσα στα δύο αυτά δικαιώματα αλλά ουσιαστικά δίνει ένα σαφές προβάδισμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων¹⁸⁵.

Ωστόσο και με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 95/ 46, οι σχετικές εθνικές νομοθεσίες με την προστασία των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να προβλέπουν μία σειρά εξαιρέσεων σε ότι αφορά το δικαίωμα της πληροφόρησης και κατ' επέκταση της ελευθερίας του τύπου, έτσι ώστε να διασφαλίζεται τόσο η ελευθερία της δημοσιογραφικής πληροφόρησης όσο και δικαιώματα των οποίων ο δεσμευτικός τους χαρακτήρας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί σε καμία περίπτωση, όπως είναι το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων¹⁸⁶

¹⁸³ Βλ. Μίτλεττον Φ., Προβλήματα εφαρμογής της ευρωπαϊκής οδηγίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ελληνική τάξη, ΔτΑ 11/ 2001, σελ. 751 επ.

¹⁸⁴ Βλ. Τσάτσο Δ./ Σκουρή Β./ Σπυρόπουλος Φ., Ελευθερία του Τύπου και προστασία των προσωπικών δεδομένων από την επεξεργασία πληροφοριών (γνωμ.), ΤοΣ 1998, σελ. 497 επ.

¹⁸⁵ Βλ. Μέλφο Θ., Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασίας της προσωπικότητας, ΔτΑ, Νο 2/ 1999, σελ. 323 επ.

¹⁸⁶ Βλ. Ανθόπουλο Χ, Προστασία προσωπικών δεδομένων και ελευθερία της πληροφόρησης στο περιθώριο της 3545/ 2000 του ΣτΕ, ΔτΑ, Νο 22/ 2004, σελ. 524.

Το δημοσιογραφικό αυτό προνόμιο ουσιαστικά λειτουργεί ως εισαγωγικό σημείο στην όλη προβληματική που διέπει τα ΜΜΕ στην σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας και στην σύγχρονη δημοκρατία και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ο δημοσιογράφος δεν μπορεί να επιτελέσει αποτελεσματικά την λειτουργία του αν δεν εξοπλιστεί με μία σειρά εγγυήσεων που εξασφαλίζουν την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Έτσι, εάν συνεχώς υπάρχει ο κίνδυνος ο δημοσιογράφος να διώκεται, η άσκηση του λειτουργήματος του καθίσταται δυσχερής.

Περαιτέρω ο δημοσιογράφος θα πρέπει κάτω από την πίεση της δημοσιογραφικής αποστολής και της κάλυψης των τρεχόντων γεγονότων να λαμβάνει υπόψιν του και τις λεπτές ισορροπίες που υπάρχουν ανάμεσα σε «λεπτές» και ιδιαίτερα «ευαίσθητες» σταθμίσεις διαφόρων έννομων αγαθών.

Και αν ο τύπος αποτελεί σύγχρονη πηγή ενημέρωσης αλλά ταυτόχρονα και μία από τις κυριότερες πηγές διακινδύνευσης των ατομικών δικαιωμάτων, αυτό ισχύει σαφώς περισσότερο στο πεδίο προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

3.2. Η ελευθερία συγκέντρωσης της δημοσιογραφικής ύλης και η έννοια της διατήρησης δημοσιογραφικού αρχείου.

Αναφορικά με την ελευθερία συγκέντρωσης της ύλης, το άρθρο 14 του Συντάγματος δεν κατοχυρώνει αξίωση του τύπου προς παροχή πληροφοριών από τις δημόσιες υπηρεσίες. Έπειτα, η ελευθερία συγκέντρωσης της ύλης συνάγεται το ανεπίτρεπτο της διάκρισης μεταξύ των εφημερίδων, για παράδειγμα απαγορεύεται να μην επιτραπεί η συμμετοχή κάποιων δημοσιογράφων από συγκεκριμένες εφημερίδες σε κάποια συνέντευξη τύπου που παραχωρείται από τους εκπροσώπους της εκάστοτε κυβερνήσεως. Οι δημοσιογράφοι που εργάζονται στον τύπο, έχουν επίσης το δικαίωμα της πρόσβασης σε όλες τις δημόσια προσιτές ιδιωτικές συγκεντρώσεις.

Από την ελευθερία της συγκέντρωσης της ύλης προκύπτει η δημοσιογραφική χρήση κάθε νόμιμου μέσου, πόρων και εγκαταστάσεων της μετάδοσης των ειδήσεων, ένα δεδομένο που οδηγεί στην απαγόρευση της κρατικής μονοπώλησης των

ειδήσεων. Επιπρόσθετα, προκύπτει και η ελευθερία χρήσης οποιουδήποτε ημεδαπού ή αλλοδαπού πρακτορείου ειδήσεων και η αποστολή ανταποκριτών οπουδήποτε στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή. Για να διεκπεραιωθεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει να υπάρξει και η ελευθερία της προμήθειας, της εγκατάστασης και της λειτουργίας των τηλεφωνικών, τηλεγραφικών, τηλετυπικών και ραδιοτηλεοπτικών συσκευών και των αναγκαίων κεραιών προκειμένου να συγκεντρωθεί η απαραίτητη ύλη.

Στο δικαίωμα της ελευθερίας της συγκέντρωσης της ύλης εμπίπτει και το θέμα του δημοσιογραφικού απορρήτου, το οποίο θα μελετηθεί εκτενώς παρακάτω. Η μη τήρηση της εχεμύθειας και του απορρήτου παρεμποδίζει την συγκέντρωση της ύλης και για το λόγο αυτό κάποιες χώρες, όπως η Γερμανία, η Πορτογαλία και η Αυστρία έχουν κατοχυρώσει το δημοσιογραφικό απόρρητο. Το ελληνικό νομοθετικό σύστημα δεν υποστηρίζει την τήρηση του δημοσιογραφικού απορρήτου και της επαγγελματικής εχεμύθειας κατά την μαρτυρία των δημοσιογράφων στο ποινικό δικαστήριο. Οι δημοσιογράφοι είναι υποχρεωμένοι να γίνουν μάρτυρες και να αποκαλύψουν τις πηγές της πληροφόρησής τους κατά διαδικασία της άσκησης του επαγγέλματός τους.

Η ελευθερία της επιλογής και της συγκέντρωσης της ύλης του εντύπου δεν περιορίζεται από νομολογιακές διατάξεις στην χώρα μας, πλην κάποιων περιπτώσεων που θεωρούνται αξιόποινες. Το άρθρο 6 του Νόμου 1916/1990 *«για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα»* υπάγεται στις αξιόποινες πράξεις που απορρέουν από την ελευθερία της συγκέντρωσης της ύλης και αντιτίθεται σε αυτήν.

Σύμφωνα με άρθρο 2 του Ν.2472/1997: *«“Αρχείο” δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“αρχείο”),» -νοείται- «σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αποτελούν ή μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας, και τα οποία τηρούνται είτε από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο».*

Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έχει κρίνει ότι τα αρχεία των εφημερίδων αποτελούν διαρθρωμένα σύνολα προσωπικών δεδομένων, αφού τα δεδομένα που περιλαμβάνονται σε αυτά είναι προσβάσιμα με γνώμονα τα κριτήρια: τίτλος εφημερίδας, αριθμός και ημερομηνία φύλλου (αποφάσεις 4, 17 και 18/ 2008

ΑΠΔΠΧ: τα αρχεία των εφημερίδων “ΕΘΝΟΣ”, “ΑΥΡΙΑΝΗ”, “ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ” αποτελούν “αρχεία προσωπικών δεδομένων”).

Επίσης, η διαδικτυακή ανάρτηση των εφημερίδων στις ιστοσελίδες τους καθιστούν τα προσωπικά δεδομένα που περιλαμβάνονται σε αυτά προσιτά μέσω των ψηφιακών “μηχανών αναζήτησης” (απόφαση 17/ 2008 ΑΠΔΠΧ: το αρχείο της εφημερίδας “ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ” τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική της έκδοση αποτελεί “αρχείο προσωπικών δεδομένων”. Η απόφαση της Αρχής επικυρώθηκε από την Δικαιοσύνη με την καταδικαστική πρωτόδικη απόφαση του Τριμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών στις 28.1.2009).

Επομένως, ο Ν.2472/1997 και η ευρωπαϊκή νομοθεσία εφαρμόζονται και ως προς τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στην αρθρογραφία των εφημερίδων, τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική τους έκδοση.

3.3. Η ελευθερία του τύπου και η απαγόρευση της λογοκρισίας.

Η προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας του τύπου στην νομολογία του ΕΔΔΑ διαθέτει μία μακρά ιστορία, με σημαντικές αποφάσεις, όπως αυτή των υποθέσεων Handyside και Sunday Times¹⁸⁷. Το ΕΔΔΑ, στην πολυετή του νομολογία, αξιοποίησε την ιδιαίτερη φύση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης, υπερβαίνοντας ακόμα και σε ορισμένες περιπτώσεις τα όρια των ατομικών δικαιωμάτων¹⁸⁸. Η υποκειμενική έννοια του τύπου αναφέρεται στο υποκείμενο της παραγωγής των εντύπων και σε αυτή ακριβώς την έννοια αναφέρεται ο νομοθέτης

¹⁸⁷ Βλ. Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου No. 30/ 79, 26 Απριλίου 1979, στο πλαίσιο της οποίας η προσωρινή προληπτική κατά του τύπου δικαστική προστασία θεωρήθηκε αρκετά ακραιφνεία. Ομοίως βλ. Sunday Times (No 1) κατά Ηνωμένου Βασιλείου, No. 30/ 79, 26 Απριλίου 1979, στο πλαίσιο της οποίας η προσωρινή προληπτική κατά του τύπου δικαστική προστασία θεωρήθηκε αντίθετη με το περιεχόμενο της ΕΣΔΑ.

¹⁸⁸ Βλ. Βλ. Καζαντζή Χ., *Η κατοχύρωση της ελευθερίας του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή συνταγματική τάξη – Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μ.Μ.Ε.*, 2014, σελ. 10.

άρθρο 14 παρ. 2 που ορίζει πως ο τύπος είναι ελεύθερος.¹⁸⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 1 ΑΝ 1092/1938 «περί τύπου», ο νομοθέτης αντιλαμβάνεται τον τύπο ως την τυπογραφία, την λιθογραφία, την φωνογραφία και γενικά κάθε μηχανικό ή χημικό μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται η παραγωγή μεγάλου αριθμού αντιτύπων, γραπτών κειμένων, εικόνων κ.λ.π. σε οποιοδήποτε υλικό (όπως χαρτί, ύφασμα, πλαστικό, γυαλί και μέταλλο).¹⁹⁰

Ανά την ιστορία, η πρώτη επεξήγηση της ελευθερίας του τύπου αναφερόταν στην απουσία της λογοκρισίας από τον πολιτικό τύπο. Η διακήρυξη της ελευθερίας του τύπου πραγματοποιήθηκε από την γαλλική επανάσταση που σηματοδότησε μία νέα πορεία για την μορφή και την δομή του τύπου. Στη χώρα μας η ελευθερία του τύπου αναγνωρίστηκε μετά την απελευθέρωση, με το νόμο της Επιδαύρου του 1823 (παρ. η') και μετέπειτα στις διατάξεις του Συντάγματος το 1827 στο άρθρο 26. Η λογοκρισία απαγορεύτηκε και από το Ηγεμονικό του 1832 και συγκεκριμένα στα άρθρα 50 και 51.¹⁹¹

Το Σύνταγμα του 1844 κατοχύρωσε και θέσπισε την ελευθερία του τύπου και ταυτόχρονα απαγόρευσε την λογοκρισία και την εγγυοδοσία των εφημερίδων, εμπνευσμένο από το Σύνταγμα του Βελγίου. Το Σύνταγμα του 1864, ως περισσότερο φιλελεύθερο από το αντίστοιχο του 1844, περιόρισε στο ελάχιστο τις περιπτώσεις επιβολής της κατάσχεσης (του κυριότερου κατασταλτικού μέτρου). Το Σύνταγμα του 1911, όντας εκτενέστερο και λεπτομερέστερο, εισήγαγε περιορισμούς σχετικά με την ελευθερία του τύπου, που εξελίχθηκαν περαιτέρω στο Σύνταγμα του 1952. Το άρθρο 14 του Συντάγματος του 1952¹⁹² διατηρήθηκε στο Σύνταγμα του 1975.

¹⁸⁹ Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ. 271.

¹⁹⁰ Βλ. Χρυσόγονος Κ. Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Σάκκουλας, Αθήνα 2002, σελ. 283.

¹⁹¹ Βλ. Γεωργακόπουλος Κ., Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001, σελ. 540.

¹⁹² «Αι προστατευτικά του τύπου διατάξεις δεν εφαρμόζονται επί κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, φωτογραφίας, ραδιοφωνίας και άλλων παρεμφερών μέσων μετάδοσης λόγου και παραστάσεως».

Η παράγραφος 1 του άρθρου 14 θεσπίζει τον χαρακτήρα της ελευθεροτυπίας ως ατομικό δικαίωμα και η παράγραφος 2 του άρθρου 14 θεσπίζει τον χαρακτήρα της ελευθερίας του τύπου ως θεσμική εγγύηση. Το Σύνταγμα αυτόματα περιορίζει την ελευθεροτυπία ως ατομικό δικαίωμα αλλά την απαλλάσσει από νομικά καθήκοντα, ενώ η θεσμική εγγύηση της ελευθεροτυπίας εξυπηρετεί κάποιους σκοπούς. Η ενεργητική πλευρά του ατομικού δικαιώματος λειτουργεί ως συμπληρωματική στο δικαίωμα της πληροφόρησης μέσω του τύπου όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας.¹⁹³

Το άρθρο 14 του Συντάγματος προστατεύει την ελευθερία του τύπου σε όλα τα στάδια της διαδικασίας έκδοσής του και της μαζικής ανάγνωσης του. Το Σύνταγμα δηλαδή επιτρέπει σε κάθε έναν πολίτη την ενημέρωση και την πληροφόρηση από τον τύπο για κάθε ζήτημα που τον ενδιαφέρει, ενώ παράλληλα επιτρέπει ελεύθερα σε κάθε πολίτη να κυκλοφορεί τα αυτό-εκδιδόμενα έντυπα που επιθυμεί.¹⁹⁴ Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 14 του Συντάγματος, πέρα από την αυτονόητη ελευθερία της πληροφόρησης, περιλαμβάνει:

- *την ελευθερία εκδόσεως*: κάθε άτομο είναι ελεύθερο να εκδίδει οποιοδήποτε έντυπο χωρίς να απαιτείται η συνδρομή ορισμένων προσόντων στο πρόσωπο του¹⁹⁵ ή να εξαρτάται η έκδοση από την άδεια¹⁹⁶ κάποιας αρχής,¹⁹⁷
- *την ελευθερία συντάξεως*: αποτελεί την ελευθερία συγκεντρώσεως της ύλης,

¹⁹³ Βλ. *Καράκωστας Γ.*, Προσωπικότητα και τύπος, 2000 σελ. 22.

¹⁹⁴ Βλ. *Δαγτόγλου Π.*, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', 2^η Αναθεωρημένη έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ. 578.

¹⁹⁵ Για παράδειγμα δεν απαιτούνται προϋποθέσεις όπως η απαίτηση ελληνικής ιθαγένειας για τον εκδότη, η οποία είναι απαράδεκτη.

¹⁹⁶ Δηλαδή, δεν προβλέπεται η άδεια ή η εγγυοδοσία ή κάθε άλλο προληπτικό μέτρο για την έκδοση εντύπου, όπως για παράδειγμα η προηγούμενη αστυνομική άδεια, η οποία είναι αντισυνταγματική κατά τη νομοθεσία του Α.Π.

¹⁹⁷ Την ελευθερία αυτή κατοχυρώνει κατά βάση το ισχύον Σύνταγμα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδ, β' «η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται».

- *την ελευθερία εκτύπωσης*: συμπεριλαμβάνονται οι επιμέρους ελευθερίες της επιλογής σχήματος, της επιφάνειας, της εκδόσεως, και του αριθμού αντιτύπων του εντύπου και η ελευθερία επιλογής μεθόδου και προσωπικού εκτύπωσης,
- *την ελευθερία κυκλοφορίας*: συμβάλλει στην διάδοση των στοχασμών, των ιδεών, των γνώμων και όσων περιέχει ο τύπος,
- *την ελευθερία άσκησης επαγγελμαμάτων του τύπου*.

Αναφορικά με την ελευθερία συντάξεως, το άρθρο 14 δεν κατοχυρώνει αξίωση του τύπου προς παροχή πληροφοριών από τις δημόσιες υπηρεσίες, όμως από τις διατάξεις των άρθρων 14 παρ. 2 και 16 παρ. 1 του Συντάγματος και από τις γενικές αρχές λειτουργίας του Δημοκρατικού πολιτεύματος συνάγεται ότι το κράτος έχει υποχρέωση να παρέχει στους πολίτες πληροφορίες για θέματα του δημόσιου βίου. Αυτή η υποχρέωση του κράτους δεν θεμελιώνει αχώριστο δικαίωμα για την πληροφόρηση των πολιτών.

Από την ελευθερία συγκεντρώσεως της ύλης συνάγεται το ανεπίτρεπτο οποιασδήποτε διακρίσεως μεταξύ των εφημερίδων, όπως π.χ. της απαγορεύσεως σε ορισμένους δημοσιογράφους ή τους συντάκτες ορισμένων εφημερίδων να συμμετέχουν σε συνέντευξη τύπου που παραχωρεί υπουργός ή εκπρόσωπος της κυβέρνησης¹⁹⁸. Οι δημοσιογράφοι έχουν αξίωση προσβάσεως σε όλες τις δημόσιες προσιτές ιδιωτικές συγκεντρώσεις, αλλά σε περίπτωση περιορισμένου αριθμού θέσεων είναι θεμιτή μια επιλογή με αντικειμενικά κριτήρια. Σχετικά με το δημοσιογραφικό απόρρητο στο ελληνικό δίκαιο δεν υπάρχει ρητή διάταξη. Κατά τον Α.Π δεν υπάρχει απαγόρευση, αλλά αντίθετα υποχρέωση των δημοσιογράφων να καταθέτουν ως μάρτυρες.

Αναφορικά με την ελευθερία εκτύπωσης, αυτή προϋποθέτει ότι είναι ελεύθερη η ίδρυση τυπογραφείων προκειμένου να μην εξαρτάται από την ανεξέλεγκτη κρίση της αρχής και ότι η άσκηση του επαγγέλματος του τυπογράφου είναι εξίσου ελεύθερη. Βέβαια, οι περιπτώσεις της εξάρτησης της ίδρυσης τυπογραφείου από την επικουρικότητα κάποιων συνθηκών υγιεινής για την

¹⁹⁸ Δαγτόγλου Π, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', 2^η Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 578

προστασία των εργαζομένων ή η θέσπιση γενικών προσόντων για την άσκηση του επαγγέλματος του τυπογράφου δεν είναι σε καμία περίπτωση αντισυνταγματικές. Ως αντισυνταγματική μπορεί να θεωρηθεί η δημιουργία κλειστού επαγγέλματος τυπογράφων καθώς θα οδηγήσει στην παρεμπόδιση της έκδοσης εντύπων.¹⁹⁹

Η ελευθερία κυκλοφορίας αποτελεί ένα καθοριστικό στοιχείο της ελευθερίας του τύπου όπου χωρίς αυτό δεν θα μπορούσε να υπάρξει. Σε όποια περίπτωση η νομολογία κατ' εξαίρεση επιτρέπει την κατάσχεση κάποιου εντύπου, την περιορίζει στον χρόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου.²⁰⁰ Η ελεύθερη κυκλοφορία ενός εντύπου σημαίνει πως μπορεί να αποσταλεί ελεύθερα και με οποιονδήποτε τρόπο (όπως το ταχυδρομείο, τις διάφορες μεταφορικές επιχειρήσεις και τα ειδικά πρακτορεία τύπου) από τον τόπο παραγωγής στον τόπο της πώλησης του. Η ελεύθερη κυκλοφορία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ελευθερία της πώλησης του έντυπου υλικού. Στην περίπτωση του κόστους των εφημερίδων, αυτό δεν επιδέχεται νομοθετικής παρέμβασης καθώς εμπεριέχεται στο δικαίωμα της έκδοσης εφημερίδας. Αυτό επί του πρακτέου σημαίνει πως ο ιδιώτης ελεύθερα καθορίζει την τιμή πώλησης της εφημερίδας που εκδίδει και οι πολίτες έχουν ελεύθερα το δικαίωμα να επιλέγουν την εφημερίδα που θα αγοράσουν.²⁰¹

Το τελευταίο στοιχείο που περιλαμβάνει η ελευθερία τύπου είναι η ελευθερία ασκήσεως επαγγελμάτων τύπου. Η νομολογία ορίζει πως η οργάνωση σε επαγγελματικές οργανώσεις των δημοσιογράφων είναι υποχρεωτική, ενώ όπως αναφέρθηκε, και διατάξεις που εγκαθιδρύουν το επάγγελμα ως κλειστό δεν είναι

¹⁹⁹ Βλ. Γεωργακόπουλος Κ., *Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου*, Σάκκουλας 2001, σελ. 542

²⁰⁰ Όπως αναφέρεται στο άρθρο 14 παρ. 3 του Συντάγματος: «*Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία: α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας, β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας, γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους, δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώς, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος*».

²⁰¹ Βλ. Παραράς Π., *Σύνταγμα 1975- Corpus I*, άρθρα 1-50, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1982, σελ. 217.

επιτρεπτός. Η παράγραφος 1 του άρθρου 14 του Συντάγματος ορίζει ρητά πως «καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους». Συνεπώς, η ελευθερία του τύπου υπάγεται στον γενικό περιορισμό της τηρήσεως των νόμων του κράτους.

Το ελληνικό Σύνταγμα περιέχει έναν ειδικό περιορισμό της ελευθερίας του τύπου στην κατ' εξαίρεση και μόνον *κατασταλτική* κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων (άρθρο 14 παρ. 3 εδ. α') κατά την οποία επιτρέπεται η κατάσχεση για προσβολή θρησκειών ή για προσβολή κατά του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας, για άσεμνα δημοσιεύματα ή για δημοσιεύματα που αποσκοπούν στην βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος και πάντοτε όμως μετά την κυκλοφορία του εντύπου.

Ουσιαστικά η κυκλοφορία του εντύπου καθίσταται ένα ιδιαίτερος σημαντικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό και του μέτρου που θα τεθεί εις βάρος του. Ο συνταγματικός νομοθέτης υπογράμμισε στην ίδια διάταξη του άρθρου 14 παρ. 3, δύο φορές μάλιστα: «*Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία τους είτε μετά, απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία...*». Αντιθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 δ. 2 «*η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται*». Ως εκ τούτου είναι διακριτό πως το Σύνταγμά μας λαμβάνει θέση υπέρ ενός κατασταλτικού συστήματος περιορισμού των ατομικών ελευθεριών, ενός συστήματος που ούτως ή άλλως ταιριάζει πιο πολύ σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα²⁰².

«Κυκλοφορία εντύπου» νοείται ότι υφίσταται όταν από την στιγμή που το εν λόγω έντυπο γίνεται *δημόσιο*, δηλαδή προσιτό στο κοινό (σημειώνεται σε αυτό το σημείο πως το άρθρο 14 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος του 1952 χρησιμοποίησε τον όρο «δημοσίευση»). Το προσιτό λοιπόν του εντύπου στο κοινό, μπορεί να γίνει στην πράξη είτε μέσω της αποστολής, διανομής, πώλησης, τοιχοκόλλησης, κ.ά., και

²⁰² Βλ. Μάνεσης Α., Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη, ΤοΣ 3, 1977, σελ. 78.

ουσιαστικά είναι εκείνο το κρίσιμο σημείο που χαρακτηρίζει τα μέτρα που θα ληφθούν εναντίον του συγκεκριμένου εντύπου ως *προληπτικά ή κατασταλτικά*²⁰³.

3.4. Το δημοσιογραφικό απόρρητο.

Όπως μελετήθηκε ήδη, το ελληνικό Σύνταγμα έχει κατοχυρώσει το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης με το άρθρο 14 παρ. 1 και την ελευθερία του τύπου με το άρθρο 14 παρ. 2, αποδεικνύοντας την έμπρακτη ύπαρξη του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ωστόσο, γίνεται κατανοητό πως ο τύπος εμπεριέχει δύναμη και αποτελεί ένα μέσο επιρροής των μαζών, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαίοι οι περιορισμοί της ελευθερίας του. Η δημοσιογραφία αποτελείται από τις δραστηριότητες που μεταδίδονται μέσα από την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τον τύπο (τις εφημερίδες και τα περιοδικά). Ο ρόλος της είναι η συλλογή, η καταγραφή και η δημοσιοποίηση ειδήσεων, όπως και η άσκηση της κριτικής προς κάθε κατεύθυνση (σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο).²⁰⁴

Κάθε δημοσιογράφος²⁰⁵ φέρει κοινωνική και προσωπική ηθική ευθύνη για τον λόγο που επιλέγει να δημοσιοποιήσει στο ευρύτερο κοινό και η νομολογία έχει προνοήσει για την θέσπιση των δημοσιογραφικών υποχρεώσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η σύγκρουση έννομων αγαθών. Αυτή η ελευθερία κάθε δημοσιογράφου δεν υπόκειται στον κυρωτικό έλεγχο του ΕΣΡ, αλλά και δεν αποτελεί παραβίαση της αντικειμενικής μετάδοσης των ειδήσεων.

²⁰³ Βλ. Τσάτσο Δ./ Σκουρή Β./ Σπυρόπουλος Φ., Ελευθερία του Τύπου και προστασία των προσωπικών δεδομένων από την επεξεργασία πληροφοριών (γνωμ.), ΤοΣ 1998, σελ. 511 επ.

²⁰⁴ Βλ. Σκλαβούνης Γ.Ν. *Εισαγωγή στην επιστήμη της δημοσιογραφίας*, Αθήνα Έλλην 1995, σελ. 23.

²⁰⁵ Βλ. ΣτΕ 3620 και 3621/08: «Ο δημοσιογράφος είναι εκείνος που αξιολογεί τι από τα γεγονότα αποτελεί είδηση και πότε αυτή θα πρέπει να μεταδοθεί. Οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί μπορούν να ελεγχθούν από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), μόνο αν παραλείψουν να μεταδώσουν πλήρως ένα γεγονός κατά γενική παραδοχή σημαντικό, και όχι όταν μεταδώσουν ένα γεγονός και αποφασίσουν να του δώσουν μικρότερη έκταση. Και αυτό γιατί, η αξιολόγηση των ειδήσεων και η ιεράρχησή τους ανήκει αποκλειστικά στους δημοσιογράφους».

Το άρθρο 14 παρ. 8 του Συντάγματος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, κάνοντας αναφορά στην ρύθμιση των μισθολογικών και ασφαλιστικών ζητημάτων και των θεμάτων που αφορούν τους δημοσιογράφους, όπως η συμμετοχή τους σε οργανώσεις. Το άρθρο 14 παρ. 8 απορρέει από το άρθρο 14 παρ. 6 και έχει ως σκοπό την ανύψωση του τύπου και την πολιτειακή προστασία του δημοσιογραφικού λειτουργήματος. Όπως αναφέρει όμως ο Δαγτόγλου,²⁰⁶ εφόσον η πολιτεία αποφασίζει ποιοι δημοσιογράφοι είναι άξιοι και ποιοι όχι, αποσκοπώντας στην προστασία του λειτουργήματος του δημοσιογράφου, τότε αυτόματα παύει να υπάρχει ελευθερία του τύπου. Η κηδεμόνευση του τύπου από το κράτος ελλοχεύει κινδύνους για την ελευθερία του τύπου και η εισαγωγή κριτηρίων για το κατά πόσο οι δημοσιογράφοι είναι άξιοι ή για το κατά πόσο οι εκπομπές και τα δημοσιεύματα είναι ποιοτικές ή μη, θα μπορούσε να καταστεί αντισυνταγματική.

Η δημοσιογραφική έρευνα αποτελεί το κυριότερο στοιχείο που οδηγεί στην ορθή λειτουργία των μέσων ενημέρωσης, περιλαμβάνοντας την διαδικασία της συλλογής των πληροφοριών, της ιεράρχησής τους, της επαλήθευσής τους και της σύνθεσής τους. Για να μπορέσει βέβαια να διεκπεραιωθεί η διαδικασία αυτή θα πρέπει να υφίσταται η ελευθερία της δημοσιογραφικής έρευνας, εννοώντας την μη παρεμπόδιση της πρόσβασης στις πληροφορίες που ενδεχομένως να οδηγήσει σε αδυναμία της επιβεβαίωσής τους.²⁰⁷

Το έρεισμα της δημοσιογραφίας είναι η έρευνα, η οποία διέπεται από ελευθερία όσον αφορά τη διεξαγωγή της από τον εκάστοτε δημοσιογράφο. Στην περίπτωση όπου παρακωλυθεί η ελευθερία της δημοσιογραφικής έρευνας, ενδέχεται να δημοσιοποιηθούν ανακριβή δεδομένα και πληροφορίες ή ακόμη και να μη δημοσιευτούν καθόλου. Ο αποκλεισμός των δημοσιογράφων - και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στο σύνολό τους - από τις πηγές πληροφόρησης είναι παράνομος και αντισυνταγματικός βάσει του άρθρου 14 παρ. 1 και παρ. 2 του

²⁰⁶ Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ.: Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, τόμος Α, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ. 25.

²⁰⁷ Βλ. Καράκωστας Ι.Κ., *Το Δίκαιο των ΜΜΕ*, Αθήνα Σάκκουλας 2005. σελ. 11.

ελληνικού Συντάγματος. Ο αποκλεισμός από τη δημοσιογραφική έρευνα καθιστά το δημοσιογράφο αναξιόπιστο, όπως αναφέρει το ΣτΕ²⁰⁸ «από τη στιγμή που η Πολιτεία κρατάει μακριά τον δημοσιογράφο από τις ενέργειες, τις αποφάσεις και τις δραστηριότητες της, το επιβάλλει έμμεσα να γίνει αναξιόπιστος».

Συνεπώς, η δημοσιογραφική έρευνα δεν θα πρέπει να υπόκειται σε κρατικές παρεμβάσεις, σε όλα τα στάδια της πορείας της έως και την δημοσίευση. Ο δημοσιογράφος, ο οποίος παρακωλύεται, μπορεί να επικαλεστεί το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, το οποίο ενέχει την εξασφάλιση των πληροφοριών που χρειάζεται έναντι κάθε κρατικής επέμβασης βάσει των άρθρων 14 παρ. 1 και 5 παρ. 1²⁰⁹ του Συντάγματος. Επιπρόσθετα, δύναται να επικαλεστεί το αμυντικό δικαίωμά του έναντι του κράτους με την αξίωση παροχής πληροφοριών από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς. Στην περίπτωση που η δημοσιογραφική έρευνα αφορά δημόσια έγγραφα, τότε υποπίπτει στο άρθρο 16 του νόμου 1599/1986²¹⁰ περί του δικαιώματος ανάγνωσης των διοικητικών εγγράφων, στο άρθρο 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας²¹¹ και στην απόφαση 93/731ΕΚ αναφορικά με το Κοινοτικό δίκαιο.

²⁰⁸ ΣτΕ 3880/2002 ΝοΒ 2003, 1987.

²⁰⁹ «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

²¹⁰ «Κάθε πολίτης, με τις επιφυλάξεις των διατάξεων της παραγράφου 3, έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων. Ως διοικητικά έγγραφα, για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, θεωρούνται όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από όργανο του δημοσίου τομέα, ιδίως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι οδηγίες, απαντήσεις της διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις».

²¹¹ Στην παράγραφο 1 του άρθρου 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας αναφέρεται πως: «Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις».

Ωστόσο, η δημοσιογραφική έρευνα υπόκειται σε περιορισμούς, παρά την συνταγματική ελευθερία που χαίρει. Όπως αναφέρει το άρθρο 14 στην παρ. 1 «...τηρώντας τους νόμους του Κράτους...», φαίνεται πως υφίστανται αναγκαίοι περιορισμοί που δεσμεύουν την ελευθερία του τύπου. Η προσωπικότητα τίθεται σε κίνδυνο από την δημοσιογραφία και την δημοσιογραφική έρευνα όταν αυτή δεν χαρακτηρίζεται από ευσυνειδησία, όταν διεισδύει στον ιδιωτικό βίο, παραβιάζει το απόρρητο του ιδιωτικού βίου, όταν ξεφεύγει από την απλή πληροφόρηση και λαμβάνει ανακριτικό χαρακτήρα και όταν διεξάγεται με χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληροφόρησης.²¹²

Αναγκαία ρύθμιση, συνεπώς, της δημοσιογραφικής έρευνας και αναμενόμενος περιορισμός, προκειμένου να υπάρξει νομολογική σύγκρουση και παραβίαση των δημοκρατικών αξιών αποτελεί η διατήρηση του απορρήτου των πηγών πληροφόρησης. Το δημοσιογραφικό απόρρητο είναι καθιερωμένο σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γερμανία και επιβάλλεται σε όλα τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και στοχεύει στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας του τύπου και των υπολοίπων μέσων ενημέρωσης. Ο δημοσιογράφος, βάσει της νομοθεσίας του δημοσιογραφικού απορρήτου, είναι σε θέση να αρνηθεί να δώσει πληροφορίες για την πηγή των πληροφοριών του, τον συντάκτη ή τον αποστολέα του υλικού που έχει χρησιμοποιήσει, ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου.

Αντίθετα, στη χώρα μας, δεν υπάρχει κάποια έννομη αναγνώριση του δικαιώματος της άρνησης της μαρτυρίας των πηγών των δημοσιογραφικών πληροφοριών. Το άρθρο 209 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας²¹³ ορίζει πως ο δημοσιογράφος επιβάλλεται στην κατάθεσή του να αναφέρει όσα έλαβαν χώρα κατά την άσκηση του επαγγέλματος του (βάσει του άρθρου 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας περί επαγγελματικού απορρήτου μαρτύρων). Εξίσου, οι δημοσιογράφοι δεν περιλαμβάνονται στα επαγγέλματα που ορίζει το άρθρο 371 του Κώδικα Ποινικής

²¹² Βλ. Καράκωστας Ι.Κ., ό.π., σελ. 11.

²¹³ Το άρθρο αναφέρει πως «αν κάποιος καλείται νόμιμα για μαρτυρία δεν μπορεί να την αρνηθεί εκτός από τις εξαιρέσεις που ρητά αναγράφονται στον Κώδικα».

Δικονομίας.²¹⁴ Βέβαια ο νομοθέτης έχει τοποθετήσει στο άρθρο 371 την επιφύλαξη αναφορικά με την παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας, δηλώνοντας πως «...και άλλοι στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται λόγω του επαγγέλματος τους ή της ιδιότητας τους ιδιωτικά απόρρητα καθώς και οι βοηθοί των προσώπων αυτών».

Αναφορικά με τον τύπο, η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθήνας έχει ενσωματώσει την τήρηση του δημοσιογραφικού απορρήτου στο καταστατικό της, και συγκεκριμένα στο άρθρο 7 παρ. 1.²¹⁵ Επιπρόσθετα, η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας των δημοσιογράφων, η οποία θεσπίστηκε και υπογράφηκε το 1989, αναφέρει πως «η τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου και η μη αποκάλυψη των πηγών των ειδήσεων αποτελεί βασικό καθήκον αλλά και δικαίωμα της ΕΡΤ – Α.Ε. και των δημοσιογράφων», καθιστώντας έτσι τους δημοσιογράφους δέσμιους στο επαγγελματικό και δημοσιογραφικό απόρρητο.

Φαίνεται ξεκάθαρα λοιπόν, πως η θεωρία και η νομολογία τηρούν αντίθετη στάση ως προς το δημοσιογραφικό απόρρητο. Η απόφαση Πλημ. Αθ. 10541/76²¹⁶ τέθηκε θετική ως προς το δημοσιογραφικό απόρρητο, τονίζοντας την άρρηκτη σχέση του με την ελευθερία του τύπου. Στην απόφαση αυτή όμως δεν γίνεται μνεία στο άρθρο 212 του Κώδικα Ποινικής Δικαιοσύνης, παρά έχει ως στήριγμα το άρθρο 371 του Κώδικα Ποινικής Δικαιοσύνης. Αντιθέτως, η απόφαση Α.Π. 980/1987²¹⁷ δηλώνει πως οι δημοσιογράφοι μπορούν ελεύθερα να καταθέσουν ως μάρτυρες στο ποινικό δικαστήριο, διαιωνίζοντας την αντίθεση μεταξύ της θεωρίας και του νόμου.

²¹⁴ Το άρθρο αναφέρει πως «κληρικοί, δικηγόροι και κάθε είδους νομικοί παραστάτες, συμβολαιογράφοι, γιατροί, μαιέες, νοσοκόμοι, φαρμακοποιοί και άλλοι στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται συνήθως λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους ιδιωτικά απόρρητα, καθώς και οι βοηθοί των προσώπων αυτών, τιμωρούνται με χρηματική ποινή ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους αν φανερώσουν ιδιωτικά απόρρητα που τους τα εμπιστεύτηκαν ή που τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους».

²¹⁵ Η παράγραφος 1 του άρθρου 7 αναλύει μία σειρά από υποχρεώσεις των δημοσιογράφων. Συγκεκριμένα, στην υποχρέωση θ) αναφέρεται πως οι δημοσιογράφοι πρέπει να τηρούν «γενικά όλους τους κανόνες της δημοσιογραφικής ηθικής και δεοντολογίας».

²¹⁶ Ποιν. Χρον κ ΣΤ' σελ. 667 και παράρτημα απόφαση υπ' αρ.5.

²¹⁷ Ποιν. Χρον. ΛΖ' σελ.797 και παράρτημα απόφαση υπ' αρ.6.

Ο Κονταξής²¹⁸ αναφέρει πως η υποστήριξη του δημοσιογραφικού απορρήτου είναι ορθή, καθώς συνδέεται με την ελευθερία του τύπου. Από την παραδοχή αυτή απορρέει πως θα πρέπει να υπάρχει έμπρακτα η τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου, όπως και το δικαίωμα των δημοσιογράφων να αρνηθούν την μαρτυρία στο ποινικό δικαστήριο.

3.5. Οι περιορισμοί της ελευθερίας της πληροφόρησης.

Κατά την διάρκεια των 20 χρόνων μετά από την υπόθεση της Sunday Times, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει καθιερώσει την αναγκαία δοκιμή της δημοκρατικής κοινωνίας, η οποία λαμβάνει υπόψη κατά πόσον ο περιορισμός αποτελεί μια παρέμβαση των δημόσιων αρχών με την άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης, το κατά πόσο ο περιορισμός προβλέπεται από το νόμο, εάν ο σκοπός του περιορισμού αναφέρεται στην προστασία των έννομων συμφερόντων κλπ.

Σύμφωνα με τους περιορισμούς που τίθενται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, οι δημόσιες αρχές δεν μπορούν να παρέμβουν κατά την ελευθερία της γνώμης και της αναζητήσεως, λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, ενώ όπως υπαγορεύεται στην παρ. 2 του άρθρου 10, προωθείται η αποτροπή των πράξεων που βλάπτουν την κοινωνία. Οι περιορισμοί που επιβάλλονται και αναφέρονται αναλυτικά στην παρ. 2 είναι υποχρεωτικοί όταν πρόκειται για:

- α) την εθνική ασφάλεια,
- β) την εδαφική ακεραιότητα,
- γ) την δημόσια ασφάλεια,
- δ) την προάσπιση της τάξεως,
- ε) την πρόληψη του εγκλήματος,
- στ) την προστασία της υγείας,
- ζ) την προστασία της ηθικής,

²¹⁸ Βλ. Κονταξής Α.Κ., *Τύπος και δίκαιο*, Αθήνα 1989, σελ 345.

- η) την προστασία της υπολήψεως τρίτων ή δικαιωμάτων τρίτων,
- θ) την παρεμπόδιση της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών,
- ι) διασφάλιση του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

3.6. Η έννοια του «προσώπου» του υποκειμένου των δεδομένων.

Αποτελεί κοινή παραδοχή πως τόσο στην θεωρία όσο και στην νομολογία περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, τα προσωπικά δεδομένα των δημοσίων προσώπων²¹⁹ μπορούν να τύχουν και λοιπών περιορισμών σε σχέση με τους περιορισμούς των λοιπών προσώπων.

Εξάλλου, ο καθορισμός των ορίων της προσωπικότητας επαφίεται στον ίδιο τον φορέα του δικαιώματος, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την περιφρούρηση της κοινωνικής του παρουσίας. Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας είναι συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα και συνεπώς εναπόκειται στην κρίση του καθενός: ποιες πτυχές του εαυτού του επιθυμεί να αποκαλύψει σε τρίτους. Η ελευθερία αυτοπροσδιορισμού είναι έννοια σχεδόν ταυτόσημη με την ελευθερία έκφρασης. Ωστόσο, η ελευθερία αυτοπροσδιορισμού δεν είναι απεριόριστη. Ο φορέας του δικαιώματος οφείλει να ανέχεται επεμβάσεις στην προσωπικότητα του, οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με τον τρόπο ζωής που ο ίδιος επέλεξε. Πιο συγκεκριμένα, όποιος με την εν γένει κοινωνική του παρουσία δικαιολογεί την ανάπτυξη δημοσίου ενδιαφέροντος πρέπει εκ των προτέρων να είναι διατεθειμένος να αποδεχτεί και τις όποιες επεμβάσεις στη σφαίρα της προσωπικότητας του. Αυτό

²¹⁹ Βλ. για την έννοια των «δημοσίων προσώπων» την απόφαση του ΕΔΔΑ της 24 – 06 – 2007 (von Hammover κατά Γερμανίας), ΔιΜΕΕ 3/ 2005, σελ. 438 [445], όπου παραπέμπεται το σημείο 7 του Ψηφίσματος 1165 (1998) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, κατά τα οποία: «*Δημόσια πρόσωπα είναι εκείνα τα πρόσωπα τα οποία κατέχουν δημόσιες θέσεις και/ ή χρησιμοποιώντας δημόσιους πόρους και, γενικότερα, όλοι όσοι διαδραματίζουν ένα ρόλο στην δημόσια ζωή, είτε στην πολιτική, είτε στην οικονομία, τις τέχνες, την κοινωνική σφαίρα, τον αθλητισμό είτε σε οποιοδήποτε άλλο πεδίο*».

ισχύει για τα πρόσωπα που ασκούν δημόσιο λειτούργημα ή που συμμετέχουν στην πολιτική ζωή. Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Ποινικού Κώδικα τα πρόσωπα που ασκούν δημόσιο λειτούργημα είναι οι δημόσιοι υπάλληλοι, σε στενή έννοια, αλλά και όλα τα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί νομίμως, έστω και προσωρινά, η άσκηση υπηρεσίας δημόσιας δημοτικής ή κοινοτικής ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Πολιτικοί θεωρούνται όσοι ασχολούνται με την πολιτική σε ευρεία και ασκούν, άσκησαν ή επιδιώκουν να ασκήσουν πολιτικό δικαίωμα.

Χαρακτηριστικό, άλλωστε, είναι το απόσπασμα από την υπ' αριθμόν 9975/1986 απόφαση του Εφετείου Αθηνών : *«σε μία δημοκρατική κοινωνία το άτομο το οποίο αποφασίσει να αναλάβει οποιαδήποτε θέση θεωρείται ή μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά τον δημόσιο βίο και προδήλως τέτοια είναι η θέση του κυβερνητικού επιτρόπου, έστω και προσωρινού, μιας Τράπεζας, υπόκειται στον αμείλικτο έλεγχο του τύπου, τον οποίο, εφ' όσον δεν θίγει ανεπίτρεπτα την τιμή ή την υπόληψη του είναι υποχρεωμένος να ανεχτεί»*.

Και σε επίπεδο προστασίας των εννόμων αγαθών της προσωπικότητας και του απορρήτου του ιδιωτικού βίου υπάρχει μία διαφοροποίηση σε ότι αφορά τα δημόσια πρόσωπα, καθώς τα έννομα αυτά αγαθά προσβάλλονται κάθε φορά που στοιχεία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής κοινοποιούνται χωρίς τη συναίνεση του θιγόμενου προσώπου. Από την άλλη πλευρά, το κοινό έχει αξίωση ενημερώσεως, που δεν είναι μεν ρητώς κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα αλλά χωρίς την οποία το κοινό και ο καθένας «κοινός άνθρωπος δεν μπορεί να ασκήσει εύκολα και υπεύθυνα το κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα (αρθρ.5 παρ.1) δικαίωμα συμμετοχής του στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Στο πλαίσιο του δικαιώματος ενημερώσεως του κοινού έχει ο τύπος δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού²²⁰.

Με δεδομένο ότι η ελευθερία του τύπου δεν συνιστά αυτοσκοπό, η προστασία της δεν πρέπει να συνεπάγεται την θυσία άλλων εννόμων αγαθών. Κατά το άρθρο 14 παρ. 1, η ελευθερία του τύπου υπάγεται στον γενικό περιορισμό της τηρήσεως των νόμων του κράτους. Ο τύπος, δηλαδή, πρέπει να αναπτύσσει την δραστηριότητα του μέσα στο γενικό νομικό πλαίσιο όπως αυτό διαμορφώνεται από τους νόμους του

²²⁰ Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, σελ.616 επ.

κράτους. Από την άλλη, τα έννομα αγαθά που περιλαμβάνει το δικαίωμα της προσωπικότητας, δεν είναι όλα αντικείμενα προσβολών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Κατά κανόνα, τα πληττόμενα αγαθά από τα Μ.Μ.Ε. είναι η τιμή, η ιδιωτική ζωή, η εικόνα και η σφαίρα του απορρήτου. Στην πράξη, η τιμή είναι το κατ'εξοχήν προσβαλλόμενο αγαθό μέσω της δημοσιεύσεως δηλαδή της χρησιμοποίησης και διάδοσης από τον τύπο προσβλητικών πληροφοριών και κρίσεων. Στην ανάπτυξη που έπεται, θα γίνει λόγος για τις τυπικές περιπτώσεις προσβολής αγαθών της προσωπικότητας μέσω δημοσιευμάτων του τύπου, όπως είναι η προσβολή της τιμής, του ιδιωτικού βίου και της εικόνας του προσώπου.

Το δίκαιο προστατεύει ειδικά την τιμή μέσω των ποινικών διατάξεων των άρθρων 361 επ. του Ποινικού Κώδικα περί εγκλημάτων κατά τιμής, οι οποίες θεμελιώνουν και τον παράνομο χαρακτήρα της πράξεως, εξασφαλίζοντας την προστασία της τιμής και μέσω των διατάξεων περί αδικπραξιών²²¹. Σημειωτέο ότι, η προστασία της τιμής, ευρισκόμενη στο πλαίσιο προστασίας της προσωπικότητας, προστατεύεται και αυτοτελώς με τις διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας.

Η έννοια της τιμής διχοτομείται σε δύο επιμέρους έννοιες : την «εσωτερική» τιμή και την «εξωτερική». Η πρώτη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αξία του ανθρώπου, όπως αυτή ενυπάρχει στο άτομο από την γέννησή του, και κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 της παραγράφου 1 του Συντάγματος. Η δεύτερη, η οποία καλείται και συναλλακτική τιμή ή υπόληψη, περιλαμβάνει και την κοινωνική καταξίωση του ανθρώπου, την αναγνώριση του από τον κοινωνικό περίγυρο, την καλή του φήμη, γενικότερα το «όνομά» του. Στις περιπτώσεις συγκρούσεως της αξίωσης σεβασμού της τιμής με την ελευθερία του τύπου, θιγόμενο αγαθό είναι η «εξωτερική» τιμή. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια δραστηριότητα του τύπου αποτελεί προσβολή της τιμής, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

Εν αρχή, θα πρέπει να διερευνηθεί το περιεχόμενο και το είδος της προσβολής (αξιολογική κρίση ή πραγματικός χειρισμός). Εν συνεχεία, να εξεταστεί η έκταση και η ένταση της προσβλητικής ενέργειας. Σε ένα τρίτο στάδιο, να διαπιστωθεί πόσων η

²²¹ Βλ. *Καράκωστας Γ.Κ.*, Προσωπικότητα και Τύπος, 3η Έκδοση, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, σελ.77 επ.

τιμή εθίγη και το μέσο με το οποίο πραγματώθηκε η προσβολή (μικρής ή ευρείας κυκλοφορίας έντυπο). Τέλος, ιδιαίτερη σημασία κατέχει η αναζήτηση των κινήτρων της προσβλητικής ενέργειας (σχέσεις επιτιθεμένου και θιγέντος, η πρόθεση προκλήσεως ζημίας, ανταγωνισμός ή ικανοποίηση δικαιολογημένου ενδιαφέροντος). Τα παραπάνω συνιστούν κριτήρια με βάση τα οποία θα πραγματοποιηθεί η στάθμιση των αντιτιθεμένων συμφερόντων: του σεβασμού της τιμής, αφενός, και της ελευθεροτυπίας, αφετέρου. Ωστόσο, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί, πως τα όρια της ελευθερίας του τύπου σταματούν εκεί όπου ξεκινά ο εσωτερικός πυρήνας της προσωπικότητας, δηλαδή η αξία του ατόμου, η οποία δεν είναι δεκτική σταθμίσεως με κανένα άλλο έννομο αγαθό.

Διαμάχη ανάμεσα στο δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων υπάρχει και σε σχέση με άλλα δικαιώματα, όπως είναι αυτό το δικαίωμα της δημόσιας υγείας, καθώς στην υπόθεση της δημοσιοποίησης φωτογραφιών οροθετικών εκδιδόμενων ως μέτρο για την προστασία της δημόσιας υγείας, τέθηκε ως επείγον και επιτακτικό το δικαίωμα της προστασίας της δημόσιας υγείας, τόσο ως αμυντικό δικαίωμα²²² (άρθρο 5 παρ. 5 εδ. α' Σ), όσο και ως και κοινωνικό δικαίωμα (άρθρο 21 παρ. 3 Σ). Ως σκέψη τονίζεται πως η δημοσιοποίηση των ονομάτων των εκδιδόμενων γυναικών ουσιαστικά λειτουργεί ως εμπόδιο της προστασίας της δημόσιας υγείας καθώς δημιουργεί ένα είδος ανασφάλειας ανάμεσα στην εμπιστοσύνη και στην εχεμύθεια, η οποία λειτουργεί ως βασική αρχή της δημόσιας υγείας²²³.

Ως επί το πλείστο, προσβολή της τιμής επιφέρουν δημοσιεύματα που εμπεριέχουν μειωτικές κρίσεις ή αναφέρονται σε πραγματικά περιστατικά γύρω από την προσωπική, επαγγελματική ή κοινωνική ζωή ενός ατόμου. Καθοριστική σημασία έχει η διάκριση ανάμεσα σε προσβλητικούς πραγματικούς ισχυρισμούς και στην

²²² Βλ. *Βενιζέλο Ε.*, Το αναθεωρητικό κεκτημένο, Το συνταγματικό φαινόμενο στον 21^ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001, εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ 143.

²²³ Βλ. *Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φερενίκη*, Η δημοσιοποίηση φωτογραφικών οροθετικών εκδιδόμενων ως μέτρο για την προστασία της δημόσιας υγείας σε μία εθελουφλούσα κοινωνία, ΕφημΔΔ 4/ 2012, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 459 επ.

έκφραση γνώμης, διότι η διαπίστωση της αναλήθειας των προσβλητικών πραγματικών ισχυρισμών θεμελιώνει την αξίωση άρσεως της προσβολής. Η έκφραση αξιολογικών κρίσεων είναι επιτρεπτή εφόσον βασίζεται σε αληθή πραγματικά περιστατικά. Οι αξιολογικές κρίσεις είναι προσβλητικές της τιμής όταν - λόγω της μορφής της κρίσεως - αποτελούν έκφραση περιφρόνησης ή θίγουν κατά τρόπο αντιβαίνοντας τα χρηστά ήθη την προσωπικότητα. Επιπροσθέτως, επιτρεπτή θεωρείται η αξιολογική κρίση όταν τα πραγματικά περιστατικά επάνω στα οποία εδράζεται παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε ο αποδέκτης να είναι σε θέση να σχηματίσει ίδια αντίληψη²²⁴.

Η δημοσίευση προσβλητικών πραγματικών περιστατικών, τα οποία εκ των υστέρων αποδεικνύονται ως αναληθή, δεν επιφέρει την εφαρμογή των διατάξεων περί προστασίας της προσωπικότητας όποτε η επίθεση έχει διμερή χαρακτήρα, εκφράζοντας την μία από τις δύο πλευρές ενός έντονου διαλόγου μέσω του τύπου. Το δικαίωμα της τιμής σχετικοποιείται όταν η προσβολή της εντάσσεται στον μηχανισμό της αντεπιθέσεως. Η θέση αυτή εξηγείται από τη σημασία που έχει ο λόγος και ο αντίλογος τον σχηματισμό της κοινής γνώμης. Σύμφωνα με το άρθρο 367 του Ποινικού Κώδικα: *«δεν αποτελούν άδικη πράξη οι δυσμενείς κρίσεις οι επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες»*. Προϋπόθεση της εφαρμογής της διάταξης αυτής θεωρείται η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, η οποία επιβάλλει οι δυσμενείς κρίσεις να είναι ανάλογες προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η μη τήρηση της αρχής αυτής είναι η κατάχρηση της ελευθεροτυπίας, που συνεπάγεται ότι το δημοσίευμα ενδέχεται να επιφέρει προσβολή της προσωπικότητας. Βάσει της αρχής αυτής, ο ασκών τη κριτική οφείλει να χρησιμοποιήσει το πλέον ανώδυνο μέσο για τα έννομα αγαθά του θιγομένου. Ωστόσο, τόσο η ελληνική όσο και η διεθνής νομολογία έχουν αρχίσει να αποστασιοποιούνται από την αρχή της αναλογικότητας με το σκεπτικό ότι εφ' όσον υφίσταται αφορμή η οποία δικαιολογεί την άσκηση κριτικής, το νόμιμο ή όχι της κριτικής δεν εξαρτάται από την αντιστοιχία του περιεχομένου της προς τον επιδιωκόμενο σκοπό ούτε από τον ενδεχομένως οξύ τόνο που χρησιμοποιεί ο συντάκτης.

²²⁴ Καράκωστας Γ.Κ., Προσωπικότητα και Τύπος, 3η Έκδοση, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, σελ. 75.

Προσβολή της τιμής μπορεί, όμως, να επέλθει όταν στον υπερβολικά οξύ τόνο της κριτικής διακρίνεται πρόθεση προσβολής εκ μέρους του συντάκτη. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση υπ' αριθμόν 9975/1986 του Εφετείου Αθηνών, το οποίο έκρινε ότι, παρά το γεγονός ότι τα δημοσιεύματα μιας εφημερίδας ήταν αντικειμενικώς ανακριβή και ο τόνος της κριτικής οξύς, δεν προκλήθηκε προσβολή της τιμής δεδομένου ότι η κριτική που ασκήθηκε εμπίπτει στα όρια της συνταγματικής ελευθερίας του τύπου και του άρθρου 367 του Ποινικού Κώδικα. Καθίσταται, δηλαδή, σαφές ότι δεν έχει μείζονα σημασία τόσο ο τόνος και η οξύτητα της κριτικής, αλλά ο σκοπός του δημοσιεύματος. Εφ' όσον ο σκοπός του δημοσιεύματος είναι η άσκηση κριτικής επάνω σε συγκεκριμένο θέμα - και όχι η προσβολή της προσωπικότητας του θιγομένου - δεν παραβιάζεται η αρχή του σεβασμού της προσωπικότητας. Οξεία κριτική δεν σημαίνει κατ' ανάγκην εξύβριση ή δυσφήμιση και ως εκ τούτου η στάθμιση συμφερόντων παραβιάζει το δικαίωμα της ελευθερίας τη γνώμης.

Εξαιρετικά μεγάλη σημασία έχει το κατά πόσον η δυσμενής κριτική συντελεί στη διαμόρφωση κοινής γνώμης σε ένα ζήτημα στο οποίο υφίσταται δικαιολογημένο ενδιαφέρον²²⁵. Όπως προαναφέρθηκε το άρθρο 367 παρ. 1 Π.Κ. καταλαμβάνει και την εκ μέρους του τύπου επίκριση πράξεων που ενδιαφέρουν το κοινό, όπως επίσης και της δράσεως προσώπων που κατέχουν δημόσιο αξίωμα. Επομένως, πρόσωπα που συνδέονται με την λειτουργία του τύπου μπορούν να ασκήσουν κριτική σχετικά με πράξεις και συμπεριφορά φυσικών ή νομικών προσώπων ή ομάδων προσώπων που ενδιαφέρουν το κοινωνικό σύνολο, ακόμη και αν ασκούν οξεία κριτική και χρησιμοποιούν δυσμενείς χαρακτηρισμούς.

Η υπ' αριθμόν 1407/1988 απόφαση του Αρείου Πάγου είναι ενδεικτική της σκοπιάς από την οποία αντιλαμβάνεται το ζήτημα η Ελληνική Δικαιοσύνη. Μια ημερήσια εφημερίδα που εκδίδεται στην Αθήνα καταχώρησε σχόλιο του συντάκτη της με τίτλο «Το πολιτικό απόβλητο της Βουλής», συνοδευόμενο με εκφράσεις του τύπου: «η ασημαντότητα που τον έριξε στην αφάνεια», «ο ελέω θείου πολιτικός της δεκάρας», «προδίδει αδιάντροπα την παράταξη που τον ψωμίζει», «μεταξοσκώληκα

²²⁵ Μαργαρίτης Μ., Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία και Εφαρμογή, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, σελ.1006 επ 12.

της πολιτικής», «το αμφίβιο του είδους του». Το Εφετείο έκρινε ότι το περιεχόμενο του εν λόγω δημοσιεύματος προσβάλλει την τιμή και την υπόληψη του αναιρεσίβλητου τόσο ως πολιτικού όσο και ως κοινωνικού ατόμου. Οι παραπάνω εκφράσεις, είτε μόνες τους ληφθούν, είτε στο σύνολο τους, έχουν κατ' αντικειμενική εκτίμηση, έντονο το στοιχείο της καταφρόνησης του προσώπου του αναιρεσίβλητου και χρησιμοποιήθηκαν εν γνώσει της υβριστικής τους σημασίας και με σαφή πρόθεση προσβολής και της υπόληψης του. Κρίθηκε, λοιπόν, ότι σκοπός του δημοσιεύματος δεν ήταν η άσκηση οξείας κριτικής εναντίον του αναιρεσίβλητου λόγω της συμπεριφοράς του ως πολιτικού, αλλά η εξύβρισή του. Είναι σαφές ότι το δημοσίευμα υπερέβη τα όρια που ο νόμος έχει θέσει για τον τύπο. Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το Εφετείο δεχόμενο την ύπαρξη σκοπού εξυβρίσεως που αποκλείει την άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξεως λόγω δικαιολογημένου ενδιαφέροντος του δράστη, αιτιολόγησε επαρκώς την απόφαση του αναφορικά με τις άνω προσβλητικές του αναιρεσίβλητου φράσεις. Αντίθετα από την τιμή, η ιδιωτική ζωή είναι από τα αγαθά της προσωπικότητας τόσο κατά την δημοσιογραφική έρευνα όσο και κατά την δημοσίευση. Το έννομο αγαθό προστατεύεται έναντι του κράτους από το ίδιο το Σύνταγμα. Οι σχετικές συνταγματικές διατάξεις επενεργούν έμμεσα και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών (έμμεση τριτενέργεια). Το έννομο αγαθό του ιδιωτικού βίου προστατεύεται και από τις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Άρθρα 8 ΕΣΔΑ, 17 ΔΣΑΠΔ, 12 Οικ.Διακ.). Ο ιδιωτικός βίος προστατεύεται επίσης από το άρθρο Ποιν. Κωδ. Περί διαταράξεως της οικιακής ειρήνης, το άρθρο 366 Ποιν. Κωδ., με το οποίο απαγορεύεται σε περίπτωση δυσφημίσσεως η απόδειξη του δυσφημιστικού γεγονότος όταν αυτό αφορά σχέσεις ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου, καθώς και από το άρθρο 370 Ποιν. Κωδ., το οποίο απαγορεύει την παραβίαση του απορρήτου των επιστολών.

Στον χώρο του αστικού δικαίου, η ιδιωτική ζωή προστατεύεται από τις διατάξεις των άρθρων 57 και 59. Το απόρρητο του ιδιωτικού βίου προσβάλλεται κάθε φορά που στοιχεία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής κοινοποιούνται χωρίς τη συναίνεση του θιγομένου. Από την άλλη πλευρά, όμως, το κοινό έχει αξίωση ενημερώσεως. Στο πλαίσιο αυτής της αξίωσης ενημερώσεως του κοινού έχει ο τύπος δικαίωμα πληροφόρησεως του κοινού. Η σύγκρουση αυτή μεταξύ του ατομικού δικαιώματος της ιδιωτικής σφαίρας και του δημοσίου συμφέροντος ενημερώσεως του

κοινού μπορεί να λυθεί μόνο με μία στάθμιση των δύο εννόμων αγαθών. Μια γενική και αφηρημένη στάθμιση δεν είναι όμως δυνατή, γιατί κανένα από τα δύο αντιτιθέμενα αγαθά δεν είναι a priori υπέρτερο ή υποδεέστερο του άλλου. Μόνο σε κάποιο επίπεδο εξειδικεύσεως είναι δυνατή η στάθμιση των δύο εννόμων αγαθών είναι αναγκαίος ο εγγύτερος προσδιορισμός και η διαβάθμιση τόσο της προστατευτέας ιδιωτικής ζωής όσο και του προστατευτέου ενδιαφέροντος του κοινού και του τύπου. Και στις δύο περιπτώσεις, τα κριτήρια δεν είναι σταθερά και αμετακίνητα, αλλά ποικίλουν ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις και τις υποκειμενικές συνθήκες. Δεν νοείται σε μία δημοκρατική κοινωνία η πλήρης δημοσιοποίηση του ιδιωτικού βίου ούτε, όμως, η πλήρης κατάργηση της δημοσιότητας της κοινωνικής ζωής.

Το Σύνταγμα, ωστόσο, προστατεύει και αναγνωρίζει σε απόλυτο βαθμό έναν απαραβίαστο πυρήνα της ιδιωτικής ζωής που καθορίζεται από την ίδια την αξιοπρέπεια του ανθρώπου (Σ 2 παρ. 1 και Σ 7 παρ. 2) και προηγείται του οποιουδήποτε ενδιαφέροντος του κοινού. Από την άλλη μεριά, όμως, ουδείς μπορεί να παραβλέψει το ενδιαφέρον του κοινού για την ιδιωτική ζωή ορισμένων προσώπων (δημόσια πρόσωπα και πρόσωπα επικαιρότητας), το οποίο ενδέχεται να είναι και δικαιολογημένο²²⁶.

Όσο πιο πολύ προβάλλει κάποιος τον εαυτό του στην πολιτική, οικονομική, καλλιτεχνική, κοινωνική και γενικότερα στη δημόσια ζωή της χώρας, τόσο πιο πολύ οφείλει να ανέχεται τις όποιες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή. Συνεπώς, το μέτρο απορρήτου ιδιωτικού βίου είναι μεταβλητό. Σταθερός όμως παραμένει ο πυρήνας που παραμένει συνδεδεμένος με την αξία του ανθρώπου (προσβάλλεται όταν αποκαλύπτονται ή περιγράφονται με λεπτομέρειες πλευρές της συναισθηματικής ή σεξουαλικής του ζωής). Το ενδιαφέρον του κοινού (και το σχετικό δικαίωμα του τύπου) δεν είναι σε καμία περίπτωση δικαιολογημένο, όταν συνιστά απλώς σκανδαλοθηρία. Η προστασία της προσωπικότητας πάντοτε προηγείται της όποιας οικονομικής επιδίωξης του τύπου να αυξήσει την κυκλοφορία με σκανδαλοθηρικά δημοσιεύματα. Καταλήγοντας, λοιπόν, το συμφέρον διαφυλάξεως του ιδιωτικού βίου

²²⁶ Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, σελ. 619-620.

έχει κατ' αρχήν προτεραιότητα. Υποχωρεί μόνο όταν το ενδιαφέρον πληροφορήσεως της κοινής γνώμης κριθεί ότι προέχει ύστερα από ad hoc στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων, όπως συμβαίνει όταν οι πληροφορίες αφορούν στον ιδιωτικό βίο προσώπων επικαιρότητας ή έχουν επίπτωση σε θέματα που αφορούν στο κοινωνικό σύνολο ή σε μερίδα του κοινωνικού συνόλου.

Η φωτογράφιση προσώπου και η έκθεση της φωτογραφίας σε κοινή θέα χωρίς την συναίνεση του, είναι παράνομη, εκτός αν πρόκειται για φωτογραφίες προσώπων της καθημερινής επικαιρότητας ή προσώπων που ανήκουν στην σύγχρονη ιστορία. Θα πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί ότι, ακόμα και στις περιπτώσεις αυτές, η φωτογράφιση δεν πρέπει να στοχεύει στην αποτύπωση πτυχών ιδιωτικού βίου του φωτογραφιζομένου εκτός και αν πρόκειται για στιγμιότυπα που συνοδεύονται με την ιδιότητα ή το λειτούργημα του συγκεκριμένου προσώπου. Τα πρόσωπα της επικαιρότητας οφείλουν να ανέχονται και την γελοιογραφική απεικόνιση της μορφής τους. Με την γελοιογραφική απεικόνιση ενός προσώπου ασκείται κριτική που, εφόσον συνδέεται με την ιδιότητα ή το λειτούργημα του απεικονιζομένου και δεν προκύπτει ή δεν διαφαίνεται σκοπός εξύβρισης ή δυσφήμισης, τα πρόσωπα της επικαιρότητας οφείλουν να ανέχονται²²⁷.

Το ενδιαφέρον για φωτογράφιση προσωπικοτήτων της δημόσιας ζωής επιδέχεται διαβάθμιση ανάλογη προς την ένταση του ενδιαφέροντος. Κατά την άποψη αυτή, θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ προσώπων που ενδιαφέρουν απόλυτα την επικαιρότητα και αυτών που παρουσιάζουν σχετικό μόνο ενδιαφέρον για την κοινή γνώμη. Κριτήριο της διάκρισης είναι η χρονική διάρκεια του ενδιαφέροντος του κοινού για το συγκεκριμένο πρόσωπο. Με την διάκριση αυτή προλειαίνεται το έδαφος για την αξιολογική στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων. Εφόσον η λήψη της φωτογραφίας είναι αναγκαία για την ικανοποίηση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης, δικαιολογείται η φωτογράφιση, εάν το ενδιαφέρον που αποσκοπείται να ικανοποιηθεί με αυτή υπερτερεί της μέσω της λήψεως επέμβασης στην προσωπικότητα. Η διαπίστωση όμως ότι η λήψη είναι επιτρεπτή δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι επιτρέπεται και η διάδοση της.

²²⁷ Καράκωστας Γ.Κ., Προσωπικότητα και Τύπος, 3η Έκδοση, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, σελ.82 επ.

Διαφωτιστική για το όλο ζήτημα είναι η υπ' αριθμόν 13/1999 απόφαση της Ολομέλειας Αρείου Πάγου (υπόθεση Γ. Μπαμπινιώτη) στην οποία διακηρύσσεται ότι η ελευθερία έκφρασης και διάδοσης των στοχασμών, ως αυτή καθιερώνεται με τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1, 2 και 3 του Συντάγματος, οι οποίες απαγορεύουν την κατάσχεση, την λογοκρισία ή κάθε άλλο ισοδύναμο προληπτικό μέτρο σε βάρος του τύπου, ο οποίος και ρητώς ανακηρύσσεται ελεύθερος, αποσκοπεί στην διαφύλαξη ύψιστων κοινωνικών αγαθών, αυτής, ήτοι η εν λόγω προστασία, καλύπτει (νομιμοποιεί) και τις προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας, που τυχόν ενυπάρχουν στην άσκηση των ανωτέρω ελευθεριών και οι οποίες, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες. Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Α.Γ Δημητρόπουλος : «η νόμιμη άσκηση δικαιωμάτων δεν οδηγεί σε σύγκρουση»²²⁸.

3.7.Οι εξαιρέσεις του δικαιώματος του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων.

Όπως μελετήθηκε, η προσωπικότητα και οι υποστάσεις της προστατεύονται από κάθε είδους προσβολή από το Σύνταγμα, ενώ το άρθρο 57 του ΑΚ διοχετεύει την προστασία της στο ιδιωτικό δίκαιο, αναγνωρίζοντας αφενός την σημαντικότητα του δικαιώματος της προσωπικότητας κάθε ατόμου και αφετέρου της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ως αγαθό που απορρέει από αυτή. Η χρήση της πληροφορικής εναπόκειται σε περιορισμούς καθώς το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, όπως απορρέει από την προσωπικότητα, εμπεριέχει τις έννοιες των δικαιωμάτων των ετέρων και την ικανοποίηση του συμφέροντός τους.

Η νομοθεσία οφείλει να ορίσει προϋποθέσεις για την επεξεργασία των πληροφοριών προκειμένου να αποφευχθούν συγκρούσεις συμφερόντων και σχέσεις υπεροχής που οδηγούν στην κατάχρηση. Ωστόσο, η νομολογική προστασία των δικαιωμάτων της προσωπικότητας αναφορικά με την χρήση της πληροφορικής δεν περιορίζεται στην πρόληψη και στην αποφυγή μίας σύγκρουσης αντιθετικών

²²⁸ Δημητρόπουλος Α.Γ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Εκδ.Σάκκουλα, σελ. 241.

συμφερόντων, αλλά επιδιώκεται η προστασία από την έκθεση και την καταπάτηση των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Ουσιαστικά, κύριος στόχος είναι η αποτροπή των πολιτών να γίνουν θύματα διακρίσεων και δυσμενούς μεταχείρισης. Με τον τρόπο αυτό, επιπροσθέτως, επιτυγχάνεται η ελεύθερη και ισότιμη συμμετοχή κάθε πολίτη στην Κοινωνία της Πληροφορίας, μία συμμετοχή που προστατεύεται από την δημοκρατική κοινωνία. Η προσωπικότητα προστατεύεται από την ανεξέλεγκτη επέμβαση της τεχνολογίας της πληροφορικής μέσα από την ειδική ρύθμιση του Ν. 2472/1997, η οποία ορίζει τι είναι δίκαιο και τι όχι αναφορικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων κάθε πολίτη.²²⁹

Η Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2472/1997 αναφέρει πως οι μέχρι τότε υπάρχουσες γενικές διατάξεις της προστασίας της προσωπικότητας δεν επαρκούσαν για την προστασία της στην εποχή της ραγδαίας εξέλιξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Η Κοινωνία της Πληροφορίας χαρακτηρίζεται από την συνεχή και εξελισσόμενη συλλογή και διάθεση πληροφοριών, γεγονός που αποτελεί κίνδυνο για την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή του πολίτη. Η θέσπιση και η ενσωμάτωση ειδικών διατάξεων αποτελεί έκφανση του δίκαιου χαρακτήρα της συνεχούς και μεταβαλλόμενης τεχνολογικής ανάπτυξης και διασφαλίζει την ιδιωτική σφαίρα του πολίτη, προστατεύοντας ταυτόχρονα την ενεργή και ελεύθερη συμμετοχή του στην άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων του (όπως ο συνδικαλισμός).

Ο Ν.2068/1992 κύρωσε την Σύμβαση 108/1982 μεταξύ της Ελλάδας και του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά την οποία δεν είχαν περιληφθεί ειδικές ρυθμίσεις για την προστασία από την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Συνεπώς η χώρα μας ήταν υποχρεωμένη να συμμορφωθεί απέναντι στις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να θεσπίσει ειδικές διατάξεις κατά τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 9 παρ. 1 εδ. β' και του άρθρου 19.

Από τις συνθήκες αυτές διαφαίνεται πως η θέσπιση ειδικών διατάξεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων έναντι της παράνομης επεξεργασίας τους ήταν επιτακτική. Ο Ν. 2472/1997, συνεπώς, απορρέει από μία διττή αναγκαιότητα:

²²⁹ Βλ. Γέροντας Α., ό.π. σελ. 181.

την διασφάλιση του δημοκρατικού και φιλελεύθερου χαρακτήρα της τεχνολογικής ανάπτυξης και την διασφάλιση της άσκησης των ατομικών θεμελιωδών δικαιωμάτων κάθε πολίτη με την ταυτόχρονη προστασία της ιδιωτικής του σφαίρας.²³⁰

Η Κοινωνία της Πληροφορίας με τη σύγχρονη εξελιγμένη μορφή της θέτει τις προσωπικές και ιδιωτικές πληροφορίες των ατόμων στο επίκεντρο, δίδοντας περιθώρια για την επεξεργασία τους και τη χρήση τους. Ο αποδέκτης των πληροφοριών ενός ατόμου έχει την ευχέρεια της λήψης και της διαχείρισης των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων ενός τρίτου που δύναται να περιλαμβάνουν πληροφορίες και στοιχεία για την ταυτότητά του, την ιστορία του, το βιογραφικό του, το επάγγελμα και την ιδιότητά του, τις κοινωνικές και οικογενειακές του σχέσεις, τις οικονομικές δραστηριότητες του και την επικοινωνία του με τρίτους. Η συνθήκη αυτή γεννά σοβαρότατους κινδύνους καθώς καθιστά τον κάθε σύγχρονο άνθρωπο, που ενδεχομένως να μην ασχολείται με την πληροφορική, «διάφανο».

Παρά λοιπόν την αδιαμφισβήτητη προσφορά της Κοινωνίας της Πληροφορίας και των προτερημάτων της στην επικοινωνία, στην ενημέρωση και στην λήψη πληροφοριών αλλά και στην εξέλιξη της γνώσης, διαφαίνονται κίνδυνοι. Τα γεγονότα αυτά έχουν δημιουργήσει μια σύγκρουση δικαιωμάτων: αφενός του δικαιώματος στην γνώση και την επικοινωνία και αφετέρου του δικαιώματος της προστασίας της ιδιωτικής ζωής από εξωτερικές συνθήκες που αποτελούν εν δυνάμει προσβλητικούς προς την προσωπικότητα παράγοντες. Αυτήν ακριβώς την σύγκρουση δικαιωμάτων αποφάσισε να διευθετήσει ο νομοθέτης εισάγοντας ειδικές διατάξεις που ρυθμίζουν την ισορροπία μεταξύ της ιδιωτικής σφαίρας και της συνεχούς κοινωνικής μεταβολής. Η προώθηση της δικαιοσύνης προς τη διασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας αποτελεί τον κύριο άξονα της εφαρμογής των ειδικών διατάξεων, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Τα δικαιώματα τα οποία συγκρούονται με γνώμονα τις αναφερόμενες απειλές και τους σύγχρονους κινδύνους της Κοινωνίας της Πληροφορίας διαχωρίζονται σε

²³⁰ Βλ. Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2472/1997 Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ΚΝοΒ 47, 1997 σελ. 501.

δύο κατηγορίες: στα δικαιώματα του ατόμου από την προστασία των δεδομένων και στα συμφέροντα της ελεύθερης κυκλοφορίας των πληροφοριών.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα κάθε πολίτη αναφέρονται στην ελευθερία του να επιλέγει και να αποφασίζει μόνος/μόνη για την διαχείριση των πληροφοριών που αφορούν το άτομο του από τρίτους και σε ποιους θα αποκαλύπτει τις προσωπικές του πληροφορίες. Αυτές οι δυνατότητες του ατόμου συνθέτουν το δικαίωμα της πληροφορικής αυτοδιάθεσης ή του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, το οποίο έχει ως στόχο την προστασία της προσωπικότητας του πολίτη με την ταυτόχρονη διασφάλιση της άσκησης και της προστασίας των δικαιωμάτων του, του ιδιωτικού του βίου και των θεμελιωδών ελευθεριών του.

Τα συμφέροντα της ελεύθερης κυκλοφορίας των πληροφοριών ανάγονται στο δικαίωμα της πληροφοριακής ελευθερίας, το οποίο αναφέρεται στην ανεμπόδιστη κυκλοφορία, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών πληροφοριών εντός του γενικότερου κρατικού και κοινωνικοοικονομικού πλαισίου. Το δικαίωμα της πληροφοριακής ελευθερίας κατοχυρώνει το *πληροφορείν* και το *πληροφορείσθαι*, όμως υπόκειται στην εφαρμογή της απαιτούμενης κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ της διασφάλισης της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος από τις επιβλαβείς πληροφορίες και της εξασφάλισης της ελεύθερης κυκλοφορίας των πληροφοριών.²³¹

Στις περιπτώσεις όμως που τα προσωπικά δεδομένα αφορούν «δημόσια πρόσωπα» σαφώς και κατά καιρούς έχουμε διαπιστώσει διαφοροποιήσεις ακόμα και σε δεδομένα που δεν συνδέονται άμεσα με την άσκηση δημοσίων καθηκόντων. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν περιπτώσεις εκείνες όπου τα δεδομένα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής δημιουργούν σύγκρουση καθηκόντων ή υπόνοια μεροληψίας ή όταν η κατάσταση της υγείας ενός δημοσίου προσώπου μπορεί να επηρεάσει την άσκηση των καθηκόντων του²³². Εκτός όμως από τις περιπτώσεις αυτές, εξαιρέσεις στο δικαίωμα του υποκειμένου των προσωπικών

²³¹ Βλ. *Μαρίνος Α.*, Το Internet και οι συνέπειες του κυρίως στο χώρο του Δικαίου, ΕλλΔνη 39, 1998, σελ. 2.

²³² Βλ. *Βλαχόπουλος Σ.* Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2007, σελ 212 επ.

δεδομένων μπορούν να υπάρξουν όταν η αποκάλυψη των δεδομένων αυτών είναι απαραίτητη για τον έλεγχο και την αξιοπιστία του «δημοσίου προσώπου» καθώς και για τις συνέπειες των πράξεών του εξαιτίας της αποκάλυψης αυτών των δεδομένων²³³.

Ομοίως εξαιρέσεις υπάρχουν όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει προβεί σε πράξεις που εμπίπτουν στο ποινικό δίκαιο ή που αφορούν την δημόσια ασφάλεια, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την απόφαση του Έλληνα νομοθέτη για «αφαίρεση των μασκών»²³⁴ από τους εγκληματίες κρίνοντας ότι η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα της εξακρίβωσης εγκλημάτων καθίσταται μη αποδεκτή πολυτέλεια. Σύμφωνα εξάλλου και με το άρθρο 2 στοιχ. β' εδ. β' του νόμου 2472/ 1997, «ειδικά για τα σχετικά (δεδομένα) με ποινικές διώξεις ή καταδίκες δύναται να επιτραπεί η δημοσιοποίηση μόνον από εισαγγελική αρχή για τα αδικήματα που αναφέρονται στο εδάφιο β' της παραγράφου 2 του άρθρου 3 με διάταξη του αρμοδίου Εισαγγελέα Πρωτοδικών ή του Εισαγγελέα Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο. Η δημοσιοποίηση αυτή αποσκοπεί στην προστασία του κοινωνικού συνόλου, των ανηλίκων, των ευάλωτων ή ανίσχυρων πληθυσμιακών ομάδων και προς ευχερέστερη πραγμάτωση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των παραπάνω αδικημάτων». Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 στοιχ. β' του νόμου 3635/ 2007, «Οι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων, η οποία πραγματοποιείται: αα) ... β) από τις δικαστικές – εισαγγελικές

²³³ Αλεβιζάτος Ν., Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση – Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων, ΔιΜΕΕ 1/ 2004, σελ. 14 επ. Ομοίως βλ. απόφαση Αρχής 70/ 2005, (σύνοψη) για δύο παραδείγματα ιδιωτικής ζωής ιεραρχών, το πρώτο από τα οποία συνδέεται και το δεύτερο δεν συνδέεται με την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων: «Οι καταμαρτυρούμενες συμπεριφορές του μητροπολίτη... υπερβαίνουν την προσωπική του ζωή και συνιστούν τμήμα του ελεγχόμενου από τον τύπο δημοσίου του βίου, πολλώ δε μάλλον αν η ορισμένη συμπεριφορά συνιστά και σεξουαλική παρενόχληση προσώπου που βρίσκεται σε υπηρεσιακή προς αυτόν εξάρτηση». Και από την άλλη πλευρά: «... η Αρχή... απαγόρευσε να επαναπροβληθούν τα εξής σημεία των ακόλουθων εκπομπών: αα) η προβληθείσα στην εκπομπή της... συνέντευξη του δικηγόρου... όπου γίνεται αναφορά σε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα της παιδικής ηλικίας του Μητροπολίτη..., που δεν συνδέονται άμεσα με την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων του ως δημοσίου προσώπου».

²³⁴ Βλ. Χατζηγάκη Σ., Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΝΓ, 14 Δεκεμβρίου 2007, σελ. 2579.

αρχές και τις υπηρεσίες που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της απονομής δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό την βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας, κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, παραβάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, επιβουλής της δημόσιας τάξης, ως και τελούμενων σε βάρος ανηλίκων θυμάτων προς τα ανωτέρω εφαρμόζονται οι ισχύουσες ουσιαστικές και δικονομικές ποινικές διατάξεις».²³⁵

4. Η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και η δημοσιοποίηση πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

4.1. Εισαγωγικά.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) ή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών εμπεριέχει τρία μέρη, όπου το πρώτο αποτελείται από την παράθεση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών (άρθρα 1-1B), το δεύτερο μέρος αναφέρεται σε ό,τι αφορά τη λειτουργία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου (άρθρα 19-51) και το τρίτο μέρος αποτελείται από την περιγραφή των λειτουργικών διαδικασιών και της εφαρμογής της ΕΣΔΑ, όπως ακριβώς θα πρέπει να διενεργήσουν τα συμβαλλόμενα μέρη (άρθρα 52-59).

Η ΕΣΔΑ θεσπίστηκε στη Ρώμη το 1950 από το Συμβούλιο της Ευρώπης και θεωρείται δεδομένο πως είναι αποδεκτή και εφαρμοστέα από όλα τα κράτη της Ευρώπης.²³⁶ Το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο για να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου και για να προωθήσει την δημοκρατία σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι κυβερνήσεις κύρωσαν την ΕΣΔΑ και ανέλαβαν νομική δέσμευση για την προστασία των βασικών

²³⁵ Βλ. απόφαση Αρχής 128/ 2012, www.dpa.gr, επίσκεψη 01/07/2013.

²³⁶ Δεν θα πρέπει να συγχέεται το Συμβούλιο της Ευρώπης με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν συμμετέχει στην ΕΣΔΑ.

δικαιωμάτων και ελευθεριών (που ονομάζονται «άρθρα») όλων των πολιτών στο εσωτερικό της χώρας τους.

Κάθε ευρωπαίος πολίτης, ο οποίος θεωρεί πως έχει υπάρξει παραβίαση των ατομικών του ελευθεριών και δικαιωμάτων, μπορεί να απευθυνθεί στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η σύνταξη και η θέσπιση της εν λόγω Συμβάσεως θεωρήθηκε ρηξικέλευθη στον χώρο των διεθνών συμβάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό συμβαίνει καθώς μέχρι την επικύρωση της ΕΣΔΑ, υποκείμενα της διεθνούς νομοθεσίας θεωρούνταν μόνο τα κράτη και όχι οι ιδιώτες. Έτσι, η ΕΣΔΑ δίνει τη δυνατότητα σε κάθε ευρωπαίο πολίτη να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην διεθνή σκηνή σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Βέβαια, εντός του πλαισίου της ΕΣΔΑ, μπορούν να απευθυνθούν τα κράτη εναντίον άλλων κρατών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επιπρόσθετα, η Σύμβαση θεωρείται η μοναδική που κατέχει και προσφέρει τον υψηλότερο βαθμό προστασίας των πολιτών. Η ΕΣΔΑ στοχεύει στην προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων, ενώ στην χώρα μας κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53/1974. Η τυπική ισχύς της ΕΣΔΑ στη χώρα μας είναι αυξημένη κατ' επιταγή του άρθρου 28 παρ.1 του Συντάγματος.²³⁷

Οι χώρες που δημιούργησαν την ΕΣΔΑ, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, ίδρυσαν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως φορέα επίβλεψης του κατά πόσο τα συμβαλλόμενα κράτη τηρούν τις υποχρεώσεις και δεσμεύσεις που απορρέουν από τη σύμβαση, ενώ το Ελεγκτικό Συνέδριο εδρεύει στο Στρασβούργο. Καθώς έχει περάσει πάνω από μισό αιώνα από την κύρωση της ΕΣΔΑ και με δεδομένο πως οι κοινωνίες αναπτύσσονται συνεχώς και αναδιαμορφώνονται, ο κατάλογος των δικαιωμάτων που καλύπτονται από τη σύμβαση έχουν αναπτυχθεί μέσω των «Πρωτόκολλων», που περιλαμβάνουν τα δικαιώματα που αφορούν την εκπαίδευση, την ιδιοκτησία και την κατάργηση της θανατικής ποινής.

²³⁷ *Οι γενικά παραδεκτοί κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.*

Η ΕΣΔΑ αποτέλεσε την βάση για την ανάπτυξη άλλων συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, η Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού και η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

4.2. Το νομοθετικό πλαίσιο της ελεύθερης έκφρασης.

Η σύμβαση περιλαμβάνει τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των πολιτών των συμβαλλόμενων κρατών, των ευρωπαϊκών κρατών δηλαδή. Το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ αναφέρεται στην διττή έννοια της ελευθερίας της εκφράσεως, ως ελευθερία της γνώμης και ως ελευθερία της αναζητήσεως, της λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς όμως να αναφέρεται ξεκάθαρα στην ελευθερία του τύπου. Παρακάτω παρατίθεται αυτούσιο το άρθρο 10:

«1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, καθώς και της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών χωρίς παρέμβαση από δημόσια αρχή και ασχέτως συνόρων. Αυτό το Άρθρο δεν απαγορεύει στα Κράτη να επιβάλλουν διαδικασίες αδειοδότησης για τις επιχειρήσεις μετάδοσης εκπομπών, την τηλεόραση ή τον κινηματογράφο.

2. Η ενάσκηση αυτών των ελευθεριών, καθώς συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες, μπορεί να υπόκειται σε διατυπώσεις, όρους και περιορισμούς ή κυρώσεις εφόσον αυτές περιγράφονται στον νόμο και είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία για λόγους εθνικής ασφάλειας, εδαφικής ακεραιότητας ή δημόσιας ασφάλειας, για την αποτροπή εκτροπής ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας και των ηθών, για την προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των άλλων, για την αποτροπή της κοινοποίησης πληροφοριών που συλλέχθησαν με εμπιστευτικότητα, ή για την προστασία του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

Παρόλο που η ΕΣΔΑ στο άρθρο 10 δεν κάνει ευθεία αναφορά στην ελευθερία του τύπου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αναφερθεί και υπερτονίσει την τεράστια σημαντικότητα του τύπου σε κάθε

φιλελεύθερη δημοκρατία, και συγκεκριμένα στην υπόθεση περιορισμού της ελευθερίας του τύπου, την οποία και εκδίκασε (*Sunday Times*). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και η Επιτροπή (που λειτούργησε έως το 1998 όπου το Πρωτόκολλο 11 τέθηκε σε ισχύ) έχουν σταθερά ερμηνεύσει το δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ ως «μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την πρόοδο της δημοκρατικής κοινωνίας και για την ανάπτυξη του κάθε ανθρώπου», όπως εκφράζεται στην απόφαση *Handyside εναντίον του Ηνωμένου Βασιλείου*.

Στο σημείο αυτό, εύλογα θα παρατεθούν δύο υποθέσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι οποίες αφορούν την ελευθερία έκφρασης (του τύπου) κατά το άρθρο 10.

Η πρώτη υπόθεση αφορά το *Handyside εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου*, μία δίκη που έλαβε χώρα στις 12/12/1976. Ο Handyside ήταν ένας εκδότης που σκόπευε να εκδώσει το «Μικρό Κόκκινο Σχολικό Βιβλίο» το έτος 1971, το οποίο αναφερόταν σε παιδιά και σε εφήβους αλλά εμπειρείχε ζητήματα όπως τα σεξουαλικά προβλήματα. Ένα Λονδρέζικο δικαστήριο διέταξε την απαγόρευση της έκδοσης του συγκεκριμένου βιβλίου ισχυριζόμενο πως παραβιάζει τη δράση των εκδόσεων. Ο Handyside αντέδρασε ισχυριζόμενος την παραβίαση του άρθρου 10, όμως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απεφάνθη με 13 ψήφους πως δεν υπήρχε καμία παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Αντίθετα, στην υπόθεση της *Sunday Times*²³⁸ το Δικαστήριο απεφάνθη υπέρ της εφημερίδας τονίζοντας την σημαντικότητα του τύπου ως μέσο πληροφόρησης του κοινού και αναφέροντας πως η ελευθερία της πληροφορίας είναι αξίωση του κοινού προς εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής του τύπου, η οποία σαφώς και είναι θεμελιωμένη στην ΕΣΔΑ.²³⁹

Το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ τονίζει ότι η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει μια διπλή έννοια: την ελευθερία της έκφρασης ως κοινωνικό δικαίωμα, το οποίο επιτρέπει την ελεύθερη συζήτηση στην κοινωνία και θεωρείται ένα βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη της δημοκρατίας και της ελευθερίας της έκφρασης ως ένα ατομικό δικαίωμα που περιλαμβάνει όχι μόνο το δικαίωμα του καθενός να λαμβάνει

²³⁸ *Sunday Times κατά Ηνωμένου Βασιλείου (αριθ. 1)*, της 26ης Απριλίου 1979.

²³⁹ Βλ. Δαγτόγλου., ό.π., 1991 σελ. 466.

πληροφορίες και ιδέες, αλλά και το δικαίωμα να διαμορφώσει άποψη. Αυτή η δυαδικότητα συνεπάγεται ότι η παραβίαση του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης δεν επηρεάζει μόνο το δικαίωμα του ατόμου αλλά βλάπτει την κοινωνία στο σύνολό της.

Το ευρωπαϊκό σύστημα ευνοεί αυτό το άρθρο, διότι θεωρεί την ελευθερία της έκφρασης ως το απαραίτητο αντίβαρο προκειμένου να εξισορροπηθεί η ανεξαρτησία των τριών εξουσιών της κυβέρνησης, της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος είναι αρκετά ευρύ, εφόσον περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, καθώς και το δικαίωμα της διάδοσης των πληροφοριών και των ιδεών και τη λήψη αυτών. Η ερμηνεία των δικαιωμάτων αυτών είναι γενική, συνεπώς οποιαδήποτε μέσα χρησιμοποιούνται για την προστασία τους είναι έγκυρα, δηλαδή κάθε είδος της έκφρασης, όπως η λεκτική, η καλλιτεχνική, η εμπορική, η δημόσια ή ακόμα και η σιωπή περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος των ελευθεριών που διατυπώνονται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.

Το άρθρο 10 επιτρέπει στα όργανα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να διευρύνουν σε κάθε υπόθεση, αρχικά την συμπεριφορά των κρατικών οργάνων σε σχέση προς την αρχή της ελευθερίας και έπειτα το κατά πόσο οι περιορισμοί δικαιολογούνται υπό στενή ερμηνεία της παραγράφου 2 του άρθρου 10.²⁴⁰ Η αντιστοιχία του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ με το άρθρο 14 παρ. 1 του ελληνικού Συντάγματος περί ελευθερίας του τύπου υφίσταται έως ένα βαθμό, όμως το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ αναφέρεται σε ένα ευρύτερο φάσμα αναφερόμενο στην διάδοση των πληροφοριών. Το Σύνταγμα κάνει αναφορά στην διάδοση των πληροφοριών στα άρθρα 5Α, 9Α και 19. Το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ πραγματοποιεί μία απλή αναφορά μεταξύ των σχέσεων του κράτους και των επιχειρήσεων ραδιοφωνίας κινηματογράφου ή τηλεοράσεως, ενώ το άρθρο 14 του Συντάγματος αναφέρεται αναλυτικά στον τύπο.

Από την άλλη, το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ παρουσιάζεται αναλυτικότερο όσον αφορά τα όρια της ελευθερίας της έκφρασης, δεδομένου πως αποτελεί μία διεθνή

²⁴⁰ Βλ. Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα 1995, σελ. 90.

σύμβαση που δεσμεύει τους συμβαλλόμενους εθνικούς νομοθέτες προς την υιοθέτηση των ίδιων πρακτικών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ αναφέρει τον όρο 'στοχασμούς', ενώ το άρθρο 14 του Συντάγματος τους όρους 'ιδέες' και 'πληροφορίες', ενώ η λέξη 'καθένας' του ελληνικού Συντάγματος συμπίπτει με τη φράση 'παν πρόσωπον' της ΕΣΔΑ. Παρατηρείται πως η ΕΣΔΑ, ως διεθνής σύμβαση, δεν θέτει περιορισμούς και σύνορα στα 'πρόσωπα' στα οποία απευθύνεται, σκιαγραφώντας μία καθολικότητα. Πλην των διαφοροποιήσεων αυτών, η ουσία των διατάξεων αυτών είναι το προστατευτικό πεδίο που τίθεται γύρω από την γνώμη, τις ιδέες και τις πληροφορίες, όπως και τους στοχασμούς, στοιχεία που διαμορφώνουν τη γνώμη των κοινωνιών.

Το άρθρο 10 προωθεί μία δημοκρατική κοινωνία, η οποία είναι ανοιχτή στον διάλογο, στην ενεργή συμμετοχή των πολιτών και της κοινής γνώμης, στην διαφάνεια και στην λογοδοσία. Βάσει ορισμού, για να υπάρξει μία δημοκρατική κοινωνία θα πρέπει να υπάρξει αφενός η ελευθερία της έκφρασης, του διαλόγου, της έρευνας και της κριτικής και αφετέρου ένα σύστημα ελευθεροτυπίας και ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης, το οποίο λειτουργεί ως εργαλείο πληροφόρησης αλλά και ελέγχου των πολιτικών και μη δημοσίων αρχών. Συνεπώς, το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ είναι συνώνυμο με μία δημοκρατική κοινωνία, που επιτρέπει την ελευθερία του λόγου και του τύπου.²⁴¹

4.3.. Το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.

Η ιδιωτική ζωή περιλαμβάνει την σωματική και ψυχική ακεραιότητα του ατόμου, τον προσωπικό ή ιδιωτικό του χώρο, την συλλογή και την δημοσίευση των προσωπικών του πληροφοριών, την προσωπική του ταυτότητα, την προσωπική του

²⁴¹ Βλ. Bollinger L.C., Stone G.R., *Eternally Vigilant: Free Speech in Modern Era*, Chicago: University of Chicago Press 2002.

αυτονομία και αυτοανάπτυξη, την σεξουαλικότητα του, την σχέση του με τους άλλους και την φήμη του.²⁴²

Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ονομάζεται *δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής* και αναφέρει ρητώς:

1. *Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.*

Το άρθρο 8 αποτελεί ένα εξειδικευμένο δικαίωμα έτσι ώστε σε ορισμένες συνθήκες οι δημόσιες αρχές να μπορούν να παρέμβουν στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου. Αυτές οι συνθήκες ορίζονται στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου:

2. *Κατά την ενάσκηση αυτού του δικαιώματος δεν επιτρέπεται παρέμβαση δημόσιας αρχής, παρά μόνον εφόσον είναι σύμφωνη με τον νόμο και είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας ασφάλειας ή οικονομικής ευημερίας της χώρας, για την αποτροπή των εκτροπών ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας ή των ηθών, ή για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.*

Τέτοιες παρεμβολές θα είναι αναλογικές σύμφωνα με τον νόμο και είναι απαραίτητες για την προστασία της εθνικής και δημόσιας ασφάλειας, για την πρόληψη εγκλημάτων και την προστασία της ευημερίας κάθε κράτους και των πολιτών του.

Το άρθρο 8 προστατεύει την ιδιωτική ζωή των φυσικών προσώπων έναντι της αυθαίρετης ανάμειξης των δημοσίων αρχών και των ιδιωτικών οργανισμών, όπως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το άρθρο καλύπτει τέσσερις διακριτές περιοχές, την ιδιωτική ζωή, την οικογενειακή ζωή, την οικία και την αλληλογραφία.

Η ΕΣΔΑ με το άρθρο αυτό, κάνει αναφορά στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, καθώς συνθέτει ένα πλαίσιο για την παρακολούθηση της συλλογής και της διατήρησης των προσωπικών δεδομένων. Το άρθρο διασφαλίζει ότι κάθε άτομο

²⁴² Bl. Clayton R., Tomlinson T., *The Law of Human Rights*, Oxford: Oxford University Press 2009, σελ. 10.

έχει το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του, ώστε να μην αποκαλυφθούν σε τρίτους, ένα δικαίωμα που σταθμίζεται σε σχέση με τους νόμιμους στόχους της δημοκρατίας, δηλαδή την πρόληψη του εγκλήματος ή η οικονομική ευημερία της κοινωνίας. Οι περισσότερες μορφές επιτήρησης συνιστούν παρέμβαση στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, για παράδειγμα η χρήση του CCTV, το τηλέφωνο υποκλοπών, η εγκατάσταση συσκευών παρακολούθησης στον χώρο εργασίας και στο σπίτι και η επιτήρηση μέσω GPS. Η ψηφιακή καταγραφή μιας δημόσιας σκηνής, για παράδειγμα με CCTV, μπορεί να προκαλέσει τις ανησυχίες του άρθρου 8.

Ένα παράδειγμα του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κάθε ατόμου, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του, όπως απορρέει από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ είναι η υπόθεση 75/1995/581/667 του 1997 (Υπόθεση transsexual). Σύμφωνα με το άρθρο 8, καμία επέμβαση δημόσιας αρχής στην άσκηση των δικαιωμάτων της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας κάθε πολίτη δεν είναι επιτρεπτή, παρά μόνο υπό τις προβλεπόμενες στην παρ. 2 του εν λόγω άρθρου εξαιρέσεις. Οι ισχυρισμοί των αιτούντων στηρίχθηκαν στην παραβίαση του άρθρου 8²⁴³ καθώς δεν πραγματοποιήθηκε η εγγραφή transsexual ως «πατέρα» στην ληξιαρχική πράξη γεννήσεως τέκνου γεννηθέντος από την γυναίκα με την οποία αυτός συμβιώνει. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απεφάνθη πως το άρθρο 8 δεν καλύπτει μόνο τις περιπτώσεις που έχει τελεστεί γάμος, αλλά και άλλες καταστάσεις που συνιστούν de facto οικογένειες και αποφάσισε να κρίνει εφαρμοστέο το άρθρο στην περίπτωση αυτή.

Έτσι, φαίνεται ξεκάθαρα πως η έννοια της οικογενειακής ζωής ξεφεύγει από την τυπική έννοια και τις παραδοσιακές σχέσεις, καθώς δεν αφορά μόνο την τυπική μορφή της οικογένειας. Βάσει των σύγχρονων δεδομένων, ο όρος της οικογένειας καλύπτει τα δεσμευμένα ζευγάρια, τα ζευγάρια που συζούν και ζευγάρια του ίδιου

²⁴³ αλλά και του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως

φύλου, ενώ καλύπτει και τις σχέσεις με τα αδέρφια, τους θετούς γονείς και τα θετά παιδιά και τους παππούδες με τα εγγόνια.

Η υπόθεση *Καρολίνας του Μονακό κατά της Γερμανίας* αποτελεί μία ενδιαφέρουσα περίπτωση σχετικά με τη νομοθεσία της ιδιωτικής ζωής και της ελευθερίας του τύπου κατά την ΕΣΔΑ. Η Καρολίνα, πριγκίπισσα του Μονακό, προσπάθησε από τις αρχές του '90 να κινηθεί εναντίον της γερμανικής δικαιοσύνης με σκοπό την απαγόρευση της δημοσίευσης διαφόρων φωτογραφιών της. Οι φωτογραφίες αυτές, όπως ισχυρίστηκε η Καρολίνα, ήταν μέρος της ιδιωτικής της ζωής, καθώς αποθανάτιστηκε να ψωνίζει, να δειπνεί και να βρίσκεται σε διακοπές. Όμως τα γερμανικά δικαστήρια δεν δικαίωσαν την πριγκίπισσα, ισχυριζόμενα και επικαλούμενα την ελευθερία του τύπου που προστατεύει του δημοσιογράφους κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, από το οποίο εφαρμόζεται η ΕΣΔΑ, μέσω της πορείας του έχει αναγνωρίσει τη σημαντικότητα των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και τον αμέριστο σεβασμό που οφείλουν τα κράτη να έχουν σε αυτά. Οι κοινωνικοί, οικογενειακοί, ιδιωτικοί, προσωπικοί, συμβιωτικοί και οικονομικοί δεσμοί που συνάπτονται σε μία κοινότητα, έχουν διευρυνθεί μέσω της ΕΣΔΑ και συγκεκριμένα από το άρθρο 8 και έχουν ενσωματωθεί στα θεμελιώδη δικαιώματα που χαίρουν προστασίας.

4.4. Το δικαίωμα σεβασμού της κατοικίας.

Όπως αναφέρει το άρθρο 8²⁴⁴ ο σεβασμός όλων απέναντι στην κατοικία κάποιου ατόμου είναι κατοχυρωμένη και προστατεύεται νομολογιακά, ακόμη και από τις δημόσιες αρχές (πλην των προαναφερθεισών εξαιρέσεων). Η έννοια της κατοικίας δεν αναφέρεται μόνο στην μόνιμη οικία ενός ατόμου ή μίας οικογενείας, αλλά περιλαμβάνει επίσης ένα σπίτι διακοπών, έναν επαγγελματικό χώρο, τα τροχόσπιτα,

²⁴⁴ Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

τα караβάνια των νομάδων και ακόμη και τις οικίες οι οποίες κατασκευάστηκαν παρανόμως κατά παράβαση των ισχυόντων πολεοδομικών.²⁴⁵

Στην υπόθεση *Moreno Gomez v. Spain [2004]* ως κατοικία περιεγράφηκε η θέση, εννοώντας την φυσικά καθορισμένη περιοχή όπου αναπτύσσεται η οικογενειακή και ιδιωτική ζωή ενός ατόμου. Με δεδομένο το γεγονός όμως πως ο όρος κατοικία θεωρείται ως αυτόνομη έννοια για την ΕΣΔΑ, θα πρέπει ο συγκεκριμένος τόπος όπου ο ενάγων θεωρεί ως οικία να αξιολογηθεί από τους αρμοδίους για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε περιπτώσεις όπως στην υπόθεση *Gillow εναντίον του Ηνωμένου Βασιλείου [1986]* ή *Korecka εναντίον της Πολωνίας*, ως κατοικία θεωρήθηκε ο τόπος όπου το άτομο ζει σε μόνιμη βάση ή με τον οποίο διατηρεί επαρκείς και συνεχείς δεσμούς και σχέσεις.

Βάσει των υποθέσεων που έχουν καλυφθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η έννοια της κατοικίας καλύπτει το εξής φάσμα:

- i. τις παραθεριστικές κατοικίες, τις δεύτερες κατοικίες και τα ξενοδοχεία που παρέχουν μακροπρόθεσμη διαμονή,
- ii. το σπίτι το οποίο μισθώνει ένα άτομο,
- iii. την κοινωνική στέγαση που καταλαμβάνεται από τον αιτούντα ως ενοικιαστή, ακόμα και αν το δικαίωμα της κατοχής βάσει του εσωτερικού δικαίου μπορεί να έχει έρθει σε τέλος,
- iv. τις μη παραδοσιακές κατοικίες, όπως τα τροχόσπιτα,
- v. τους επαγγελματικούς χώρους, όταν δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ του γραφείου του ατόμου και της ιδιωτικής κατοικίας ή μεταξύ των ιδιωτικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων,
- vi. το εγγεγραμμένο γραφείο μίας εταιρείας, υποκαταστημάτων ή άλλων επιχειρησιακών εγκαταστάσεων,

²⁴⁵ Βλ. υπόθεση *Buckley εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου [1996]*.

vii. τέλος, τις συνθήκες διαβίωσης ενός ατόμου που σωρευτικά είναι σύμφωνες με την έννοια της ιδιωτικής ζωής, της οικογενειακής ζωής και της κατοικίας.

Άλλες υποθέσεις αιτούντων, οι οποίες δεν δικαιώθηκαν από το Δικαστήριο, συνθέτουν το φάσμα το οποίο δεν γίνεται αποδεκτό ως κατοικία και συνεπώς δεν προστατεύεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ:

- i. το πλυσταριό που ανήκει από κοινού στους συνιδιοκτήτες μίας πολυκατοικίας και έχει σχεδιαστεί για περιστασιακή χρήση,
- ii. το καμαρίνι του καλλιτέχνη,
- iii. η γη στην οποία ο ιδιοκτήτης της επιδίδεται σε αθλήματα και δραστηριότητες, όπως το κυνήγι.

Το δικαίωμα του σεβασμού στην κατοικία προσβάλλεται σε περιπτώσεις όπως η κατάληψη της ιδιοκτησίας (και της οικίας και του οικοπέδου) ενός ατόμου, η έρευνα στον ιδιοκτησιακό χώρο κάποιου άλλου και οι μυρωδιές ή εκπομπές που αποτελούν εμπόδιο στο να απολαύσει ο άλλος το χώρο της κατοικίας του. Η εκπομπή και οι μυρωδιές συνάδουν με την υπόθεση *Guerra εναντίον Ιταλίας [1998]*, όπου ο Guerra ζούσε ένα χιλιόμετρο μακριά από ένα χημικό εργοστάσιο, του οποίου οι εκπομπές ταξινομήθηκαν ως υψηλού κινδύνου. Το αποτέλεσμα ήταν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να αποφανθεί ενάντια της Ιταλίας, καθώς θεώρησε πως η χώρα παρέλειψε να λάβει μέτρα διασφάλισης της προστασίας του άρθρου 8. Ουσιαστικά, η χώρα απέτυχε να προσφέρει στους κατοίκους της τις απαραίτητες πληροφορίες που θα παρείχαν την δυνατότητα στις προσφεύγοντες να εκτιμήσουν τον κίνδυνο που διέτρεχαν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους στην περίπτωση που θα συνέχιζαν να ζουν στις οικίες τους, οι οποίες ήταν εκτεθειμένες σε κίνδυνο σε περίπτωση ατυχήματος στο εργοστάσιο.

4.5. Το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας.

Η έννοια της αλληλογραφίας περιλαμβάνει τις ταχυδρομικές επιστολές, τα τηλεφωνήματα, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τα μηνύματα.²⁴⁶ Η προσβολή του δικαιώματος του σεβασμού στην αλληλογραφία περιλαμβάνει παραδείγματα όπως το άνοιγμα και την ανάγνωση της, τη διαγραφή της και την λογοκρισία της. Η υπόθεση *Jankauskas v. Lithuania* [2005] ολοκληρώθηκε με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πως ο τακτικός και αδιάκριτος έλεγχος της αλληλογραφίας των κρατουμένων παραβιάζει το άρθρο 8. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, κρίθηκε πως η υποκλοπή των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων συνιστά παράβαση του άρθρου 8.²⁴⁷

Οι τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της επικοινωνίας έχουν ληφθεί τακτικά υπόψη από το Δικαστήριο, το οποίο έχει υιοθετήσει μια εξελικτική ερμηνεία της αλληλογραφίας. Εκτός από τις παραδοσιακές επιστολές σε χαρτί, τα ακόλουθα έχουν θεωρηθεί ως "αλληλογραφία", για τους σκοπούς του άρθρου 8, σύμφωνα με παρελθοντικές υποθέσεις του Δικαστηρίου:

- i. παλαιότερες μορφές της ηλεκτρονικής επικοινωνίας,
- ii. τα μηνύματα τηλειδιοποίησης,
- iii. τηλεφωνικές συνομιλίες, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών που αφορούν αυτές, δηλαδή την ημερομηνία, τον αριθμό και την διάρκεια τους,
- iv. τα ηλεκτρονικά μηνύματα και τις πληροφορίες που προέρχονται από την παρακολούθηση της προσωπικής χρήσης του Διαδικτύου,
- v. την ιδιωτική ραδιοεπικοινωνία χωρίς να πρόκειται για ένα δημόσια μήκος κύματος,
- vi. την αλληλογραφία κατά την διάρκεια των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων,

²⁴⁶ Βλ. αντίστοιχες υποθέσεις *Malone εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου* [1984], *Halford εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου* [1997] και *Golders εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου* [1975].

²⁴⁷ Βλ. *Malone v. the United Kingdom* [1990]

vii. τα ηλεκτρονικά δεδομένα ενός δικηγορικού γραφείου.

Οι διάφορες υποθέσεις προσβολής του σεβασμού στην αλληλογραφία οδήγησε στην δημιουργία νέων νομικών διατάξεων όπως το Regulation of Investigatory Powers Act 2000. Πρόσφατα, υποθέσεις όπως η *R (on the application of Bryant and others) v Commissioner of the Police of the Metropolis [2011]* ενάντια στην αστυνομία κατέληξαν στην υπαγωγή του τηλεφωνικού hacking σε αστικές υποθέσεις στο άρθρο 8. Το Δικαστήριο απεφάνθη πως η αστυνομία απέτυχε να παρέχει πληροφορίες σχετικά με το hacking και απέτυχε να πραγματοποιήσει μια αποτελεσματική έρευνα ως μέρος της θετικής υποχρέωση που ενέχει το άρθρο 8.

Το Ηνωμένο Βασίλειο και κυρίως το Λονδίνο, αποτελούν μία ιδιάζουσα περίπτωση όπου οι νομικοί της έχουν προβληματιστεί ιδιαίτερα με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, οι εξελίξεις στην τεχνολογία έχουν οδηγήσει στην ταχεία επέκταση της επιτήρησης και της συλλογής δεδομένων που επιτρέπουν στις δημόσιες αρχές και στις ιδιωτικές εταιρείες την συλλογή, την διατήρηση και την πρόσβαση, όπως και τον διαμοιρασμό ενός τεράστιου όγκου προσωπικών πληροφοριών για τους πολίτες. Το 2011 η Επιτροπή δημοσίευσε μια σημαντική έκθεση από σχετικά με το απόρρητο των πληροφοριών που εγείρει ερωτήματα σχετικά με το πώς είναι προστατευμένα τα προσωπικά δεδομένα των Βρετανών, δεδομένης της έκτασης της συλλογής των δεδομένων και της επιτήρησης στην οποία υπόκεινται.

4.6. Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης.

Το δικαίωμα του σεβασμού της αλληλογραφίας ενός ατόμου, όπως απορρέει από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, αποσκοπεί στην προστασία του απόρρητου των ιδιωτικών επικοινωνιών και εγγυάται το δικαίωμα στην απρόσκοπτη και χωρίς λογοκρισία επικοινωνία με τους άλλους. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί πως ενέχει και το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης. Όμως, το κατά πόσο το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ εμπεριέχει το δικαίωμα της διάθεσης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος

της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, παραμένει ασαφές. Στην υπόθεση *Pretty εναντίον United Kingdom* το δικαστήριο αφήνει αναπάντητο το ζήτημα αυτό.²⁴⁸

Η Συνέλευση που προετοίμασε τον Χάρτη πριν από την έκδοση της ΕΣΔΑ θεώρησε πως θα έπρεπε να συμπεριληφθεί το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, ένα αίτημα που απορρίφθηκε. Αντ' αυτού, αποφάσισε να συμπεριλάβει το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων για να διατηρήσει τα κύρια στοιχεία της οδηγίας 95/46 / ΕΚ. Έτσι, τα ουσιώδη στοιχεία που ορίζονται στο άρθρο 8 παρ. 2 και 8 παρ. 3 αντιστοιχούν με τις βασικές αρχές της οδηγίας 95/46 / ΕΚ, όπως η δίκαιη και νόμιμη επεξεργασία, ο περιορισμός του σκοπού, τα δικαιώματα πρόσβασης και διόρθωσης και η ανεξάρτητη εποπτεία.

Επιπλέον, δεν αποκλείεται ότι το Δικαστήριο μπορεί να βρει άλλα βασικά στοιχεία της προστασίας των δεδομένων που δεν έχουν εκφραστεί στο άρθρο 8 (παρ. 2 και 3), αλλά είναι διαθέσιμα στην Οδηγία 95/46 / ΕΚ και μπορεί να θεωρηθούν ως 'σιωπηρά' στο άρθρο 8 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Σε κάθε περίπτωση, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 (με την συμμετοχή κάθε διαδικασίας επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων) δεν πρέπει να συγχέεται με το κατά πόσο το θεμελιώδες δικαίωμα του άρθρου 8 έχει υποστεί παρέμβαση. Μια παρέμβαση στο άρθρο 8 δεν προκύπτει από το γεγονός ότι τα προσωπικά δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία, καθώς μία τέτοια παρεμβολή μπορεί να αποδειχθεί μόνον εάν ένα ή περισσότερα από τα κύρια στοιχεία του δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων («οι θεμιτοί λόγοι που προβλέπονται από δικαίον» ή «η ανεξάρτητη εποπτεία») δεν έχουν τηρηθεί.

²⁴⁸ Η *Pretty*, της οποίας η υπόθεση εκδικάστηκε το 2002 από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έπασχε από νόσο του κινητικού νευρώνα και ήταν παράλυτη από το λαιμό και κάτω. Η *Pretty* ζήτησε τη βοήθεια του συζύγου της να αυτοκτονήσει. Κατά το αγγλικό δίκαιο η αυτοκτονία δεν είναι έγκλημα, αλλά η παροχή βοήθειας σε τρίτο για να αυτοκτονήσει είναι. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή της *Pretty* υπό το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, βρίσκοντας πρωτίτερα μη εφαρμογή της υπόθεσης στα άρθρα 2, 3, 8, 9 και 14 της ΕΣΔΑ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

1. Εισαγωγή.

Όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των ΜΜΕ, τότε επέρχεται μία πάλη μεταξύ της ιδιωτικότητας κάθε ατόμου και της δημοσιότητας, η οποία οδηγεί στην σύγκρουση των ατομικών δικαιωμάτων. Αυτή η σύγκρουση των ατομικών δικαιωμάτων ενέχει τα επίπεδα της ελληνικής εθνικής νομοθεσίας αλλά και τα επίπεδα του ενωσιακού δικαίου και της ΕΣΔΑ. Το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ²⁴⁹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου του 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών αναγνωρίζει ένα πεδίο διαχείρισης των περιπτώσεων αυτών μέσω ενός συμβιβασμού της ελευθερίας της έκφρασης και του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής.

Ο νομοθέτης όμως έκανε περιορισμένη χρήση της δυνατότητας των παρεκκλίσεων και των εξαιρέσεων από τους κανόνες της Οδηγίας περί της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κι έτσι η οριοθέτηση των δικαιωμάτων της ιδιωτικότητας των προσωπικών δεδομένων και η οριοθέτηση των ελευθεριών των ΜΜΕ να μην συνάδουν σε απόλυτο βαθμό με όσα προδιαγράφει το ελληνικό Σύνταγμα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί θέματα κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, όπου η Αρχή Προστασίας Δεδομένων της χώρας μας δεν εφαρμόζει στο μέτρο που απαιτεί η άδεια της Αρχής τη διάταξη του άρθρου 7

²⁴⁹ Το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ αναφέρει: «Για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιείται αποκλειστικώς για δημοσιογραφικούς σκοπούς ή στο πλαίσιο καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης, τα κράτη μέλη προβλέπουν τις εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις από τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου, του κεφαλαίου IV και του κεφαλαίου VI μόνο στο βαθμό που είναι αναγκαίες ώστε το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής να συμβιβάζεται με τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία έκφρασης».

παρ. 2 στοιχ. ζ' του Νόμου 2472/1997²⁵⁰ σχετικά με την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Υπάρχει μία σύγκρουση μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων και του δικαιώματος του κοινού προς ενημέρωση, όπως και του δημοσιογραφικού καθήκοντος προς την ενημέρωση του κοινού. Όταν υφίσταται δημόσιο ενδιαφέρον, εννοώντας πως το κοινό έχει αφενός το απρόσκοπτο δικαίωμα στην πληροφόρηση και ο δημοσιογράφος αφετέρου έχει το καθήκον προς την ενημέρωση του κοινού, και συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις του νόμου, τότε η δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων σταθμίζεται ως νόμιμη, ανεξαρτήτως του τρόπου συλλογής των πληροφοριών.²⁵¹

Η αρχή της αναλογικότητας, αλλά και της αναγκαιότητας,²⁵² αποτελεί την 'λύση' της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, και επιβάλλει την δημοσιοποίηση των στοιχείων που χαρακτηρίζονται ως προσωπικά δεδομένα στο πλαίσιο της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και της δημοσιογραφικής έρευνας, και καθιστά την δημοσίευσή τους απολύτως αναγκαία όταν υφίσταται η ενημέρωση του κοινού, δηλαδή όταν η δημοσιοποίηση αφορά αποκλειστικά δημοσιογραφικούς σκοπούς. Η αρχή της αναλογικότητας ορίζει πως η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων είναι νόμιμη όταν εξυπηρετεί αποκλειστικά τους σκοπούς της πληροφόρησης του κοινού, όπως ορίζεται από το συνταγματικά θεμελιωμένο δικαίωμα του πληροφορείν (άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος) και του πληροφορείσθαι (άρθρο 5Α του Συντάγματος).

²⁵⁰ «Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή την διαχείριση συμφερόντων τρίτων, και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Η άδεια της αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής».

²⁵¹ Βλ. ΠολΠρωτ.Πειρ.706/2003, ΠολΠρωτ.Αθ. 65/2004.

²⁵² Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 2472/1997.

1.1. Η έννοια σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

«Σύγκρουση θεμελιωδών δικαιωμάτων διαφόρων φορέων συντρέχει, όταν η άσκηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος ενός προσώπου αποκλείει αναγκαίως εν όλω ή εν μέρει την σύγχρονη άσκηση του ίδιου ή άλλου θεμελιώδους δικαιώματος άλλου ή άλλων προσώπων»²⁵³.

Δηλαδή υπό νομική έννοια σύγκρουση είναι η ταυτόχρονη αναγνώριση και νόμιμη άσκηση δικαιωμάτων περισσότερων φορέων κατά τέτοιο τρόπο ώστε η νόμιμη άσκηση ενός δικαιώματος ενός προσώπου να περιορίζει την επίσης νόμιμη άσκηση ενός άλλου δικαιώματος ενός τρίτου προσώπου με κύριο χαρακτηριστικό να έχουμε σύγκρουση νόμιμη ασκουμένων δικαιωμάτων από όλους. Από την άλλη πλευρά βρίσκεται μία πραγματική σύγκρουση δικαιωμάτων η οποία και αποδοκιμάζεται από το δίκαιο καθώς το δίκαιο αποδοκιμάζει την παραβίαση του δικαιώματος του άλλου και στην προκειμένη περίπτωση έχουμε ταυτόχρονη παραβίαση εκατέρωθεν δικαιωμάτων.

Προκειμένου να λυθεί το πρόβλημα της σύγκρουσης, το ομοσπονδιακό Γερμανικό Δικαστήριο (ΓΟΣΔ) ανέπτυξε την θεωρία της στάθμισης συμφερόντων που συνδέεται στενά με την ιδεαλιστικού χαρακτήρα αντίληψη της Γερμανικής έννομης τάξης.

Αυτή η άποψη ξεκινά από την εσφαλμένη βάση της νόμιμης άσκησης των δικαιωμάτων και από τα δύο μέρη και αντιμετωπίζει το όλο θέμα περιπτωσιολογικά. Έτσι η στάθμιση συμφερόντων εντάσσεται στην αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια. *«Στο πλαίσιο δε της νομολογίας του ΓΟΣΔ αναπτύχθηκε η θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων που συνδέεται στενά με την επικρατούσα στην Γερμανία αντίληψη για το αξιολογικό σύστημα και την αξιολογική φύση της Γερμανικής έννομης τάξης»²⁵⁴.*

Η θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων έχει ως αφετηρία και βασική Αρχή τη νόμιμη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και από τα δύο μέρη της διαφοράς.

²⁵³ Βλ. Ράϊκου Αθ., Συνταγμ. Δ/τα, Θεμελιώδη Δικαιώματα, Εκδ. Σάκκουλα 2002, σελ. 23.

²⁵⁴ Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σελ. 247.

Αντιμετωπίζει δε το θέμα κατά περίπτωση προβαίνοντας σε στάθμιση συμφερόντων ad hoc.

Έτσι με βάση το αξιολογικό σύστημα της Γερμανικής έννομης Τάξης σε περίπτωση σύγκρουσης δικαιωμάτων «οι ανώτερες αξίες υπερτερούν και οι κατώτερες υποχωρούν». Η εν λόγω θεωρία και μέθοδος έχει υποστεί μεγάλη κριτική καθώς εύκολα και αβίαστα οποιοδήποτε αγαθό θα μπορούσε να εμφανιστεί ως «υψηλής και ευγενούς αξίας» και κάποιο άλλο ως κατώτερης.

Η στάθμιση συμφερόντων εντοπίζει μεν τις αντιθέσεις, χωρίς όμως να ενδιαφέρεται προς το όλον, κατευθύνεται με προτίμηση υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς αλλά αυτή η προτίμηση δεν είναι δυνατόν να τύχει απαλλαγής υποκειμενικών κρίσεων.

1.2. Τα επίπεδα σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ο Γαζής αναφέρει πως η «σύγκρουσις δικαιωμάτων υφίσταται οσάκις η σύμπτωση περισσοτέρων δικαιωμάτων επί του αυτού αντικειμένου ή η ύπαρξις πλειόνων δικαιωμάτων κατευθυνόμενων επί το αυτό αποτέλεσμα έχει ως συνέπειαν την κατάργησιν τινών ή την αλλοίωσιν απάντων ή τινών των εν λόγω δικαιωμάτων».²⁵⁵ Το δικαίωμα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων συχνά συγκρούεται με το δικαίωμα του Τύπου να ενημερώνει το κοινό (άρθρο 14 παρ. 1 Σ. ελευθερία της έκφρασης, δικαίωμα του πληροφορείν), καθώς και με το συνταγματικά κατοχυρωμένο άρθρο 5Α, δικαίωμα της πληροφόρησης (δικαίωμα του πληροφορείσθαι), αναγκαίο για την ενεργοποίηση του δικαιώματος συμμετοχής καθενός στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος.

Όπως αναφέρει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), δεν απορρέει η in abstracto επικράτηση του ενός δικαιώματος επί του

²⁵⁵ Βλ. Γαζής Α., *Η σύγκρουσις των δικαιωμάτων*, Σάκκουλας Αθήνα 1999, σελ. 76.

άλλου από το ελληνικό Σύνταγμα, με αποτέλεσμα να χρήζει μίας *in concreto* οριοθέτησης των πεδίων εφαρμογής των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Η οριοθέτηση αυτή πραγματοποιείται σύμφωνα με τις αρχές της *ad hoc* στάθμισης των αντιτιθέμενων συμφερόντων, της πρακτικής αρμονίας και της αναλογικής εξισορρόπησης, μέσω της εφαρμογής και της αρχής της αναλογικότητας όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Η οριοθέτηση θα πρέπει να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε αφενός τα προστατευόμενα αγαθά, δηλαδή τα συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών στην πληροφόρηση και στην ελευθερία της πληροφόρησης και αφετέρου τα συνταγματικά δικαιώματα στην προσωπικότητα, στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό και στην προστασία του ιδιωτικού βίου να διατηρήσουν την κανονιστική τους εμβέλεια.

Ο Νόμος 2472/1997 ορίζει με το άρθρο 4 παρ. 1²⁵⁶ την αρχή της νομιμότητας της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων. Έτσι, νόμιμη θεωρείται η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπου έχουν συλλεχθεί με θεμιτό και νόμιμο τρόπο.²⁵⁷ Το άρθρο αυτό ορίζει πως κάθε πράξη συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που ενέχει παράνομο χαρακτήρα θα πρέπει να θεωρείται πάντοτε παράνομη, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο των συλλεγμένων πληροφοριών και όποιος σκοπός ενημέρωσης του κοινού κι αν υπάρχει. Όμως, κάτι τέτοιο δεν ισχύει, δηλαδή η πάγια αξιολόγηση ως παράνομης κάθε πράξης που εμπεριέχει την αθέμιτη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Η Αρχή της Προστασίας των Δεδομένων, όπως και η ΕΣΔΑ και το ενωσιακό δίκαιο, αξιολογούν το επιτρεπτό ή όχι της δημοσίευσης των πληροφοριών οι οποίες έχουν αποκτηθεί αθέμιτα και παράνομα μέσω περαιτέρω διακρίσεων.²⁵⁸

²⁵⁶ Στο άρθρο 4 παρ. 1 στοιχ. α' αναφέρεται ρητά πως τα προσωπικά δεδομένα θα πρέπει: «*Να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών*».

²⁵⁷ Βλ. Χριστοδούλου Κ. Ν., *Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013, σελ. 175.

²⁵⁸ Βλ. Μήτρου Λ., *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας 2012, σελ. 65.

Έτσι, το άρθρο 7 του Ν. 2472/1997²⁵⁹ ορίζει πως οι εξαιρέσεις της συλλογής και επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να εμπεριέχουν τις κάτωθι προϋποθέσεις:

«α) Το υποκείμενο έδωσε τη γραπτή συγκατάθεσή του εκτός εάν η συγκατάθεση έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη ή νόμος ορίζει ότι η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση.

β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου ή προβλεπόμενου από τον νόμο συμφέροντος τρίτου, εάν το υποκείμενο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.

γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου.

δ) Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας ή σε συναφείς κώδικες δεοντολογίας, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή την διαχείριση υπηρεσιών υγείας.

ε) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε αα) για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε

ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας είτε

γγ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας είτε

δδ) για την άσκηση δημόσιου φορολογικού ελέγχου ή δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών.

στ) Η επεξεργασία πραγματοποιείται για ερευνητικούς και επιστημονικούς αποκλειστικά σκοπούς και υπό τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αναφέρονται.

²⁵⁹ Στην παράγραφο 2.

ζ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή την διαχείριση συμφερόντων τρίτων, και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Η άδεια της αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής»,

Το δικαίωμα στη δημοσιογραφική έρευνα βρίσκεται σε αντίθετη τροχιά με το δικαίωμα στην προσωπικότητα και τις επιμέρους εκφάνσεις του (δηλαδή και της έννοιας των προσωπικών δεδομένων). Η στάθμιση τους είναι αυτή που τελικά θα δώσει την επίλυση της σύγκρουσης. Η έννοια του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος του κοινού δικαιολογεί συχνά την δημοσιογραφική έρευνα και την δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων, όπως και μία σειρά άλλων κριτηρίων (τα πρόσωπα απόλυτης/σχετικής επικαιρότητας, το αντικείμενο ευρημάτων κλπ.), ενώ οι συναλλακτικές υποχρεώσεις των ΜΜΕ χρησιμοποιούνται ως κατευθυντήριοι άξονες των ορίων της δημοσίευσης, στηριζόμενοι πάντα στην αρχή της αναλογικότητας.

Ο εγγυητής της διασφάλισης της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και επιπλέον, αποτελεί το όργανο το οποίο καλείται να αξιολογήσει τη νομιμότητα της επεξεργασίας και της δημοσίευσης των προσωπικών. Προκειμένου να κρίνει τη νομιμότητα της επεξεργασίας και της δημοσιοποίησης προχωρά στη ad hoc στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων, βάσει της πεποίθησης πως το ελληνικό Σύνταγμα δεν ενέχει in abstracto επικράτηση του ενός έναντι του άλλου. Η Αρχή προχωρά στην στάθμιση των δικαιωμάτων όχι μηχανιστικά, αλλά αντλώντας τα κριτήρια από Νομολογία του ΕΔΔΑ, του Ν. 2472/1997 και πάντα υπό τον τελικό έλεγχο που απορρέει από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας.²⁶⁰

Η εμφάνιση realities όπως το Big Brother στη χώρα μας, είχε επαναφέρει τη συζήτηση κρίσιμων ζητημάτων, όπως το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής με το δικαίωμα

²⁶⁰ Βλ. Καράκωστας Ι., Βρετού Χ., *Ελευθερία του Τύπου (ΜΜΕ) και προστασία προσωπικών δεδομένων*, ΝοΒ 59/2011, σελ. 3.

των πολιτών για πληροφόρηση, τα μέσα άντλησης των πληροφοριών με χαρακτήρα προσωπικό και τον ρόλο των ΜΜΕ στη συλλογή τέτοιων πληροφοριών. Η Αρχή της Προστασίας των Δεδομένων είχε θορυβηθεί με το συγκεκριμένο τηλεοπτικό reality και προβληματίστηκε στο κατά πόσο ένας πολίτης μπορεί να εκθέσει την ιδιωτική του ζωή σε τέτοιο βαθμό ώστε να βιντεοσκοπείται όταν κοιμάται, όταν κάνει μπάνιο και γενικά σε 24ωρη βάση. Η θεμελιώδης αρχή της αξίας του ανθρώπου και το ατομικό του δικαίωμα να διαθέτει τον εαυτό του οδήγησε την Αρχή στο να εγκρίνει την τηλεοπτική εκπομπή. Όπως σχολιάζει ο Λύτρας, υπάρχουν όρια στα ατομικά δικαιώματα και στον σεβασμό αυτών, δίνοντας το παράδειγμα: «*μπορεί εν ονόματι της προσωπικής ελευθερίας να περάσουμε χαλκάδες στη μύτη ενός ανθρώπου και να τον περιφέρουμε δίκην αρκούδας στους δρόμους της πόλης;*»²⁶¹

Η Αρχή θεώρησε πως μπορεί να προβεί σε 'τιμωρία' περιπτώσεων όπου πρόσωπα αφέθηκαν στον βορά της αδηφάγου βουλιμίας των τηλεοπτικών εκπομπών, που έθιξαν τα προσωπικά δικαιώματα αυτών. Ωστόσο, η Αρχή παρόλο που διατηρεί την αρμοδιότητα της στον τομέα της συλλογής και τήρησης των δεδομένων που μεταδίδονται τηλεοπτικά ή από τα ΜΜΕ γενικά, δεν μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις για την διάδοση αυτών σε δημοσιογράφους και σε τηλεοπτικές επιχειρήσεις, καθώς το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος καθιστά μοναδικό αρμόδιο όργανο το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης.²⁶² Συνεπώς, εντός του πλαισίου της σύγκρουσης των ατομικών δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής και της ελευθερίας της έκφρασης και της δημοσιοποίησης πληροφοριών των ΜΜΕ, θίγεται και το ευαίσθητο θέμα των αρμοδιοτήτων, όπως απορρέουν από τη θεσπισμένη νομοθεσία.

²⁶¹ Βλ. Λύτρας Σ., *Ενδιαφέρουσες όψεις της λειτουργίας της Αρχής: προσωπικά δεδομένα και τηλεοπτικές εκπομπές*. Στο: *15 χρόνια λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα*, Αθήνα 2014, σελ. 67.

²⁶² Βλ. Λύτρας Σ., *ό.π.*, σελ. 69.

2. Τα κριτήρια αξιολόγησης της στάθμισης της πληροφόρησης σε σχέση με τα ατομικά δικαιώματα.

Σύμφωνα με το άρθρο 25§1 εδ. β' Συντ. τα κρατικά όργανα προκειμένου «να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση» των συνταγματικών δικαιωμάτων, οφείλουν να άρουν τις μεταξύ τους συγκρούσεις. Η αρχή αυτής της άρσης της σύγκρουσης επιτυγχάνεται με την στάθμιση εκ μέρους του κρατικού οργάνου των συγκρουόμενων συμφερόντων και την επιλογή του επικρατέστερου σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

Η επιλογή ασκείται κατά διακριτική ευχέρεια, η οποία ελέγχεται βεβαίως δικαστικώς. Όπως προέκυψε και από την σχετική ανάλυση, ιεράρχηση δικαιωμάτων σε γενικό επίπεδο δεν είναι νοητή, διότι όλα αποτελούν συγκεκριμενοποιήσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και οποιαδήποτε ιεράρχηση θα οδηγούσε σε υποκειμενικές κρίσεις και σε πλήρη ανασφάλεια και σχετικοποίηση των δικαιωμάτων.

Ο καθορισμός της προτεραιότητας γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια, με τα οποία γίνεται υπαγωγή του επικρατούντος συμφέροντος στο δημόσιο συμφέρον, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Εν πάση περιπτώσει η άρση της σύγκρουσης πρέπει να γίνεται μετά από στάθμιση των συμφερόντων και κατά τρόπο που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή άσκηση όλων των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, από τους θεωρητικούς της στάθμισης των συμφερόντων γίνεται δεκτό ότι η στάθμιση της εκάστοτε προτεραιότητας, δηλαδή η προστασία της μμιας και ο περιορισμός της άλλης ατομικής ελευθερίας, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση είναι ζήτημα πραγματικά εξαρτώμενο από τις συντρέχουσες συγκύριες.

Σύμφωνα με τον Γ. Μιχαηλίδη – Νουάρο, ο οποίος μμελετώντας την σύγκρουση του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου με το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου²⁶³ δέχεται την θεωρία της «συγκεκριμένης στάθμισης των αγαθών», η στάθμιση αυτή συντελείται τόσο σε ένα επίπεδο αντικειμενικό με βάση τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις όσο και σε ένα επίπεδο υποκειμενικό που προσδιορίζεται από τη βούληση του ενδιαφερόμενου ατόμου. Η στάθμιση αυτή οφείλει να αναζητήσει την όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη προστασία και των δύο συγκρουόμενων δικαιωμάτων.

²⁶³ Βλ. Μιχαηλίδης – Νουάρος Γ., Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του Τύπου, ΤοΣ, 1983, σελ. 369 επ.

Αυτός ο κανόνας προκύπτει από την αρχή, ότι πριν φτάσει ο ερμηνευτής στην διαπίστωση της αντίφασης οφείλει να αναζητήσει τη νοηματική ενότητα του Συντάγματος, αφού το Σύνταγμα δεν είναι άθροισμα, αλλά σύστημα κανόνων δικαίου. Η επιλογή του ενός δικαιώματος σε βάρος του άλλου έχει θέση, αν η προηγούμενη ερμηνευτική προσπάθεια αποδειχθεί in concreto ατελέσφορη.

Η αρχή, λοιπόν, της στάθμισης συμφερόντων αποσκοπεί στην ad hoc αξιολόγηση των πραγματικών και νομικών δεδομένων προκειμένου να κριθεί το κατά περίπτωση επικρατέστερο συμφέρον ή στον ανάλογο περιορισμό των συγκρουόμενων συμφερόντων. Κλασική για την διατύπωση της παραμένει η απόφαση του ΣτΕ 810/1977 στην οποία έγινε στάθμιση μεταξύ των άρθρων 24§1 αφενός και 22§1, 106§1 και 107§1 αφετέρου. Το σκεπτικό της απόφασης περιέχει τρία σημεία τα οποία συνοψίζουν την ανωτέρω άποψη: i) «εν τυχόν δε ελλείψει οιασδήποτε φύσεως προστατευτικής νομοθετικής διατάξεως γεννάται εκ των συνταγματικών επιταγών (του 24§1) εν πάση περιπτώσει και διά την Διοίκησιν ευθεία υποχρέωσις όπως κατά την μόρφωσιν της κρίσεως της επί ζητήματος σχέσιν έχοντος προς τα περί των αι συνταγματικάί αυτά διατάξεις θέματα, λαμβάνει υπόψιν και τας περί την ως άνω προστασίαν απόψεις, εν συνεκτιμήσει πάντων των συνθετόντων το Εθνικόν συμφέρον λύσεως».

ii) «η Διοίκησις οφείλει, εν απουσία, νομοθετικής διατάξεως, να σταθμίζει και να συνεκτιμά πάντας τους εις τας υπ' αριθμ. 22§1, 106§1 και 107§1 συνταγματικάς διατάξεις αναφερόμενους παράγοντες, οίτινες δεν αποκλείεται εις συγκεκριμένην περίπτωσιν να έχουν μάλλον βαρύνουσαν σημασίαν, εν σχέσει προς την υπό του 24§1 του Συντάγματος διαγορευμένην προστασίαν του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος».

iii) «όταν πρόκειται να εκδοθούν διοικητικάί πράξεις, οι οποίες αφορούν πλείονας τομείς δραστηριότητας της Διοικήσεως πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν όλοι οι συνθέτοντες το εθνικό συμφέρον παράγοντες και μετά την συνεκτίμησιν και στάθμισιν αυτών, ενόψει και της σπουδαιότητος του επιδιωκομένου σκοπού και να προκρίνεται κατά την αληθή βούλησιν του νομοθέτου η καλύτερον εξυπηρετούσα το γενικώτερον εθνικόν συμφέρον λύσις, αυτή η ευχέρεια μμπορεί να ελεγχθεί από της απόψεως υπερβάσεως των άκρων ορίων της». Την ίδια γραμμή ακολουθεί παγίως πλέον η νομολογία (ΣτΕ 3047/80, 262/82, 1069/84, 1615/88, 2281/92).

2.1. Η σύγκρουση των ατομικών δικαιωμάτων στην περίπτωση της παράνομης συλλογής των πληροφοριών.

Στην παράνομη δημοσιογραφική έρευνα εμφανίζεται το ίδιο πρόβλημα, δηλαδή της πάλης μεταξύ της ιδιωτικότητας κάθε ατόμου και της δημοσιότητας, η οποία οδηγεί στην σύγκρουση των ατομικών δικαιωμάτων.²⁶⁴ Το δημοσιογραφικό απόρρητο βρίσκει την αιτιολόγησή του στο άρθρο 14 παρ. 2 του Συντάγματος, στις εγγυήσεις του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και στην ΕΣΔΑ, όπου κατοχυρώνουν την θεσμική εγγύηση της ελευθερίας του Τύπου και ορίζουν το λειτούργημα της αποκάλυψης των κακώς κειμένων στο κοινωνικό σύνολο. Με την παραδοχή αυτή θεωρείται πως η ελευθερία της σύνταξης και της συγκέντρωσης και δημοσίευσης των πληροφοριών εκ μέρους των ΜΜΕ προστατεύουν την δημοσιοποίηση όσων πληροφοριών έχουν έλθει από νόμιμη συλλογή. Ωστόσο, οι πληροφορίες που αφορούν τον πυρήνα των δικαιωμάτων των ατόμων που θίγονται από την δημοσιοποίηση αυτών δεν υπάγονται στο προστατευτικό πεδίο των ελευθεριών αυτών. Όμως, η σύγκρουση συνεχίζεται και αναφέρεται πως οι ελευθερίες των ΜΜΕ ως ελευθερίες της πνευματικής κίνησης, δεν υπάγουν υπό την προστασία τους τη συλλογή και επεξεργασία των πληροφοριών που έχουν αποκτηθεί με παράνομα μέσα.²⁶⁵

Κάθε άτομο αποφασίζει αυτόνομα για το ποιες προσωπικές του πληροφορίες θεωρούνται στοιχείο της ιδιωτικής του σφαίρας, συνεπώς και προσωπικά δεδομένα, και ποιες θα δοθούν στο φως της δημοσιότητας. Η δυνατότητα της αναγνώρισης της δυνατότητας της εισχώρησης των ΜΜΕ στην ιδιωτική σφαίρα των ατόμων και της συλλογής των πληροφοριών αυτών με γνώμονα το ενδιαφέρον του κοινού, θα έθετε αυτόματα το ενημερωτικό ενδιαφέρον του κοινού των ΜΜΕ σε κριτήριο της

²⁶⁴ Βλ. Καράκωστας Κ., *Το δίκαιο των ΜΜΕ*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 185.

²⁶⁵ Βλ. Δαγτόγλου Δ., *ό.π.*, σελ. 682.

στεγανότητας της ιδιωτικής σφαίρας, καταργώντας με τον τρόπο αυτό την συνταγματικά κατοχυρωμένη ιδιωτική αυτονομία.²⁶⁶

Με βάση τις παραδοχές αυτές, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μία διάκριση των σταδίων της συλλογής και της δημοσίευσης των πληροφοριών, όπως ακριβώς συμβαίνει στη νομολογία του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας, προκειμένου να αξιολογηθεί το κατά πόσο μία δημοσιογραφική έρευνα είναι παράνομη. Όσον αφορά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων κατά την διαδικασία της δημοσιογραφικής έρευνας, δεν τίθεται το θέμα της εκτίμησης της παρανομίας της πράξης, καθώς δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο των ελευθεριών των ΜΜΕ. Αντίθετα, αναφερόμενοι στο στάδιο της δημοσίευσης του υλικού των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, υφίσταται το πεδίο της πνευματικής κίνησης που εμπίπτει στην προστατευτική σφαίρα των ελευθεριών των ΜΜΕ.²⁶⁷ Θα πρέπει λοιπόν να προκύψει μία στάθμιση των δικαιωμάτων της ιδιωτικότητας των ατόμων που θα περιλαμβάνει το δικαίωμα της προστασίας από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Αυτή η διαδικασία έχει ως έρεισμα μία σειρά αποφάσεων της Αρχής, όπως τις αποφάσεις 140/2012 και 73/2013.

Εύλογη θεωρείται η αναφορά στις δύο αυτές περιπτώσεις της ΑΠΔΠΧ. Η περίπτωση της απόφασης 140/2012 αναφερόταν στην παράνομη επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων από τα ΜΜΕ. Η προσφεύγουσα Α., κατήγγειλε την εφημερίδα *Espresso* και τον τηλεοπτικό σταθμό *ALTER CHANNEL* πως δημοσίευσαν αυτολεξεί το κείμενο της αγωγής που η ίδια είχε καταθέσει εναντίον των Β., και Γ, ενώ ο τηλεοπτικός σταθμός πραγματοποίησε ρεπορτάζ με το οποίο αναπαρήγαγε την είδηση αυτή. Η Αρχή στην απόφαση της έκανε μνεία για την συχνή σύγκρουση μεταξύ των δικαιωμάτων του Τύπου να ενημερώνει το κοινό και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Για να λάβει την απόφασή της η Αρχή, εκτίμησε την σύγκρουση των δικαιωμάτων και το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με την Οδηγία 95/46/ΕΚ, όπου κατοχυρώνουν την ελευθερία της

²⁶⁶ Βλ. Τσεβιάς Α.Δ., *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*. Σάκκουλας, Αθήνα 2010, σελ. 70-74.

²⁶⁷ Βλ. Τσεβιάς Α.Δ., *ό.π.*, σελ. 70-74.

έκφρασης και της πληροφόρησης και την ελευθερία της δημοσιογραφικής πληροφόρησης.²⁶⁸

Η Αρχή τόνισε πως το υπέρτατο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, άρα και της ελευθερίας του Τύπου, μπορεί να δικαιολογήσει τις αποκλίσεις από την προστασία των προσωπικών δεδομένων μόνο εντός των ορίων που υπαγορεύονται από την αρχή της αναλογικότητας. Το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/EK, όπως μελετήθηκε, είναι αυτό που καθιερώνει την αρχή της αναλογικότητας, ενώ το άρθρο 4 του Ν. 2472/1997 θέτει τις προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ενόψει των θεμελιωδών αρχών του σκοπού και της αναλογικότητας. Το πληροφορείν όσο και του πληροφορείσθαι, όπως και το δικαίωμα της πληροφόρησης αποτελούν έννομα συμφέροντα που προστατεύονται από το άρθρο 5 παρ. 2 του Ν. 2472/1997, ορίζοντας πως *«είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών»*.²⁶⁹

Όπως απεφάνθη η Αρχή για την συγκεκριμένη περίπτωση, η δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων της προσφεύγουσας στο επίμαχο φύλλο της εφημερίδας περιλαμβάνει ιδιαίτερες και διακριτές μορφές επεξεργασίας («καταχώριση» και «διάδοση») των προσωπικών δεδομένων της Α. Το έντυπο αποτέλεσε το μέσο διάδοσης των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα και προχώρησε σε διαδοχικές διακριτές ηλεκτρονικές επεξεργασίες των φωτογραφιών, ενώ προέβη και στην καταχώρισή τους σε ηλεκτρονικό αρχείο. Έτσι, η δημοσίευση σε εφημερίδα ως αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν. 2472/1997. Η εφημερίδα *Espresso* συνέλεξε και ανακοίνωσε τα προσωπικά δεδομένα της Α., σε σχέση με την εξαπάτηση που υπέστη, την οικονομική της κατάσταση και πληροφορίες σχετικά με την προσωπικότητά της. Η επεξεργασία

²⁶⁸ Βλ. www.dpa.gr, ΑΠΔΠΧ Απόφαση 140/2012, επίσκεψη: 2 Μαΐου 2015

²⁶⁹ Βλ. www.dpa.gr, ΑΠΔΠΧ Απόφαση 140/2012, επίσκεψη: 3 Μαΐου 2015

αυτή δεν συντρέχει καμιά από τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 παρ. 1 και 2 στοιχ. ε' ή του άρθρου 7 παρ. 2 στοιχ. ζ' του ν. 2472/1997 και κρίνεται παράνομη. Συνεπώς η εφημερίδα παρέβη το άρθρο 5 παρ.1 και 2 στοιχ. ε' του ν.2472/97 και συντρέχει περίπτωση επιβολής κυρώσεως κατά το άρθρο 21 του νόμου αυτού.²⁷⁰

Η περίπτωση της απόφασης 73/2013 αναφερόταν στην δημοσίευση φωτογραφίας χωρίς συναίνεση και συγκριμένα την προσφεύγουσα Α, στρατιωτικό, η οποία βρισκόταν στο χώρο του στρατοπέδου, προκειμένου να παρευρεθεί σε τελετή ορκωμοσίας νεοσυλλέκτων και φωτογραφήθηκε από δημοσιογράφο του περιοδικού *Ciao Magazine*. Όπως ανέφερε η προσφεύγουσα, η φωτογραφία της δημοσιοποιήθηκε στο εξώφυλλο του περιοδικού και η λήψη και η δημοσίευση της φωτογραφίας έγινε χωρίς τη συγκατάθεση της, γεγονός που προσέβαλλε την προσωπικότητά της και προκάλεσε περαιτέρω προβλήματα στον επαγγελματικό της χώρο. Επιπρόσθετα, ισχυρίστηκε πως η δημοσιευθείσα φωτογραφία έχει υποστεί αλλοιώσεις αναφορικά με το μήκος της φούστας της. Η Αρχή προέβησε στην σύνταξη επιστολής με την οποία ζητούσε εξηγήσεις από το περιοδικό, οι οποίες και δεν δόθηκαν. Κατά την ακρόαση, ο νομικός εκπρόσωπος του περιοδικού παραδέχθηκε ότι για την λήψη και την δημοσίευση της φωτογραφίας δεν είχε ληφθεί η προηγούμενη συγκατάθεση της προσφεύγουσας.²⁷¹

Η Αρχή αποφάσισε, στηριζόμενη στην προσπάθεια οριοθέτησης των πεδίων της εφαρμογής των συγκρουόμενων δικαιωμάτων στην πληροφόρηση, στην ελευθερία της πληροφόρησης, στην προσωπικότητα, στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό και στην προστασία του ιδιωτικού βίου, πως η αξιολόγηση του κατά πόσο η επεξεργασία των δεδομένων της Α., ασκήθηκε παρανόμως ή νόμιμα και του κατά πόσο παραβιάστηκε το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και της ιδιωτικής της ζωής, υπακούει σε ένα διττό κριτήριο. Το πρώτο κριτήριο αφορά το κατά πόσο η επεξεργασία αυτή εξυπηρέτησε το συμφέρον της πληροφόρησης της κοινής γνώμης που υπερτερεί στη συγκεκριμένη περίπτωση του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής και το δεύτερο κριτήριο το κατά πόσο η προσβολή ήταν αναγκαία για

²⁷⁰ Βλ. www.dpa.gr, ΑΠΔΠΧ Απόφαση 140/2012, επίσκεψη: 2 Μαΐου 2015

²⁷¹ Βλ. www.dpa.gr, ΑΠΔΠΧ Απόφαση 73/2013, επίσκεψη: 2 Μαΐου 2015

την άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας.

Στο σημείο αυτό παρατίθεται αυτούσια η παρατήρηση της ΑΠΔΠΧ αναφορικά με την επεξεργασία για δημοσιογραφικούς σκοπούς, η οποία προβλέπεται ως επιτρεπτή στην περίπτωση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 2 του Ν. 2472/1997 υπό τις εξής προϋποθέσεις:

- 1) η επεξεργασία να αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων,
- 2) η επεξεργασία να πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος,
- 3) άδεια της Αρχής, η οποία χορηγείται μόνο εφόσον
 - (α) η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος και
 - (β) εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.²⁷²

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η αξιολόγηση της παράνομης δημοσιογραφικής έρευνας θα πρέπει να προκύπτει από την διάκριση αφενός του σταδίου της συλλογής και αφετέρου του σταδίου της δημοσίευσης των πληροφοριών. Στην πρώτη περίπτωση, στην αξιολόγηση του σταδίου της συλλογής των πληροφοριών, περιλαμβάνεται μία διττή περίπτωση: η παράνομη συλλογή δεδομένων να έχει πραγματοποιηθεί από τον ίδιο τον δημοσιογράφο ή από κάποιο τρίτο άτομο, το οποίο προέβη στην παράνομη συλλογή μετ' εντολής του δημοσιογράφου. ή από κάποιον τρίτο πληροφοριοδότη όπου δεν προκύπτει η ανάμειξη του δημοσιογράφου.

Ένα παράδειγμα της ελληνικής νομολογίας αναφορικά με τα κριτήρια της στάθμισης μεταξύ των δικαιωμάτων της δημοσιογραφικής έρευνας και της προσωπικότητας αποτελεί η απόφαση 1213/2010 του ΣτΕ²⁷³. Η Ολομέλεια εξέτασε

²⁷² Βλ. www.dpa.gr, ΑΠΔΠΧ, επίσκεψη: 2 Μαΐου 2015

²⁷³ Βλ. ΣτΕ Ολομέλεια 1213/2010, ΔιΜΕΕ 1/2010, σελ. 116επ.

την αίτηση ακυρώσεως του τηλεοπτικού σταθμού κατά πράξεως επιβολής προστίμου από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης για την προβολή στιγμιότυπων από εκπομπές του τηλεοπτικού σταθμού, που είχαν ληφθεί με την μέθοδο της κρυφής κάμερας κατά παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας. Το βίντεο μαγνητοσκόπησε βουλευτή του κυβερνώντος κόμματος, που είχε επανειλημμένα καταγγείλει έκνομες συμπεριφορές στο πεδίο του ηλεκτρονικού τζόγου και ταυτόχρονα προήδρευε της ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής της Βουλής για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Τα στιγμιότυπα του βίντεο έδειχναν τον βουλευτή να εισέρχεται σε κατάσταση που διατηρεί συσκευές ηλεκτρονικού τζόγου (και συγκεκριμένα τα γνωστά φρουτάκια) και να παίζει σε δύο μηχανήματα. Αργότερα, το βίντεο τον δείχνει στο γραφείο του όπου και ενημερώνεται για την ύπαρξη των βιντεοσκοπημένων στιγμιότυπων και επιχειρεί να «διαπραγματευτεί» την προβολή τους με τον τηλεοπτικό σταθμό.

Πρώτη παραδοχή σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία αποτελεί η προσβολή της προσωπικότητας και του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, μέσω της παράνομης βιντεοσκόπησης με την κρυφή κάμερα. Βέβαια, με βάση την σύγκρουση των δικαιωμάτων, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης μπορεί να επιτρέψει την μετάδοση του εν λόγω βίντεο και των μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων στην περίπτωση που η μετάδοση συμβάλλει σε μία συζήτηση γενικού ενδιαφέροντος και ενδιαφέρει το κοινό. Το ΣτΕ έκρινε πως η προβολή της εικόνας θα πρέπει να γίνεται τελικώς δεκτή σε εξαιρετικές περιπτώσεις και υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης θα έκρινε ότι *«η μετάδοση της συγκεκριμένης ειδήσεως είναι απολύτως αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής χωρίς τη μετάδοση της εικόνας που ελήφθη με κρυφά μέσα και αποτελεί την πηγή της ειδήσεως»*.²⁷⁴

Η τελική κρατούσα γνώμη διαχώρισε την μετάδοση της πληροφορίας, την οποία περιέχει η παρανόμως κτηθείσα μαγνητοσκόπηση, από την μετάδοση της εικόνας (της αυτούσιας προβολής της μαγνητοταινίας). Η αίτηση ακυρώσεως του τηλεοπτικού σταθμού δεν έγινε δεκτή και το πρόστιμο παρέμεινε, εφόσον η Ολομέλεια έκρινε κατά πλειοψηφία ότι η μετάδοση της είδησης ήταν δυνατή και

²⁷⁴ Βλ. σκέψη 12 της σχολιαζόμενης απόφασης.

χωρίς την προβολή των επίμαχων στιγμιότυπων και επομένως το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης δεν έσφαλε στην εκτίμησή του περί επιβολής του σχετικού προστίμου. Φαίνεται πως η πρόθεση του ΣτΕ ήταν η ανοχή της μετάδοσης των μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις, εφόσον αυτά αποκτήθηκαν μέσω της παράνομης δημοσιογραφικής έρευνας.

Το βασικό κριτήριο του Δικαστηρίου ήταν η δικαιολόγηση της μετάδοσης της των επίμαχων στοιχείων, όπου θα έπρεπε να υπάρχει η δυνατότητα της μετάδοσης των πληροφοριών χωρίς τη χρήση της εικόνας, σε συνδυασμό πάντα με το κριτήριο της συζήτησης γενικού ενδιαφέροντος και του ενδιαφέροντος του κοινού. Έτσι, καθίσταται μέσα από τη νομολογία ξεκάθαρο πως τα δύο αυτά κριτήρια πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά προκειμένου η παράνομη βιντεοσκόπηση να καταστεί αντικείμενο νομότυπης μετάδοσης από τα ΜΜΕ.

2.2. Η επεξεργασία δεδομένων ως δημοσιογραφικό υλικό που αποκτήθηκαν παράνομα από τον ίδιο τον δημοσιογράφο ή με την συμμετοχή του ιδίου.

Η πρώτη περίπτωση κατά την παράνομη συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ενέχει την ενεργή εμπλοκή του δημοσιογράφου είτε μέσω της δικής του φυσικής υπόστασης είτε μέσω τρίτου, ο οποίος δρα κατ' εντολή του. Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, υφίσταται δημοσίευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συλλέχθηκαν παρανόμως, η οποία δεν είναι πάντοτε παράνομη, καθώς η νομιμότητα της αξιολογείται με την προσμέτρηση των διακυβευόμενων αγαθών και την στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Εφόσον έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της συλλογής των δεδομένων, η οποία πραγματοποιήθηκε με μη θεμιτό και νόμιμο τρόπο, μπορεί να πραγματοποιηθεί η στάθμιση, η οποία στηρίζεται στο δεδομένο πως η ελευθεροτυπία προστατεύει την δημοσίευση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι αληθή και έχουν το ενδιαφέρον του κοινού. Στην περίπτωση αυτή, όπως ορίζεται νομοθετικά, το δικαίωμα του πληροφωρείν και του πληροφωρείσθαι υπερτερεί των δικαιωμάτων του υποκειμένου, του οποίου τα προσωπικά δεδομένα συλλέχθηκαν παρανόμως. Οι δημοσιογράφοι έχουν καθήκον να ενημερώνουν το κοινό για τις υποθέσεις και τα θέματα γενικού

ενδιαφέροντος και αντίστοιχα το κοινό έχει δικαίωμα να ενημερώνεται για τα ζητήματα αυτά.

Εφόσον αποδειχθεί κάτι τέτοιο κατά την διαδικασία της στάθμισης, η δημοσίευση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θεωρείται νόμιμη. Τονίζεται έντονα πως για να θεωρηθεί νόμιμη μία δημοσίευση προσωπικών πληροφοριών θα πρέπει αυτές να είναι αληθείς και να υφίσταται *in concreto* ενδιαφέρον του κοινού του Τύπου, προκειμένου να καταστεί υπέρτερο των προσβεβλημένων δικαιωμάτων το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων. Το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το κοινό των ΜΜΕ θα πρέπει να υπερτερεί της βλάβης των έννομων αγαθών του υποκειμένου και εν όψει του δημοσίου συμφέροντος της επιφύλαξης της ακεραιότητας των πληγέντων δικαιωμάτων από την παρανομία και την βαρύτητα αυτής.

Η συνταγματική προστασία που παρέχεται στην ελευθερία του υποκειμένου των δεδομένων να χαρακτηρίσει αυτόνομα την εμπιστευτικότητα που διέπουν τα δεδομένα του δεν ισχύει για την περίπτωση που υπερτερεί το ενδιαφέρον της ενημέρωσης του κοινού. Αυτήν άλλωστε είναι και η κύρια σύγκρουση των θεμελιωδών και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων όταν αφορά τα ΜΜΕ. Ωστόσο, θα πρέπει να τονισθεί πως στην περίπτωση όπου η δημοσίευση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του υποκειμένου των δεδομένων ή αναφέρονται σε νόμιμες δραστηριότητες του, τότε η δημοσίευση δεν θεωρείται νόμιμη και υπέρ του ενδιαφέροντος του κοινού. Όπως αναφέρει ο Τσεβιάς,²⁷⁵ οι προϋποθέσεις της στάθμισης της παράνομης συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τον ίδιο τον δημοσιογράφο ή από τρίτο που ενεργεί κατ' εντολή του είναι αρκετά αυστηρές.

Είτε η απόκτηση των προσωπικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω του ιδίου του δημοσιογράφου ή με μεσάζοντα καθ' εντολή του, η λύση της νομιμότητας της πράξης αυτής θα πρέπει να είναι ενιαία, καθώς η παρανομία έχει την ίδια απαξία. Άλλωστε, η διαφοροποίηση του ευρετή των πληροφοριών των προσωπικών δεδομένων (είτε δηλαδή είναι ο ίδιος ο δημοσιογράφος είτε ένα τρίτο πρόσωπο που λειτουργεί για λογαριασμό του δημοσιογράφου) είναι κάτι που αφήνει αδιάφορο το

²⁷⁵ Βλ. Τσεβιάς Α.Δ., ό.π., σελ. 159.

κοινό, συνεπώς και η μεταχείριση της παρανομίας θα πρέπει να είναι ίδια και στις δύο περιπτώσεις. Ωστόσο, η αντιμετώπιση από την ΕΣΔΑ είναι διαφορετική από αυτή της ελληνικής νομοθεσίας.

Στην ελληνική νομοθεσία η διαφοροποίηση μεταξύ της παράνομης απόκτησης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τον ίδιο το δημοσιογράφο ή από τρίτο πρόσωπο είναι αδιάφορη για το ενδιαφέρον ενημέρωσης του κοινού, κάτι που δεν ισχύει για την ΕΣΔΑ. Η απόκτηση των προσωπικών δεδομένων από τον ίδιο τον δημοσιογράφο ή από τρίτο πρόσωπο κατ' εντολή του εκφεύγει από το πεδίο προστασία της ελευθερίας της έκφρασης. Η ΕΣΔΑ ορίζει πως η παράνομη απόκτηση των πληροφοριών των προσωπικών δεδομένων από τον ίδιο το δημοσιογράφο ή από κάποιον τρίτη με εντολή του δημοσιογράφου, εκφεύγει από την αρχή της προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει πως *«η ελευθερία της έκφρασης δεν απαλλάσσει εν γένει τα μέσα ενημέρωσης από την υποχρέωση τήρησης των γενικών νόμων του κράτους»* και *«οι εγγυήσεις με τις οποίες το άρθρο 10 περιβάλλει την διαπραγμάτευση θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος εκ μέρους των δημοσιογράφων τελεί υπό τον όρο ότι ενεργούν με καλή πίστη και επί τη βάση αληθών πραγματικών περιστατικών και παρέχουν αξιόπιστες και αληθείς πληροφορίες σύμφωνα με τους κανόνες της δημοσιογραφικής ηθικής»*.

Με δεδομένο πως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προσδίδει μία γενική ευρύτητα στις ελευθερίες των ΜΜΕ και δίνει βαρύτητα στην ελεγκτική τους λειτουργία, ο Τσεβιάς²⁷⁶ σχολιάζει πως θα πρέπει να εντάσσει τουλάχιστον την δημοσίευση των πληροφοριών που αποκτηθήκαν από παράνομη δημοσιογραφική έρευνα από τον ίδιο το δημοσιογράφο ή με την ενεργή συμμετοχή του σε περιπτώσεις που προσομοιάζουν προς την κατάσταση ανάγκης, στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης. Ο τρόπος με τον οποίο ο δημοσιογράφος έλαβε παρανόμως τις πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα

²⁷⁶ Βλ. Τσεβιάς Α.Δ., ό.π., σελ 34.

λαμβάνεται υπόψη στην στάθμιση που είναι απαραίτητη υπό το φως του άρθρου 10 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.²⁷⁷

Ενδεικτική είναι η απόφαση της 10.12.2007²⁷⁸ στην υπόθεση Stoll κατά Ελβετίας, κατά την οποία ένας Ελβετός δημοσιογράφος έλαβε από ανώνυμη πηγή ένα εμπιστευτικό έγγραφο ενημέρωσης, το οποίο είχε συγγράψει ο Πρέσβης της Ελβετίας προς τις ΗΠΑ. Ο Πρέσβης ανέφερε το πώς η ελβετική κυβέρνηση θα πρέπει να διεξαγάγει διαπραγματεύσεις με το παγκόσμιο εβραϊκό συνέδριο σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία των θυμάτων του Ολοκαυτώματος κατά την διάρκεια του πολέμου στις ελβετικές τράπεζες. Η εφημερίδα Sonntags-Zeitung δημοσίευσε δύο επικριτικά άρθρα για τον Πρέσβη και η Αρχή της Ρύθμισης του Τύπου της χώρας δέχθηκε καταγγελία και έκρινε ότι η κάλυψη του θέματος ήταν χωρίς λόγο σκανδαλοθηρική, καταδίκασε τον δημοσιογράφο και του επέβαλλε πρόστιμο, όμως απέρριψε την απαίτηση της κυβέρνησης για το θέμα της εμπιστευτικότητας. Η υπόθεση έφτασε στο Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκειμένου να διευθετηθεί το κατά πόσο η καταδίκη του δημοσιογράφου και το πρόστιμο αποτέλεσαν μια παραβίαση του άρθρου 10 και το αν η παρέμβαση στην ελευθερία της έκφρασης ήταν δικαιολογημένη.

Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση του δημοσιογράφου και ανέφερε πως η δημοσιογραφία απευθύνεται στην συζήτηση του δημοσίου συμφέροντος, ενώ επισημάνθηκε το αντισταθμιστικό ενδιαφέρον πως οι διπλωματικές εργασίες δεν πρέπει να αποκαλύπτονται. Επιπλέον ανέφερε πως η δημοσίευση δεν υπονόμωσε τις διπλωματικές διαπραγματεύσεις, αλλά μπορούσε να βλάψει τα εθνικά συμφέροντα

²⁷⁷ «Η ενάσκηση αυτών των ελευθεριών, καθώς συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες, μπορεί να υπόκειται σε διατυπώσεις, όρους και περιορισμούς ή κυρώσεις εφόσον αυτές περιγράφονται στον νόμο και είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία για λόγους εθνικής ασφάλειας, εδαφικής ακεραιότητας ή δημόσιας ασφάλειας, για την αποτροπή εκτροπής ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας και των ηθών, για την προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των άλλων, για την αποτροπή της κοινοποίησης πληροφοριών που συλλέχθηκαν με εμπιστευτικότητα, ή για την προστασία του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

²⁷⁸ Βλ. HUDOC (βάση δεδομένων του Δικαστηρίου) στην ιστοσελίδα www.echr.coe.int, επίσκεψη: 7 Ιουνίου 2015

της Ελβετίας. Η εστίαση στην συμπεριφορά του προσφεύγοντος οδήγησε το Δικαστήριο να συμφωνήσει με την ελβετική Αρχή της Ρύθμισης του Τύπου ότι η κάλυψη ήταν επιλεκτική, είχε σκοπό εντυπωσιασμού και επιζητούσε σκάνδαλο και πως η εγγώρια ποινή ήταν ανάλογη. Το Δικαστήριο, τέλος, τόνισε ότι οι περιορισμοί στην ελευθερία του Τύπου, κυρίως του πολιτικού λόγου, θα πρέπει να είναι περιορισμένοι και πως έκρινε την υπόθεση με βάση μια σειρά από κριτήρια της υπεύθυνης δημοσιογραφίας (βάσει της νομολογίας του Reynolds) και όχι στη βάση της εμπιστευτικότητας ή του εθνικού συμφέροντος.²⁷⁹

3. Τα χαρακτηριστικά των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως περιορισμοί της ελευθερίας επιλογής της δημοσιογραφικής ύλης.

3.1. Οι προϋποθέσεις της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Βάσει όσων μελετήθηκαν μέχρι στιγμής, οι κανόνες και οι διατάξεις που διέπουν την διαδικασία της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιορίζουν το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής της δημοσιογραφικής ύλης. Ο δημοσιογράφος, χάριν της αποτελεσματικής και αναγκαίας ενημέρωσης του κοινού, είναι ελεύθερος να αναζητήσει ειδήσεις και πληροφορίες, βάσεις της κατοχυρωμένης στο άρθρο 14 παρ. 2 του Συντάγματος ελευθερίας του τύπου. Σε περίπτωση που συγκρουστεί η ελευθερία της πληροφόρησης (που ταυτίζεται με τη δημοσιογραφική έρευνα) με άλλο έννομο αγαθό, τότε θα πρέπει να σταθμιστεί η αξία της επιδιωκόμενης πληροφορίας και της μέσω αυτής διακινδυνεύσεως του άλλου έννομου αγαθού, εφόσον δεν είναι εφικτή η μεταξύ τους εναρμόνιση.

²⁷⁹ Βλ. HUDOC (βάση δεδομένων του Δικαστηρίου) στην ιστοσελίδα www.echr.coe.int, επίσκεψη: 7 Ιουνίου 2015

3.2. *Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.*

Η ερμηνεία των κριτηρίων της συγκατάθεσης προκαλεί περαιτέρω προβληματισμό, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 2ια του Ν. 2427/1997 θα πρέπει να είναι ρητή και ειδική και όχι σιωπηρή. Ο αποκλεισμός οποιασδήποτε ερμηνείας της δήλωσης του υποκειμένου των δεδομένων δεν είναι εύκολος. Η θέση πως το άδικο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων σε αυτή θα πρέπει να ερμηνεύεται πάντα στενά, δηλαδή τελικώς κατά του υπευθύνου της επεξεργασίας, είναι πειστικότερη. Έτσι, όπως ορίζει το άρθρο 2ια του Ν. 2472/1997, το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να παραχωρήσει την συγκατάθεση του για την επεξεργασία των δεδομένων του, η οποία θα είναι ελεύθερα και εν πλήρει επιγνώσει και αφού έχει ενημερωθεί πλήρως για τη φύση της επεξεργασίας.

Αυτό συνεπάγεται πως σε περίπτωση απάτης ή πλάνης, ή έλλειψης ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων ή απειλής, η συγκατάθεση θεωρείται άκυρη. Το άρθρο 2ια του Ν. 2472/1997 δεν τάσσει τις ειδικότερες προϋποθέσεις για το ανίσχυρο της συγκατάθεσης λόγω πλάνης, απάτης, απειλής εκ μέρους του υποκειμένου προς συγκατάθεση υπευθύνου ή τρίτου, πλάνη σχετικά με τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος και περί τα παραγωγικά αίτια, με αποτέλεσμα να εκτοπίζεται το γενικό δίκαιο των ελαττωμάτων της βούλησης. Συνεπώς, το δίκαιο προβλέπει την ακυρότητα και όχι απλώς την ακυρωσία επί πλάνης, απειλής ή απάτης εις βάρος του υποκειμένου.²⁸⁰

Η καταπλεονέκτηση εις βάρος του συγκατατιθέμενου αφορά την παράγραφο 4 του άρθρου 7 ΠροτΚαν: *«η συγκατάθεση δεν παρέχει νομική βάση για την επεξεργασία, εάν υπάρχει σημαντική ανισορροπία²⁸¹ μεταξύ της θέσης του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του υπεύθυνου της επεξεργασίας. Αυτό ισχύει*

²⁸⁰ Βλ. Χριστοδούλου Κ., *Η συγκατάθεση του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων*, Στο Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, 15 Χρόνια λειτουργίας, 2013, σελ. 89.

²⁸¹ Ήτοι: κατά μη σόλοικον διατύπωσιν - σημαντική διαταραχή της ισορροπίας.

ιδίως εάν το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα τελεί σε σχέση εξάρτησης από τον υπεύθυνο επεξεργασία, μεταξύ άλλων, εάν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον εργοδότη στο πλαίσιο της εργασιακής τους σχέσης. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια αρχή, ανισορροπία στις συγκεκριμένες πράξεις επεξεργασίας δεδομένων υπάρχει μόνον εάν η δημόσια αρχή μπορεί να επιβάλει μια υποχρέωση δυνάμει των σχετικών δημόσιων εξουσιών της και η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχεται ελεύθερα, λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα». Η ισορροπία αξιολογείται εν συγκρίσει της in abstracto κοινωνικής και οικονομικής θέσης των ενδιαφερομένων μερών, αλλά και της in concreto επιτευχθείσας μεταξύ τους συμφωνίας. Αποτελεί λοιπόν μία προβληματική που παρεμφαίνεται με την γενική ρήτρα της παραγράφου 6 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994 για τους καταχρηστικούς Γενικούς Όρους Συναλλαγών (ΓΟΣ).²⁸²

Αναφορικά με την συγκατάθεση του υποκειμένου με προσχώρηση σε γενικούς όρους συναλλαγών, η ελευθερία του υποκειμένου των δεδομένων ενισχύεται με την παράγραφο 2 του άρθρου 7 της ΠροτΚαν: «εάν η συγκατάθεση παρέχεται στο πλαίσιο έγγραφης δήλωσης η οποία αφορά και άλλο θέμα, η απαίτηση παροχής συγκατάθεσης θα πρέπει να είναι διακριτή». Έτσι, θα πρέπει να χωρίζεται η υπόδειξη του ΓΟΣ της συγκατάθεσης από την υπόλοιπη σύμβαση προσχώρησης και να μην υπάρξει διαπραγμάτευση in totto ως προς αυτήν. Με τον τρόπο αυτό δεν εξαρτά ο υπεύθυνος την σύναψη της σύμβασης από την αποδοχή του ΓΟΣ που προβλέπει συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων στην επεξεργασία των δεδομένων του σύμφωνα με την πρακτική take it or leave it, αλλά παρέχεται η δυνατότητα στο υποκείμενο να συνάψει την σύμβαση που βρίσκεται υπό διαπραγμάτευση χωρίς να παράσχει τη συγκατάθεση του. Έμπρακτα, αυτήν η δυνατότητα διασφαλίζεται βάσει

²⁸² «Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα την σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται».

της προσθήκης ξεχωριστού τετραγωνιδίου σχετικά με την αποδοχή του όρου αυτού και καλείται το υποκείμενο (καταναλωτής) να επισημειώσει ανάλογα με το αν προσχωρεί ή όχι στο συγκεκριμένο ΓΟΣ. Ουσιαστικά, η διαδικασία αυτήν αποτελεί την υποβολή της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε opt-in χωριστό από τη λοιπή σύμβαση και στην οποία περιλαμβάνεται ως όρος. Το άρθρο 7 παρ. 2 της ΠρωτΚαν επιτάσσει το χωριστό opt-in της συγκατάθεσης στη σύμβαση ακόμη και αν δεν πρόκειται καν για ΓΟΣ.²⁸³

Τέλος, υπάρχει η δυνατότητα της ελεύθερης ανάκλησης της συγκατάθεσης ή η εύλογη αντίρρηση στην περίπτωση όπου το επιτρεπτό της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στηρίζεται στην συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Στην περίπτωση αυτή το άρθρο 13 παρ. 2 του Ν. 2472/97²⁸⁴ παρουσιάζεται να αντινομεί προς το άρθρο 2ια του Ν. 2472/97²⁸⁵ το οποίο αναφέρει πως το υποκείμενο των δεδομένων δύναται να ανακαλέσει ελεύθερα την συγκατάθεσή του όχι μόνον όταν οι αντιρρήσεις του στη συνέχιση της επεξεργασίας είναι εύλογες. Τη συνδρομή του εύλογου λόγου θα πρέπει να ελέγξει σαφώς η Αρχή της Προστασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα αλλά δημιουργείται το

²⁸³ Βλ. Χριστοδούλου Κ., ό.π., σελ. 91.

²⁸⁴ «Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εμπροθέσμως ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και να ζητήσει την εξέταση των αντιρρήσεών του. Εάν η Αρχή πιθανολογήσει ότι οι αντιρρήσεις είναι εύλογες και ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης του υποκειμένου από την συνέχιση της επεξεργασίας, μπορεί να επιβάλλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας έως ότου εκδώσει οριστική απόφαση επί των αντιρρήσεων».

²⁸⁵ «Συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επίγνωση, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα».

ερώτημα το κατά πόσο τελικά η συναίνεση του υποκειμένου των δεδομένων ανακαλείται ελευθέρως ή όχι.

Η σύγκρουση των δύο διατάξεων του Ν. 2472/97 αποδιώκεται λαμβάνοντας υπόψη πως η συγκατάθεση τις περισσότερες φορές δίδεται στο πλαίσιο σύμβασης μεταξύ του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υποκειμένου των δεδομένων. Έτσι, στην περίπτωση αυτή, που είναι και η συνηθέστερη, συντρέχει ο λόγος άρσεως του αδίκου της ανέγκριτης επεξεργασίας σύμφωνα με την παράγραφο 2α του άρθρου 5 του 2472/97²⁸⁶ και η ανάκληση της συγκατάθεσης του υποκειμένου θα είναι περιττή και κατά τούτο άκυρη και η σχετική του αντίρρηση αβάσιμη. Ενώπιον της Αρχής βάσει της παραδοχής αυτής το μοναδικό αποδεικτέο ζήτημα της άσκησης του δικαιώματος της αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων είναι το κατά πόσο υφίσταται κάποιος σπουδαίος λόγος κατ' ΑΚ 288, 388 για έκτακτη καταγγελία της σύμβασης. Με την έκτακτη καταγγελία του υποκείμενο αναλαμβάνει έναντι του υπευθύνου την υποχρέωση ανοχής της επεξεργασίας των δεδομένων του από τον τελευταίο, καθρεπτίζοντας έτσι το νόημα της έκφρασης «πιθανολόγηση ότι οι αντιρρήσεις του υποκειμένου είναι εύλογες» του άρθρου 13 παρ. 2 του Ν. 2472/97.

²⁸⁶ «Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο».

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ.

1. Εισαγωγή.

Το Κεφάλαιο Γ του Ν. 2472/97 είναι αφιερωμένα στα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων. Ο Ν. 2472/97, μετά τις τροποποιήσεις από το άρθρο 8 του Ν. 2819/2000²⁸⁷ και του άρθρου 34 του Ν. 2915/2001²⁸⁸, αποτελεί το ειδικό

²⁸⁷ «Τροποποίηση διατάξεων του ν. 2472/1997 και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας: 1. Η περίπτωση α' της παρ. 2 του άρθρου 6 του ν. 2472/1997 αντικαθίσταται ως εξής: Ν. 2819/2000 ΦΕΚ 84 Α'/15-3-2000"α) Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο του και τη διεύθυνσή του. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν είναι εγκατεστημένος στην ελληνική επικράτεια ή σε τόπο όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο, θα πρέπει επιπροσθέτως να δηλώνεται το ονοματεπώνυμο ή η επωνυμία ή ο τίτλος και η διεύθυνση του εκπροσώπου του στην Ελλάδα." 2. Η περίπτωση θ' της παρ. 2 του άρθρου 6 του ν. 2472/1997 διαγράφεται. 3. Η περίπτωση γ' της παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 2472/1997 αντικαθίσταται ως εξής: "γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα τα οποία δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου.»

²⁸⁸ Η περίπτωση γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του Ν. 2472/1997 αντικαθίσταται ως εξής: «γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου.» 2. Η περίπτωση ε' της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του Ν. 2472/1997 αντικαθίσταται ως εξής: «ε) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε αα) για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας είτε γγ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας ή για την άσκηση δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών.» 3. Η περίπτωση α' της παραγράφου 1 του άρθρου 7Α του Ν. 2472/1997, το οποίο προστέθηκε με την παράγραφο 4 του άρθρου 8 του Ν. 2819/2000, αντικαθίσταται ως εξής: «α) Όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με σχέση εργασίας ή έργου ή με παροχή υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα και είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης που επιβάλλει ο νόμος ή για την εκτέλεση των υποχρεώσεων από τις παραπάνω σχέσεις και το υποκείμενο έχει προηγουμένως ενημερωθεί.» 4. Η παράγραφος 4 του άρθρου 11 του Ν. 2472/1997 αντικαθίσταται ως εξής: «4. Με απόφαση της Αρχής μπορεί να αρθεί εν όλω ή εν μέρει η υποχρέωση ενημέρωσης

ρυθμιστικό σύνολο των προϋποθέσεων της νόμιμης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Έτσι, παρέχει προστασία στα θεμελιώδη δικαιώματα, στην ιδιωτική ζωή και στις ελευθερίες των φυσικών προσώπων. Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/97 και η εφαρμογή του συγχρόνισε την χώρα με το πνεύμα της εποχής και αποτέλεσαν την συμμόρφωση της με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς υποχρεώσεις της.²⁸⁹

Ο νόμος αυτός ορίζει τις προϋποθέσεις της νομιμότητας της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων και τις εγγυήσεις της προστασίας του αλλά και το σύστημα του ελέγχου θεσμικής φύσεως μέσα από την Αρχή Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων. Η διασφάλιση της νομιμότητας και της διαφάνειας της επεξεργασίας των δεδομένων του υποκειμένου και η προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας

σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 3, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Σε επείγουσες περιπτώσεις η άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης μπορεί να γίνει με προσωρινή, άμεσα εκτελεστή, απόφαση του Προέδρου, ο οποίος πρέπει να συγκαλέσει το συντομότερο την Αρχή για την έκδοση οριστικής απόφασης επί του θέματος.» 5. Στην παράγραφο 3 του άρθρου 19 του Ν. 2472/1997 προστίθενται τα ακόλουθα εδάφια: «Η Αρχή μπορεί να συνεδριάζει και σε τμήματα, συντιθέμενα από τρία τουλάχιστον τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη και προεδρευόμενα από τον Πρόεδρο της Αρχής ή τον αναπληρωτή του. Ο κανονισμός λειτουργίας της ρυθμίζει περαιτέρω την σύνθεση, τους όρους λειτουργίας των τμημάτων και την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ ολομέλειας και τμημάτων. Αποφάσεις των τμημάτων μπορεί να τροποποιούνται ή ανακαλούνται από την ολομέλεια.» 6. Στο άρθρο 19 του Ν. 2472/1997 προστίθεται παράγραφος 7α ως εξής: 7α. Όταν η προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιβάλλει την άμεση λήψη απόφασης, ο Πρόεδρος μπορεί, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου, να εκδίδει προσωρινή διαταγή για άμεση, ολική ή μερική, αναστολή της επεξεργασίας ή της λειτουργίας του αρχείου. Η διαταγή ισχύει μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης από την Αρχή. Την παραπάνω αρμοδιότητα έχει και η Αρχή, όταν επιλαμβάνεται του θέματος.» 7. Στην παράγραφο 9 του άρθρου 19 του Ν. 2472/1997 προστίθενται τα ακόλουθα εδάφια: «Σε κάθε δίκη που αφορά απόφαση της Αρχής διάδικος είναι η ίδια, εκπροσωπούμενη από τον Πρόεδρο. Η παράσταση στο δικαστήριο γίνεται είτε από μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους είτε από μέλος της Αρχής, τακτικό ή αναπληρωματικό, ή ελεγκτή, που είναι δικηγόρος και ενεργεί με εντολή του Προέδρου χωρίς αμοιβή.»

²⁸⁹ Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., Ζητήματα από το Δίκαιο Πληροφορικής, ό.π., σελ. 22επ.

πραγματοποιείται με την κατοχύρωση του συστήματος των δικαιωμάτων του και των εγγυήσεων για την προστασία του.

1.1 Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων.

Τα τέσσερα θεμελιώδη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων περιλαμβάνουν το δικαίωμα της ενημέρωσης κατά το άρθρο 11, το δικαίωμα της πρόσβασης κατά το άρθρο 12, το δικαίωμα της αντίρρησης κατά το άρθρο 13 και το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 14.

1.2 .Το δικαίωμα της ενημέρωσης.

Η παράγραφος 1 του άρθρου 11 του Ν. 2472/97 ορίζει πως «*Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία*». Κάθε υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται ενημέρωση για τα βασικά στοιχεία της επεξεργασίας, ένα δικαίωμα που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων της αντίρρησης και της πρόσβασης. Έτσι, το δικαίωμα αυτό προτάσσεται των υπολοίπων δικαιωμάτων και είναι εντεταγμένο στο πλαίσιο του προληπτικού ελέγχου για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Επιπλέον, το δικαίωμα της ενημέρωσης κατοχυρώνει το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων και του δίδεται η εξουσία να γνωρίζει, τι, ποιος, πού, από πού και με ποιο σκοπό συγκεντρώνει, συλλέγει, διατηρεί και επεξεργάζεται τα δεδομένα που το αφορούν.²⁹⁰

Η διατύπωση της παραγράφου 1 του άρθρου 11 «*Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει*» προσδιορίζει με ακρίβεια και σαφήνεια το δικαίωμα και την αξίωση του υποκειμένου των δεδομένων να γνωρίζει προκειμένου να διασφαλίσει την προστασία της προσωπικότητάς τους, αλλά και της ενεργούς συμμετοχής του στην δημοκρατική

²⁹⁰ Βλ. Γέροντας Α, *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, ό.π., σελ. 221.

κοινωνία.²⁹¹ Αρχικά, το υποκείμενο των δεδομένων κατέχει το δικαίωμα της ενημέρωσης από το άτομο που θεωρείται ως υπεύθυνος της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων του, ακόμη και στην περίπτωση όπου η επεξεργασία των δεδομένων του υποκειμένου επιτρέπεται χωρίς την συγκατάθεση αυτού, όπως ορίζεται στο άρθρο 5 παρ. 2.²⁹² Η Κανονιστική Πράξης της Αρχής Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων άλλωστε ορίζει στο άρθρο 1 παρ. 1 πως «η ενημέρωση του υποκειμένου από τον υπεύθυνο επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 11 Ν, 2472/97 γίνεται είτε το υποκείμενο παρέχει την συγκατάθεση ή την συνδρομή του για την συλλογή των δεδομένων είτε όχι».

1.2.1 Το περιεχόμενο της ενημέρωσης.

Στο άρθρο 11 στην παρ. 1, ο νόμος ορίζει πως κατά το στάδιο της συλλογής των προσωπικών δεδομένων, το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται να ενημερωθεί από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας για:

α. την ταυτότητά του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του,

β. τον σκοπό της επεξεργασίας,

γ. τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων,

δ. την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης».

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 της Κανονιστικής Πράξης 1/1999 της Αρχής Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, η ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων περιλαμβάνει:

α) το όνομα, το επίθετο, την διεύθυνση και τον αριθμό τηλεφώνου του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκπροσώπου του προς τον οποίο το υποκείμενο οφείλει να

²⁹¹ Βλ. Γέροντας Α, ό.π., σελ. 224.

²⁹² «Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο».

απευθυνθεί προκειμένου να ασκήσει τα κατά το άρθρο 12 το δικαίωμα πρόσβασης και κατά το άρθρο 13 το δικαίωμα αντίρρησης,

β) τον σκοπό της επεξεργασίας κατά τρόπο εύληπτο και σαφή,

γ) τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων,

δ) την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης,

ε) την ύπαρξη του δικαιώματος αντίρρησης για τα δεδομένα που αφορούν το υποκείμενο.

Επιπλέον, εάν για τη συλλογή των προσωπικών δεδομένων ο υπεύθυνος επεξεργασίας ζητεί την συνδρομή του υποκειμένου, οφείλει επιπλέον να το ενημερώσει:

α) εάν υποχρεούται ή όχι να παράσχει την συνδρομή του,

β) τις διατάξεις που προβλέπουν ή όχι την υποχρέωση της συνδρομής του,

γ) για τις τυχόν συνέπειες της άρνησής του, κατά το άρθρο 1 παρ. 2 εδ. β',

δ) για τα δικαιώματα του σύμφωνα με τα άρθρα 11-13 του Νόμου 2472/97.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για κάθε επιγενόμενη μεταβολή των παραπάνω στοιχείων που περιλαμβάνει η ενημέρωση. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 11 παρ. 1 με την γνωστή απόφαση 109/1999²⁹³ για τον σκοπό της προστασίας της εμπορικής πίστης και της εξυγίανσης των οικονομικών συναλλαγών, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έκρινε πως η *Τειρεσίας ΑΕ* οφείλει να συμμορφωθεί με την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου, μεταξύ άλλων, και για τους αποδέκτες των δεδομένων, τους τρίτους στους οποίους ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα και ενδεχομένως ή και τους μη τρίτους. Οι 'μη τρίτοι' που οφείλουν να λάβουν

²⁹³ «Η επεξεργασία των ΣΟΣ είναι «απολύτως αναγκαία» ενώ η προστασία της εμπορικής πίστης, σε σύγκριση με τα συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων, μπορεί να θεωρηθεί ότι «υπερέχει προφανώς», απόφαση της Αρχής 109/1999 (24/2004), ΦΕΚ 684/Β/11-05-04.

ενημέρωση ενδεχομένως να είναι τα υποκείμενα των δεδομένων, τα οποία πρέπει να ενημερωθούν ως υποκείμενα ανεξάρτητα αν αποτελούν πηγή της συλλογής των δεδομένων ή όχι, ή οι εκτελούντες την επεξεργασία που τυχόν δεν έχουν γνώση των δεδομένων, σύμφωνα με την Αρχή. Έτσι, σύμφωνα με την απόφαση της Αρχής, οι μέτοχοι της Τειρεσίας ΑΕ είναι ' τρίτοι ' αφού δεν ταυτίζονται με το νομικό πρόσωπο της εταιρείας και δεν ανήκουν στις ανωτέρω τρεις κατηγορίες των ' μη τρίτων '.

Κατά την Αρχή και την διάταξη του άρθρου 11 παρ. 1, δεν υφίσταται υποχρέωση ενημέρωσης για την συγκεκριμένη ανακοίνωση στην οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας προβαίνει κάθε φορά που του ζητείται πληροφορία από τον αποδέκτη. Η προσθήκη όμως νέων αποδεκτών εκ των υστέρων υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας προς ενημέρωση του υποκειμένου, ενώ πέρα από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, θα πρέπει και ο αποδέκτης ως ασκών επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου να το ενημερώνει σχετικά με τα δεδομένα που χρησιμοποιεί προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να ασκήσει τα έννομα δικαιώματα του και την πιθανή άμυνα του.

Σχετικά με την άμεση εμπορία (δηλαδή την απ' ευθείας προώθηση πωλήσεων προϊόντων ή υπηρεσιών και την απ' ευθείας διαφήμιση) η νομιμότητα της συλλογής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανεξάρτητα από την συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων θεωρεί πως ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων κατά το στάδιο της συλλογής και της πρώτης διαβίβασης των δεδομένων. Η απόφαση αυτή στηρίζεται στην υπ' αριθμ. 50/200 απόφαση της Αρχής και στους κανονισμούς της που αφορούν τους τρόπους ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας.

Ο αποδέκτης των προσωπικών δεδομένων σαφώς έχει την ίδια υποχρέωση της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων, ενώ οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο από την πρώτη επαφή του με αυτό σχετικά με την πηγή από την οποία άντλησε τα δεδομένα. Ταυτόχρονα, ο αποδέκτης οφείλει να καταστήσει ξεκάθαρο στο υποκείμενο των δεδομένων πως πρόκειται για διαφήμιση ή ενέργεια που αποσκοπεί σε πωλήσεις και να του δώσει την ευκαιρία της εξαίρεσης των δεδομένων του για την περαιτέρω σχετική κρίση. Η Αρχή έχει εκδώσει απόφαση για τη

νομιμότητα της συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων που αποσκοπούν στην διαπίστωση της πιστοληπτικής ικανότητας, χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου. Η Αρχή έχει αποφασίσει πως μετά την συλλογή των δεδομένων που επιτρέπεται να συλλέξουν οι εν λόγω εταιρίες και πριν από κάθε διαβίβαση, υποχρεούται ο υπεύθυνος επεξεργασίας να ενημερώσει κάθε υποκείμενο των δεδομένων με βάση του άρθρο 11 του Ν. 2472/97 ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων πρόσβασης και αντίρρησης. Παρομοίως, την ίδια υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων έχει και ο αποδέκτης των δεδομένων εφόσον δεν έχει προηγηθεί συγκατάθεση για διαβίβαση με την πρώτη επαφή του αποδέκτη με το υποκείμενο των δεδομένων. Στην περίπτωση αυτή, ο αποδέκτης υποχρεούται να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για την πηγή των πληροφοριών και για τον σκοπό της διαβίβασης.²⁹⁴

Στην Απόφαση 1470/2000 σχετικά με το Ταμείο Ασφαλίσεως Προσωπικού ΟΤΕ (ΤΑΠ-ΟΤΕ), η Αρχή έκρινε ότι το Ταμείο παρέβη το άρθρο 11 και συγκεκριμένα τις παραγράφους 1 και 2, εφόσον δεν ενημέρωσε το υποκείμενο των δεδομένων κατά το στάδιο της συλλογής των προσωπικών του δεδομένων σχετικά με την επεξεργασία τους. Τα προσωπικά του δεδομένα αφορούσαν το εκκαθαριστικό σημείωμα φόρου εισοδήματος, την υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599 και την φωτοτυπία του δελτίου ταυτότητας του ίδιου του υποκειμένου και της συζύγου του. Έτσι, οι εταιρίες αποδέκτες δεδομένων πιστοληπτικής ικανότητας θα πρέπει προτού προβούν στην συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προτού τα επεξεργαστούν να λάβουν την συγκατάθεση των υποκειμένων και να τα ενημερώσουν για την πηγή των πληροφοριών τους.

1.2.2 Ο χρόνος ενημέρωσης.

Ο Ν. 2472/97 προβλέπει πως ο χρόνος ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων για την επεξεργασία των δεδομένων θα πρέπει να γίνεται 'κατά το στάδιο

²⁹⁴ Βλ. υπ' αριθμ. 50/200, Απόφαση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων υπό Β IV, ΚNoB 50(2002)105.

της συλλογής και διακρίνει την περίπτωση όπου η συλλογή πραγματοποιείται με την συνδρομή του υποκειμένου.²⁹⁵ Η πρώτη περίπτωση που αφορά την ενημέρωση κατά το στάδιο της συλλογής, όπως αναφέρεται στην παρ. 1 του άρθρου 11, όταν τα προσωπικά δεδομένα συλλέγονται απευθείας από το υποκείμενο των δεδομένων, η ενημέρωση πραγματοποιείται ταυτόχρονα με την συλλογή των δεδομένων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση, όπως αναφέρεται στην παρ. 25 του ίδιου άρθρου, η ενημέρωση γίνεται αμελλητί και πάντως πριν από οποιαδήποτε περαιτέρω επεξεργασία ή χρησιμοποίηση των δεδομένων.

Όταν προκύψει επιγενόμενη μεταβολή των δεδομένων που περιλαμβάνει την ενημέρωση, τότε ο υπεύθυνος της επεξεργασίας οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για την μεταβολή αμελλητί και πάντως πριν οποιαδήποτε περαιτέρω επεξεργασία των δεδομένων. Οι εταιρείες παροχής υπηρεσιών είναι υποχρεωμένες να ενημερώνουν κατά τακτά χρονικά διαστήματα τους συναλλασσόμενους μέσω της αποστολής των λογαριασμών, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 της Κανονιστικής Πράξης 1/1999 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.²⁹⁶ Σύμφωνα με την απόφαση της Αρχής υπ' αριθμ. 50/200, για τον σκοπό της διαφήμισης ή άμεσης εμπορίας υπάρχει η 'υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο κατά το στάδιο της συλλογής και της πρώτης διαβίβασης των δεδομένων που ασκείται σύμφωνα με τις αποφάσεις και τους κανονισμούς της Αρχής'. Ο αποδέκτης που ασκεί και ο ίδιος επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υποχρεούται να ενημερώσει το υποκείμενο με την πρώτη επαφή μαζί του για την πηγή άντλησης των δεδομένων του και να το

²⁹⁵ Το άρθρο 11 παρ. 2 αναφέρει: «Εάν για την συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ο υπεύθυνος επεξεργασίας ζητεί την συνδρομή του υποκειμένου, οφείλει να το ενημερώνει ειδικώς και εγγράφως για τα στοιχεία της παρ. 1 του παρόντος άρθρου καθώς και για τα δικαιώματά του, σύμφωνα με τα άρθρα 11 έως και 13 του παρόντος νόμου. Με την αυτή ενημέρωση ο υπεύθυνος επεξεργασίας γνωστοποιεί στο υποκείμενο εάν υποχρεούται ή όχι να παράσχει την συνδρομή του, με βάση ποιες διατάξεις, καθώς και για τις τυχόν συνέπειες της αρνήσεώς του».

²⁹⁶ «Οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή παροχής υπηρεσιών προς το κοινό οφείλουν να ενημερώνουν τους συναλλασσόμενους κατά τακτά χρονικά διαστήματα, με την αποστολή των λογαριασμών».

ενημερώσει πως πρόκειται για ενέργεια προώθησης υπηρεσιών ή αγαθών ή διαφήμιση. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να εξαιρέσει τα προσωπικά του δεδομένα από κάθε περαιτέρω χρήση για τον σκοπό αυτό.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 11²⁹⁷, εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους, τότε ο υπεύθυνος της επεξεργασίας είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων πριν από την ανακοίνωση των δεδομένων του σε αυτούς. Νομολογικά, η Αρχή έκανε χρήση της παραγράφου αυτής προκειμένου να την ερμηνεύσει στην περίπτωση της *Τειρεσίας ΑΕ* και έκρινε πως το υποκείμενο των δεδομένων δεν ενημερώνεται για τυχόν ανακριβείς καταχωρήσεις καθόσον δεν έχει εφαρμογή η παρ. 3 του άρθρου 11, δηλαδή δεν απαιτείται *in concreto* ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων προτού δοθεί η πληροφόρηση των προσωπικών του δεδομένων σε τρίτους αποδέκτες.²⁹⁸

Η Αρχή, κατά την διαχείριση περιπτώσεων της εφαρμογής του άρθρου 11, έχει υποχρεώσει εταιρεία τηλεπικοινωνιών να ανακοινώσει στοιχεία κίνησης πελάτη της προκειμένου να προκύψει υπεράσπιση κατηγορούμενου ενώπιον του δικαστηρίου, αφού προηγουμένως ο πελάτης της (το υποκείμενο των δεδομένων) ενημερώθηκε από την εταιρία-υπεύθυνο της επεξεργασίας πριν από τη ανακοίνωση

²⁹⁷ «Εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους, το υποκείμενο ενημερώνεται για την ανακοίνωση πριν από αυτούς».

²⁹⁸ Η Αρχή θεωρεί με την υπ' αριθμ. 109/1999 απόφαση πως η παρ. 3 του άρθρου 11 είναι «ασαφής διάταξη στην συσχέτιση της με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, και ατυχής. Πρέπει, δια της εις άτοπον απαγωγής, να ερμηνευθεί ως απλώς διευκρινιστική και συμπληρωματικής της παρ. 1, υπό την έννοια ότι, και αν η ενημέρωση του υποκειμένου για τους αποδέκτες-τρίτους δεν είχε γίνει κατά τον χρόνο της συλλογής ή αν προστίθενται νέοι αποδέκτες-τρίτοι, πάντως, η ενημέρωση του υποκειμένου πρέπει να γίνει πριν από την ανακοίνωση στους αποδέκτες-τρίτους. Στην παρ. 3, ο νομοθέτης είχε περισσότερο κατά νου την περίπτωση όπου η συλλογή των δεδομένων δεν γίνεται απευθείας από το υποκείμενο και αυτό θα ενημερωθεί αργότερα ή την περίπτωση όπου κατά τη συλλογή η ανακοίνωση στον τρίτο δεν έχει προβλεφθεί».

των προσωπικών δεδομένων σε τρίτους.²⁹⁹ Σε άλλη περίπτωση³⁰⁰, η Αρχή έκρινε ως νόμιμη την ανακοίνωση σε μηνυόμενο από την εταιρία τηλεπικοινωνιών στοιχείων τηλεφωνικών κλήσεων που έγιναν στον αριθμό κινητού τηλεφώνου της μηνύτριας ως αναγκαία επεξεργασία για την υπεράσπισή του ενώπιον του δικαστηρίου υπό την προϋπόθεση προηγούμενης ενημέρωσης.

1.2.3 Ο τρόπος ενημέρωσης.

Η διάκριση των περιπτώσεων όπου η συλλογή των προσωπικών δεδομένων πραγματοποιείται με την συνδρομή του υποκειμένου (άρθρο 11 παρ. 2) και όπου η συλλογή λαμβάνει χώρα χωρίς την συνδρομή του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 11 παρ. 1) στηρίζεται και από τον τρόπο της ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων. Η πρώτη περίπτωση αφορά την έγγραφη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων και ενέχει τα στοιχεία της παρ. 1 του άρθρου 11, όπως εξειδικεύονται με το άρθρο 1 παρ. 2 της Κανονιστικής Πράξης της Αρχής.

Εν παραδείγματι, βάσει της υπ' αριθμ. 523/18/2000 Οδηγία της Αρχής για τους όρους της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νέων μητέρων για τους σκοπούς της άμεσης εμπορίας ή διαφήμισης στον χώρο των μαιευτηρίων, σχετικά με τη νομιμότητα της συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με σκοπό την προώθηση πωλήσεων, η Αρχή έκρινε πως ο σαφής τρόπος ενημέρωσης των υποκειμένων είναι η επίδοση διπλοτύπου ενημερωτικού εντύπου προς συμπλήρωση για όσες νέες μητέρες συμφωνούν να λαμβάνουν διαφημιστική αλληλογραφία. Σύμφωνα με την 1619/2000 Οδηγία της Αρχής, άλλος τρόπος ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων είναι η υπογραφή των υποκειμένων στην έγγραφη δήλωση περιουσιακής κατάστασης των υπαλλήλων κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Ν. 2683/1999 του Υπαλληλικού Κώδικα.

²⁹⁹ Βλ. υπ' αριθμ. 33/2004 απόφαση της Αρχής.

³⁰⁰ Βλ. υπ' αριθμ. 12/2004 απόφαση της Αρχής.

Όσον αφορά την δεύτερη περίπτωση, η ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων εξασφαλίζει την απρόσκοπτη και επαρκή πληροφόρηση του και μπορεί να λάβει την μορφή ανάρτησης ευδιάκριτης πινακίδας σε χώρο συναλλαγής, ή αναγραφής σε λογαριασμούς/παραστατικά/τιμολόγια, ή διάθεσης έντυπου υλικού, ή ευδιάκριτης υποσημείωσης σε κάποιο ερωτηματολόγιο ή έντυπο αίτησης, ή ευδιάκριτης και σαφής ένδειξης/επισήμανσης στην αρχική σελίδα ενός ιστότοπου.

2. Οι περιορισμοί.

Οι παράγραφοι 4³⁰¹ και 5³⁰² του Ν. 2472/97 προβλέπουν περιορισμούς του δικαιώματος της ενημέρωσης των υποκειμένων των προσωπικών δεδομένων σχετικά με την συλλογή, επεξεργασία και ανακοίνωση των δεδομένων τους σε τρίτους. Η παρ. 4 προβλέπει την μερική ή ολική άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, ενώ η παρ. 5 προβλέπει τη μη υπαγωγή στην υποχρέωση ενημέρωσης στην περίπτωση που η συλλογή γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και αφορά δημόσια πρόσωπα.

³⁰¹ «Με απόφαση της Αρχής, μπορεί να αρθεί εν όλω ή εν μέρει η υποχρέωση ενημέρωσης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 3 του παρόντος άρθρου, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Σε επείγουσες περιπτώσεις η άρση της υποχρέωσης μπορεί να γίνει με προσωρινή, άμεσα εκτελεστή απόφαση του Προέδρου, ο οποίος πρέπει να συγκαλέσει το συντομότερο την Αρχή για την έκδοση οριστικής απόφασης επί του θέματος».

³⁰² «Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων εκ των άρθρων 12 και 13, η υποχρέωση ενημέρωσης δεν υφίσταται όταν η συλλογή γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και αφορά δημόσια πρόσωπα».

2.1 Άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων.

Σύμφωνα με την Αρχή και κατά το άρθρο 11 παρ. 4, μπορεί να προκύψει η μερική ή ολική άρση της υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων στην περίπτωση όπου η επεξεργασία λαμβάνει χώρα για να ικανοποιήσει σκοπούς εθνικής ασφάλειας ή διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Όταν συντρέχουν αυτοί οι δύο λόγοι, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας είναι υποχρεωμένος να απευθυνθεί στην Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και να αιτηθεί την άρση υποχρέωσης της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων. Η Αρχή έκρινε πως εφόσον συντρέχουν νόμιμοι λόγοι για την άρση της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων, το ΣΔΟΕ μπορεί να αντλήσει στοιχεία για να διακριβώσει την τέλεση σοβαρών εγκλημάτων, ενώ στις περιπτώσεις άρσης από τον Εισαγγελέα ή το Δικαστικό Συμβούλιο (σε περιπτώσεις του κατεπείγοντος) του απορρήτου των υπηρεσιών διαδικτύου ή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, ο υπεύθυνος επεξεργασίας περιορίζεται στην διαπίστωση ότι η άρση ζητείται νομίμως και δεν χρήζει ενημέρωσης του υποκειμένου ή τη ζήτηση αδείας της Αρχής.³⁰³

Σύμφωνα με το εδ. Β' της παρ. 4 του άρθρου 11, στην περίπτωση που η άρση της ενημέρωσης του υποκειμένου είναι επείγουσα, τότε μπορεί να αρθεί με προσωρινή άμεσα εκτελεστή απόφαση του Προέδρου της Αρχής, ο οποίος οφείλει να συγκαλέσει την Αρχή το συντομότερο δυνατό προκειμένου να εκδοθεί η οριστική απόφαση.

2.2 Μη υπαγωγή στην υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων.

Η παρ. 5 του άρθρου 11 ορίζει πως υφίσταται υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων από τον υπεύθυνο επεξεργασίας στην περίπτωση που η συλλογή των προσωπικών δεδομένων πραγματοποιείται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και αφορά δημόσια πρόσωπα. Η περίπτωση αυτή

³⁰³ Βλ. υπ' αριθμ. 1697/15.12.2000 απόφαση της Αρχής.

υπόκειται στην επιφύλαξη των δικαιωμάτων των άρθρων 12 και 13 του Ν. 2472/97 περί του δικαιώματος πρόσβασης και αντίρρησης αντίστοιχα.

2.3 *Ενημέρωση μέσω του Τύπου.*

Η ενημέρωση δια του τύπου αναφέρεται στο άρθρο 24 παρ. 3 εδ. β' του Ν. 2472/97 και αναφέρει πως η «*ενημέρωση, εφόσον αφορά μεγάλο αριθμό υποκειμένων μπορεί να γίνει και δια του τύπου. Στην περίπτωση αυτή τις λεπτομέρειες καθορίζει η Αρχή*». Συνεπώς, η διάταξη αναφέρεται αποκλειστικά στην περίπτωση που υφίσταται μεγάλος αριθμός υποκειμένων των δεδομένων. Η Αρχή έχει καθορίσει τον ακριβή αριθμό των υποκειμένων των δεδομένων, για τα οποία η ενημέρωση δια του τύπου αντιστοιχεί σε ίσο ή υπέρτερο των χιλίων ατόμων. Επιπλέον, ορίστηκε από την Αρχή πως κατ' εξαίρεση και ύστερα από την άδεια της, η ενημέρωση σε μεγάλο αριθμό υποκειμένων των δεδομένων επιτρέπεται δια του τύπου ή με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο και σαφή τρόπο.³⁰⁴

3. *Το δικαίωμα της πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων.*

Η παράγραφος 1 του άρθρου 12 αναφέρει πως «*Καθένας έχει δικαίωμα να γνωρίζει εάν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας. Προς τούτο, ο υπεύθυνος επεξεργασίας, έχει υποχρέωση να του απαντήσει εγγράφως*». Στο εδ. α' του νόμου καθιερώνεται το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου στο να γνωρίζει αν αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας τα προσωπικά του δεδομένα, ένα δικαίωμα που προστατεύεται αυτοτελώς και αποτελεί την θεμέλιο λίθο της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η διάταξη αναγνωρίζει και καθιερώνει στον απόλυτο δεσμό κάθε υποκειμένου με τα προσωπικά του δεδομένα και θεσπίζει τον έλεγχο του υπεύθυνου της επεξεργασίας για την τήρηση της σύννομης επεξεργασίας, ενώ παράλληλα κατοχυρώνει το δικαίωμα της πληροφορικής αυτοδιάθεσης. Από το δικαίωμα της πληροφορικής αυτοδιάθεσης πηγάζει η εξουσία του υποκειμένου των

³⁰⁴ Βλ. άρθρο 3 παρ. 3 εδ. β' της Κανονιστικής Πράξης 1/1999 της Αρχής.

δεδομένων στο να γνωρίζει απόλυτα τί, ποιος, πού, από πού και για ποιο σκοπό συλλέγει και επεξεργάζεται τα προσωπικά του δεδομένα. Το εδ. β' του ίδιου άρθρου καθιερώνει την υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να απαντήσει εγγράφως στο υποκείμενο προς ικανοποίηση του δικαιώματος του.

Το περιεχόμενο του δικαιώματος της πρόσβασης έχει σκιαγραφηθεί στον εργασιακό τομέα από την Αρχή βάσει της Οδηγίας 115/2001 και ορίζεται ως το «δικαίωμα του εργαζομένου να γνωρίζει κάθε φορά το περιεχόμενο του προσωπικού του φακέλου, ποια δηλαδή από τα προσωπικά του δεδομένα αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας». Η Αρχή έχει ενισχύσει την θέση των εργαζομένων και αναφέρει στην Οδηγία πως η παραίτηση του υποκειμένου από το δικαίωμα πρόσβασης, ενημέρωσης και αντίρρησης, είναι άκυρη, ενώ η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν μπορεί να έχει καμία δυσμενή επίπτωση στην εργασιακή υπόσταση του υποκειμένου (δηλαδή να επιφέρει κάποια καταγγελία της σύμβασης εργασίας ή δυσμενή αξιολόγηση).

3.1 Το περιεχόμενο του δικαιώματος της πρόσβασης.

Αναφορικά με το περιεχόμενο του δικαιώματος της πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων, το άρθρο 12 παρ. 2 αναφέρει πως: «το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, χωρίς καθυστέρηση και κατά τρόπο εύληπτο και σαφή, τις ακόλουθες πληροφορίες:

α) Όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, καθώς και την προέλευσή τους: Η Αρχή έκρινε πως ο υπεύθυνος επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων όλα τα στοιχεία που το αφορούν και την προέλευση των στοιχείων αυτών.

β) Τους σκοπούς της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών: Οι πληροφορίες αυτές βρίσκονται σε ταύτιση με αυτές του άρθρου 11 παρ. 1 εδ. β' και γ' και περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο του δικαιώματος ενημέρωσης.

γ) Την εξέλιξη της επεξεργασίας για το χρονικό διάστημα από την προηγούμενη ενημέρωση ή πληροφόρησή του: Με τη διάταξη αυτή καθίσταται κατανοητό πως το

δικαίωμα πρόσβασης ενός υποκειμένου δεδομένων μπορεί να ασκηθεί πολλαπλές φορές και ανά χρονικά διαστήματα από την προηγούμενη πρόσβαση και ενημέρωση, όντας σε αρμονία με την αρχή της ακρίβειας των δεδομένων και με τα δικαιώματα αντίρρησης και ενημέρωσης. Το υποκείμενο που ασκεί το δικαίωμα της πρόσβασης ανά διαστήματα ενημερώνεται για το στάδιο της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων, δίνοντας στον εαυτό του το δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις για την επεξεργασία τους σε περίπτωση μεταβολής των δεδομένων αυτών ή ακόμη και στην περίπτωση που αντιτίθεται με την επεξεργασία τους.

δ) την λογική της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας. Το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να ασκείται από το υποκείμενο των δεδομένων και με την συνδρομή ειδικού.

ε) κατά περίπτωση, την διόρθωση, την διαγραφή ή την δέσμευση (κλείδωμα) των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις του παρόντος νόμου, ιδίως λόγω του ελλιπούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων, και

στ) την κοινοποίηση σε τρίτους, στους οποίους έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα, κάθε διόρθωσης, διαγραφής ή δέσμευσης (κλειδώματος) που διενεργείται σύμφωνα με την περίπτωση ε', εφόσον τούτο δεν είναι αδύνατον ή δεν προϋποθέτει δυσανάλογες προσπάθειες».

3.2 Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.

Η παράγραφος 3 του άρθρου 12 του Ν. 2472/97 αναφέρει πως «το δικαίωμα της προηγούμενης παραγράφου και τα δικαιώματα του άρθρου 13 ασκούνται με την υποβολή της σχετικής αίτησης στον υπεύθυνο της επεξεργασίας και την ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού, το ύψος του οποίου, ο τρόπος καταβολής του και κάθε άλλο συναφές ζήτημα ρυθμίζονται με απόφαση της Αρχής. Το ποσό αυτό επιστρέφεται στον αιτούντα εάν το αίτημα διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων κριθεί βάσιμο είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας είτε από την Αρχή, σε περίπτωση προσφυγής του σ' αυτήν. Ο υπεύθυνος έχει υποχρέωση στην περίπτωση αυτή να χορηγήσει στον αιτούντα,

χωρίς καθυστέρηση δωρεάν και σε γλώσσα κατανοητή, αντίγραφο του διορθωμένου μέρους της επεξεργασίας που τον αφορά».

Όπως αναφέρει το άρθρο, η πρόσβαση και η αντίρρηση ασκούνται μέσω της υποβολής σχετικής αίτησης στον υπεύθυνο της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων με ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού, όπου το ύψος του και ο τρόπος της καταβολής του ρυθμίζονται αποκλειστικά με απόφαση της Αρχής. Στην περίπτωση που το αίτημα της διαγραφής των δεδομένων του υποκειμένου ή της διόρθωσης αυτών κριθεί βάσιμο από την Αρχή ή από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τότε το χρηματικό ποσό επιστρέφεται στον αιτούντα. Βέβαια, είναι έκδηλο πως το εδάφιο αυτό (άρθρο 12 παρ. 3 εδ. β') αφορά αποκλειστικά το δικαίωμα της αντίρρησης και πως περιλήφθηκε στο άρθρο 12 καθώς τα δικαιώματα της πρόσβασης και της αντίρρησης ασκούνται με την ίδια αίτηση (του υποκειμένου των δεδομένων προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας).

Η Αρχή έχει καθορίσει τις χρονικές προθεσμίες για την ικανοποίηση του αιτούντος δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων (όπως στην υπ' αριθμ. 30/2003 απόφαση της υποχρέωσε την Τράπεζα να ικανοποιήσει το αίτημα του υποκειμένου εντός δέκα ημερών). Στην περίπτωση όπου ο υπεύθυνος επεξεργασίας αρνηθεί παντελώς την ικανοποίηση του αιτήματος του υποκειμένου των δεδομένων, τότε θα πρέπει να κοινοποιήσει την απάντησή του στην Αρχή και να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων πως μπορεί να προσφύγει σε αυτήν, σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 4 εδ. β'. Επιπλέον, στην περίπτωση όπου ο υπεύθυνος επεξεργασίας αρνείται παράνομα την ικανοποίηση του δικαιώματος της πρόσβασης του υποκειμένου, τότε σύμφωνα με την υπ' αριθμ. απόφαση 65/2002, η Τράπεζα υποχρεούται να ικανοποιήσει το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου-υπαλλήλου της στον υπηρεσιακό του φάκελο.

Στην απόφαση 57/2004 της Αρχής, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που το αφορούν και επομένως δικαιούται να λάβει γνώση και να του χορηγηθεί απόσπασμα πρακτικού της συνεδρίασης του Δ.Σ. της εταιρίας στην οποία αποφασίστηκε η καταγγελία της σύμβασης εργασίας του υποκειμένου καθόσον περιλαμβάνονται στο παραπάνω απόσπασμα προσωπικά του

δεδομένα. Στην απόφαση υπ' αριθμ. 39/2003 της Αρχής, αυτή έκρινε ότι η ασφαλιστική εταιρεία έχει υποχρέωση να ικανοποιήσει το δικαίωμα πρόσβασης ασφαλιστικού συμβούλου της στα δεδομένα που τον αφορούν και αποτελούν λόγο της καταγγελίας της σύμβασης έργου (σύμφωνα με το άρθρο 12).

3.3 Οι περιορισμοί του δικαιώματος.

Στην παρ. 5 του άρθρου 12 προβλέπεται η εν μέρει ή η ολική άρση της υποχρέωσης πληροφόρησης του υποκειμένου των δεδομένων και συνεπώς της άρσης ή του περιορισμού της άσκησης του δικαιώματος στην πρόσβαση.³⁰⁵ Για να προκύψει η άρση του δικαιώματος της πρόσβασης θα πρέπει να προηγηθεί η αίτηση του υπευθύνου επεξεργασίας, εφόσον η επεξεργασία γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

Η παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου αναφέρει πως «*δεδομένα που αφορούν την υγεία γνωστοποιούνται στο υποκείμενο μέσω ιατρού*» και αποτελεί μία μέριμνα για την γνωστοποίηση δεδομένων σχετικά με την υγεία που γνωστοποιούνται στο υποκείμενο μέσω ιατρού.

4. Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων.

Το άρθρο 13 του Ν. 2472/97 στην παρ. 1 ορίζει πως: «*το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Οι αντιρρήσεις απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν αίτημά του για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή. Ο*

³⁰⁵ «*Με απόφαση της Αρχής, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας, η υποχρέωση πληροφόρησης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του παρόντος άρθρου, μπορεί να αρθεί, εν όλω ή εν μέρει, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος της Αρχής ή ο αναπληρωτής του προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες και έχει ελεύθερη πρόσβαση στο αρχείο*».

υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Στην απάντησή του οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες προέβη ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων πρέπει να κοινοποιείται και στην Αρχή». Ο σκοπός που ικανοποιεί το δικαίωμα της αντίρρησης είναι η προστασία του θιγμένου συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων και η διασφάλιση του ελέγχου της νομιμότητας της επεξεργασίας των δεδομένων του. Έτσι, μέσω του δικαιώματος αυτού το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να προβεί στην ζήτηση της συμπλήρωσης, της διευκρίνισης, της διόρθωσης και της διαγραφής των προσωπικών του δεδομένων. Συνεπώς, το δικαίωμα της αντίρρησης αποτελεί άλλη μία έκφανση του πυρήνα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, ενώ διαχωρίζεται στο δικαίωμα της απόλυτης και της σχετικής αντίρρησης.³⁰⁶

4.1 Το δικαίωμα της απόλυτης αντίρρησης.

Η παράγραφος 3 εδ. α' του άρθρου 13 αναφέρει πως το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων να μην αποτελέσουν τα δεδομένα του αντικείμενο επεξεργασίας είναι αυτοτελές. Η απόλυτη αντίρρηση αφορά αποκλειστικά την επεξεργασία και συλλογή των προσωπικών δεδομένων σε περιπτώσεις προώθησης πωλήσεων και παροχής υπηρεσιών από απόσταση.³⁰⁷

³⁰⁶ Βλ. Τουντόπουλο Β., Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1999, 21 επ.

³⁰⁷ «Καθένας έχει δικαίωμα να δηλώσει στην Αρχή ότι δεδομένα που τον αφορούν δεν επιθυμεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από οποιονδήποτε, για λόγους προώθησης πωλήσεως αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως».

4.2. Το περιεχόμενο του δικαιώματος.

Το δικαίωμα αυτό παρουσιάζεται περιορισμένο, αφού αφορά αποκλειστικά τους υπεύθυνους επεξεργασίας που προσβλέπουν στην προώθηση πωλήσεις ή στην παροχή υπηρεσιών από απόσταση. Η απόφαση υπ' αριθμ. 50/2000 της Αρχής ορίζει πως τα πρόσωπα που έχουν ως επαγγελματική δραστηριότητα την προώθηση πωλήσεων αγαθών την παροχή εξ απόστασης υπηρεσιών, νομίμως επεξεργάζονται απλά προσωπικά δεδομένα για τους σκοπούς αυτούς με βάση την εξαίρεση του άρθρου 5 παρ. 2 εδ. ε'. Αυτό συμβαίνει καθώς η επεξεργασία κρίνεται απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος του υπευθύνου της επεξεργασίας και το έννομο συμφέρον υπερέχει του συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων, ενώ δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες του υποκειμένου.³⁰⁸

4.3. Ο χρόνος άσκησης του δικαιώματος.

Η νομοθεσία δεν περιορίζει χρονικά το υποκείμενο των δεδομένων στην άσκηση του δικαιώματος της αντίρρησης, με αποτέλεσμα να δύναται οποτεδήποτε να το ασκήσει.

4.4. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.

Το υποκείμενο θα πρέπει να συντάξει και να υποβάλλει έγγραφη δήλωση προς την Αρχή που θα αναφέρει πως δεν επιθυμεί να περιλαμβάνεται σε αρχεία, τα οποία στοχεύουν στην προώθηση προμήθειας αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών εξ αποστάσεως. Η Αρχή τηρεί Μητρώο που περιλαμβάνει τα στοιχεία ταυτότητας των υποκειμένων των δεδομένων που έχουν αιτηθεί την άσκηση του δικαιώματος της αντίρρησης, όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 19 παρ. 4 του Ν. 2472/97.³⁰⁹

³⁰⁸ Βλ. Μήτρου Λ., ό.π., σελ. 30.

³⁰⁹ «Μητρώο προσώπων που δεν επιθυμούν να περιλαμβάνονται σε αρχεία, τα οποία έχουν ως σκοπό την προώθηση προμήθειας αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών εξ αποστάσεως».

5. Το δικαίωμα της σχετικής αντίρρησης.

Οι παράγραφοι 1³¹⁰ και 2³¹¹ του άρθρου 13 του Ν. 2472/97 ορίζουν το δικαίωμα της σχετικής αντίρρησης, το οποίο αφορά την έκφραση αντιρρήσεων προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου και την αίτηση προς διόρθωση, διευκρίνιση, συμπλήρωση ή και διαγραφή των προσωπικών του δεδομένων.

5.1. Το περιεχόμενο του δικαιώματος.

Το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται να προβάλλει αντιρρήσεις σχετικά με αιτήματα όπως η μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση, διαγραφή και διόρθωση των προσωπικών του δεδομένων σύμφωνα με το εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 13. Επιπλέον, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να ζητήσει συμπλήρωση, διευκρίνιση, συσχέτιση και καταστροφή των προσωπικών του δεδομένων με την

³¹⁰ «Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Οι αντιρρήσεις απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μμέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Στην απάντησή του οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες προέβη ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων πρέπει να κοινοποιείται και στην Αρχή».

³¹¹ «Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εκπροθέσμως ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και να ζητήσει την εξέταση των αντιρρήσεών του. Εάν η Αρχή πιθανολογήσει ότι οι αντιρρήσεις είναι εύλογες και ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης του υποκειμένου από την συνέχιση της επεξεργασίας, μπορεί να επιβάλλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας έως ότου εκδώσει οριστική απόφαση επί των αντιρρήσεων».

προϋπόθεση να τηρούνται οι αρχές του άρθρου 4 του Ν. 2472/97. Οι αρχές αυτές διέπουν τη νομιμότητα της επεξεργασίας και την αρχή της αναλογικότητας προκειμένου να είναι εύλογες οι αντιρρήσεις. Τέλος, το περιεχόμενο της αντίρρησης αφορά τη νόμιμη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την παράνομη επεξεργασία.³¹²

5.2. Ο χρόνος άσκησης του δικαιώματος.

Η νομοθεσία δεν περιορίζει χρονικά το υποκείμενο των δεδομένων στην άσκηση του δικαιώματος της αντίρρησης, με αποτέλεσμα να δύναται οποτεδήποτε να το ασκήσει.

5.3. Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.

Το υποκείμενο των δεδομένων και σε αυτή την περίπτωση συντάσσει μία έγγραφη επιστολή προς τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, σκοπεύοντας να αντιρρηθεί στην μορφή της επεξεργασίας ή ακόμα και να αντιτίθεται σε περισσότερες ενέργειες του υπεύθυνου επεξεργασίας.

5.4. Οι περιορισμοί του δικαιώματος.

Οι περιορισμοί που αφορούν το δικαίωμα της αντίρρησης σχετίζονται με την μη επιτρεπόμενη άσκησή του στην περίπτωση που επιβαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας χωρίς να προστατεύει το υποκείμενο. Στην περίπτωση αυτή, η άσκηση του δικαιώματος της αντίρρησης θεωρείται καταχρηστική. Το άρθρο 14 (α) της Οδηγίας ορίζει πως η άσκηση του δικαιώματος της αντίρρησης εξαρτάται από την ύπαρξη επιτακτικών και νόμιμων λόγων σχετικών με την προσωπική κατάσταση του υποκειμένου, κάτι που δεν εξαρτά ο νόμος. Η Αρχή δικαιούται να επιβάλλει άμεση αναστολή μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης επί των αντιρρήσεων στην

³¹² Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., ό.π., σελ. 140.

περίπτωση που συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης του υποκειμένου. Συνεπώς, οι περιορισμοί του δικαιώματος της αντίρρησης συνάδουν με τους τρόπους της ερμηνείας του και τους σκοπούς που διατελεί.

5.5. Το βάρος της απόδειξης.

Όταν υπάρξει σύγκρουση των συμφερόντων μεταξύ του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων και του υπευθύνου της επεξεργασίας ενώπιον της Αρχής και ασκείται το δικαίωμα της αντίρρησης, τότε αναδύεται το ζήτημα της κατανομής του βάρους της απόδειξης. Το βάρος της απόδειξης είναι άμεσα εξαρτώμενο από την ύπαρξη των νομίμων προϋποθέσεων που οφείλεται να συντρέχουν προκειμένου ο υπεύθυνος της επεξεργασίας των δεδομένων να επεξεργάζεται σύννομα τα δεδομένα του υποκειμένου. Ο υπεύθυνος της επεξεργασίας των δεδομένων καλείται ενώπιον της Αρχής για να αποδείξει πως έχει τηρήσει την αρχή της ακρίβειας. Το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να αμφισβητήσει την ακρίβεια, άρα και τη νομιμότητα των δεδομένων, χωρίς να είναι υποχρεωμένο να αποδείξει την ανακρίβεια.³¹³

³¹³ Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., ό.π., σελ. 142.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.

Η οριστική δικαστική προστασία συνδέεται με την αστική και την ποινική ευθύνη του ατόμου που έχει προσβάλλει τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων, ενώ ο ενδιαφερόμενος διατηρεί τα δικαιώματα της προσωρινής προστασίας που προβλέπονται από το γενικό δικονομικό δίκαιο. Το γενικό δικαίωμα της δικαστικής προστασίας καλύπτεται από την συνταγματική διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ενώ με το άρθρο 9Α του Συντάγματος, το θεσμικό κεκτημένο καταλαμβάνει και ένα *ιδιότυπο δικαίωμα δικαστικής προστασίας* που προβλέπεται από το άρθρο 14 του Ν.2472/1997.

2. Το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας.

Στο άρθρο 14 του Ν. 2472/1997 αναφέρεται πως *«Καθένας έχει δικαίωμα να ζητήσει από το αρμόδιο κάθε φορά δικαστήριο την άμεση αναστολή ή την μη εφαρμογή πράξης ή απόφασης που τον θίγει, την οποία έχει λάβει διοικητική αρχή, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, εφόσον η επεξεργασία αυτή αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητάς του και ιδίως της αποδοτικότητάς του στην εργασία, της οικονομικής φερεγγυότητάς του, της αξιοπιστίας του και της εν γένει συμπεριφοράς του»*.

Στο άρθρο αυτό καθιερώνεται το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων έναντι του αρμοδίου δικαστηρίου, σε περίπτωση που οι αποφάσεις στηρίζονται στην αξιολόγηση των πτυχών της προσωπικότητάς του και λαμβάνεται αποκλειστικά μέσω της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας στοιχείων. Με το δικαίωμα αυτό, το οποίο είναι αυτοτελές, παρέχεται προσωρινή δικαστική προστασία όταν συντρέχουν οι ειδικές περιπτώσεις της

προσβολής των προσωπικών δεδομένων.³¹⁴ Απαιτείται το δικαίωμα του υποκειμένου (ως υποκείμενο των δεδομένων) να εξυπηρετείται από τα συστήματα επεξεργασίας και να μην αποτελεί το ίδιο αντικείμενο των συστημάτων αυτών.³¹⁵

2.1 Περιεχόμενο του δικαιώματος.

Το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται της αίτησης άμεσης αναστολής ή της μη εφαρμογή της απόφασης που θίγει τα δικαιώματα του. Αυτό συμβαίνει μόνο στην περίπτωση που η πράξη έχει ληφθεί μόνο με αυτοματοποιημένη επεξεργασία των στοιχείων και εφόσον η επεξεργασία στοχεύει στην αξιολόγηση των στοιχείων της προσωπικότητας του (κυρίως της αξιοπιστίας του, της συμπεριφοράς του και της εργασιακής ή οικονομικής φερεγγυότητάς του).

2.2 Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος.

Μόνο στην περίπτωση που πληρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις, τότε το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας μπορεί να ασκηθεί από το εκάστοτε αρμόδιο δικαστήριο, ενώ μπορεί να ικανοποιηθεί και στην περίπτωση που δεν συντρέχουν οι λοιπές ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής δικαστικής προστασίας, όπως προβλέπονται κάθε φορά.

2.3 Οι προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος.

Η κύρια προϋπόθεση της άσκησης του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας αναφέρεται στην έκδοση απόφασης που θίγει το υποκείμενο των δεδομένων και έχει ληφθεί με αυτοματοποιημένη επεξεργασία, η οποία αποτελεί και

³¹⁴ «Το δικαίωμα του παρόντος άρθρου μπορεί να ικανοποιηθεί και όταν δεν συντρέχουν οι λοιπές ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής δικαστικής προστασίας, όπως προβλέπονται κάθε φορά».

³¹⁵ Βλ. Μήτρου Α., ό.π., σελ. 31.

τον σκοπό της καθιέρωσης του δικαιώματος αυτού. Στην περίπτωση που η επεξεργασία είναι εν μέρει αυτοματοποιημένη ή μη αυτοματοποιημένη, τότε δεν καλύπτει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την παροχή του δικαιώματος αυτού στο υποκείμενο του δεδομένων. Πλην της αναγκαίας αποκλειστικά αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, προϋποτίθεται η απόφαση να αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητας του υποκειμένου. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να αναφέρεται κυρίως στην αποδοτικότητα του υποκειμένου των δεδομένων στην εργασία, στην οικονομική φερεγγυότητα του, στην εν γένει συμπεριφορά του και στην αξιοπιστία του. Έτσι, τονίζεται η σημασία που αποδίδεται από τη νομοθεσία και την Οδηγία στην προστασία του υποκειμένου των δεδομένων από την αξιολόγηση της προσωπικότητας του βάσει των δεδομένων που αναφέρθηκαν, καθώς κινδυνεύει η προσωπικότητα του στο να μετατραπεί σε εργαλείο οικονομικών συναλλαγών και να διασπαστεί σε μεμονωμένες εκδηλώσεις.³¹⁶

2.4 Το αρμόδιο δικαστήριο.

Αρμόδιο δικαστήριο θεωρείται αυτό το οποίο θα επιλαμβανόταν της οριστικής δικαστικής προστασίας. Στην περίπτωση που η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ιδιωτική, τότε αρμόδιο δικαστήριο θεωρείται το πολιτικό δικαστήριο, ενώ στη περίπτωση που η προσβαλλόμενη απόφαση είναι διοικητική, τότε αρμόδιο θεωρείται το διοικητικό εργαστήριο.

2.5 Η άσκηση του δικαιώματος χωρίς την συνδρομή των λοιπών ουσιαστικών προϋποθέσεων.

Όπως αναφέρθηκε, το δικαίωμα μπορεί να ικανοποιηθεί και στην περίπτωση όπου δεν συντρέχουν οι λοιπές ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής δικαστικής

³¹⁶ Βλ. Αρμαμέντος /Σωτηροπούλος ΕρμΝ2472., .ο.π., άρθρο 14, αρ. 823.

προστασίας που προβλέπονται κάθε φορά (για παράδειγμα όταν δεν συντρέχει λόγος κατεπείγοντος για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων).³¹⁷

3. Οι κυρώσεις.

Στα άρθρα 21-23 προβλέπονται οι κυρώσεις για την παραβίαση των διατάξεων που αφορούν την προστασία του υποκειμένου των δεδομένων και αποτελούν τον μηχανισμό καταστολής των σχετικών παραβάσεων, ολοκληρώνοντας την προστασία από την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Οι κυρώσεις, όπως προβλέπονται και κατά σειρά άρθρων, διαχωρίζονται σε διοικητικές, ποινικές και αστικές.

3.1. Οι διοικητικές κυρώσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 21, όταν υφίσταται παράβαση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, η Αρχή επιβάλλει τις εξής διοικητικές κυρώσεις στον υπεύθυνο επεξεργασίας των δεδομένων:

- Προειδοποίηση με αποκλειστική προθεσμία για άρσης της παραβίασης,
- Πρόστιμο ποσού,
- Προσωρινή ανάκληση άδειας,
- Οριστική ανάκληση άδειας,
- Καταστροφή αρχείου ή διακοπή επεξεργασίας και καταστροφή των σχετικών δεδομένων.

³¹⁷ Βλ. *Αρμαμέντος /Σωτηροπούλος ΕρμN2472.*, .ο.π., άρθρο 14, αρ. 823.

3.2. Οι ποινικές κυρώσεις.

Όπως προβλέπεται από το άρθρο 22 του νόμου, οι ποινικές κυρώσεις στην περίπτωση της παραβίασης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων αφορά: α) τις πράξεις και παραλείψεις επί των οποίων η Αρχή δεν έχει αποφανθεί ακόμη και β) για την μη συμμόρφωση στις αποφάσεις της Αρχής.

3.2.1. Ποινικές κυρώσεις για πράξεις και παραλείψεις επί των οποίων η Αρχή δεν έχει ακόμη αποφανθεί.

Το άρθρο 6 του νόμου αναφέρει πως στην περίπτωση μη γνωστοποίησης στην Αρχή της σύστασης ή της λειτουργίας αρχείου ή οποιασδήποτε μεταβολής στις προϋποθέσεις και στους όρους χορήγησης της άδειας, τότε ο υπεύθυνος τιμωρείται με φυλάκιση έως 3 ετών και χρηματικό πρόστιμο. Στην περίπτωση όπου παραβιαστεί το άρθρο 7 του νόμου και ο υπεύθυνος επεξεργασίας διατηρήσει αρχείο χωρίς άδεια ή παραβιάσει τους όρους και τις προϋποθέσεις της άδειας της Αρχής, τότε τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους και χρηματική ποινή. Όταν οι όροι και οι προϋποθέσεις έχουν παραβιαστεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας προκειμένου να υπάρξει οικονομικό ή περιουσιακό όφελος, ή για να βλάψει τρίτον, τότε επιβάλλεται κάθειρξη έως 10 ετών και χρηματική ποινή. Στην περίπτωση τέλεσης των παράνομων αυτών πράξεων από αμέλεια, τότε επιβάλλεται φυλάκιση έως 3 έτη συν χρηματική ποινή.

3.2.2. Ποινικές κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση σε πράξεις της Αρχής.

Το άρθρο 12 παρ. 4 ορίζει πως η μη συμμόρφωση στις αποφάσεις της Αρχής για την ικανοποίηση του δικαιώματος της πρόσβασης, της αντίρρησης και με πράξεις επιβολής των διοικητικών κυρώσεων των περιπτώσεων γ', δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 21 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 2 ετών και με χρηματικό πρόστιμο. Στην περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις της Αρχής προκειμένου να υπάρξει παράνομο περιουσιακό όφελος ή πρόκληση βλάβης τρίτου, επιβάλλεται κάθειρξη έως 10 ετών και χρηματική ποινή. Στην περίπτωση που με τα ανωτέρω

προκλήθηκε ζημία ή βλάβη στο δημοκρατικό πολίτευμα ή στην εθνική ασφάλεια, τότε επιβάλλεται κάθειρξη και χρηματική ποινή τουλάχιστον.

4. Αστικές κυρώσεις.

Οι προβλεπόμενες κυρώσεις ολοκληρώνονται με τις αστικές κυρώσεις που αφορά τα νομικά ή φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν το νόμο και προκαλούν περιουσιακή βλάβη. Στην περίπτωση αυτή, είναι υποχρεωμένα προς πλήρη αποζημίωση κατά τις διατάξεις για αδικοπραξία. Στην περίπτωση που προκληθεί ηθική βλάβη, η χρηματική ικανοποίηση γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 932 ΑΚ. Ο υπόχρεος σε αποζημίωση απαλλάσσεται από την ευθύνη στην περίπτωση που δεν γνώριζε (ή δεν όφειλε να γνωρίζει) την πιθανότητα επέλευσης βλάβης σε άλλον. Οι απαιτήσεις του άρθρου 23 εκδικάζονται κατά τα άρθρα 664-676 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων αιτείται να είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την τεχνολογική εξέλιξη και την πληροφόρηση. Με την απόφαση της Ελληνικής Βουλής του 1996 για την αναθεώρηση του Συντάγματος, η οποία ολοκληρώθηκε στις 17-4-2001, έγιναν σημαντικές τροποποιήσεις στον τομέα των συνταγματικών δικαιωμάτων. Μεταξύ των τροποποιήσεων αυτών συγκαταλέγεται και η καταγραφή - για πρώτη φορά σε σώμα ελληνικού συνταγματικού κειμένου - τριών νέων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, πρόκειται για την προστασία του ατόμου από τους βιοϊατρικούς πειραματισμούς (άρθρο 5 παρ. 5), για το δικαίωμα στην πληροφόρηση (άρθρο 5Α) και για την προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων ή το δικαίωμα στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση (άρθρο 9Α).

Τα τρία αυτά νέα δικαιώματα κατοχυρώνονται ρητά σε αρκετά ευρωπαϊκά συνταγματικά κείμενα της τελευταίας δεκαετίας. Έχουν δε ως πρώτο κοινό χαρακτηριστικό την διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας σε συνθήκες ανάπτυξης και αξιοποίησης της τεχνολογίας. Το άλλο κοινό τους στοιχείο συνίσταται στο ότι δεν διασφαλίζουν αποκλειστικά και μόνο την αυτονομία του πολίτη από την απειλή της κρατικής εξουσίας αλλά και από την άμεση απειλή ποικίλων μορφών ιδιωτικών εξουσιών (όπως π.χ. των εξουσιών που συγκεντρώνουν σήμερα τα μέσα μαζικής επικοινωνίας)

Ο νόμος περί του δικαιώματος στην πληροφόρηση αναφέρει: *«ο καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19 (άρθρο 5Α).* Το κύριο πρόβλημα με το παρόν δικαίωμα είναι ο ορισμός της

έννοιας της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Σύμφωνα με τον Γκρίτζαλη³¹⁸ δεν μπορεί να δοθεί ένας συγκεκριμένος οικουμενικός ορισμός, αλλά η ονομασία αυτή αποτελεί μια ομαδοποίηση διάφορων φαινομένων. Θα πρέπει να θεωρηθεί ίσως, πως ο νομοθέτης εννοεί την κοινή διάσταση της έννοιας που κατανοεί η μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού: την τεχνολογική διάσταση μεταξύ δικτύων, τηλεπικοινωνιών και πληροφορικής.

Το άρθρο 9Α περί αυτοδιάθεσης των πληροφοριών αναφέρεται στην δυνατότητα του ατόμου να ορίζει τις προϋποθέσεις και τον τρόπο με τον οποίο θα καθίσταται δυνατή η επεξεργασία των προσωπικών του πληροφοριών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη δημοκρατική διαδικασία της Πολιτείας. Μέσω του νέου δικαιώματος το άτομο έχει την ευχέρεια της γνώσης των τρίτων που συλλέγουν και διατηρούν τις προσωπικές πληροφορίες του, όντας προστατευμένο έναντι της ιδιωτικής και κρατικής εξουσίας, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει την διάκριση των ατόμων που έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές.³¹⁹

Όσον αφορά στο δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων μπορούμε να αναφέρουμε την περίπτωση σχετικά με το διαδικτυακό περιβάλλον (Internet) και να τονίσουμε, ότι αρχικά είχε διαμορφωθεί η κοινή πεποίθηση, ότι το Διαδίκτυο θα αποτελούσε έναν χώρο ελευθερίας, όπου ο καθένας θα μπορούσε να αντλήσει πληροφορίες και να ανταλλάξει απόψεις χωρίς κανέναν περιορισμό. Σταδιακά, όμως, διαπιστώθηκε, ότι ο κυβερνοχώρος ενέχει προβλήματα και κινδύνους. Η απρόσκοπτη ροή πληροφοριών δύναται να θίξει τόσο το δημόσιο συμφέρον όσο και τα δικαιώματα των τρίτων. Σύμφωνα δε με στοιχεία της γαλλικής αρχής προστασίας των προσωπικών δεδομένων, το 82% των καταχωρημένων δικτυακών τόπων περιέχουν προσωπικά δεδομένα, ενώ ένα ποσοστό της τάξης 78%

³¹⁸ Βλ. Γκρίτζαλης Α.Δ., *Αυτονομία και Πολιτική Ανυπακοή στον Κυβερνοχώρο*, Παπασωτηρίου 2004, σελ. 37.

³¹⁹ Βλ. Βιδάλης Τ., *Τα νέα δικαιώματα στην πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος*, Στο: *Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών*, Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.), Αθήνα-Κομοτηνή 2000, σελ. 100.

ζητά από τους επισκέπτες του να ανακοινώσουν προσωπικές πληροφορίες (όπως π.χ. όνομα, διεύθυνση, ακόμη και ετήσιο εισόδημα κ.λ.π.).

Το άρθρο 5Α Συντ. επιτρέπει την ακώλυτη πρόσβαση στις πηγές πληροφοριών στην Κοινωνία της Πληροφορίας των πολιτικοοικονομικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων και σχετίζεται άμεσα με το δικαίωμα της ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Η ελεύθερη έκφραση δημιουργεί το πλαίσιο της ελευθερίας στην λήψη πληροφοριών και είναι προστατευόμενη από το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης του άρθρου 10 παρ 1 ΕΣΔΑ. Η ελευθερία αναζήτησης συνάδει εξίσου με το δικαίωμα στην πληροφόρηση και προστατεύεται από το άρθρο 19 παρ 2 ΔΣΑΠΔ.

Το περιεχόμενο της επικοινωνίας δεν είναι απαραίτητο ότι αποτελείται από προσωπικά δεδομένα, ιδίως αν δεν είναι εφικτό να προσδιοριστούν τα πρόσωπα του αποστολέα και του παραλήπτη του μηνύματος. Εφόσον όμως αυτός ο προσδιορισμός είναι εφικτός, το περιεχόμενο της επικοινωνίας εμπίπτει στην κατηγορία των προσωπικών δεδομένων και επιβάλλεται η προστασία του. Ωστόσο, παραμένει ως ανάχωμα της συνταγματικής θεμελίωσης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο άρθρο 19 του Συντάγματος ο περιπτωσιολογικός χαρακτήρας της³²⁰. Με το απόρρητο των επικοινωνιών προστατεύονται μόνο τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ως μέρος της επικοινωνίας. Γι' αυτό και η θεμελίωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε αυτήν την συνταγματική διάταξη, μόνο μερική θα μπορούσε να είναι και να αφορά μόνο την προστασία δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα και τις ταχυδρομικές υπηρεσίες.

Στην συζήτηση που έγινε στην Ολομέλεια του Κοινοβουλίου του 2001 για την αναθεώρηση του Συντάγματος³²¹ φάνηκε ότι ένα δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων θα μπορούσε να βρει έρεισμα κυρίως στην αρχή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ.1) και στο δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ.2) και λιγότερο στην προστασία του ιδιωτικότητας (άρθρο 9).

³²⁰ Βλ. Σωτηρόπουλος Β., όπ.π., σελ. 50επ.

³²¹ Πρακτικά Βουλής (ολομ.) Συνδρ. ΣΤ', 24-1-2001

Το Κράτος είναι υποχρεωμένο να διευκολύνει την πρόσβαση στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας παρέχοντας κίνητρα. Ταυτόχρονα, το κΚράτος είναι υποχρεωμένο να προωθεί και να διαφυλάττει τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων ενδέχεται να συγκρούεται με το δικαίωμα στην πληροφόρηση, που κατοχυρώνεται και αυτό ρητά (άρθρο 5Α Συντ.).

Ο νόμος απαγορεύει την ύπαρξη πληροφοριών στις ηλεκτρονικές πηγές που παραβιάζουν τα προσωπικά δεδομένα τρίτων, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων. Εξίσου, περιορισμοί τίθενται όταν το δικαίωμα πληροφόρησης παραβιάζει τα προσωπικά δεδομένα με τα ηλεκτρονικά μέσα. Το άτομο που έχει δικαίωμα λοιπόν στην ελεύθερη πληροφόρηση δεν έχει δικαίωμα στα προσωπικά δεδομένα τρίτων, παρά το ενδιαφέρον που υπάρχει συχνά για τον ιδιωτικό βίο τρίτων. Το απαραβίαστο της προσωπικής ζωής απευθύνεται στην αξιοπρέπεια του ατόμου και προηγείται από το δικαίωμα στην πληροφόρηση και χαίρει της απόλυτης στήριξης και προστασίας του Συντάγματος.³²²

Για παράδειγμα, η αυτούσια ανάγνωση κομματιών από το ημερολόγιο ενός διάσημου ανθρώπου σε μία ηλεκτρονική σελίδα υπερβαίνει τα όρια άσκησης πληροφόρησης του κοινού. Συνεπώς, ο εκδότης καταπατά τα προσωπικά δεδομένα του διάσημου και ο αναγνώστης ισότιμα προκαλεί παραβίαση του δικαιώματος των προσωπικών δεδομένων του ατόμου αυτού. Σύμφωνα με την Απόφαση 100/2/2312000 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα το δικαίωμα στην πληροφόρηση και το δικαίωμα των προσωπικών δεδομένων μπορεί να συγκρούονται, αλλά δεν υπερισχύει *in abstract* το ένα ή το άλλο δικαίωμα, παρά γίνεται στάθμιση των πραγματικών δεδομένων με σκοπό την εναρμόνιση των συγκρουόμενων συμφερόντων.

Πρέπει λοιπόν να αποσαφηνισθεί, ότι τόσο η προστασία των προσωπικών δεδομένων όσο και η ελευθερία της πληροφόρησης συνιστούν παραμέτρους της δημοκρατικής δομής του Κράτους και της κοινωνίας. Η επεξεργασία και διάθεση των

³²² Βλ. Χρυσογόνος Κ.Κ., ό.π. , σελ. 198.

πληροφοριών θεωρούνται ως οι λειτουργικές βάσεις μιας πλουραλιστικής δημοκρατίας που βασίζεται στην σχέση μεταξύ μιας πληροφορημένης κοινής γνώμης και της σταθερότητας των πολιτικών συστημάτων, καθώς μόνο ο πληροφορημένος πολίτης μπορεί να είναι ενεργός πολίτης. Πρόκειται, συνεπώς για δύο δικαιώματα, τα οποία δεν είναι κατ' αρχάς ανταγωνιστικά, αφού στην ουσία αποτελούν εκφάνσεις του δικαιώματος ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Σύμφωνα με τις Γενικές Αρχές Δικαίου, η απουσία σαφούς νομοθετικού ορισμού του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων, τείνει να «αποτυπώσει» το περιεχόμενο του δικαιώματος του ατόμου στο απόρρητο της ζωής του και του δικαιώματος της ολότητας για ενημέρωση πάνω σε εκείνα τα δεδομένα, η συλλογή των οποίων ανταποκρίνεται σε κάποιον ουσιώδη λόγο δημοσίου συμφέροντος³²³. Και είναι αλήθεια αυτός ο κοινός τόπος προβληματισμού της θεωρίας, ο οποίος δεν καταλήγει σε μία οριοθέτηση του χώρου ιδιωτικής και δημόσιας ζωής, ελλείπει αποδεκτών και αδιαμφισβήτητων κριτηρίων³²⁴.

Τα επιχειρήματα που προβάλλονταν για την σαφή κατοχύρωση του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου επικεντρώνονταν στο γεγονός ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εξατομικεύουν την ανάπτυξη της προσωπικότητας, καθώς και στο γεγονός ότι το κατοχυρωμένο στο Σύνταγμα δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας (5 παρ. 1 Σ) ταυτίζεται με το δικαίωμα των ατόμων στον αυτοκαθορισμό τους³²⁵, στην ελεύθερη «συνδρομή» τους στην διαμόρφωση της «εικόνας» που το κοινωνικό περιβάλλον σχηματίζει γι' αυτούς. Με τη σειρά της, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας δεν ολοκληρώνεται και δεν διασφαλίζεται χωρίς την ύπαρξη μιας «σφαίρας» απρόσιτης σε τρίτους, η έλλειψη της οποίας στερεί τη δυνατότητα επιλογής ελεύθερης προσωπικής απόφασης, αλλά και κάθε αντίδραση στην κρατική και ιδιωτική δραστηριότητα³²⁶.

Δεδομένης της απουσίας σαφούς νομοθετικού ορισμού του «δικαιώματος» προστασίας των προσωπικών δεδομένων, οι Γενικές Αρχές του Δικαίου τέθηκαν ως

³²³ Βλ. Μαυριάς Κ., όπ.π., σελ. 153.

³²⁴ Βλ. Μαυριάς Κ., όπ.π., (υποσημ. 79), σελ. 97.

³²⁵ Βλ. Γέροντας Α., *Πληροφορική και Δίκαιο*, Σάκκουλας, Αθήνα 1991 σελ. 67.

³²⁶ Βλ. Γέροντας Α., όπ.π., σελ. 237.

όπλο στην φαρέτρα για την προστασία του ατόμου και των προσωπικών πληροφοριών που το προσδιορίζουν.

Ενδεικτικά, αναφέρεται η Αρχή της Αναλογικότητας, η οποία προτάθηκε ως η κατάλληλη νομική τεχνική ιεράρχησης των συγκρουόμενων συμφερόντων και διασφάλισης της αρμονίας τους. Η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας θεμελιώνεται σε δύο διατάξεις του εσωτερικού μας δικαίου, στην διάταξη του άρθρου 25 § 1 περ. δ' του Συντάγματος, όπως διατυπώθηκε κατά την συνταγματική αναθεώρηση του 2001, και στις διατάξεις της ΕΣΔΑ για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που έχει κυρωθεί από τη χώρα μας με το Ν. 53/1974 και δυνάμει του άρθρου 28 § 1 του Συντάγματος έχει υπερνομοθετική ισχύ³²⁷. Η Αρχή της Αναλογικότητας αποτελεί συνταγματικό περιορισμό των νομοθετικών περιορισμών των συνταγματικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, που επιτάσσει ότι μεταξύ του νόμιμου σκοπού που επιδιώκει ένας περιορισμός του δικαιώματος και του συγκεκριμένου περιορισμού πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση³²⁸.

Η Αρχή της Νομιμότητας αξιώνει την ύπαρξη τυπικού νόμου για τα κύρια στοιχεία της ρύθμισης, ζήτημα που συνδέεται κυρίως με την άσκηση δημοκρατικού ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας. Επιπροσθέτως, η βάση του περιορισμού οφείλει να διακρίνεται για την «καθαρότητά» της και να περιλαμβάνει μόνον εκείνη την χρήση ή την επεξεργασία που ανταποκρίνεται στην αξίωση πληροφόρησης των δημοσίων αρχών που είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής τους. Κατ' αυτό τον τρόπο επιλύεται και το πρόβλημα του θεμιτού της διασύνδεσης βάσεων δεδομένων μεταξύ των αρχών και ανταλλαγής πληροφοριών τους.

Η Αρχή της Αναγκαιότητας εμποδίζει κάθε άλλη επέμβαση που εξυπηρετεί άλλους σκοπούς και άλλες ανάγκες, εφ' όσον αυτή δεν προβλέπεται νομοθετικά. Η

³²⁷Βλ. Βασιλακάκης Γ., δημοσιευμένο στα Νομικά Χρονικά, «Η αρχή της αναλογικότητας. Ο ανααιρετικός έλεγχος της εφαρμογής της από τον Άρειο Πάγο επί χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης», εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Ιούλιος – Αύγουστος 2008 - Τεύχος 50.

³²⁸Βλ. Δαγτόγλου Π., «Ατομικά Δικαιώματα», εκδόσεις Σάκκουλας 2012, σελ. 176 επόμ., Ακριβοπούλου Χ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ιστορική εξέλιξη του συνταγματισμού», εκδ Παπαζήση 2010, Κεφ. Γ'

τελική στάθμιση των συμφερόντων προϋποθέτει την συνολική αξιολόγηση της χρήσης των συλλεγόμενων δεδομένων και εμπίπτει στην εφαρμογή των θεσπισμένων γενικών αρχών ως περιπτωσιολογικός έλεγχος δράσης, μέρος του οποίου έχει εναποτεθεί στις αρχές ελέγχου³²⁹.

Στο σημείο αυτό είναι εύλογο συμπερασματικά να παραθέσουμε ένα νομολογιακό παράδειγμα από τον ελληνικό χώρο σχετικά με την ευρύτερη νομοθεσία του πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Μία υπόθεση η οποία συντάραξε την πολιτική ζωή της Ελλάδας της οικονομικής κρίσης, ήταν η δημοσίευση των 2.059 ονομάτων της περιβόητης *Λίστας Λαγκάρντ* στο περιοδικό του δημοσιογράφου Κώστα Βαξεβάνη, HOT DOC, από τον ίδιο. Ο Βαξεβάνης διώχθηκε νομικά για την καταπάτηση των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής των ατόμων των οποίων τα ονόματα δημοσιεύτηκαν δημόσια.

Ο Εισαγγελέας του Αυτοφώρου Μονομελούς Πλημμελειοδικείου πρότεινε την ενοχή του δημοσιογράφου για την δημοσιοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την χρήση του Τύπου. Συγκεκριμένα, είχε δηλώσει: *«ο Κώστας Βαξεβάνης μας λέει άρον-άρον σταύρωσον αυτούς και αυτό δεν αποτελεί λύση στο πρόβλημα της χώρας. Σε μια κοινωνία που ζητάει αίμα μετέτρεψε την χώρα σε ένα Κολοσσαίο και πέταξε μέσα ανθρώπους και υπολήψεις. Είναι λύση η ανθρωποφαγία και ο καννιβαλισμός;»*.

Ωστόσο μέσα από επιχειρηματολογία ο δημοσιογράφος απέδειξε στο Δικαστήριο πως δεν παραβίασε τη νομοθεσία, με αποτέλεσμα να αθωωθεί. Ο ίδιος ισχυρίστηκε πως στο παρελθόν είχε δημοσιοποιηθεί λίστα με τα ονόματα καλλιτεχνών και τις οφειλές του από την εφημερίδα «Τα Νέα», γεγονός για το οποίο δεν ασκήθηκε καμία δίωξη.

Ο ίδιος απευθύνθηκε στην έδρα και στον Δικαστή αναφερόμενος: *«είμαι σε θέση να γνωρίζω ότι έχετε λογαριασμό στην ΑΤΕ, είναι αυτό προσωπικό δεδομένο;»* Όπως εξήγησε, ενημερώθηκε για αυτή την πληροφορία από ένα χαρτί κολλημένο στην είσοδο του Δικαστηρίου, με τα στοιχεία της έδρας. Συνέχισε υποστηρίζοντας πως: *«η δημοσιοποίηση ενός ονόματος και η σχέση με την τράπεζα, δεν είναι*

³²⁹Βλ. Γέροντας Α.,όπ.π., σελ 40

προσωπικό δεδομένο. Οι συναλλαγές με τις τράπεζες είναι δημόσιες και όταν τις κάνουμε δε φοράμε κουκούλα». Ο ίδιος σχολίασε για την αθώωσή του πως: «η απόφαση του δικαστηρίου είναι μια πολύ σοβαρή νομολογία που επιτρέπει στους δημοσιογράφους να κάνουν τη δουλειά τους».³³⁰

Μία άλλη υπόθεση παραβίασης των προσωπικών δεδομένων που απασχόλησε την χώρα μας είναι η αποκάλυψη των προσωπικών δεδομένων στο Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας. Το 2009 αποκάλυψε προσωπικά δεδομένα μίας κυρίας σε τρίτο, μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο και συγκεκριμένα στον πρώην σύζυγό της. Ο Διευθυντής Τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας ισχυρίστηκε ότι η κοινοποίηση των δεδομένων έγινε νόμιμα βάσει του άρθρου 51Α του περί Ακίνητης Ιδιοκτησίας (Διακατοχή, Εγγραφή και Εκτίμηση) Νόμου, Κεφ. 224, με έκδοση πιστοποιητικού έρευνας που δόθηκε σε δικηγόρο που επικαλέστηκε νομική διαδικασία ενώπιον Δικαστηρίου για διευθέτηση εκκρεμοτήτων μεταξύ διαζευγμένων. Επίσης ισχυρίστηκε πως δεν ήταν σε θέση να εντοπίσει την σχετική αίτηση που κατατέθηκε από τον δικηγόρο, λόγω του τεράστιου αριθμού αιτήσεων για έκδοση πιστοποιητικού έρευνας που αρχειοθετούνται.

Ο Νόμος 138(I)/2001 δίνει στο άτομο το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση για τους αποδέκτες των προσωπικών του δεδομένων, αλλά το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας δεν απάντησε στο αίτημα της παραπονούμενης. Για να είχε το δικαίωμα να έχει πρόσβαση ο πρώην σύζυγος της στα προσωπικά της δεδομένα χωρίς να τα παραβιάζει, θα έπρεπε η πρόσβαση να αφορά αποκλειστικά δεδομένα τα οποία είναι αναγκαία για την αναγνώριση ή άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον Δικαστηρίου. Τότε μόνο χωρίς την συγκατάθεση της παραπονούμενης θα μπορούσε ο πρώην σύζυγός της να ικανοποιήσει το έννομο συμφέρον του, υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω έννομο συμφέρον υπερέχει των δικαιωμάτων, συμφερόντων και θεμελιωδών ελευθεριών της.

Σύμφωνα με το άρθρο 5(1) του Νόμου περί Επεξεργασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα Νόμων του 2001 και του 2003 (Ν.138(I)/2001 και

³³⁰ Αθώος ο Κώστας Βαξεβάνης: Αθώος κρίθηκε από το Αυτόφωρο Μονομελές Πλημμελειοδικείο ο δημοσιογράφος και εκδότης, Κώστας Βαξεβάνης. Καθημερινή, Ανακτήθηκε 20/05/13.

N.37(I)/2003: «η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει την ρητή συγκατάθεση του. Επεξεργασία δεδομένων επιτρέπεται και χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων όταν συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις προϋποθέσεις του εδαφίου (2) του άρθρου 5 του Νόμου, όπως όταν η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση υποχρεώσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας η οποία επιβάλλεται από νόμο ή/και όταν η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει τρίτος στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει των δικαιωμάτων, συμφερόντων και θεμελιωδών ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων».

Το αποτέλεσμα ήταν να απευθυνθεί στον Διευθυντή Τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας αυστηρή προειδοποίηση για την λήψη των κατάλληλων οργανωτικών και τεχνικών μέτρων για την ασφάλεια των δεδομένων και την προστασία τους, μέσα σε έξι μήνες από την ημερομηνία της απόφασής της Επιτρόπου. Ανεξάρτητα από τη νομιμότητα της κοινοποίησης των προσωπικών δεδομένων της παραπονούμενης στον δικηγόρο του πρώην συζύγου της, ο Διευθυντής του Τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, ως υπεύθυνος επεξεργασίας, όφειλε κατά την ανακοίνωση των δεδομένων να την είχε ενημερώσει, πράγμα που δεν έπραξε, κατά παράβαση του άρθρου 11(1)(3) του Νόμου 138(I)/2001, όπως τροποποιήθηκε. Για την παράβαση αυτή η Επίτροπος επέβαλε τη χρηματική ποινή των €500.³³¹

Εύστοχη θεωρείται και η παράθεση ενός παραδείγματος από τον διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο που αφορά την εταιρία-κολοσσό Google. Το ζήτημα του Διαδικτύου, ως μέρος των ΜΜΕ, αποτελεί ένα φλέγον κομμάτι στο δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων παγκοσμίως. Η υπερμεγέθης χρήση των κοινωνικών δικτύων και των μέσω επικοινωνίας του συρμού τα τελευταία χρόνια έχει ανοίξει μία μεγάλη συζήτηση σχετικά με το κατά πόσο η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι εφικτή. Η υπηρεσία της Google, Street View, αποτέλεσε αντικείμενο διοικητικών ενεργειών στην Γερμανία, στην Ελβετία, στην

³³¹ Επίτροπος Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Ετήσια Έκθεση Λευκωσία, 2009.

Γαλλία και σε άλλες χώρες. Ο λόγος ήταν η κατηγορία για καταπάτηση των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής. Πιο συγκεκριμένα, η υπηρεσία αυτή επιτρέπει την θέαση δρόμων σε 360 μοίρες, γεγονός που σημαίνει πως φαίνονται δημόσια άνθρωποι και αυτοκίνητα. Η εταιρία λοιπόν δέχθηκε κατηγορίες για παραβιάσεις, εξαιτίας της δημόσιας θέασης ανθρώπων και αριθμών πινακίδων. Για παράδειγμα, στην Γερμανία, το 2011 πραγματοποιήθηκε δικαστήριο της υπόθεσης με κατηγορίες πως η Google δημοσίευσε φωτογραφίες μίας γυναίκας και της οικογένειάς της μπροστά στο σπίτι τους. Παρά τον ισχυρισμό για καταπάτηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, το Γερμανικό Δικαστήριο απεφάνθη πως κάτι τέτοιο είναι νόμιμο, καθώς η φωτογραφία λήφθηκε στο δρόμο και το Δικαστήριο έκρινε ότι καμία τέτοια παραβίαση δεν είχε συμβεί.

Στην Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, η Google κατηγορήθηκε εξίσου για παραβίαση των δικαιωμάτων προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Το 2010 το Αγγλικό Δικαστήριο έδωσε προειδοποίηση στη Google πως θα επιβληθεί πρόστιμο εάν δεν συμμορφωθεί με τη νομοθεσία στο μέλλον και το 2011 η Γαλλική Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στην εταιρία.

Στις 8 Ιουνίου 2012, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο της Ελβετίας (Bundesgericht) ανακοίνωσε ότι είχε γίνει δεκτή εν μέρει η προσφυγή της Google σε μια υπόθεση που αφορούσε τις εικαζόμενες παραβιάσεις της εταιρείας περί παραβίασης των προσωπικών δεδομένων της υπηρεσίας Street View. Κατά την εφαρμογή αυτή, η εταιρία κατηγορήθηκε πως η θέαση ανθρώπων και πινακίδων αυτοκινήτων με τους αριθμούς κυκλοφορίας τους ήταν δημόσια, γεγονός για το οποίο η Google θα έπρεπε να είχε αποτρέψει. Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο επικύρωσε αυτό τον ισχυρισμό της Ομοσπονδιακής Προστασίας Δεδομένων και του Επιτρόπου Πληροφοριών.

Έτσι, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο απαίτησε την αποτελεσματική προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της εφαρμογής Street View και επέβαλε την τήρηση ανωνυμίας στα πρόσωπα και στις πινακίδες κυκλοφορίας των οχημάτων. Βέβαια, το Ανώτατο Δικαστήριο δεν συμφώνησε απόλυτα με τον ισχυρισμό του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου πως εκτός από την

αυτόματη ανωνυμία, η εταιρία θα πρέπει να επεξεργάζεται όλα τα πρόσωπα και τις πινακίδες πριν δημοσιεύσει τις εικόνες στο Διαδίκτυο, θεωρώντας πως η Google διατηρεί το δικαίωμα αναιρέσεων εν μέρει.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο η αποδοχή του γεγονότος πως το 1% των ανεβασμένων εικόνων της εφαρμογής είναι ανεπαρκώς ανώνυμα είναι απαραίτητη, και απεφάνθη πως το γεγονός αυτό θα πρέπει να διορθωθεί άμεσα. Επίσης, το Δικαστήριο όρισε πως η εταιρία θα πρέπει να τηρήσει ρητά την ανωνυμία των εικόνων, να εξασφαλίσει την αυτόματη ανωνυμία μέσω της χρήσης της τεχνολογίας, να παρέχει την διαδικασία ανωνυμίας δωρεάν στο Διαδίκτυο και να έχει εμφανή μία ηλεκτρονική διεύθυνση όπου οι καταγγελίες για την καταπάτηση των προσωπικών δεδομένων θα αντιμετωπίζονται, να φροντίζει για την πλήρη ανωνυμία των προσώπων και των πινακίδων προτού δημοσιευθούν στο Διαδίκτυο (όπως και των ευαίσθητων εγκαταστάσεων όπως σχολεία, φυλακές και νοσοκομεία), να λάβει την συγκατάθεση των ενδιαφερομένων για την καταγραφή εικόνων και βίντεο, όπου η κάμερα βρίσκεται σε ύψος πάνω από δύο μέτρα και καταγράφει και οι περαστικοί δεν μπορούν να τη δουν και τέλος, να παρέχει πληροφορίες σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο ότι οι ρυθμίσεις αυτές δεν είναι μία «απλή σημείωση της ιστοσελίδας της Google» αλλά «σχετικές με την επικείμενη καταγραφή και δημοσίευση των εικόνων του Street View».³³²

Τον Απρίλιο του 2013 ανακοινώθηκε πως οι ειδικές ομάδες εργασίας των έξι ευρωπαϊκών κυβερνητικών υπηρεσιών δεδομένων ξεκίνησαν νέες ενέργειες επιβολής του νόμου εναντίον της Google για τις παραβιάσεις της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων. Η Εθνική Επιτροπή της Γαλλίας για την Πληροφορική και τις Πολιτικές Ελευθερίες δήλωσε πως η Google αφήφησε τις ευρωπαϊκές ρυθμιστικές αρχές στην εφαρμογή των πολιτικών της ιδιωτικής ζωής και όταν ερωτήθηκε για τις ενέργειες της, οι απαντήσεις της ήταν συχνά ελλιπείς. Η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Ισπανία, και η Ολλανδία έχουν σκοπό να συνεχίσουν τη δικαστική διαδικασία κατά της Google.

³³² Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης του Κονγκρέσου <http://www.loc.gov/>, επίσκεψη: 5 Ιουνίου 2015.

Αυτό συνέβη καθώς πέρα από τις παραβιάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί ήδη, η εταιρία ανακοίνωσε πως όταν ένας χρήστης χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε υπηρεσία της Google, οι πληροφορίες σχετικά με αυτόν το χρήστη θα είναι διαθέσιμες για τους διαφημιζόμενους σε οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία της Google για την στόχευση διαφημίσεων. Η ρύθμιση αυτή καταπατά το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, της αυτοδιάθεσης των προσωπικών πληροφοριών και το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής. Για παράδειγμα, όταν ένας χρήστης στέλνει ένα ηλεκτρονικό μήνυμα ή παρακολουθεί ένα βίντεο στο Youtube, τότε τα στοιχεία του και οι πληροφορίες σχετικά με αυτόν το χρήστη, όπως το τηλέφωνό του, η θέση του στο Google Maps, θα είναι διαθέσιμα στους διαφημιστές για να αναπτύξουν τις καμπάνιες του Μάρκετινγκ τους.

Η Google αρνήθηκε να επιτρέψει στους χρήστες το δικαίωμα να διατηρούν τα δεδομένα από διαφορετικές υπηρεσίες και να συνδυάζονται σε ένα ολοκληρωμένο προφίλ για τους διαφημιστές, παρά την αλλαγή στην πολιτική που απαιτεί τη συγκατάθεση των χρηστών βάσει του Ευρωπαϊκού Δικαίου, σύμφωνα με τους οργανισμούς προστασίας των δεδομένων. Η κωλυσιεργία των ρυθμιστικών αρχών της Google για το πώς ακριβώς θα λειτουργεί η νέα ολοκληρωμένη υπηρεσία του προφίλ των χρηστών για λογαριασμό των διαφημιστών, ώθησε τελικά τις ευρωπαϊκές ρυθμιστικές αρχές να αναλάβουν νομική δράση ελπίζοντας για διαπραγμάτευση με μια εθελοντική συμφωνία με την εταιρεία.³³³

Παρατηρούμε λοιπόν πως παρά τις ευρωπαϊκές ρυθμιστικές αρχές σχετικά με τα προσωπικά δεδομένα και την ιδιωτική ζωή, το Δικαστήριο έχει το δικαίωμα να αποφασίσει αθώωση της καταπάτησης των δικαιωμάτων, όπως έγινε στην Γερμανία, κρίνοντας πως κάτι τέτοιο είναι νόμιμο στη χώρα αυτή.

Η παρούσα διατριβή εστίασε και στο ευρωπαϊκό πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και την πορεία αυτής της προσπάθειας μέσα στο χρόνο. Σε διεθνές επίπεδο, ήδη από το Σεπτέμβριο του 1980 ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.) υιοθέτησε ένα κείμενο με τίτλο: «Αρχές

³³³ Βλ. Newman N., Is 2013 the Year Europe Cracks Down on Google's Privacy Violations? Άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.huffingtonpost.com/>, επίσκεψη 2 Ιουνίου 2015.

διέπουν την προστασία της προσωπικής σφαίρας του ανθρώπου από και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών στοιχείων». Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ³³⁴, αν και δεν είναι νομικά δεσμευτικές, αποτελούν ένδειξη μιας ορισμένης διεθνούς συναίνεσης των δυτικών χωρών ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που ανακύπτουν από την χρήση της πληροφορικής, καθιερώνοντας με τον τρόπο αυτό de facto ένα είδος διεθνούς εθίμου. Σημείο αναφοράς αποτελεί το άρθρο 18, διάταξη στη βάση της οποίας οριοθετείται μία ορισμένη ισορροπία, ώστε μία εθνική νομοθεσία προστασίας της ιδιωτικής ζωής να μη θέτει μη αναγκαίους περιορισμούς στην διασυνοριακή κυκλοφορία των δεδομένων, εκτός εάν πρόκειται για τις ιδιαίτερες εγγυήσεις προστασίας των ευαίσθητων δεδομένων της χώρας εξαγωγής.

Η Σύμβαση³³⁵ της 28^{ης} Ιανουαρίου 1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης «Για την προστασία των ατόμων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία», γνωστή και ως Σύμβαση 108, σήμανε την απαρχή μιας νέας περιόδου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων³³⁶. Η σύμβαση αυτή έθεσε τις γενικές κατευθύνσεις για την προστασία κάθε φυσικού προσώπου από την αυθαίρετη επεξεργασία των προσωπικών του στοιχείων, εγκαθιστώντας δικλείδες ασφαλείας με την δημιουργία Εθνικών Αρχών επιφορτισμένων με τον έλεγχο εφαρμογής των

³³⁴ Βλ. Μήτρου Λ, όπ.π., σελ.43 και Παπαδόπουλος Α., όπ.π., υποσημ. 109, σελ.78

³³⁵ Βλ. Αραβαντινός Β., *Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική*, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ. 16. Η Σύμβαση 108 αποτέλεσε το πρώτο νομικά δεσμευτικό διεθνές κείμενο δεύτερης γενιάς για την προστασία προσωπικών δεδομένων.

³³⁶ Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., όπ.π., σελ.69 επ., Σωτηρόπουλος Β., *Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων*, Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 87 επ., Σταθάκης Α. «*Η στάθμιση του αγαθού της ασφάλειας και του δικαιώματος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής στην νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*», στα πρακτικά της Εταιρείας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για την Δημοκρατία και τις Ελευθερίες υπό τον τίτλο «*Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους*», Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 12 επ.

διατάξεων της σύμβασης. Ωστόσο, η Σύμβαση δεν ήταν άμεσης εφαρμογής. Η ισχύς της στο εσωτερικό δίκαιο των συμβαλλόμενων χωρών εξαρτιόταν από την κύρωσή της αλλά και την θέσπιση εσωτερικών ρυθμίσεων³³⁷.

Η Σύμβαση 108 του 1981 καθώς και οι «κατευθυντήριες γραμμές Ο.Ο.Σ.Α.-Σύσταση εφαρμόζονται τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο η σύμβαση δε ρυθμίζει παρά μόνο τα αυτοματοποιημένα αρχεία³³⁸ με δυνατότητα, κατά την επικύρωση, επέκτασης, στα μη αυτοματοποιημένα αρχεία. Η επιλογή της σύστασης υπέρ της ενιαίας ρύθμισης οφείλεται στο γεγονός ότι είναι δύσκολο να υπάρξει νομοθετική διάκριση μεταξύ αυτοματοποιημένης και μη επεξεργασίας (άρθρο 2γ Σύμβασης), καθώς και στο γεγονός ότι σε αντίθετη περίπτωση, ο κύριος του αρχείου θα μπορούσε να υπεκφύγει της εφαρμογής των κανόνων της σύστασης προσφεύγοντας σε μη αυτοματοποιημένες μεθόδους επεξεργασίας για αθέμιτους σκοπούς³³⁹.

Οι αρχές, που διαπνέουν τόσο την Σύμβαση 108 όσο και τις κατευθυντήριες γραμμές- Σύσταση, εμπνέονται από την ιδέα, ότι τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να αποκτώνται με θεμιτά μέσα και δεν πρέπει να αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας παρά μόνο για νόμιμους σκοπούς (άρθρο 5α Σύμβασης/7 Σύστασης) και δε μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο αντίθετο με τους νόμιμους -θεμιτούς- ειδικούς σκοπούς, για τους οποίους και μόνο επιτρέπεται η καταγραφή τους (άρθρο 5β Σύμβασης/9 Σύστασης). Τα δεδομένα πρέπει να είναι πρόσφορα, αναγκαία και μη δυσανάλογα προς την υλοποίηση των σκοπών αυτών, ακριβή και ενημερωμένα - επίκαιρα και δεν μπορούν να διατηρούνται ονομαστικά πέρα από μία αναγκαία διάρκεια για την εκπλήρωση των σκοπών για τους οποίους έχει γίνει η καταγραφή (άρθρο 5γ, δ, ε, Σύμβαση/8Σύστασης).

Η Σύμβαση 108 προβλέπει ιδιαίτερες εγγυήσεις για την προστασία μίας σειράς ευαίσθητων δεδομένων, που περιλαμβάνουν την φυλετική καταγωγή, τις

³³⁷ Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση 108 με το ν. 2068/ 1992 (ΦΕΚ Α' 118/9.7.1992).

³³⁸ Βλ. άρθρο 3 παρ. 1 Σύμβ., σε αντίθεση με το άρθρο 2 των «γραμμών» του Ο.Ο.Σ.Α.

³³⁹ Βλ. Παπαδόπουλος Α., όπ.π., σελ.79.,

πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις, δεδομένα που σχετίζονται με την υγεία και την σεξουαλική ζωή, καθώς και αυτά που αφορούν την πιο απρόσιτη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής. Οι εγγυήσεις αυτές τίθενται ως νόμιμη προϋπόθεση της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων αυτών. Αντίθετα, η Σύσταση του ΟΟΣΑ δεν διαθέτει παρόμοια διάταξη. Οι υποστηρικτές ακολουθούν την άποψη ³⁴⁰ ότι μόνο το πλαίσιο επεξεργασίας και η χρήση των δεδομένων μπορούν να καταστήσουν ένα δεδομένο «ευαίσθητο» και άρα άξιο προστασίας και όχι η φύση τους καθ'εαυτή.

Ως πιο αποτελεσματικό μέσο για τη διασφάλιση των αρχών είναι η άσκηση ενός ατομικού ελέγχου εφαρμογής τους. Αυτή συνίσταται σε μία πλειάδα δικαιωμάτων (άρθρο 8 Σύμβασης/13 Σύστασης), μεταξύ των οποίων το δικαίωμα στην πληροφόρηση του ατόμου ως προς την ύπαρξη του αυτοματοποιημένου αρχείου, τους βασικούς σκοπούς του, καθώς και την ταυτότητα, την διαμονή ή την κύρια εγκατάσταση του κυρίου αρχείου (άρθρο 8α Σύμβασης). Το δικαίωμα αυτό μετουσιώνεται στην ύπαρξη ενός δικαιώματος πρόσβασης και γνωστοποίησης των δεδομένων που το αφορούν, στην περίπτωση που αυτά υπάρχουν (άρθρο 8β Σύμβασης). Το κείμενο ορίζει ότι τα δικαιώματα αυτά μπορούν να ασκούνται σε εύλογα χρονικά διαστήματα χωρίς υπερβολικά τέλη.

Η σύμβαση καθιερώνει, επίσης, την συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών (άρθρο 13 παρ.1) και αρωγή στα πρόσωπα που διαμένουν στην αλλοδαπή και θέλουν να ασκήσουν στην επικράτεια ενός κράτους τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζει το – ως άνω προαναφερθέν - άρθρο 8. Κάθε κράτος οφείλει να ορίσει μία ή περισσότερες αρχές, οι οποίες ορίζονται ως αρμόδιες και βαρύνονται με την υποχρέωση πληροφόρησης των άλλων ορισμένων αρχών των συμβαλλομένων μερών ως προς το νομοθετικό καθεστώς και την διοικητική πρακτική που διέπει την προστασία των δεδομένων στην εν λόγω χώρα (άρθρο 13 παρ.2,3α). Ως προς το καθήκον αρωγής (άρθρο 14 παρ.1) «ενεργοποιείται» μετά την κατάθεση αίτησης στην αρμόδια αρχή του κράτους διαμονής του (άρθρο 14 παρ.2, 15 παρ.3 Σύμβασης).

³⁴⁰ Βλ. Χαλαζωνίτης Κ., *Οι ευαίσθητες πληροφορίες» της Ελληνικής Εταιρείας Επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής*, Αθήνα 1995, σελ. 308-312.

Η Σύμβαση 108 προβλέπει ειδικό όργανο, την «Συμβουλευτική Επιτροπή»³⁴¹, για την διατύπωση γνώμης ως προς τις αναγκαίες τροποποιήσεις. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1981 φιλοδοξούσε να αποτελέσει όργανο μεγαλύτερης εμβέλειας και να συμπληρώσει οποιαδήποτε προγενέστερη προσπάθεια που είχε καταβληθεί για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Η συνολική προσπάθεια προστασίας των προσωπικών δεδομένων διέγραψε ένα κανονιστικό πλαίσιο, κατανοητό και αποδεκτό σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Γενικότερα, η Οδηγία 95/46/EK αποτέλεσε σαφή πρόοδο έναντι της Συμβάσεως 108/81, καθώς διασφαλίζει στο άτομο εξειδικευμένα δικαιώματα, όπως την αρχή ότι συλλογή, καταχώρηση ή μεταφορά προσωπικών δεδομένων γίνεται μόνο με την γνώση και συγκατάθεση του ενδιαφερομένου και μόνο προς ορισμένο, σαφώς δηλούμενο, σκοπό. Η τήρηση αρχείου προσωπικών δεδομένων υποβάλλεται σε υποχρεωτική δημοσιότητα, ενώ ιδρύεται ανεξάρτητη κρατική Αρχή Ελέγχου που εξοπλίζεται με σημαντικές εξουσίες για την εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας. Επομένως, στο επίκεντρο του νομοθετικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης τίθεται η Οδηγία 95/46/EK, η οποία συνιστά το πρώτο σημαντικότερο νομοθετικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Η Οδηγία στοχεύει στην εναρμόνιση των επιμέρους εθνικών νομοθεσιών για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ελεύθερη κυκλοφορία τους.

Βασικά σημεία της Οδηγίας είναι η έννοια της αυτοματοποιημένης «επεξεργασίας» των προσωπικών δεδομένων, η οποία αποτελεί και το πεδίο εφαρμογής της και συνίσταται στην συλλογή, αποθήκευση, μεταβολή, χρήση, αποκάλυψη, ταυτοποίηση, αναπαραγωγή τους κ.τ.λ., καθώς και η έννοια των «επώνυμων» δεδομένων, τα οποία μπορούν να συνδεθούν με ένα αναγνωρίσιμο υποκείμενο, φυσικό πρόσωπο. Η Οδηγία, επίσης, εξαιρεί από την εφαρμογή της την επεξεργασία για σκοπούς που εκφεύγουν του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η προστασία της δημόσιας ασφάλειας, άμυνας ή η επεξεργασία για σκοπούς ποινικής δίωξης, καθώς και την επεξεργασία των δεδομένων καθαρά για προσωπικούς,

³⁴¹Βλ. Παπαδόπουλος Α., όπ.π, σελ. 84

οικογενειακούς λόγους³⁴². Ειδικότερα, η Οδηγία επιβάλλει την δίκαιη και νόμιμη επεξεργασία των δεδομένων, την συλλογή τους για συγκεκριμένους, ξεκάθαρους και νόμιμους σκοπούς με τρόπο αναγκαίο, κατάλληλο και όχι δυσανάλογο προς την προστασία των δικαιωμάτων. Επιπλέον, η Οδηγία εισάγει την έννοια των ευαίσθητων δεδομένων που συνδέονται με την φυλετική, εθνική καταγωγή, τις πολιτικές, φιλοσοφικές απόψεις, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την υγεία του ατόμου, ιδιότητες οι οποίες μπορούν να δώσουν έδαφος σε αδικαιολόγητες εναντίον του διακρίσεις.

Η Σύσταση³⁴³ R (99) 5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης της 23.2.1999 για την προστασία της ιδιωτικότητας στο διαδίκτυο περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές που απευθύνονται τόσο στους χρήστες όσο και στους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου και περιγράφουν τις αρχές της ορθής πρακτικής σε ό,τι αφορά την διείσδυση του διαδικτύου στην σφαίρα της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων.

Η ανωτέρω σύσταση δεν έχει νομική δεσμευτικότητα. Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι με τις κατευθυντήριες γραμμές της «εισάγει»³⁴⁴ την εφαρμογή των βασικών αρχών προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο χώρο του διαδικτύου με απώτερο στόχο τη νομοθετική ρύθμιση στις λεωφόρους των πληροφοριών. Ο Κανονισμός 45 του 2001, σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από τα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, ακολουθεί τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 95/46 Ε.Κ. Επιδιώκει την τήρηση από τα

³⁴²Βλ. Ακριβοπούλου Χ., Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από το φακό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, δημοσιευμένο στο 7ο Τεύχος *Θεωρία και πράξη του διοικητικού δικαίου*, Ιούλιος 2011.

³⁴³Βλ. Καλαντζής Α., *Η προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Αθήνα 1996, σελ. 324επ.

³⁴⁴ Βλ. Καραγιάννης Β., *Η νομική προστασία της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων*, Αθήνα 2000, σελ. 19.

όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των κανόνων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των προσώπων, καθώς και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσωπικών δεδομένων μεταξύ των κρατών-μελών και των οργάνων και των οργανισμών της Κοινότητας ή μεταξύ των οργάνων και οργανισμών της Κοινότητας, στο πλαίσιο της άσκησης των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Ο εν λόγω Κανονισμός έχει άμεση ισχύ ως εσωτερικό δίκαιο σε όλα τα κράτη-μέλη της Κοινότητας.

Η Οδηγία 2002/58/Ε.Κ.³⁴⁵ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12.07.2002 σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αντικατέστησε την Οδηγία 97/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15.12.1997 περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα. Η αντικατάσταση αυτή έγινε επειδή κρίθηκε αναγκαία η προσαρμογή των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στις νέες εξελίξεις των αγορών και των τεχνολογιών. Η Οδηγία αποσκοπεί στην παροχή ισοδύναμου επιπέδου προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής σε όλους τους χρήστες υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαθέσιμων στο κοινό, ανεξάρτητα από τις χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες.

³⁴⁵ Βλ. Μήτρου Λ., *Η νέα Οδηγία 2002/58/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες*, ΔιΜΕΕ 1(2004), 371επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διεθνής

Bollinger L.C., Stone G.R., *Eternally Vigilant: Free Speech in Modern Era*, Chicago: University of Chicago Press 2002.

Centre for European Policy Studies, *Towards a New EU Legal Framework for Data Protection and Privacy. Challenges, Principles and the Role of the European Parliament*, Study for the European Parliament 2011.

Champagne G., *L' essential du droit administrative general*, 13e ed. Gualino, 2014.

Clayton R., Tomlinson T., *The Law of Human Rights*, Oxford: Oxford University Press 2009.

Gelard P., *Institutions Politiques du Droit Constitutionnel*, Montchrestien, 4e ed. Presses universitaires de France, Paris.

Grewe C., Ruiz Fabri H., *Droits constitutionnels europeens*, ed. Presses universitaires de France, Paris, 1995.

Guillaume Desgens-Pasanau, *La protection des données à caractère personnel - La loi "Informatique et libertés"*, ed. LexisNexis, 2012.

Hamon Fr., Troper M., *Droit Constitutionnel*, 36 ed., LGDJ, 2015 – 2016.

EU Agency for Fundamental Rights, *Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the proposed data protection reform package*, 2012.

Koops B.J., Leenes R., de Hert P., *Constitutional Rights and New Technologies. A Comparative Study Covering Belgium, Canada, France, Germany, Sweden, and the*

United States, Report commissioned by the Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations 2007.

Kuner C., *European data privacy law and online business 16*, Oxford University Press 2003.

Maisl H., *Les garanties particulieres relatives au traitement automatise de certaines donnees personnelles*, σε *Informatique et droit en Europe*, 1985.

Rivero J., Waline J., *Droit administratif*, 16e ed., Droit Public, Dalloz, 1996.

Ελληνόγλωσση

Αντωνόπουλος Μ., *Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1996.

Ακριβοπούλου Χ., *Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από το φακό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή*, δημοσιευμένο στο 7ο Τεύχος *Θεωρία και πράξη του διοικητικού δικαίου*, Ιούλιος 2011.

Αλαφραγκής Ε., *Σύγκρουση του δικαιώματος στην προσωπικότητα με το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού έργου πνευματικής ιδιοκτησίας*, Σάκκουλας 2011.

Αλεβιζάτος Ν., *Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση – Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων*, ΔιΜΕΕ 1/ 2004.

Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., *Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους*, Αρμ 59 2005.

Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., *Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πεδίο της τραπεζικής δραστηριότητας: νομικό πλαίσιο*, Αρμενόπουλος 10, 2004.

Ανθίμου Κ., *Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ως έκφανση του δικαιώματος επί της προσωπικότητας*, ΚριτΕ 1998.

Ανθόπουλος Χ., *Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και ελευθερία της πληροφόρησης. Στο περιθώριο της 3524/ 2002 του ΣτΕ*, ΔτΑ, Νο 22/ 2004.

Αρμαμέντος Π., Σωτηρόπουλος Δ., *Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Νόμου 2472/*, Σάκκουλας, 1997.

Αραβαντινός Β., *Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική*, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Αυγουστιανάκης Μ., *Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο*, ΔτΑ 11 2001.

Βασιλακάκης Γ., δημοσιευμένο στα Νομικά Χρονικά, «*Η αρχή της αναλογικότητας. Ο αναρρηκτικός έλεγχος της εφαρμογής της από τον Άρειο Πάγο επί χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης*», εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Ιούλιος – Αύγουστος 2008 - Τεύχος 50.

Βενιζέλος Ε., *Η συναινετική αναθεώρηση*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1996.

Βενιζέλος Ε., *Το αναθεωρητικό Κεκτημένο, Το συνταγματικό φαινόμενο στον 21^ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002.

Βιδάλης Τ., *Νέα δικαιώματα στην πρόταση για την αναθεώρηση του Συντάγματος*, Στο: *Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών*, Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.), Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2000,.

Βιδάλης Τ., *Τα νέα δικαιώματα στην πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος*, Στο: *Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών*, Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.), Αθήνα-Κομοτηνή 2000.

Βεγλερής Φ., *Η σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το σύνταγμα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1977.

Βλαχόπουλος Σ., *Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία των προσωπικών δεδομένων. Τα όρια της μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2007.

Γαζής Α., *Γενικαί Αρχαί του Αστικού Δικαίου*, Τεύχος Β1, Το φυσικόν πρόσωπον, 1973.

Γαζής Α., *Η σύγκρουσις των δικαιωμάτων*, Σάκκουλας Αθήνα 1999.

Γέροντας Α., *Πληροφορική και Δίκαιο*, Σάκκουλας, Αθήνα 1991.

Γεωργακόπουλος Κ., *Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου*, Σάκκουλας 2001.

Γεωργακόπουλος Κ., *Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου*, Σάκκουλας, 2001.

Γιαννόπουλος Δ., *Γεν. Αρχαί*, 1948.

Γκάνα Μαρία, Κατέρη Κ. Σταυρούλα, Σχόλιο στην απόφαση 100/2000 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, σε, Εφαρμογές 1/2000.

Γκρίτζαλης Α.Δ., *Αυτονομία και Πολιτική Ανυπακοή στον Κυβερνοχώρο*, Παπασωτηρίου 2004.

Δαγτόγλου Π., *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, 4^η έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997.

Δαγτόγλου Π., *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα*, τόμος Α', 2^η Αναθεωρημένη έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2005.

Δαγτόγλου Π., *Ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο Ι*, β' έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1985, Αθήνα

Δαγτόγλου Π., *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, τόμος Β', Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1991.

Δεληγιάννης Ι., *Η προστασία της προσωπικότητας κατά τον Αστικό Κώδικα από την άποψη των σχετικών Συνταγματικών ρυθμίσεων*, ΕλλΔνη 38, 1997.

Δαφέρμος Κ., *Τα όρια της προστασίας των προσωπικών δεδομένων*, αρθρογραφία στο «Βήμα Γνώμες», 14/ 01/ 2007.

Δημητρόπουλος Α., *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, τόμος ΙΙΙ ΗΜ. Β', Αθήνα 2005.

Δημητρόπουλος Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος*, Εκδ.Σάκκουλα.

Δημητρόπουλος Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος* (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου), τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2008

Δημητρόπουλος Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου* Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004.

Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2472/1997 *Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*, ΚΝοΒ 47, 1997.

Ηλιοπούλου-Στράγγα Τ., *Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορούμενου*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.

Καζαντζής Χ., *Η κατοχύρωση της ελευθερίας του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή συνταγματική τάξη – Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μ.Μ.Ε.*, Σάκκουλας, 2014.

Καλαντζής Α., *Η προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Αθήνα 1996.

Καμίνης Γ., *Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας, η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια*, Νομικό Βήμα 1995.

Καραγιάννης Β., *Η νομική προστασία της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων*, Αθήνα 2000.

Καράκωστας Γ., *Προσωπικότητα και Τύπος*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2000.

Καράκωστας Ι., Βρεττού Χ., *Ελευθερία του Τύπου (ΜΜΕ) και προστασία προσωπικών δεδομένων*, ΝοΒ 59/2011.

Καράκωστας Ι., *Το Σύνταγμα, Ερμηνευτικά Σχόλια και Νομολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.

Καράκωστας Κ., *Το δίκαιο των ΜΜΕ*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012.

Καρακώστας Γ., *Προσωπικότητα και τύπος*, Σάκκουλας, 2000.

Καράκωστας Ι.Κ., *Το Δίκαιο των ΜΜΕ*, Σάκκουλας 2005.

Καργόπουλος Α.Ι., *Το δημοσιογραφικό απόρρητο. Θεμελίωση του δικαιώματος και προϋποθέσεις εφαρμογής και κάμψης*, ΔιΜΕΕ 2008.

Κατρούγκαλος Γ., *Νομική και πολιτική σημασία της αναθεώρησης του άρθρου 25 του Συντάγματος*, ΔτΑ 2001.

Κάτσικας Σ., Γκρίτζαλης Δ., Γκρίτζαλης Σ., *Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων*, Νέες Τεχνολογίες, Αθήνα, 2004.

Κονταξής Α.Κ., *Τύπος και δίκαιο*, Αθήνα 1989.

Κοντιάδης Ξ., *Ο νέος συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την αναθεώρηση του 2001*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002.

Κοντιάδης Ξ., *Η σταθεροποιητική λειτουργία των κοινωνικών δικαιωμάτων, Το παράδειγμα του κοινωνικού κεκτημένου*, ΤοΣ, 1999.

Κοντιάδης Ξ., Σπυρόπουλος Φ., Τσουκαλάς Κ. (επιμ.), *Η συνταγματική ελευθερία στην εποχή των ραγδαίων αλλαγών. Προς μια νέα θεώρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, Μελέτες στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2012.

Κουλούρης Ν., «*Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*» σε «*Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα*» Ελλ. Ινστιτούτου Διοικητικών Επιστημών, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001.

Λαδάς Π., *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου I*, 2007.

Λαζαράκος Γ., *Προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσω της επεξεργασίας ευαίσθητων (σωματικών) πληροφοριών*, ΠοινΔικ 11/2001.

Λύτρας Σ., *Ενδιαφέρουσες όψεις της λειτουργίας της Αρχής: προσωπικά δεδομένα και τηλεοπτικές εκπομπές. Στο: 15 χρόνια λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα*, Αθήνα 2014.

Μάνεσης Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα – α' Ατομικές Ελευθερίες* (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις), 4^η έκδοση, Θεσσαλονίκη 1982.

Μάνεσης Α., *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικές Ελευθερίες*, 3^η έκδοση 1981.

Μάνεσης Α., *Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη*, ΤοΣ 3 1977.

Μαντζούφας Π., *Η εθνική και θρησκευτική ταυτότητα ως στοιχεία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Η περίπτωση των μειονοτήτων*, Αρμ 54 2000.

Μαργαρίτης Μ., *Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία και Εφαρμογή*, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα.

Μαρίνος Α., *Το Internet και οι συνέπειες του κυρίως στο χώρο του Δικαίου*, ΕλλΔνη 39, 1998.

Μαρκαντωνάτου – Σκαλτσά Ανδρομάχη, *Οι Ελληνικές Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*, Αθήνα, 2000.

Μαυριάς Κ.Γ., *Προστασία στατιστικών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, Δικαιώματα του Ανθρώπου*, 6, 2000.

Μαυριάς Κ.Γ., *Τα κοινωνικά δικαιώματα στο Σύνταγμα του 1975. Ιστορικός ιδεολογικός και πολιτικός προσδιορισμός*, στο *Οι Συνταγματικές ελευθερίες στην Πράξη*, 1986.

Μέλφος Φ., *Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας*, ΔτΑ, Νο 2/ 1999.

Μήτρου Λ., *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας 2012.

Μήτρου Λ., *Η νέα Οδηγία 2002/58/EK για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες*, ΔιΜΕΕ 1(2004), 371επ.

Μήτρου Λ., *Προστασία προσωπικών δεδομένων: Ένα νέο δικαίωμα*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1999.

Μήτρου Λ., *Προστασία Προσωπικών Δεδομένων: Ένα νέο δικαίωμα*. Στο Δ.Θ. Τσάτσο/ Εθ.Β.Βενιζέλο /Ξ.Ι.Κοντιάδη (επιμ.), *Το Νέο Σύνταγμα, Πρακτικά Συνεδρίου για το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986/2001*, Αθήνα 2001.

Μήτρου Λ., *Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας*, σε Τιμητικό Τόμο για τα 75 χρόνια του Συμβουλίου της Επικρατείας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004.

Μηχαηλίδης – Νουάρος Γ., *Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του Τύπου*, ΤοΣ, 1983.

Μίτλεττον Θ., *Προβλήματα εφαρμογής της ευρωπαϊκής οδηγίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων στην ελληνική έννομη τάξη*, ΔτΑ, 11/ 2001.

Μπαλής Γ., *Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου*, 8η έκδοση, Αθήνα 1961.

Μπέσιλα – Μακρίδη Ε., *Τα δικαιώματα της αναφοράς στις αρχές και ο Συνήγορος του Πολίτη*, Β' εκδ., Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2000.

Μπέσιλα – Βήκα Ε., *Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων σύναψης γάμου και ίδρυσης οικογένειας*, εκδ. Αντ.Σάκκουλα ,1989.

Της ίδιας, *Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του-η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της Χώρας (κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος)*, εκδ. Σάκκουλα Θεσ/νίκη, 1998.

Νικολόπουλος Η., *Ο θεσμός της λαϊκής νομοθετικής και συνταγματικής πρωτοβουλίας: συμβολή στο συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1997.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ. *Η δημοσιοποίηση φωτογραφιών οροθετικών εκδιδομένων ως μέτρο για την προστασία της δημόσιας υγείας σε μία εθελουφλούσα κοινωνία*, ΕφημΔΔ 4/ 2012, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012.

Παπαδάκη Πολυξένη Ι., *Το πρόβλημα της δικαιολόγησης του σύγχρονου κράτους: συμβολή στη γενική πολιτειολογία*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006.

Παπαδάκη Πολυξένη Ι., *Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 5 § 1 και 106 του Συντάγματος*, 1996.

Παπαδημητρίου Γ., *Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1985.

Παπαδημητρίου Γ., *Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, εισαγωγή – επιμέλεια: Γεώργιος Παπαδημητρίου, Κοινωνικές Επιστήμες*, εκδ. Σαββάλας.

Παπαδόπουλος Α., *Όροι προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Το παράδειγμα του συστήματος πληροφοριών Schengen*, Αθήνα 1999.

Παπάζογλου – Μητροπούλου Αιμ., Αδάμ – Μαγνήσαλη Σ., Μπέσιλα – Μακρίδη Ελ., Ρομπόκου – Καραγιάννη Αγλ., *Ο Έλεγχος στην Δημόσια Διοίκηση και ο Συνήγορος του Πολίτη*, Κέντρο Έρευνας & Διαχείρισης Θεμάτων Τοπικής Αυτοδιοίκησης & Αποκέντρωσης (Κ.Ε.ΔΙ.Τ.Α.Α), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2001.

Παπαντωνίου Κ., *Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου*, εκδ. Α, Σάκκουλας 1983, σελ. 134.

- Παπαστερίου Δ., *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, 2^η έκδοση, 2009.
- Παπαστερίου Δ., *Γενικές αρχές του αστικού δικαίου*, Ι/α, Θεσσαλονίκη 1994.
- Παραράς Π., *Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, 2001.
- Παραράς Π., *Σύνταγμα 1975- Corpus I*, άρθρα 1-50, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1982.
- Παραράς Π., *Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2011.
- Παπαχατζής Γ., *Σύστημα του ισχύοντος στην Ελλάδα διοικητικού δικαίου/ υπό Γεωργίου Μ. Παπαχατζή*, 7^η έκδ. Αθήνα, 1991.
- Πατεράκη Σ., *Η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης*, Σάκκουλας 2001.
- Πρακτικά Βουλής (ολομ.) Συνδρ. ΣΤ', 24-1-2001.
- Παυλόπουλος Π., *Μαθήματα διοικητικής επιστήμης*, 2^η έκδ., εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1983.
- Ραΐκος Αθ., *Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Ι, Εισαγωγή – Οργανωτικό Μέρος*, Δεύτερη Έκδοση, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002.
- Ραΐκος Αθ., *Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα*, 2^{ος} Τόμος, Δεύτερη Έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002.
- Ραΐκος Αθ., *Γενική Πολιτειολογία*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000.
- Ρούκουνας Ε., *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Αθήνα 1995.
- Σημαντήρας Κ., *Γενικές αρχές αστικού δικαίου*, 1990, Σάκκουλας.
- Σκλαβούνης Γ.Ν. *Εισαγωγή στην επιστήμη της δημοσιογραφίας*, Αθήνα Έλλην 1995.

- Σκουρής Β., *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο I*, Σάκκουλας, 1996.
- Σπηλιωτόπουλος Π. Επ., *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου II*, ενδέκατη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, Αθήνα- Κομοτηνή
- Σταθάκης Α. «*Η στάθμιση του αγαθού της ασφάλειας και του δικαιώματος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*», στα πρακτικά της Εταιρείας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες υπό τον τίτλο «*Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους*», Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.
- Σταθόπουλος Μ., *Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους*, ΝοΒ 48, 2005.
- Σωτηρόπουλος Β., *Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων*, Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006.
- Τσάτσος Δ., *Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Γ' Θεμελιώδη Δικαιώματα*, (με την συνεργασία Ν. Κανελλόπουλου), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1987.
- Τσάτσος Δ./ Σκουρής Β./ Σπυρόπουλος Φ., *Ελευθερία του τύπου και προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών, (γνωμ.)*, ΤοΣ, 1998.
- Τούσης Α., *Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου*, Ημίτομος Α', 1978,.
- Τσέβας Α., *Η εφαρμογή του νόμου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τύπο και την ραδιοτηλεόραση*, ΚριτΕπ 1998.
- Τσεβιάς Α.Δ., *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*. Σάκκουλας, Αθήνα 2010.
- Φίλιας Β., *Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας*, Αθήνα 1966.

Φουντεδάκης Κ., *Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον αστικό κώδικα*, Σάκκουλας 2012.

Χαλαζωνίτης Κ., *Οι ευαίσθητες πληροφορίες» της Ελληνικής Εταιρείας Επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής*, Αθήνα 1995.

Χατζηγιάκης Σ., *Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΝΓ*, 14 Δεκεμβρίου 2007.

Χριστοδούλου Κ., *Η συγκατάθεση του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων*, Στο Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, 15 Χρόνια λειτουργίας, 2013.

Χρυσόγονος Κ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002.

Χρυσόγονος Κ., *Οι Ανεξάρτητες Αρχές στο Σχέδιο της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος*, ΤοΣ 2000.

Χρυσανθάκης Χ., *Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές»* , σειρά «Ελληνική Νομοθεσία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Αθώος ο Κώστας Βαξεβάνης: Αθώος κρίθηκε από το Αυτόφωρο Μονομελές Πλημμελειοδικείο ο δημοσιογράφος και εκδότης, Κώστας Βαξεβάνης. Καθημερινή, Ανακτήθηκε 20/05/13.

http://elawyer.blogspot.com/2007_04_01. Πρόσβαση στις 05/ 05/ 2015.

Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου <http://www.loc.gov/>. Πρόσβαση 06/15/2012.

Πληροφορίες σχετικά με τη βάση δεδομένων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων European Court of Human Rights στην ιστοσελίδα www.echr.coe.int. Πρόσβαση στις 01/2015.

Πληροφορίες σχετικά με τις αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων από την επίσημη ιστοσελίδα [www. dpa. gr](http://www.dpa.gr). Πρόσβαση στις 01/2015, και στις 23/ 08/ 2016.

Newman N., Is 2013 the Year Europe Cracks Down on Google's Privacy Violations? Άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.huffingtonpost.com/> Ανακτήθηκε στις 04/04/2013

Σύντομο Βιογραφικό Σημείωμα

1. ΣΠΟΥΔΕΣ.

A. Πτυχίο (MAITRISE) Νομικής Σχολής του Γαλλικού Δημόσιου Κρατικού Πανεπιστημίου PIERRE MENDES FRANCE Grenoble 2. Βαθμός πτυχίου «ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ».

B. Πτυχίο τμήματος Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Βαθμός πτυχίου «ΑΡΙΣΤΑ» (9,10).

Για τα έτη: Δεύτερο – Τρίτο – Τέταρτο οικονομική Υποτροφία από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.) και Βραβείο «ΑΕΙΝ ΑΡΙΣΤΕΥΕΙΝ» λόγω πρωτιάς. Αντίστοιχη βαθμολογία: 8,38, 9,83 και 10,00.

Με απόφαση του Τμήματος εκφώνηση του όρκου των πτυχιούχων (Ιούνιος 2007 – έτη σπουδών ακριβώς τέσσερα).

Γ. Μεταπτυχιακός Τίτλος (MASTER) από το προαναφερόμενο Τμήμα λόγω παρακολούθησης του Διετούς Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διάρκειας «Εθνική και Κοινοτική Διοίκηση». Βαθμός Διπλωματικής Εργασίας ΑΡΙΣΤΑ (10). Βαθμός Πτυχίου: ΑΡΙΣΤΑ (10).

Δ. Επί σειρά ετών συμμετοχή στα μαθήματα του Ετήσιου Μεταπτυχιακού Σεμιναρίου Διοικητικού του Ιδρύματος Δικαίου Μιχ. Στασινόπουλου (κάτοχος αντίστοιχου πιστοποιητικού).

Ε. Από Οκτώβριο 2015 μέχρι σήμερα, συμμετοχή στο Ετήσιο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης – Ειδίκευσης στην Συμβουλευτική Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας (σχολή ΑΣΠΑΙΤΕ). Περάτωση προγράμματος – Υποστήριξη Διπλωματικής: Τέλη Ιουνίου 2016.

Ζ. Από Ιανουάριο 2011, με ομόφωνη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου, υποψήφια Διδάκτορας.

2. ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ.

Γαλλική και Αγγλική: Άπταιστη Ομιλία και Γραφή.

3. ΓΝΩΣΗ Η/ Υ.

Κάτοχος πιστοποιητικού ECDL (7 Ενότητες σε Επίπεδο Core).

4. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ.

Α. Μάιος 2008 – Φεβρουάριος 2011 (χρονολογία λήξης της σχετικής σύμβασης) έμμισθη ενασχόληση στην «ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ» (Τμήμα Ελεγκτών. Στην συνέχεια, ύστερα από απόφαση του τότε Προέδρου της Αρχής κ. Χρίστου Γεραρή τ. Προέδρου Συμβουλίου της Επικρατείας, απόσπαση στο Ιδιαίτερο Γραφείο του με αντικείμενο την, καταρχήν, επεξεργασία της εισερχόμενης στην Αρχή αλληλογραφίας, και κατεύθυνσή της, ύστερα από έγκριση του προέδρου, στα Αρμόδια Τμήματα της Αρχής).

Β. Μετά τον Φεβρουάριο 2011 (ημερομηνία λήξης της έμμισθης Σύμβασης) ύστερα από αίτησή μου και έγκρισή της από το Δ.Σ. της εν λόγω Αρχής, συνέχιση της ενασχόλησης στο ίδιο αντικείμενο στην Αρχή με άμισθη σχέση για χρονικό διάστημα οκτώ μηνών.

Γ. Δεκέμβριος 2012 (ύστερα από αίτησή μου και επιλογή αρμοδίως), εγγραφή στο Μητρώο Συνεργατών του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ και στην συνέχεια έμμισθη ενασχόληση στην Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά ως Υπεύθυνη για το πρόγραμμα «Πράσινη Ανάπτυξη και Οικονομία».

Δ. Δεκέμβριος 2013 (ύστερα από αίτησή μου και μετά από επιλογή εγγραφή στο Μητρώο Συνεργατών της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας – ΕΛΣΤΑΤ). Μέχρι Απρίλιο 2014 έμμισθη απασχόληση ως Υπεύθυνη προγράμματος «Ερευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων για την Διοικητική Περιφέρεια του Δήμου Ελασσόνας Νομού Λάρισας.

Ε. Ως Πτυχιούχος Νομικής Σχολής εγγραφή ως Ασκουμένη στον Δικηγορικό Σύλλογο Λαρίσης. Περάτωση της δεκαοκτάμηνης Άσκησης. Εκκρεμεί η συμμετοχή

στις προβλεπόμενες εξετάσεις απόκτησης άδειας ασκήσεως επαγγέλματος Δικηγόρου.

Z. Ως πτυχιούχος του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (παράρτημα Θεσσαλίας).

Αθήνα, Οκτώβριος 2016

Βασιλική (Βανέσσα) Νικ. Σιώμου